جملہ حقوق محفوظ دی

فِیْہِ شِفَاءٌ لِّمَا فِی الصُّدُوْرِ وَھُدًی

اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ وَالْمِنَّۃ

کہ این کتاب لاجواب المسمّی

بہ

اثبات الاغراض والمقاصد السُّنّیۃ لتردید الخرافات القبیحۃ الوَھابیّۃ

مصنّفہ

امام اھل السنّۃ والجماعت حضرت العلّامۃ الحاج مولٰنا

شائستہ گل صاحب المتوی متّعنا اللہ بطول حیاتہ آمین

مہتمم

دارالعلوم الحنفیّہ سنّیہ بمقام لنڈئ شاہ دکانہ کاتلنئ

ضلع مردان

صوبہ سرحد۔ مغربی پاکستان

شائع کردنکے

بسعی کامل فقیر عبدالسبحان قادری

ابن

العلّامۃ مولٰنا شائستہ گل صاحب

1882

از مطبوعہ مطہور آفسٹ پریس کراچی طبع شد

Marfat.com

Marfat.com

جملہ حقوق محفوظ دی

وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى

الحمد للہ والمنۃ

کہ این کتاب لاجواب المسمّی

بہ

اثبات الاغراض والمقاصد السُّنّیۃ لتردید الخرافات القبیحۃ الوَھابیّۃ

مصنّفہ

امام اہل السنّۃ والجماعت حضرت العلّامۃ الحاج مولٰنا

شائستہ گل صاحب المتوی متّعنا اللہ لطول حیاتہ آمین

مہتمم

دارالعلوم الحنفیّہ سنّیہ بمقام لنڈئ شاہ دکانہ کاتلنگ

ضلع مردان

صوبہ سرحد۔ مغربی پاکستان

شائع کونکے

بسعی کامل فقیر عبدالسبحان قادری

ابن

العلّامۃ مولٰنا شائستہ گل صاحب

خوشنویس

اسیر

Marfat.com

59853

فهرست الکتاب اثبات الاغراض المقاصد السنیة لتردید الخرافات القبیحة الوهابیة

نمبر شمار		صفحه
۱	خطبهٔ کتاب	۱
۲	اثبات د تقلید په آیاتونو سره	۱
۳	اثبات د تقلید په احادیث صحیحه سره	۸
۴	اثبات د تقلید په اجماع د امت سره	۱۱
۵	اثبات د منع د غیر مجتهد د اجتهاد کولو نه	۱۳
۶	اثبات د اتباع د اهل سنت والجماعت	۱۶
۷	نشته اعتبار د قول د وهابیانو لره	۲۰
۸	د وهابیانو د کتابونو حکم	۲۲
۹	وهابیانو لره استاد کول حرام دی	۲۳
۱۰	د وهابیانو نه اجتناب کول واجب دی	۲۵
۱۱	د وهابیانو جنازه کول ممنوع دی	۲۷
۱۲	د وهابیانو امامت ناجائز دے	۲۷
۱۳	د وهابیانو سره قطع تعلق واجب دے	۲۸
۱۴	څلور فتوی - تور ډیری[1] - شاه منصور[2] - مصر[3] - دمشق[4] چه وهابیان خوارج دی	۳۱
۱۵	وجوهات د کفر د ابن تیمیه او د وهابیانو	۳۶
۱۶	وجوب د قتل د خوارج الوهابیة	۴۱
۱۷	اعادة الروح الی الجسد حق	۴۳
۱۸	اثبات حیوة الجسدانیة	۴۵
۱۹	اثبات حیوة الجسدانیة بالآیات	۴۷
۲۰	اثبات حیوة الجسدانیة بالاحادیث الصحیحة	۴۷

Marfat.com

نمبر شمار		صفحه
۲۱	اثبات حیوٰة الجسدانیة باقوال العلماء	۴۷
۲۲	اثبات حیوٰة الشهداء وغیرهم بالآیات والاحادیث	۴۸
۲۳	معراج - اثبات الکرامة والمعجزة بعد الموت	۵۸
۲۴	الرسالة والکرامة لا تبطل بالموت	۶۰
۲۵	اثبات النداء الی الاموات قریباً وَبَعیداً بالآیات والاحادیث	۶۳
	واقوال العلماء	
۲۶	دولس۱۲ جوابونه دوهابیانو د دے قول چه تاسو ته څه معلومه ده	۶۸
	چه پیر بابا (بُنیر بابا سید علی ترمذی) مسلمان مړ دے او که کافر	
	چه تاسو ورله زغلئ	
۲۷	اثبات د توسل په ذواتِ فاضله باندے	۷۱
۲۸	اثبات د زیارة القبور	۷۱
۲۹	نفع د زیارة القبور	۸۱
۳۰	دوهابیانو د دے قول جوابونه چه ته د خدائے نه پخپله غواړه	۸۶
	نبیؐ - ولیؒ ته مه وایه چه ته ځما د پاره سوال اوکړه -	
۳۱	اثبات د جواز د اسنادِ مجازی او د هغے مثالونه	۸۶
۳۲	اثبات د اسناد مجازی د بعض عوام مسلمانانو	
۳۳	اثبات جواز السفر الی زیارة النبیؐ و تردید منعه	۹۲
۳۴	استقبال القبر بالدعاء	۹۴
۳۵	اثبات قضاء عمری	۱۰۰
۳۶	اثبات آخر الظهر	۱۰۴
۳۷	اثبات د دورِ اسقاط چه په دے سره مړی لره نجات دے	۱۰۹
	د عذاب نه - بالایات والاحادیث واقوال العلماء	
۳۸	اثبات د صدقه نفلی د پاره د ایصال ثواب د مړی	۱۱۸
۳۹	اوّلهٔ شپے نه تراوے شپے پورے - څلویښتم - یولسم - کال	۱۱۸
	او عرس وغیره	
۴۰	ضیافت ممنوع دے	۱۲۵

Marfat.com

نمبر شمار		صفحه
۴۱	د ختم نه پس خوړل او څکل او اغستل روا دی	
۴۲	اثبات د دُعاء پس د جنازے نه	۱۲۷
۴۳	اثبات د دُعاء کولو پس د سنتونه په هیئة اجتماعیة بالآیات	۱۳۱
	والاحادیث واقوال العلماء	
۴۴	اثبات د مکرّر لاسونه او چتولو په دعاء کښې	۱۴۲
۴۵	اثبات د علم غیبِ عطائی انبیاءؑ واولیاءؒ لره	۱۴۴
۴۶	اثبات البیعة	۱۵۵
۴۷	اثبات د جواز د نذر د اولیاء اللهؒ او درے ۵۳ پنځوسو جوابونه دوما	۱۶۶
	اُهِلَّ بِهٖ لِغَیْرِ اللّٰهِ کا فی بیان	
۴۸	جواز التقبیل والانحناء للمسلمین والفضلاء	۱۸۸
۴۹	جواز الاکل والشربِ وَاخِذِ المال بختم القرآن	۱۹۵

دار التصنیف ـــــــــــــــ لنډۍ شاه - مته

مصنف ـــــــــــــــ الحاج مولینا شائسته کل المتوی

شائع کؤنکے ـــــــــــــــ فقیر عبد السبحان القادری

کاتب :- غلام حسین اَسیر - مالک اسیر پرنټنګ ایجنسی ۱۶ آدم خان مارکیټ عیدګاه کراچی

کال ـــــــــــــــ فروری سنه ۱۹۷۲ ذی الحجه ۱۳۹۱ھ

مطبوعه ـــــــــــــــ در مطبوعه مشهور آفسٹ پریس کراچی

هدیه ـــــــــــــــ (اته روپئ پنځوس پیسے) ۵۰ - ۱۵ روپی

بار اول ـــــــــــــــ ۱۰۰۰

مکتبۂ غوثیہ سبحانیہ
دار العلوم قادریہ سبحانیہ
شاہ فیصل کالونی 5 کراچی

Marfat.com

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذی جعلنا علی عقیدۃ اهل السنة والجماعة وحفظنا من عقیدۃ الوهابیة الکفرۃ الفجرۃ الضالة والصلوٰۃ والسلام علی سیدنا محمد الذی حکم علی الوهابیة بالشقاوۃ وعلیٰ اله واصحابه الذین حکموا علی الوهابیة لبتراء الخلق الضالة - اما بعد

لپس وائی مولوی الحاج ثنا ئسته کل بن العلامة الفهامة سیدنا وسندنا ومولانا محمد علی المرحوم هرکله چه وهابیان په صوبه سرحد کښ پیدا ظاهر شوه نو علماء کرام د علاقه بانډی ضلع مردان - یوه جمعیة جمعیة العلماء اهل السنة والجماعة علاقه کا تهلنک په نوم سره مقرر کړه او په یوه اهم اجلاس کښ ئے په نوم د اغراض ومقاصد ـــ څه قدر نمبرونه بناء په ضرورتِ وقت منتخب کړه او په متّفقه رائے سره ئے ساته حواله کړه په دے غرض چه د دی نمبرونو دلائیل او مسائیل اولیکه - نو ما کاتب الحروف په وقت د ترتیب او تحریر کښ زیادت د څه قدر نمبرونو هم اوکړه بنا په ضرورتِ وقت سره - او نوم مے مقرر کړه دے کتاب لره په -

اثبات الاعراض المقاصد السنّیة - لتردید الخرافات القبیحة الوهابیة

په توفیق د الله تعالیٰ عزوجل وبمنه وکرمه ذالك فضل الله یوتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم

بحث اول په اثبات د تقلید کښ دے

په دے بحث کښ څلور نوع دی

نوع اول په اثبات د تقلید کښ دے په آیاتو نو سره :- آیة اوّل دا دے -

(۱) قوله تعالیٰ وما ارسلنا من قبلك الّا رجالا نوحی الیهم فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون ٥ پاره ۱۷ نساء ۴ رکوع - (ترجمه) اونه دی لیږلی مونږ په پیغمبری سره نه مګر سړی د بنی آدم - چه وحی کوه مونږ هغوته - لپس سوال اوکړئ د اهل الذکر نه - که چیرے وئے تاسو چه نه پوهیږے تاسو **وجه داستدلال دا ده**

(۱) الاصل فی هذا الباب قوله تعالیٰ فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون - فاوجب السوال علی من لم یعلم وذالك تقلید للعالم اه اتحاف المرید وحاشیة الامیر ص۱۱۵ وفتح القدیر وتفسیر احمدی والجلپی فصل بیر ص۱۵

(ترجمه) دلیل په اثبات د تقلید کښ جمله اخیره د دی آیة ده - لپس واجب کړے دے الله تعالیٰ سوال په هغه چا چه علم نه لری او دا تقلید د عالم دے -

(۲) اهل الذکر هم المجتهدون - وتقلیدهم عین اطاعة الله تعالیٰ ورسوله صلی الله علیه وسلم - والمنع من تقلیدهم خلاف هذه الایة المتلوة اه - الفتح المبین ص۲۹ وص۴۸۴ وص۵۰۶ واطایب الصیب ص۹

(ترجمه) اهل الذکر یقیناً مجتهدان مطلق دی او تقلید د دوی عین تابعداری د خدائے تعالیٰ او د رسول الله صلی الله

Marfat.com

علیه وسلم دے ۔ او منع کول د تقلید ددوی نه مخالفت کول دی۔ ددی آیة مذکوره نه ۔ **څه وایئ** چه مامور په سوال د قبیلے د عام نه دے ۔ ځکه چه صیغه د جمع ده لفظا علاوه داده د غه مامور مفسر دے په دے قول چه ان کنتم لا تعلمون ٥ نو داخل شو په مامور کښ ۔ مجتهد[1] فی المذهب منتسب مذهب نه او مجتهد[2] فی المسئله او اصحاب[3] تخریج او اصحاب[4] ترجیح ۔ او اصحاب[5] تمیز او حاطب[6] اللیل ۔ ځکه چه هریو ددوی نه غیر عالم دے په هغه اسرار باندے چه مجتهد مطلق په هغے باندے عالم وی ۔ ددی وجه ویلی دی ابن الهمام ۔ غیر المجتهد المطلق یلزمه التقلید وان کان مجتهدا فی بعض مسایل الفقه او بعض العلوم کالفرایض علی القول بتجزی الاجتهاد وهو الحق ۔ فیقلد غیره فیما لا یقدر علیه ۔ وقیل فی العالم انما یلزمه التقلید لشرط تبین صحة مستند المجتهد والا لم یجز له تقلیده (انتهی) ۔ الاول قول الجمهور والثانی قول لبعض المعتزلة کما ذکره شارح ۔ تحریر ابن الهمام[1] وشرحه ثم مجموعة[2] رسائل الشامی[3] جلد ۱ ص[3] وبمعناه مسلم[4] الثبوت والتجنیس[5] والمزید ثم اصلاح المسلمین[6] ص[51] وغیرها ۔ (ترجمه) غیر د مجتهد مطلق نه (هریو د شپږو قسمو مذکور نه) لازمیږی په هغه ۔ تقلید دیو مجتهد مطلق ۔ اګر که وی دا غیر مذکور ۔ مجتهد په بعض مسایل د فقه کښ یا په بعض علوم کښ لکه علم فرایض (یعنی علم میراث) داخبره بناء ده په هغه قول چه تجزی د اجتهاد درسته منی ۔ او داخبره حقه ده ۔ پس تقلید به کوی دلیل په هغه مسایل کښ چه نه قادریږی په هغے باندے ۔ او بعض ویلی دی چه په حق د عالم کښ نه ده خبره بلکه داده چه لازمیږی په ده باندے تقلید په شرط د ظاهر کیدو د صحة د دلیل د مجتهد مطلق ۔ او که چرے صحت د دلیل د مجتهد مطلق ۔ نو ظاهر شوے ۔ نو روا نه دے ده لره تقلید د هغه خلاص شه عبارة ده ۔ تحریر د ابن الهمام ۔ قول اول قول د جمهور دے ۔ او دویم قول د بعض معتزله دے لکه دا ذکر کړے دے شارح تحریر **فانقیل** چه په دے آیة ثابت شو تقلید مطلق نه تقلید شخصی **مونږ جواب** کوُو چه مثل د مطلق ۔ دا مثل د مقید شخصی دی ځکه چه مطلق لره وجود ۔ عین وجود د مقید دے ۔ **فانقیل** چه دا آیة نازل شوے دے ۔ په علماء د اهل کتابو کښ (یعنی په علماء د یهود او نصاریٰ کښ) نه په علماء د اسلام کښ ۔ **قلنا بوجوه** ۔ وجه اول داده چه دا آیة نازل شوے په علماء د اسلام کښ **(۱)** وقیل اراد بالذکر القرآن ای فاسئلوا المومنین العالمین من اهل القرآن الاه خازن جلد ۳ ص[۲۵۴] ۔ **وجه دویم داده** چه دا آیة نازل دے په اهل شرف کښ د علماء د امتو لونه (۱) اهل الذکر ای الشرف من علماء الامم ۔ الفرق لقصور نظرکم الا تبصیر الرحمٰن جلد ۲ ص[۲۶] او دا لفظ شامل دے علماء د اسلام لره ۔ **وجه دریم داده** که چرے او منم چه دا آیة په علماء د اهل الکتابینو کښ دے لکه ویلی دی مدارك وخازن ومعالم وبیضاوی وجمل ودر منثور ۔ **نو څه وایئ** چه شك لګښته چه وجوب د سوال د علماء د اهل الکتابینو نه معلوم دے په علت د علم د هغو ۔ او د غه علت موجود دے په علماء د اسلام کښ ۔ نو وجوب د سوال د هغونه هم موجود شو ۔ **وجه څلورم داده** چه اعتبار عموم د لفظ (فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون) لره دے ۔ ځکه چه قرآن جامع الکلم دے په حدیث سره ۔ دے وجه ویلی دی علماء العبرة لعموم اللفظ لا لخصوص السبب اه مدارك جلد ۴ فجر ص[۳۷۹] واحمدی

Marfat.com

سورة الفاتحه ص۲۶ وغیرهما - نو ثابت شو - عموم د مسئول عنه چه شامل دے علماء د اسلام لره -

آیة دویم دادے (۲) وقوله تعالیٰ واذا جاءهم امر من الامن او الخوف اذا عوا به ط ولو ردوه الی الرسول والی اولی الامر منهم لعلمه الذین یستنبطونه منهم ولولا فضل الله علیکم ورحمة لاتبعتم الشیطان الا قلیلا ٥ پاره ۵ نساء رکوع ۸ - (ترجمه) او په هغه وقت کښ چه راشی مومنانو لره یوه شی د امن یا د ویرے - نو شائع کړی دوی هغه شی لره - او که چرے رد کولے دوی دغه امر - رسول الله صلی الله علیه وسلم ته او اولی الامر ته (ای مجتهدانو ته) د دوی نه - نو ضرور معلوم کړے به وے دغه امر لره هغه چا چه اجتهاد کولے شی د دوی نه او که چرے نه وے فضل د خدائے تعالیٰ پتا سو باندے او رحمة د خدائے تعالیٰ نو خامخا ه تابعداری به کړے وے تاسو - شیطان لره - مګر لږ وستاسو نه - **وجه د استدلال (۱)** قال العلامة الملا جیونؒ آمّر الجاهلین باطاعة العلماء وآمّر العلماءَ باطاعة المجتهدین لقوله تعالی ولو ردوه الی الرسول والی اولی الامر منهم لعلمه الذین یستنبطونه منهم اه تفسیر احمدی وبمعناه المدارک والخازن (۲) وفی الآیة دلیل علی جواز القیاس وان من العلم ما یدرک بالتلاوة والروایة وهو النص ومنه ما یدرک بالاستنباط وهو القیاس علی المعانی المودعة فی النصوص اه معالم التنزیل - نو ظاهره شوه چه مراد په اولی الامر سره مجتهدان دی - نو تقلید ثابت شو

آیة دریم دادے (۳) یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله او اطیعوا الرسول واولی الامر منکم فان تنازعتم فی شیء فردوه الی الله والرسول ان کنتم تؤمنون بالله والیوم الاخر ذالک خیر واحسن تاویلا - پاره ۵ نساء رکوع ۸/۵

(ترجمه) ای هغه کسانو چه تاسو - ایمان راوړے دے تابعداری اوکئ د الله تعالیٰ (یعنی د قرآن د الله تعالیٰ) او تابعداری اوکئ د رسول الله (یعنی د حدیث د رسول الله) او تابعداری اوکئ د اولی الامر (یعنی د مجتهدانِ مطلق) ستاسو نه - پس که چرے جګړه جوړه کړه تاسو په یوه شئ کښ - پس رد کئ تاسو هغه شئ خدائے تعالیٰ ته - او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته - په شرط د دی که ئے تاسو چه ایمان راوړے وی تاسو په الله تعالیٰ او په ورځ د قیامت چه روستی ده - **وجه د استدلال داده** چه دا اولی الامر مجتهدان مطلق دی - لکه تیر شوی او را به شی د دوی تقلید ځکه فرض دے چه یوه لفظ اطیعوا - متوجه دے الرسول او اولی الامر دواړو ته - نو لکه تابعداری د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم واجب ده - دا رنګے تابعداری د اولی الامر مجتهدانو واجب ده - **اوګورے**

(۱) اولی الامر هم الفقهاء والعلماء - الذین یعلمون الناس معالم دینهم - قاله من الصحابة[۱] ابن عباس[۲] وجابر[۳] ومن التابعین[۴] الحسن[۱] والضحاک[۲] ومجاهد[۳] اخرجه ابن ابی حاتم کذا فی الاکلیل والخازن والعینی (ترجمه) اولوالامر دوی فقهاء او علماء (مجتهدین مطلق) دی - هغه څوک دی چه تعلیم شرعی اجتهادی ورکوی بنی آدم ته د احکام د دین د غسے ویلی دی د اصحابو نه ابن عباس[۱] او جابر[۲] او د تابعین[۲] نه حسن بصری[۳] او ضحاک[۴] او مجاهد[۵]

(۱) **دلیل** قوله تعالیٰ ولو ردوه الی الرسول والی اولی الامر منهم لعلمه الذین یستنبطونه منهم الخ معالم والمدارک والخازن وغیرها - د دے ترجمه اوس بیان شوی ده (۲) ولهذا قال الفقهاء المراد باولی الامر العلماء فی اصح

Marfat.com

الاقوال - والمطاع شرعا مقدم اه زيلعي[1] الكنز جلد ۶ قبيل الفرايض ص۲۲۹ وعيني[2] الكنز جلد ۴ ص۲۷۵ ودر ممتار[3] ورد المحتار[4] جلد ۵ شتے ص۴۴۱ (ترجمه) دے وجه ويلي دی فقهاء كرامؒ چه مواد په اولی الامر وعلماء مجتهدين مطلق دی په ډير صحيح اقوال كښ - او هغه څوك چه واجب وی تابعداری دهغه - هغه مقدم كوئے پلار ے تللو وغيره كښ

(۳) فثبت بها وجوب التقليد لعلماء الاسلام اه الفتح المبين ص۵۰۶ وتفسير احمدی ص۲۹۱ **فالقيل** چه په حديث دابی هريرةؓ كښ دی چه اولی الامر امراء او ولات دی - نه علماء - مونږ جواب كوؤ **اولا** چه تفسير په علماء راجح دے ددی تفسير نه حكمه چه دا تفسير ثابت په دے آية فان تنازعتم الخ حكمه چه تنازع نه ده ممكن دجاهل نه - او آية اولی د حديث خبر واحد نه -

دويم جواب دادے چه تفسير په مجتهد الوسره ثابت دے په دے آية لعلمه الذين يستنبطونه منهم - لكه تير كښ دے ترجمه ددے - او بيان د ثبوت دارادة د مجتهد الو په دے آية - نو دغه خبر واحد غير مقبول دے -

دريم جواب دادے چه اكابر صحابه ابن عباسؓ او جابرؓ او اكابر تابعين حسن بصريؒ او ضحاكؒ او مجاهدؒ تفسير په علماء كړی (لكه اوس بيان شوے) نو دا راجح دے دابی هريرةؓ نه -

څلورم جواب دادے چه فقهائے كرامؒ ترجيح د تفسير په علماء په لفظ اصح الاقوال كړی ده - لكه اوس مے بيان شوے دے - نو بنه ظاهره شوه چه تفسير په علماء سره قوی دے —

په دے دريو آيتونو مے اكتفاء او كړه په اثبات د تقليد كښ اگرچه نور ډير وه

نوع دويم په اثبات د تقليد كښ د ه په احاديث صحيحه سره

الحديث الاول عن جابرؓ قال خرجنا فی سفرٍ فاصاب رجلا منا حجر فشجه فی راسه فاحتلم فسأل اصحابه هل تجدون لی رخصة فی التيمم - قالوا ما نجد لك رخصة وانت تقدر على الماء فاغتسل فمات - فلما قدمنا على النبی صلى الله عليه وسلم فاخبر بذالك - فقال قتلوه قتلهم الله الا سألوا اذ لم يعلموا فانما شفاء العی السوال رواه ابوداود[1] وابن ماجة[2] عن ابن عباسؓ ومشكوة تيمم فصل ۲ ص۴۷ وتيسير طهارة باب ۷ ص۲۹۳

(ترجمه) روايت شوے دے دجابرؓ نه - د ه ويلي دی چه وتلی وه مونږ په سفر كښ - پس اورسيده يوه سړی نه مونږ نه گټه - پس زخم ئے اوكړه په سر دده كښ - پس احتلام ئے اوشو (يعنی په خوب كښ شيطان خطا كړه نو جنب شو) نو پس سوال اوكړه ده - د ملگرو خپلو نه په دے شان چه اوئے ويل ای مومی تاسو مالره رخصته په تيمم كولو كښ د پاره د مونږ - نو او ويل هغوی چه نه مومو مونږ تالره رخصته د تيمم او حال داد ے چه ته قادر يږ ے په اوبو باندے نو پس غسل ئے اوكړه - پس مړ شو (په قوسر كيد وسره) پس هر كله چه راغلو مونږ رسول الله صلى الله عليه وسلم لره - پس خبر كړے شو په دغه حال سره - پس اوئے فرمايل چه دوی قتل كړی د ی هغه لره - قتل دی كړی دوی لره الله تعالى - ولی سوال نه كوه دوی د مجتهد نه په هغه وقت كښ چه دوی نه پوهيده - نه ده خبره

Marfat.com

بلکہ دادہ چہ علاج دنا پوهی سوال دے دعالم مجتهد نه - وجه دامذکوره دوه په آیة اول -

الحدیث الثانی - عن معاذ بن جبلؓ ان رسول الله صلی الله علیه وسلم - لما بعثه الی الیمن - قال کیف تقضی اذا عرض لك قضاء - قال اقضی بکتاب الله تعالی - قال فان لم تجد فی کتاب الله تعالی قال فبسنّة رسول الله صلی الله علیه وسلم قال فان لم تجد فی سنة رسول الله صلی الله علیه وسلم - قال اجتهد برأیی ولم آلو - قال فضرب رسول الله صلی الله علیه وسلم علی صدره - وقال الحمد لله الذی وفق رسول رسول الله صلی الله علیه وسلم - لما یرضی به رسول الله صلی الله علیه وسلم رواه الترمذی[1] والبوداؤد[2] والدارمی[3] اه مشکوٰة[4] قضاء ص۳۱۶

(ترجمه) روایت شوے دمعاذ[1] څوئے دجبل نه چه بیشك رسول الله صلی الله علیه وسلم هرکله چه اولیږه دغه معاذؓ یمن ته (دپاره دقضاء) نواووایل رسول الله علیه السلام معاذؓ نه چه څنګه به قضا کوی ته په هغه وقت کښ چه وړاندے شی تاته قضاء - نواووایل معاذؓ چه قضاء به کوؤم په کتاب دالله تعالی - نواووایل رسول الله صلی الله علیه وسلم پس په شرط دد ے که ته نه موے په قرآن کښ (دا سے نه وائی چه کنه وی په قرآن کښ څکه جمیع العلم فی القرآن لکن - تقامر عنه افهام الرجال) نواووایل معاذؓ - پس قضا به کوؤم په حدیث د رسول الله صلی الله علیه وسلم - پس اوفرمایل رسول اکرم صلی الله علیه وسلم - پس په شرط دد ے که نه موے ته په حدیث کښ - نواووایل معاذؓ چه اجتهاد به کوؤم او قصور به نه کوؤم څه - نو ویلی دی راوی چه اوده رسول الله صلی الله علیه وسلم په سینه دده باندے اواوئی فرمایل چه حمد دے هغه الله لره چه موافق کړے ئے دے قاصد د رسول الله صلی الله علیه وسلم ده هغه خبرے سره چه خوښه اوغوره کړی ئے د هغه خبره رسول الله صلی الله علیه وسلم **وجه داستدلال دادہ** چه دی معاذؓ لره رسول الله صلی الله علیه وسلم قاضی کړے په دلیل ددے قول کیف تقضی الخ اوپه دلیل دحمد مذکور سره په دے حدیث کښ - نوظاهره شوه چه رسول الله صلی الله علیه وسلم واجب کړے په اهل دیمن باندے تقلید شخصی دمعاذؓ -

الحدیث الثالث عن علیؓ قال بعثنی رسول الله صلی الله علیه وسلم الی الیمن قاضیا فقلت یا رسول الله صلی الله علیه وسلم ترسلنی وانا حدیث السن ولا علم لی بالقضاء فقال ان الله تعالی سیهدی قلبك ویثبت لسانك اذا تقاضی الیك رجلان فلا تحکم للاول حتی تسمع کلام الآخر فانه احری ان یتبین لك القضاء قال فما شککت فی قضاء بعد رواه الترمذی[1] والبوداؤد[2] وابن ماجة[3] اه مشکوٰة[4] قضاء ص۳۱۷

(ترجمه) روایت شوے دعلیؓ نه - دا ویلی دی دده چه لیږلے وه مالره رسول الله صلی الله علیه وسلم یمن ته قاضی - نو اووایل ما چه یارسول الله صلی الله علیه وسلم ته لیږے ما یمن ته - اوځه دلږ عمریم - اونشته مالره علم په قضا - نواوفرمایل رسول اکرم صلی الله علیه وسلم چه بیشك الله تعالی د هدایت اوکړی زړه ستا ته - اوثابت دکړی خدائے تعالی ژبه ستا - په هغه وخت چه حادثه دپاره قضا پیښ کړی تاته دوه سړی - نوحکم مه کوه اول لره ترهغه وخت چه واوره خبره دبل سړی - پس بیشك دالائقه چه ظاهره به شی تاته قضا - نووایی دی علیؓ چه شك نه دده شوے ما ته په یوه قضاء کښ پس دد عانه -

وجه داستدلال په دے حدیث - تیره شوی په حدیث معاذؓ کښ علاوه دعا دهدایت دزړه

Marfat.com

اود ثبات دثربے۔

الحدیث الرابع عن عمر بن الخطابؓ قال سمعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ یقول سئلت ربی عن اختلاف اصحابی لعدی فاوحی الیّ یا محمد صلی اللہ علیہ وسلم۔ ان اصحابک عندی بمنزلۃ النجوم فی السماء لبعضھم اقوی من بعض ولکل نور فمن اخذ بشئ مما ھم علیہ من اختلافھم فھو عندی علی ھدی قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ اصحابی کالنجوم فبایّھم اقتدیتم اھتدیتم رواہ رزین اہ مشکوٰۃ قبیل مناقب ابی بکرؓ

(ترجمہ) روایت شوے دعمر څوے دخطابؓ نہ دہ ویلی دی چہ ما اوریدلی درسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ چہ ما سوال کړے وہ درب خپل نہ داختلاف داصحاب ځمانہ۔ لپس دوفات ځمانہ۔ نو وحی اوکړہ اللہ تعالیٰ ماتہ یا محمد صلی اللہ علیہ وسلم بیشک اصحاب ستاپہ نزد ځما پہ شان دستورودی پہ آسمان کښ۔ لبعض ددوی قوی دی دلبعض نہ۔ او هرلیوہ لرہ نور دے۔ چاچہ عمل اوکړہ پہ لیوہ شئ دھغہ نہ چہ دوی دی پہ هغے داختلاف ددوی نہ۔ لپس هغہ سړے پہ نزد ځما پہ هدایت دے۔ ویلی دی راوی عمرؓ چہ فرمایلی دی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم چہ اصحاب ځما پہ شان دستورودی۔ لپس پہ هرلیوہ دوی چہ اقتداء اوکړہ تاسو۔ نو هدایت یاب بہ شئ۔ **وجہ داستدلال دا دہ** چہ لفظ داخذ اہ اولفظ داقتدیتم اہ چہ مفید دهدایت دی عین تقلید دے۔

الحدیث الخامس عن عمرو بن العاصؓ وابی هریرۃؓ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اذا حکم الحاکم فاجتھد واصاب فلہ اجران۔ واذا حکم فاجتھد واخطاء فلہ اجر واحد متفق علیہ اہ مشکوٰۃ قضاء فصل ۱ ص ۳۱۶

(ترجمہ) روایت شوے دعمرو ابن العاصؓ اودابی هریرۃؓ نہ چہ دواړو ویلي دی چہ فرمایلی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ هغہ وقت کښ چہ اراده دحکم اوکړی حاکم مجتهد مطلق لپس اجتهاد اوکړی او صحیح حکم اوکړی نو دہ لرہ دوہ اجره دی۔ او که حکم اوکړہ د غہ مجتهد مطلق او خطاء شولو دہ لرہ لیوہ اجر دے۔

قال علی القاریؒ ھذا الحدیث دلیل علیٰ ان المجتھد یصیب ویخطئ والکل ماجور اہ مرقات۔ قضاء ص ۳۱۶

(ترجمہ) ویلي دی علی قاریؒ چہ داحدیث دلیل پہ دے خبرہ باندے چہ مجتهد صواب تہ رسی او خطا کیږی۔ او د غہ دواړہ قسمہ چہ مجتهد ان مطلق وی۔ نو صاحبان دثواب دی۔ اگرچہ درجہ کښ فرق دے۔

(قال النووی) قال العلماء اجمع المسلمون علی ان ھذا الحدیث فی حاکم عالم اھل للحکم فان اصاب فلہ اجران۔ اجر باجتھادہ۔ واجر باصابۃ۔ وان اخطاء فلہ اجر باجتھادہ وفی الحدیث محذوف تقدیرہ اذا اراد الحاکم فاجتھد۔ قالوا فاما من لیس باھل للحکم فلا یحل لہ الحکم فان حکم فلا اجر لہ بل ھو آثم ولا ینفذ حکمہ سواء وافق الحق ام لا۔ لان اصابۃ الفاقیۃ لیست صادرۃ عن اصل شرعی فھو عاص فی جمیع احکامہ سواء وافق الصواب ام لا وھی مردودۃ کلھا ولا یعذر فی شئ من ذالک اہ۔ نووی المسلم اقضیۃ ص ۷۶۔

(ترجمہ) ویلي دی علامہ نووی چہ ویلي دی عالمانو چہ اجماع کړی دہ مسلمانانو پہ دے خبرہ باندے چہ دا حدیث پہ حق دعالم اهل دحکم (یعنی مجتهد مطلق پہ قرینہ دد ے لفظ مکرر مطلق) نو کہ رسیدلے وہ حق (یعنی صواب)

Marfat.com

ته نو ده لره دوه اجر دی۔ یوه[1] په شرعی اجتهاد دده۔ او دویم[2] اجر په سبب د رسید دده صواب ته۔ او که خطاء شوے وه په اجتهاد کښ نو هغه لره یو اجر دے په سبب د اجتهاد سره۔ او په دے حدیث کښ مقرر شئ دے تقدیرئے دا دے په هغه وقت کښ چه اراده اوکړه حاکم مجتهد مطلق د حکم بیانولو۔ نو اجتهاد ئے اوکړه۔ ویلی دغه عالمانو۔ پس هرچه دے هغه څوک چه نه وی اهل د حکم (یعنی د اجتهاد) پس حلال نه دے حکم (یعنی اجتهاد) لو که حکم دغه نا اهل نو نشته ده لره اجر بلکه ګنهګار دے او نه دے نافذ حکم دده برابره خبره ده چه موافق شوے حکم د حق سره او کنه ځکه چه اصابت دده اتفاقی دے۔ نه دے صادر د اصل شرعی نه۔ پس ګنهګار دے په ټولو احکامو دده کښ برابره خبره ده موافق شوے وی د صواب سره او یا نه۔ او دغه احکام دده مردود دی ټول۔ او نه دے معذور په هیڅ شئ کښ د دغه احکامونه۔

اکتفامے اوکړه په دے پنځو احادیث باندے اګرچه په دے مسئله کښ ډیر شئ دے۔

نوع دریم په اثبات د تقلید کښ ده په اجماع د امت مرحومه سره

(۱) قد وقع الاجماع علی ان الاتباع انما یجوز للایمة الاربعة الخ اه تفسیر احمدی ص۵۲۶

(ترجمه) په تحقیق واقع شوی د اجماع د امة په دے خبره باندے چه اتباع (یعنی تقلید) نه ده خبره بلکه دا ده۔ روا دے د پاره د ایمه اربعه وه اه۔

(۲) ما خالف الایمة الاربعة فهو مخالف للاجماع فقد صرح فی التحریر ان الاجماع قد انعقد علی عدم العمل بمذهب مخالف للایمة الاربعة۔ اشباه۔	ترجمه:۔ هغه شئ چه مخالف وی د څلور امامانو نه پس هغه مخالف د اجماع دے۔ په تحقیق تصریح ابن الهمامؒ۔ په کتاب خپل کښ تحریر دے چه بیشک اجماع په تحقیق منعقد (یعنی جوړه) شوی ده په نه کولو د عمل په مذهب چه مخالف د څلور امامانو۔
(۳) لا یجوز احداث قول خارج عن المذاهب الاربعة۔ شامی جلد ۱۔ قبیل رسم المفتی ص۳۴	ترجمه:۔ روا نه دے پیدا کول د هغه چه خارج د څلور مذهبونو نه۔
(۴) اهل کل مذهب یقولون بحقیة المذاهب الاربعة۔ تفسیر احمدی ص۵۲۴	ترجمه:۔ اهل ده ټولو مذاهب وائی چه څلور مذهبونه حق دی۔
(۵) قال العلامة الشیخ عبد السلامؒ قد انعقد الاجماع علی ان من قلد فی الفروع ومسائل الاجتهاد واحدا من هؤلاء الایمة الاربعة۔ بعد (اے لانه فی الزمان الماضی) تحقق ضبط مذهبه بتوفر	ترجمه:۔ ویلی دی علامه شیخ عبد السلام صاحبؒ چه په دے خبره باندے چه بیشک هغه څوک چه تقلید اوکړی په فروع او په مسائل د اجتهاد کښ دیوه تن د دے څلورو امامانو نه ځکه شان دا دی

Marfat.com

الشروط و انتفاء الموانع - برئ من عهدة التكليف فيما قلد فيه - اتحاف المريد شرح جوهرة التوحيد ص۱۱۵	چه په زمانه نیزه شوے کښ تحقیق ته رسیدلے دے ضبط دده په سبب د فراغی د شرطونو د اجتهاد په ده کښ اوداوجه ده عدم د موانع د اجتهاد نه نو خلاص شته د تاوان د مکلف والے نه په هغه مسئلو کښ چه تقلید ئے کړے په هغو کښ -
(۶) قال العلامة ولی اللہؒ هذ المذاهب الاربعة المدونة المحررة قد اجتمعت الامة علیٰ جواز تقلیدها الی یومنا هذا - الحجة المبالغة	ترجمه:- ویلی دی ولی الله الدهلویؒ چه دامذهبونه څلور مروج چه صفائی ئے شوے ده - په تحقیق اجماع کړی ده امة په جواز د تقلید د دغه مذاهبو تر نن ورځ پورے -
(۷) وقال ولی اللہ الدهلوی ان الامة قد اجتمعت علیٰ ان یعتمدوا علی السلف فی معرفة الشریعة - فالتابعون اعتمدوا علی الصحابةؓ وتبع التابعین واعتمدوا علیٰ التابعینؒ - وهکذا اعتمد العلماء فی کل طبقة علیٰ من قبلهم - الحجة البالغة مجموعة الفتاویٰ - عبد الحیٔ جلد ۱ ص۲۴	ترجمه:- ویلی دی ولی الله دهلویؒ بیشك امة په تحقیق اجماع کړیده په دے خبره باندے چه اعتماد کړی تلولو په سلف باندے په معرفت د شریعت کښ - پس تابعینو اعتماد کړے په اصحابانو باندے او تبع تابعین اعتماد کړیدے په تابعین باندے او دا رنګه اعتماد کړے دی - عالمانو په هر طبقه (یعنی زمانه کښ) په هغه چا چه پخواوه ددوے نه -

(۸) وتواتر ذلك من الصحابة وهلم جرا - تواتر فرضیة الصلوٰة وسائر المکتوبات علانیة و جهرا - بل هو امر معمول علیه اجیال البشر - من آمن منهم ومن کفر فتریٰ عوام کل فرقة تاتی علمائها - والبائها وتسئلهم الدواء جهلها - من تحبسهم اطائها - علما من لدیهم - بانه القاضی ما علیهم - لان الشریعة عبارة عن هذه المذاهب الاربعة فحسب - وهی فیها قد انحصرت - فان هذه المذاهب قد دونت وقواعدها قد ضبطت واصولها بالنصوص قد انطبقت وبفضله تعالیٰ احکامها وفروعها جمیع الجهات انتشرت فبحار هدایتها فی قلوب المومنین انفجرة ودررها المکنونة فی صدور المومنین قد استقرت فنقوس المقلدین لضوئها تجلت - فرات بها ما رات وحصلت بها ما حصلت - وعرفت بها ما عرفت فلذالك ترجیٰ ان الفرقة الناجیة المسماة باهل السنة والجماعة فیها قد اجتمعت - لان الشریعة من غیر المذاهب الاربعة فی الدنیا ما وجدت - واطاعة احکام الشریعة للناس قد فرضت - فان لم یحتسب هذه المذاهب الاربعة للشریعة معتبرة - فالشریعة عن الدنیا عدمت - لان ما سواها من المذاهب لیست مثلها فی ضبط القواعد والاصول

Marfat.com

و فی ربط العلة والمعلول بل کلها قد اندرست فکیف تکون هی الشریعة التی من الشارع شُرِعت — فما اعتبرت احکامها لمنتشرة وماحسبت - فلا محالة ان هٰذِہ المذاهب الاربعة لاجراء احکام الشریعة قد بقیت لانّها من التغیرات قد حفظت - لما من الدلایل التی قد ذکرت - واما الاختلافات التی بین المذاهب الاربعة فمن رحمة الله للعلمین - من خالق الثقلین خلقت - فاما من کان خارجا من هٰذہ المذاهب الاربعة فی هٰذا الزمان فهو من البدعة والنار ومتبع الشیطان - فالحذر الحذر فان الدین اعز ما یؤثر - وان المبتدع (الوهابی) لایوثر - وان الضلال اهم ما یحذر - اطایب الطیب علی ارض الطیب صلوٰة وسلام

نوع څلورم په اثبات دمنع دغیر مجتهد کښ داجتهاد کولو نه

(۱) عن عروةؓ قال سمعت عبد الله بن عمرو بن العاصؓ یقول سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول ان الله تعالیٰ لا یقبض العلم انتزاعا ینتزعه من الناس ولکن یقبض العلم بقبض العلماء حتیٰ اذا لم نترک عالما اتخذ الناس رؤسا جهالا فسئلوا فافتوا بغیر علم فضلوا واضلوا - رواه مسلم ص ۳۴۰ ج ۲

ترجمه :- روایت شوے د عروةؓ نه - ده ویلی دی چه ما اوریدلی دی د عبد الله څوئے د عمروؓ څوئے د عاصؓ نه - ده ویل چه ما اوریدلے دے رسول الله صلی الله علیه وسلم نه چه فرمائیلی - بیشک خدائے تعالیٰ نه قبض کوی علم ائیستل پرلیشان اوباسی د سینو د خلقو نه ولکن قبض کوی علم په قبض (یعنی وفات) کولو د عالمانو تر هغه پورے چه پرے ندی یو عالم لره - نو اوبه نیسی خلق - مشران (یعنی مهران) جاهلان نو سوال به کولے شی ددوی نه نو حکم به کوی دوئ بغیر د علم - نو پخپل به گمراه شی - او نور خلق به هم گمراه کړی -

وجه د استدلال دغه جمله اخیره ده -

(۲) عن ابی هریرةؓ قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم مَنْ افتیٰ بغیر علم کان اثمه علیٰ من افتاه رواه ابوداؤد - ثم مشکوٰة فصل ۲ ص ۲۷

ترجمه :- روایت شوے د ابی هریرةؓ نه - ده ویلی چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه څوک چه فتویٰ ورکړے شوه د لره په غیر د علم (یعنی خطاء) نو کیږی گناه د ده په هغه چا باندے چه فتویٰ ئے ورکړے د دِ لره -

وجه د استدلال دغه جمله شرطیه ظاهره ده چه مفتی نااهل گنهگار دے -

(۳) عن جابرؓ وابن عباسؓ (الیٰ قولهما) قال رسول الله صلی الله علیه وسلم قتلوٰ قتلهم الله الیٰ اخر الحدیث -

ترجمه :- روایت شوے د جابرؓ او ابن عباسؓ نه چه هغه سړے زخمی چه غلط فتویٰ ورکړی

Marfat.com

شوے وہ او هغه مړ شو او حضور اکرم صلی الله علیه وسلم خبر شو۔ نو او فرمایل چه دوے قتل کړے هغه لره۔ دوئے د خدائے تعالیٰ قتل کړی۔ تر آخر د حدیث پورے۔

وجه د استدلال دا قول دے قتلوه الخ

(۴) عن عمرو بن العاص وابی هریرة قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا حکم الحاکم۔ الخ

ترجمه:۔ تیر شوے دے په بحث د احادیث کښ مفصل او علامه نووی۔ د دے حدیث په شرح کښ فرمایل په حق دَ دے نا اهل حاکم کښ (۱) لا یحل له الحکم۔ (۲) لا اجر له (۳) هو آثم (۴) لا ینفذ حکمه (۵) فهو عاص فی جمیع احکامه (۶) وهی کلها مردودة (۷) ولا یعذر فی شئ من ذالك۔ او دا تمام حدیث او تمام عبارة ده نووی۔ او س په بحث د احادیث کښ ذکر شوی دی۔

(۵) عن عدی بن عدی بن حاتم۔ اخذ عقالا ابیض و عقالا اسود حتیٰ کان بعض اللیل نظر فلم یستبینا له۔ فلما اصبح قال لرسول الله صلی الله علیه وسلم جعلت تحت وسادتی خیطا ابیض۔ وخیطا اسود۔ قال صلی الله علیه وسلم۔ ان وِسَادتك لعریض ان کان الخیط الابیض والخیط الاسود تحت وِسادتك اخرجه۔ ثم تیسیر التفسیر بقره ص۴۲

ترجمه:۔ روایة شوے د عدی ځوئے د عدی ځوئے د حاتم نه۔ چه ده واغسته مزے سپین او مزے تور۔ د بنا په دے قول د الله تعالیٰ۔ حتیٰ یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط الاسود الآیة) تر هغه وخته پورے چه تیره شوه څه قدرے شپه۔ نو او کتل۔ نو ظاهر نه شوه ده لره۔ د غه دواړه مزی۔ پس هر کله چه صبا شوه۔ نو او ویل عدیؓ رسول الله صلی الله علیه وسلم ته (د پاره د ځان پوه کولو) چه ګرز ولی مالاندے د بالښت خپل نه مزی سپین۔ او مزی تور۔ نو او فرمایل چه اے عدیؓ بیشك بالښت ستا پلن دے۔ که چرے مزے سپین او مزے تور۔ د لاندے د بالښت ستا وی (یعنی دا دوه مزی د بالښت ستا سره تعلق نه لری۔ بلکه د آسمان سره تعلق لری)

وجه د استدلال دا ده چه

عدیؓ سره دَ دے چه (۱) عرب فصیح دے (۲) او قرآن ئے مادری ژبه ده (۳) او شرف د صحبته د رسول الله صلی الله علیه وسلم ورلره حاصل ده۔ مګر چه اجتهاد ئے نوه نو رسول الله صلی الله علیه وسلم په لطیف طریقه رد او کړه۔ چه دے پوه شی (او ګوری) د اجتهاد په وجود او عدم کښ څومره لوئے فرق دے۔

هر کله چه ثابته شوه منع۔ او ګناه۔ په اجتهاد کولو د غیر مجتهد لره۔ نو ظاهره شوه چه دے واجب التعزیر دے۔ (او ګوره) (۱) قال الامام العلامة الغزّی التمرتاشیؒ۔ وعزر کل مرتکب منکر۔ در مختار۔

ترجمه:۔ ویلی دی امام علامه غزی تمرتاشیؒ او تعزیر د ورکړے شی هر کونکی

Marfat.com

دگناه لره۔

(۲) قال العلامة ابن العابدینؒ۔ وذکر فی البحر ان الحاصل وجوبه باجماع الامة لکل مرتکب معصیة۔ شامی جلد ۳۔ التعزیر ص۱۸۲

ترجمه:۔ ویلی دی علامه شامیؒ چه ذکر کړی دی په بحر رایق چه بیشك حاصل دادے چه تعزیر واجب دے په اجماع دامة دپاره دهرکونکی دگناه۔

اوهرکله چه غیر اهل د اجتهاد ممنوع دے د اجتهاد نه۔ (۱) نو خاص کړی دی الله تعالیٰ مجتهدان لره پامرکولو په دے قول کښ

فاعتبروا یا اولی الابصار الایة

ترجمه:۔ اجتهاد اوکړے اے مجتهدانو

(۲) او په دے وجه خاص کړه امام اعظم ابوحنیفهؒ اجتهاد۔ شاگردان خپلو لره په دے قول کښ چه نقل کړے صاحب د درمختار۔ وقیل الحکمة فی مخالفة تلامذته له۔ انه رأی صبیا یلعب فی الطین۔ فحذره الامام من السقوط فاجابه بان احذر انت من السقوط فان فی سقوط العالم سقوط العالم فحینئذ قال لاصحابه ان توجه لکم دلیل فقولوا به۔ فکان کل یأخذ بروایته عنه ویرجحها۔ درمختار جلد ۱ قبیل رسم المفتی ص۴۵

ترجمه:۔ ویلی شوی دی چه حکمت په مخالفت د ده د ده کښ دلره۔ دادے چه بیشك امام صاحب اولیدل یو نابالغ هلك لره چه لوبے ئے کولے په خټو کښ۔ نو ویروه امام اعظم هغه هلك لره د پریوتونه۔ نو جواب ورکړه هغه په دلیشان چه ته ویریږه د پریوتونه حکمه چه پریوتود عالم کښ پریوتل د دنیا دی نو په دے وخت اوویل امامؒ شاگردانو ته۔ که چرے زاغئ تاسو له دلیل۔ نو قایل شی په هغے باندے۔ پس وه هرلیوه چه نیوه به ئے۔ په روایة د ده۔ د امام صاحب نه او ترجیح به ئے ورکوله هغه روایت لره۔

(۳) او په دے وجه خاص کړے دے علامه شامی دِی قول د امام اعظمؒ لره۔ په مجتهد پورے (اذا صح الحدیث فهو مذهبی)

ترجمه:۔ په هغه وخت کښ چه صحیح شی حدیث په نزد د مجتهد۔ نو هغه مذهب زما دے۔

ولا یخفی ان ذالك لمن کان اهلا للنظر فی النصوص ومعرفة محکمها من منسوخها۔ شامی جلد ۱ قبیل رسم المفتی ص۴۶

ترجمه:۔ او پته نده د اخبره چه بیشك دغه قول مذکور خاص دے د پاره د هغه چا (اے مجتهد) چه وی اهل د پاره د نظر په دلایل کښ او په پیژندلو د محکم د نصوص لره۔ د منسوخ د نصوص نه۔

(۴) او په دے وجه خاص کړیدے علامه شامیؒ د اقول د امام اعظمؒ۔

Marfat.com

لا یحل لاحدٍ ان یفتی بقولنا حتی یعلم من این قلنا - په مجتهد پورے په دے قول خپل - ولا شك انه علیٰ هٰذا خاص بالمفتی المجتهدِ دُون المقلد المحض -

ترجمه:- او شك نشته چه دا قول په دے وجه (چه مراد عین مذهب وی) خاص دے په مفتی مجتهد پورے - نه په مقلد خاص پورے - مجموعة الرسایل شامی - رساله شرح عقود رسم المفتی ص٢٩ جلد ١

(٥) او په دے وجه ویلی دی امام غزالیؒ - فامامن لیس له رتبة الاجتهاد وهو حکم کل اهل العصر یفتی بمذهبه فلو ظهر له ضعف مذهبه لم یجز له ان یترکه - وما یشکل من الآیة او الحدیث یلزمه ان یقول لعل عند صاحب مذهبی حوا باعن هٰذا فان لیست مستقلا بالاجتهاد فی اصل الشرع - احیاء العلوم - کتاب العلم مناظره ص٢٨ وبمعناه حامدیه ص٣٦٨ وقاضی خان رسم المفتی ص٢

ترجمه:- پس هرچه دے هغه څوك چه نه وی هغه لره مرتبه د اجتهاد او دا حکم دتول خلقو د دے زمانے دی - نو فتویٰ به کوی په مذهب خپل - پس که ظاهر شو دے ته کمزوری د مذهب خپل نو روا نه دی د ده لره چه پریږدی مذهب خپل - او هغه چه مشکل شوے دے د ده ته آیة یا حدیث - نو وائی به په جواب کښ چه شاید په نزد د امام او مذهب زما جواب دے - ځکه زه نه یم مستقل په اجتهاد کښ -

بحث دویم پاتباع د اهل السنة والجماعة کښ دے

(١) واما الفرقة الناجیة فهی اهل السنة والجماعة اه - غنیة الطالبین - للغوث الاعظم ص٥٢

ترجمه:- هرچیرته فرقه ناجیه ده نو هغه اهل سنة والجماعة دی -

(٢) وتسمی هٰذه الفرقة - الناجیة اه - الغنیة جلد ١ - بیان الفرقة الناجیة ص٥٩

ترجمه:- او نوم ویلی شی دے د له ته ناجیه

(٣) فعلی المؤمن اتباع السنة والجماعة - والسنة ما سنه رسول الله صلی الله علیه وسلم - والجماعة ما اتفق علیه اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم - فی خلافة الایمة الاربعة الخلفاء الراشدین المهدیین - غنیة الطالبین جلد ١ - عقاید اهل السنة والجماعت ص٥٥

ترجمه:- پس واجب په مسلمان باندے دا دی چه تابعداری دِ کوی د اهل السنة والجماعة - سنة هغه دی چه مواظبة کړے وی رسول الله صلی الله علیه وسلم په هغے باندے - او جماعة هغه دے چه اتفاق کړے وی اصحابه کرام په هغے باندے - بخلافة د اما مانو څلورو خلفاء راشدین هدایت یافتو وه په جمع سره یا یو یو -

Marfat.com

(۴) واحدۃ ناجیۃ - والباقون فی النار - صاوی جلد ۱ - آل عمران پارہ ۴ ص آیۃ ولا تکونوا کالذین تفرقوا رکوع ۱۱/۲

ترجمہ :- یوہ فرقہ ناجیہ دہ - او باقی دوۂ اویا فرقے بہ دوزخ کښ وی -

(۵) ثنتان وسبعون فی النار - وواحدۃ فی الجنۃ - وھی الجماعۃ - صاوی جلد ۲ پارہ ۸ - انعام ۶ - رکوع ۲۰ ص۵۹ آیۃ ان الذین فرقوا دینھم الخ

ترجمہ :- دوۂ اویا فرقے بہ پہ دوزخ کښ وی اویو فرقہ بہ پہ جنتہ کښ وی - او داحنتی فرقہ یقیناً اھل السنۃ والجماعت دِی -

(۶) ثنتان وسبعون فی النار - وواحدۃ فی الجنۃ - والمراد بالفرقۃ الواحدۃ - اھل السنۃ والجماعۃ - صاوی جلد ۲ پارہ ۱۲ ھود - رکوع ۱۰/۱۱ ص۲۳۲ آیۃ ولو شاء ربک لجعل الناس امۃ واحدۃ الخ

ترجمہ :- دوۂ اویا فرقے بہ پہ دوزخ کښ وی - اویوہ فرقہ بہ پہ دوزخ کښ نہ وی او مراد پہ فرقہ واحدہ سرہ - اھل السنۃ والجماعت دی - یعنی خلور مذاھب دی -

(۷) الفصل الاول فی تصحیح الاعتقاد وتطبیقہ لمذاھب اھل السنۃ والجماعۃ - الطریقۃ المحمدیہ جلد ۱ ص۶۱

ترجمہ :- فصل اول پہ صحیح کولو دا عتقاد کښ او پہ مطابق کولو دا عتقاد کښ دے دمذاھب د اھل السنۃ والجماعت کښ سرہ -

(۸) اما الفرقۃ الناجیۃ فھی اھل السنۃ والجماعۃ - وتسمی ھذہ الفرقۃ ناجیۃ - غنیۃ الطالبین جلد ۱ بیان عقاید اھل السنۃ والجماعۃ ص۵۹

ترجمہ :- ھرڅہ چہ فرقہ ناجیہ دہ نو ھغہ اھل السنۃ والجماعۃ د ی اونوم ویلی شی دے ولہ ځکہ ناجیہ

(۹) قال العلامۃ الطحطاوی علی الدر المختار - فعلیکم یا معشر المؤمنین - اتباع الفرقۃ الناجیہ - المسماۃ باھل السنۃ والجماعۃ فان نصرۃ اللہ تعالی وحفظہ وتوفیقہ فی موافقتھم - وخذلانہ وسخطہ ومقتہ فی مخالفتھم - وھذہ الطائفۃ الناجیۃ - قد اجتمعت الیوم فی المذاھب الاربعۃ (۱) وھم المالکیون - (۲) والحنفیون (۳) والشافعیون (۴) والحنبلیون - ومن کان خارجا من ھذہ المذاھب الاربعۃ فی ذلک الزمان فھو من اھل البدعۃ والنار - حاشیۃ الدر المختار - المسماۃ بالطحطاوی - کتاب الذبائح - ثم الفتح المبین فی کشف مکاید غیر المقلدین ص۴۵۶ وص۴۵۱

ترجمہ :- ویلی دی علامہ طحطاویؒ پس واجب دی پہ تاسو ای ډلی دہ مسلمانانو تابعداری د فرقہ ناجیہ - چہ نوم ویلے شی ھغے تہ اھل السنۃ والجماعۃ - ځکہ چہ بیشک امداد د اللہ تعالیٰ او وسائل د اللہ تعالیٰ - او توفیق د اللہ تعالیٰ - ثابت دے پہ موافقت د دے اھل السنۃ والجماعۃ کښ - او رسوائی

Marfat.com

ورکول دالله تعالیٰ - او قهر د الله تعالیٰ او غضب د الله تعالیٰ - ثابت دے په مخالفت ددے اهل السنة والجماعت کښ اودغه فرقه ناجیه په تحقیق جمع ده (نن) په څلورو مذاهبو کښ چه هغوئے مالکیان اوحنفیان اوشافعیان اوحنبلیان دی - او هغه څوک چه وی یا هر ددے څلورو مذاهبونه په دے زمانه کښ پس هغه داهل بدعة اودوزخیانونه دی -

(۱۰) فلذالك نرمی ان الفرقة الناجية المسماة باهل السنة والجماعة فی المذاهب الاربعة قد اجتمعت لان الشريعة من غير هذه المذاهب فی الدنيا ما وجدت واطاعة احكام الشريعة للناس قد فرضت - فان لم يحتسب هذه المذاهب الاربعة للشريعة معتبرة فالشريعة فی الدنيا عدمت - الفتح المبين فی كشف مكايد غير المقلدين ص۵۰۵

څروایم چه دالازم باطل دے په دلایل دقرآن او په احادیث او په اجماع دامة محمدیه سره پس ملزوم هم باطل دے - نو نتیجه ئے داشوچه شریعة محمدیه د غه څلورمذهبونه دی - نه باطلی خبرے دوهابیانو -

اتباع داهل السنة والجماعت واجب ده - په وجوه کثیرو - اول وجه داده -

(۱۱) عن عبد الله بن عمرؓ - قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم - ستفرق امتی علی ثلاث وسبعين فرقة - كلهم فی النار - الا واحدة قالوا من هی يا رسول الله صلی الله علیه وسلم - قال ما انا عليه واصحابی - رواه - ترمذی (۲) ثم مشکواة اعتصام فصل ۲ ص۲۲ و (۳) شرح العقايد الجلالی جلد ۱ ص۱۹

ترجمه :- روایت شوے د عبد الله بن عمرؓ نه - ده ویلی دی چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم زِرده چه جدا به شی دعویدار ده امة والی زما په درے اویا فرقے - تولے فرقے به په دوزخ کښ وی مګر یوه نه - اصحابو ووایل یا رسول الله صلی الله علیه وسلم چه څوک دی د غه فرقه ناجیه - رسول اکرم اوفرمایل چه دا هغه فرقه ده چه زما اود اصحابو په عقیده او عمل باندے وی

زه وایم چه سبب د نجات د فرقه ناجیه ئے کرزولی دی تعریف دوے لره الحمد لله اودا سبب اوتعریف نه صادق کیږی مګر په اهل السنة والجماعت لکه تصریح کړیده په دے باندے حضرت غوث الاعظمؒ چه اوس په اول سر کښ نقل شوے -

(۱۲) وفی احمد وابی داؤد عن معاويةؓ ثنتان وسبعون فی النار وواحدة فی الجنة وهی الجماعة الحديث - مشکواة اعتصام فصل ۲ ص۲۲ وصاوی جلد ۲ - انعام پاره ۸ ص۵۹

ترجمه :- امام احمد اوابو داؤد دواړو روایت کړیدے د حضرت معاویهؓ نه چه رسول اکرمؐ فرمایلی دی چه دوه اویا فرقے به په دوزخ کښ وی اویو فرقه به په جنة کښ وی - او هغه فرقه اهل السنة والجماعة دی -

Marfat.com

زه وایم چه لفظ دجماعة دبل هیڅ فرقه په نوم کښې نشته نو دا فرقه معینه شوه۔

(۱۳) وستفرقون ثلاثا وسبعون فرقة۔ ثنتان وسبعون فی النار۔ وواحدة فی الجنة۔ والمراد بالفرقة الواحدة اهل السنة والجماعة۔ صاوی جلد ۲ پاره هود رکوع ۱۰/۱۰ ص ۲۳

ترجمه:۔ زر ده چه جدا به شی تاسو درے ۷۳ اویا فرقے۔ دو اویا ۷۲ فرقے به په دوزخ کښې وی اویو فرقه به په جنة کښې وی۔ او مراد په فرقه یوه سره اهل السنة والجماعة دی۔

زه وایم چه په دے وجه سره دا تعین اوشو چه جنتی فرقه اهل السنة والجماعة څلور مذاهب دی۔

(۱۴) وهذه الامة افترقت ثلاثا وسبعین فرقة۔ اثنان وسبعون فی النار۔ وواحدة ناجیة کما فی الحدیث۔ صاوی جلد ۳ پاره ۱ انبیاء رکوع ۶/۶ ص ۸۹

ترجمه:۔ او دا امت جدا شوے دے په درے ۷۳ اویا فرقه۔ دو اویا ۷۲ فرقے به په دوزخ کښې وی۔ اویوه فرقه خلاصه ده د دوزخ نه۔ لکه چه په حدیث کښې دی۔

زه وایم چه ناجیه نوم دا اهل السنة والجماعة دے لکه تصریح کړیده په دے باندے غوث الاعظم لکه اوس په اول سر کښې مونږ نقل کړے ده۔

(۱۵) واخبر النبی صل الله علیه وسلم ان هذه الامة۔ تفترق ثلاثا وسبعین فرقة۔ واحدة ناجیة والباقون فی النار۔ صاوی جلد ۱ پاره ۴ آل عمران رکوع ۱۱/۲ ص ۱۷۱

ترجمه:۔ او خبر کړی نبی علیه الصلوٰة والسلام چه بیشک فرقے فرقے به شی دا امة په درے ۷۳ اویا کښې یوه به خلاصه وی د دوزخ نه او باقی به په دوزخ کښې وی۔

د دے وجه دا استدلال هم دغه ده چه اوس په وجه څلورم ده

(۱۶) لاتنقطع الفرقة الناجیة ما دام القرآن موجود قال الله تعالیٰ (الله نزل احسن کتابا متشابها شافی تقشر منه جلود الذین یخشون ربهم) الآیة فلولا ان اهل القرآن الذین یتدبرون موجودون لما بقی القرآن۔ صاوی جلد ۱ پاره ۴ آل عمران رکوع ۱۱/۲ ص ۱۷۱

ترجمه:۔ نه ختم کیږی فرقه ناجیه (چه څلور مذاهب) څو چه قرآن موجود وی الله تعالیٰ ویلی دی۔ خدائے تعالیٰ نازل کړے دے قرآن متشابه مکرر چه ببر کیږی ولیښته د هغه چا چه یریږی درب د دوی نه الخ پس که چرے نه وے بیشک اهل د قرآن هغه چه تدبر کوی په ده کښې موجود نوه خامخا باقی به نه وے قرآن

(۱۷) عن ثوبان قال رسول الله صل الله علیه وسلم۔ لایزال طائفة من امتی ظاهرین علی الحق لا یضرهم من خذلهم الله تعالیٰ حتی یاتی امر الله وهم کذلک۔ مسلم جلد ۲ ص ۱۴۳ مسلم کښې دلته په دے معنی ۹۔ احادیث دی۔

ترجمه:۔ روایت شوے دے د ثوبان رض۔ ده ویلی دی چه رسول الله صل الله علیه وسلم چه همیشه

Marfat.com

به وی یوه ډله دامت زما غالب په حق باندے چه ضرر به نشی رسولے دوے ته هغه څوک چه ذلیل او گمراه کړی دی دوی لره - الله تعالیٰ تر هغه پورے چه رابه نشی امر د خدائے تعالیٰ په قیامة باندے - او دغه ډله به دغسے وی -

ویریزی د رب د دوے نه الخ پس که چرے نه وی بیشک اهل د قرآن هغه چه تدبر کوی په دے کښ موجود - نو خو امنوا باقی به نه وی قرآن -

دریم بحث :- نشته اعتبار قول د وهابیانو لره

(۱) ابن تیمیة من المجسمة ومن قال بانه تعالیٰ جسم فهو فی غایة الجهالة والسفاهة - فلم یعتد بقول امثاله فکیف یکون قوله مقویا لکلام شخص - اخوند شیخ جلد ۱ ص ۹۲

ترجمه :- ابن تیمیه یمنی حرانی - دهغه فرقه کافری نه دے چه الله تعالیٰ لره جسم وائی او چا چه خدائے تعالیٰ لره جسم اووئیل نو هغه په اعلیٰ درجه د جهل او بے عقلی کښ دے (چه کفر دے) نو نشته اعتماد په قول امثال دده - پس څنګه به نشی قول قوة ورکونکی خبرے دبل سړی لره -

(۲) ولا اعتداد بقول النظام ومن وافقه من الخوارج واهل البدع لانه یجوّز کون الامام من غیر قریش - نووی المسلم جلد ۲ - امارة ص ۱۱۹

ترجمه :- او نشته اعتبار په قول د نظام گمراه - او دهغه چا چه موافقة ئے کړے دے دده لره د خوارج او مبتدعانو - ځکه چه دے جائز وائی کیدل د امام خلیفه د غیر د قریش نه - او دا مخالف دے د احادیث مشهورو ده - او دا اجماع قطعی منصوص د کل اصحابو رضؓ نه -

(۳) لا عبرة لکلام ابن حزم لکونه من اهل الظاهر لا من اهل السنة والجماعة بدلیل انه انکر القیاس فی کتابه المحلی وصرح النووی فی فصول مقدمته - شرح المسلم انه ظاهری وفی تعلیقات البخاری ولم یصب ابن حزم الظاهری - فتمر الاقتمار اجماع

ترجمه :- نشته اعتبار خبرے د ابن حزم لره ځکه چه دے ده اهلِ ظاهر وُنه دی چه گمراه دی - نه دی د اهل السنة والجماعة نه په دلیل دے چه ده انکار کړے د قیاس نه په کتاب خپل کښ چه محلی دے - او تصریح کړے نووی په فصلونو د مقدمه د شرح المسلم کښ چه ابن حزم ظاهر دے او په تعلیقات د بخاری کښ دی چه ابن حزم ظاهری خطا شوے دے -

(۴) ولا یعتبر قول ابن تیمیة لقدم العرش - حاشیة النبراس ص ۱۷۹

ترجمه :- نشته اعتبار قول د ابن تیمیه لره په دے چه عرش قدیم دے

(۵) قال الاشعری واتقاضی من اعتقد ان الله تعالیٰ جسم فلیس بعارف وهو کافر - نسیم الریاض

Marfat.com

جلد ۴ ص ۵۱۹ سطر ۱۲

ترجمه:- ویلی امام اشعریؒ (چه امام د اهل السنة والجماعة دے) او قاضی عیاضؒ چا چه عقیده او کړه په دے چه خدائے تعالیٰ جسم دے نو پس هغه لوے جاهل دے - او هغه کافر دے -

(۶) ومن کان من الفریق الثانی (ای الوهابیة) وجب القاء اقواله ظهریا - لانه لعصیانه وعدم امتثاله الاوامر واجتنابه النواهی ضلوا واضلوا - تطهیر الفوائد - من دنس الاعتقاد ص ۸

ترجمه:- او هغه څوک چه وی د فرقه دویم نه (چه وهابیه دی) نو واجب دی غورزول د خبرو - د دوئ شاته (یعنی واجب دی نه منل د خبرو د دوے) ځکه چه دغه وهابی د وجه د بے فرمانی د ده او د وجه د نکولو د تابعداری امرونو لره - او د وجه د ځان نه ساتلو د ناروا ؤ نه - گمراه شوی دی او نورو لره گمراه کوی -

(۷) (واثار لبعض الظاهریه) وهم قوم علیٰ مذهب داؤد الظاهری الذی یر الاخذ بظاهر الحدیث والنصوص من غیر تاویل وهو ابو محمد علی بن احمد الفارسی) المعروف بابن حزم الظاهری (الی الخلاف فی تکفیر المستخف به صلی الله علیه وسلم) وهو قول مردود علیه (والمعروف ما قدمناه) من تکفیره - وفیه اشارة الی عدم الاعتداد باقوال الظاهریة النافین - وفیه خلاف هل یجوز العمل بقولهم ام لا - والصحیح عدم الجواز — شفاء القاضی عیاض - ونسیم الریاض جلد ۴ ص ۳۷۳

ترجمه:- (او اشارة کړے دے بعض ظاهریوه) او ظاهریه هغه قوم دے چه په مذهب د داؤد ظاهری وی - هغه چه عقیده کوی د عمل کولو پظاهر د حدیث او په ظاهر د آیاتونو بے د تاویل (په هغه ځائے کښ چه تاویل پکښ واجب وی) او دغه بعض ظاهریه ابو محمد علی ځوے د احمد دے چه د فارس دے - او مشهور دے په ابن حزم سره (خلاف ته په کافرویلو کښ هغه چا ته چه بے عزتی کونکی دی محمد صلی الله علیه وسلم لره - او دغه قول رد کړے دے علماء په دے باندے او مشهور او معلوم هغه شی دے چه کافرویل دے هغه ته او په دے مسئله کښ اشارة دے دے خبرے ته چه نشته اعتماد او اعتبار په اقوال د ظاهریه چه نفی کونکی وی کفر لره او په دے کښ خلاف دے چه آیا روا دے عمل په قول د دوے او که نه - او صحیح عدم جواز د عمل دے په قول د دوے -

(۸) فرمایلی دی شیخ ابن حجر عسقلانیؒ نی رو ستو د بیانولو د لغز شونو د ابن تیمیه د ده چه حال بیانولو کښ -

انا نعتقد فیه عصمة بل انا نخالفه فی مسائل اصلیة وفرعیة وقال الذهبی فی التاریخ

Marfat.com

فھو لیشرلہ ذنوب وخطایا۔ وقال الیافعی زیادۃ علیہ فی کتابہ عبرۃ الیقظان۔

لور ابن تیمیہ په قول کښ څه اعتماد نه دے بلکه د هغه تعصب امام اعظم ابوحنیفه صاحب سره دے ۔ کتاب عشره مبشره ص مصنفه مولوی حبیب الله پیښورئ رح

(۹) ولا عبرۃ لمخالفۃ اھل الھوی۔ فی العقاد الاجماع۔ (۱) حسامی (۲) مولوی اجماع ص۴۷ (۳) والمنار (۴) نور الانوار (۵) کتاب اجماع ص۲۲۳ (۶) غایۃ التحقیق۔

ترجمه :۔ او نشته اعتبار د یاره د مخالفة د اهل هوی (وهابیه) په انعقاد د اجماع کښ۔

(۱۰) فمن کان ذاھوی بدعۃ (وھابیۃ) فرأیہ مذموم عند اللہ تعالیٰ ورسولہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ ولا یعتد برأیہ وانما العبرۃ للرای المحمود۔ ثمر الاقمار اجماع ص۲۲۳

ترجمه :۔ پس هغه څوک چه وی خاوند د وهابیة پس رائے ده د مذموم (یعنی ناکاره) په نزد د الله تعالیٰ او د رسول علیه السلام۔ او نشته اعتماد په رائے د وهابی او نه ده خبره بلکه داده چه اعتبار د یاره د رائے نیکی دے۔

(۱۱) لا اعتداد لقول الروافض لانھم اھل بدعۃ یتبعون اھوائھم لا یعولون علی کتاب ولا سنۃ۔ وینکرون الاحادیث الصحیح۔ شامی جلد ۱ ص۴۷۳

ترجمه :۔ او نشته اعتماد په قول د روافض ۔ حکه چه دوی مبتدعان (وهابیان) دی اعتماد نه کوی په قرآن مجید او نه په حدیث او انکار کوی د احادیث صحیح نه۔

(۱۲) والخوارج ۔ خوارج عما انعقد علیہ الاجماع فلا اعتدالھم ۔ شرح العقائد النسفیۃ ص۱۵۵

بحث څلورم په حکم د کتابونو د وهابیانو کښ دی

(۱) څان سائل د کتابونو د دوے نه فرض دی۔

(۲) نظر کولو په کتابونو د دوے کښ حرام دی ۔ هغه چا لره چه صحیح جواب لنشی کولے ۔

(۳) سائل د د غه کتابونو د دوے حرام دی هغه چا لره چه صحیح جواب لنشی کولے ۔

(۴) په اور سوزول د هغه کتابونو دی د یاره د فائدے د دین۔

د احکمو نه نقل شوی دی (۱) شواهد الحق (۲) کشف العقائد (۳) قاضی عیاض رح (۴) تذکرۃ الابرار والاشرار نه ۔

(۱) یجب علیک الحذر التام من کتب ابن تیمیۃ وجماعۃ (الوھابیۃ) المتعلقۃ بالعقائد لئلا تھوی فی مھوات الضلال ولا ینفعک الندم لعد ذالک مجال من الاحوال۔ شواھد الحق ص۱۰۵

59853

Marfat.com

ترجمه:- واجب دی په تا باندے اے مسلمان ځان ساتل (ویریدل پرهیزکول) دکتابونو دابن تیمیه او دکتابونو دتابعدارانو دده (چه وهابیان دی) چه بیانوی عقاید باطله- دپاره ددے چه ارتاؤنشی په کندو دګمراهئ کښې - (تنبیه ده) او نفع نه رسوی تا ته پښیمان کیدل پس ددغے په قیامته کښې په هیڅ حال دحالونو

(۲) وفی کشف العقائد لابد ان یعرف طالب العلم عقاید المصنفین - فیعتمد باهل السنة والجماعة - ویحترز عن اهل البدعة (ای الوهابیة) فکم للفلاسفة من تصانیف موسومة باسم التوحید مملوة من الشرک والنفاق (کما هو عادة الوهابیة) وکم للمبتدعة من المعتزلة والحشویة (ونحوهم کالوهابیه) من تصانیف موسومة باسم السنة او نحو ذلک - وکلها محرمة الامساک لا یحل النظر فیها لئلا یحدث منها الشکوک ۲ ویوهن الاعتقادات ۳ ولئلا ینسب ممسکها الی البدعة - فی الحکم فی هذه الکتب کلها اذهاب اعیانها متی وجدت بالحریق بالنار - او الغسل بالماء حتی یمحو اثر الکتابة لما فی ذالک من المصلحة فی الدین بمحو العقائد المضلة الی آخره - وجزم القاضی عیاض بانهم غسلوها ثم حرقوها مبالغة فی ذهاب اثرها - تذکرة الابرار والاشرار -

ترجمه:- ویلی دی په کتاب کشف العقائد کښې - ضروری دی طالب دعلم لره چه او پیژنی عقائد دمصنفین پس اعتماد به اوکی په اهل السنة والجماعة او پرهیز به اوکړی د مبتدعانو نه (وهابیانو نه) پس ډیر فلاسفو لره تصنیفونه دی چه نوم ئے مقرر کړی دی هغے لره دتوحید او هغه ډک وی دشرک او منافقت نه (لکه داعادة ده وهابیانو دی) او ډیرو مبتدعانو لره لکه معتزله او حشویه (او مثل ددوے لکه وهابیه) تصنیفونه دی چه نوم ئے ورله مقرر کړے دے دسنت او مثل دده - او دغه ټول کتابونه حرام دی ساتل ځان سره او حلال نه دی نظر کول په هغے کښې دپاره ددے چه پیدا نه شی شکونه د هغے نه او دئے دپاره ددے چه ضعیف نه کړی عقیدو - ددوے لره او دپاره ددے چه نسبت ددے ساتونکی مبتدعو الی ته (پس حکم په دے ټولو کتابونو کښې دادے چه نشته دے کښې ذات ددوے - هر وقت چه ئے مومی په اور سوزولو یا په داسے وینزلو چه ورک شی اثر د خط - ځکه چه په دے کښې فائده ده ددین چه عقائد دګمراهی ورک شی - او جزم کړے دے علامه قاضی عیاض چه او دمینځی دغه کتابونه بیا داوسوزوی په اور سره چه یقیناً ورک شی -

بحث پنځم استاد کول دوهابیانو ناروا دی او خبره ئے مه منئ

Marfat.com

(۱) عن ابن سیرینؒ قال اِن ھذا العلم دین فانظروا عَمَّنْ تاخذون دینکم - رواہ مسلم جلد ۱ علم ص۱۱ ثم المشکوٰۃ علم فصل ۳ ص۲۹

(ترجمہ) روایت شوے دہ دابن سیرینؒ نہ - دہ ویلی دی چہ بیشک دا علم دین دے پس اوگورے چہ دچا نہ آخلے تاسو - دین ستاسو مراد دے چہ گمراہ لرہ مہ استادکوہ -

(۲) عن ابن سیرینؒ - قال لم یکونوا یسئلون عن الاسناد (اساتذہ) فلما وقعۃ الفتنۃ قالو سموا لنا رجالکم - فینظر الی اھل السنۃ فیؤخذ حدیثھم - وینظر الی اھل البدع فلا یؤخذ حدیثھم - رواہ مسلم جلد ۱ ص۱۱

ترجمہ :- روایت شوے دابن سیرینؒ نہ - دہ ویلی دی چہ سوال نہ کوہ مسلمانانو داسنادونہ (یعنی دحال استاذانو نہ) پہ زمانہ سابقہ کښ - خکہ چہ فتنہ نوی - نو ھر کلہ چہ فتنے شروع شوی - نو اووئیل مسلمانانو چہ نومونو بیان کړئے مونږ تہ د استادانو - پس اوبہ کتلے شی اھل السنۃ والجماعۃ - نو قبول بہ نکړے شی حدیث ددوے - نو سنہ ظاھرہ شوہ چہ وھابی مہ اُستاد کوئے - اوخبرئے مہ منئ -

(۳) عن ابن عمرؓ قال ذکر النبی صلی اللہ علیہ وسلم اللّٰھم بارک لنا فی شامنا اللّٰھم بارک لنا فی یمننا قالوا یارسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وفی نجدنا - فَاَظُنُّہٗ قال فی الثالث ھناک الزلازل والفتن - وبھا یطلع قرن الشیطان - رواہ البخاری والعینی جلد ۱۱ ص۳۵۳

ترجمہ :- روایۃ شوے دابن عمرؓ نہ دہ ویلی دی چہ ذکر کړہ نبی علیہ السلام چہ اے خدایہ برکت کړہ پہ شام ځمونږہ کښ - اے خدایہ برکت اوکړہ پہ یمن ځمونږہ کښ - نو اووئیل بعض خلقو یارسول اللہ اوپہ نجد ځمونږہ کښ - نو ځہ گمان کوم چہ ویے وارکښ او فرمایل رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم د غلتہ (یعنی نجد کښ) زلزلے او فتنے دی او پہ د غہ نجد کښ بہ اوخیژی سنگر د شیطان -

(۴) عن سالم عن ابیہؓ عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم - انہ قام الی جنب المنبر فقال الفتنۃ من ھھنا من حیث یطلع قرن الشیطان - رواہ البخاری والعینی جلد ۱۱ ص۲۴۵

ترجمہ :- روایۃ شوے دے د سالم نہ ھغہ دپلار خپلؓ نہ - د نبی صلی اللہ علیہ وسلم نہ چہ دوے اودریدہ وے د منبر تہ نو اوئی فرمایل چہ فتنہ ددے ځائے نہ دہ - دھغہ ځائے نہ چہ راخیژی سنگر د شیطان -

اوگورے د نجد قباحت او بد قسمتئ تہ - او مراد پہ د غہ زلزلو او فتنو او سنگر د شیطان - کفریات د نجدی او قتلول ددوے د ی اھل السنۃ والجماعت لرہ پہ حرمینو شریفینو او نورو ځایونو کښ بلہ دا اے مسلمانانو چہ وھابیان ھرگز استادان نہ کړے او خبرہ ئے مہ منئ -

Marfat.com

بحث شپږم په وجوب د اجتناب کښ دوهابیانونه په قرآن شریف سره

(۱) (قال) موسیٰ للسامری (فاذهب) من بیننا (فان لك فی الحیوٰة ان تقول) لمن رایته (لامساس) ای لاتقربنی۔ فکان یهیم فی البریة واذا مس احدا او مسه احدهما جمیعا - جلالین - والمعنی ان هٰذا القول ثابت لك مادمت حیا لا ینفك۔ فکان یصیح فی البریة لامساس - وحرم موسیٰ علیه السلام علیهم مکالمته - ومواجهته - ومبائعته - ویقال ان قومه باقیة فیهم تلك الحالة الی الآن - وهٰذه الآیة اصل فی نفی اهل البدع والمعاصی وهجرانهم وعدم مخالطتهم۔ صاوی جلد ۳ طٰهٰ رکوع ۵/۱۴ ص ۹۳

ترجمه :- ویلی وه موسیٰ علیه السلام سامری ته اوزه د مینځ ځمونږ نه - پس په تحقیق ثابت دے تالره په جوند کښ داده چه وائی به هغه چا ته چه اووینی ته هغه لره مه نزدے کیږه ته ماته - نوو چه ګرزیده به دے په میره کښ او په هغه وخت کښ چه مس به کړه دیوه تن لره اویا به مس کړه دلره یوه تن - نو تبی به اونیوه دواړو لره په جمع - پس معنی داشوه چه په تحقیق دا قول ثابت دے تالره څو چه ئے ته جوندے نو نه به جدا کیږی ستا نه - پس وه چه چغے به ئے وهلے په میره کښ چه مه نزدے کیږئے ماته - او حرام کړے وه موسیٰ علیه السلام په دغه قوم خپل بنی اسرائیل باندے خبرے کول د ده سره - او مخامخ کیدل د ده سره - او جوړ تازه د ده سره او ویلے شی چه بیشك قوم د سامری باقی ده - په هغوے کښ - دغه حال تر اوسه پورے او دا آیة دلیل دے په شړلو دوهابیان کښ او ګناهګاران کښ او قطع تعلق د دوے کښ او په خلط نکولو د دوے کښ۔

(۳) وحرم علیهم ملاقاته ومواجهته ومکالمته ومبایعته وغیرها مما یعتاد جریانه فیما بینهم من المعاملات وصار بین الناس اوحش من القاتل اللاجئ الی الحرم ومن الوحش النافر فی البر ویقال ان قومه باق فیهم تلك الحالة الی الیوم - تفسیر ابی السعود جلد ۶ نور ص ۲۵۳

ترجمه :- او حرام کړیدے موسیٰ علیه السلام په بنی اسرائیل باندے ملاقات کول د سامری لره او مخامخ کیدل د هغه سره - او خبرے کول د هغه سره - او خرڅول او آغستل د هغه سره - او نور کارونه د هغه قسم چه عادة جاری وی په مینځ د خلقو چه معاملات دی - او ګرزیدے دغه سامری په مینځ د خلقو کښ - ډیر پریشان وحشی د هغه قاتل نه چه په حرم شریف ئے پناه نیولی وی - او د هغه وحشیانو ځنګلی ځناورونه چه تښتی په میرو کښ او ویلی شی چه قوم د سامری چه دے باقی دے دغه حال ترنن ورځے پورے په هغوئ کښ - العیاذ بالله تعالیٰ -

(۳) هو الذی انزل علیك الکتاب منه آیات محکمات هن ام الکتاب واخر متشابهات - فاما الذین

Marfat.com

فی قلوبھم زیغ) میل عن الحق (فیتبعون ما تشابہ منہ (ابتغاء) طلب (الفتنۃ) لجاھلھم لوقوعھم فی الشبھات واللبس ای کنصاری النجران ومن حذا حذوھم ممن اخذوا بظاھر القرآن فان العلماء ذکروا ان من اصول الکفر الاخذ بظاھر القرآن والسنۃ - جلالین۔ وصاوی جلد ۱ آل عمران ص ۱۳۹ و ۱۴۰

ترجمہ:- خدائے ھغہ ذات دے چہ نازل کړے دے پہ تا باندے قرآن چہ بعض ددہ نہ آیتونہ محکم دی چہ ھغہ اصل دقرآن دی او بعض نور ددہ نہ آیاتونہ متشابہ دی۔ پس ھر چہ دی ھغہ خوک چہ پہ زړونو دھغوکښ کږوالی دی دحق نہ پس تابعداری کوی ھغوئے دھغہ آیاتونہ چہ متشابہ دی ددہ نہ۔ دپارہ د طلب فتنہ د ناپوھانو چہ واچوی دوے پہ شبھو او شکونوکښ لکہ انګریزان د نجران او ھغہ خوک چہ روان پہ طریقہ دھغوچہ ھغہ دی چہ عمل کوی پہ ظاھر د قرآن حُکمونو چہ عالمانو ذکر کړے دی چہ دقواعد و د کفر نہ عمل دے پہ ظاھر د قرآن او حدیث۔

(۴) وعن عائشۃ قالت تلا رسول اللہ علیہ السلام ھو الذی انزل علیک الکتاب منہ آیات محکمات وقرء الی - وما یذکر الا اولی الالباب - قالت قال رسول اللہ علیہ السلام فاذا رأیت وعند مسلم رأیتم الذین یبتغون ما تشابہ منہ فاولئک الذین سماھم اللہ فاحذرھم متفق علیہ ثم مشکوٰۃ اعتصام فصل ۱ ص ۳۰

ترجمہ:- روایۃ شوے د عائشۃؓ نہ چہ دی ویلی دی چہ او لوستو رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دا آیۃ (ھو الذی انزل علیک الکتاب منہ آیات محکمات) او او ویل لوستہ دا آیۃ او نصیحت نہ قبولوی مګر خاوندان د عقل - ویلی دی حضرت عائشہؓ چہ فرمایلی دی رسول علیہ السلام پس پہ ھغہ وخت کښ چہ اولیدہ یا اولیدے تاسو ھغہ چا لرہ چہ تابعداری دھغہ آیاتونو کوی چہ متشابہ دی د قرآن نو دا ھغہ کسان دی چہ نوم ویلی دی دوے لرہ اللہ تعالیٰ اھل الزیغ - خان اوساتئ ددوے نہ۔

(۵) عن ابی ھریرۃؓ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم - یکون فی آخر الزمان دجالون کذابون یاتونکم من الاحادیث بما لم تسمعوا انتم ولا ابائکم فایاکم وایاھم - لا یضلونکم ولا یفتنونکم - رواہ - مسلم، مشکوٰۃ - اعتصام فصل ۱ ص ۳۰

ترجمہ:- روایۃ شوے دے د ابی ھریرۃؓ نہ - دے ویلی دی چہ فرمایلی دی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم چہ موجود لښتی بہ آخر زمانہ کښ ډیر فریبیان ډیر دروغجن (علامہ ئے داده) را بہ ری تاسو لرہ دا احادیث نہ (یعنی خبرونہ) چہ نہ تاسو اوریدلی وی او نہ ستاسو پلرونو (نیو حکم ئے دادے) چہ تاسو خان او ساتئ ددوے نہ - او دوئ او ساتئ د خان نہ - دپارہ ددے چہ ګمراہ نکړے تاسو لرہ۔

(۶) قولہ بما لم تسمعوا انتم ولا آبائکم ای یتحدثون بالاحادیث الکاذبۃ ویبتدعون احکاماً باطلۃً

Marfat.com

واعتقاداتٍ فاسدةً - مرقات -

ترجمه :- معنی د دے قول (بما لم تسمعوا انتم ولا آبائکم) چه بیان به کړی دوے خبرے دروغجن او نوے به جوړ کړی احکام باطله او عقائد فاسده -

بحث اوم په منع دجنازه د وهابی کښ

(۱) ولا یصلی علیهم اذا ماتوا - غنیة الطالبین جلد ۲ ص ۵۵

ترجمه :- او جنازه دِی نکوی په وهابیانو په هغه وقت چه مړ شی

(۲) قوله تعالیٰ - ولا تصل علیٰ احد منهم مات ابداً ولا تقم علیٰ قبره - انهم کفروا بالله ورسوله وماتوا وهم فاسقون ٥ پاره ۱۰ توبه رکوع ۱۱/۱۷

ترجمه :- ویلی دی الله تعالیٰ - او جنازه مه کوه په یوه د کافرانو چه مړ شوے وی همیشه او مه او دریږه په قبر د کافر - په تحقیق دوے کافر شوی دی په خدا ے او په رسول د ده - او دوے مړه شوی دی - او دوے بے فرمان دی -

(۳) شرط صحة الجنازة اسلام المیت - تنویر الابصار جلد ۱ - جنایز ص ۵۸۲ والکنز[۲] - والزیلعی[۳] جلد ۱ ص ۳۹ وفتح القدیر[۴] جنائز ص ۵۸۹ ونور الایضاح[۵] جنایز ص ۳۵۱

ترجمه :- شرط د صحیح کیدو - د جنازه اسلام د مړے دی

(۴) لانها شفاعة - ولیسة للکافر - مراقی الفلاح ص ۳۵۱

ترجمه :- ځکه چه جنازه شفاعة کول دی او نشته شفاعة کافرلره -

بحث اتم د امامة په بیان کښ دَی

هر کله چه ثابته او ظاهره شوه چه وهابیان کافر دی - نو امامت ئی نکیږی -

(۱) وکره امامة المبتدع - المتون والشرح والحواشی والفتاوی -

(۲) فالمراد مبتدع لا یعتقد شیئا یوجب الکفر - جامع[۱] الرموز امامة ص ۷۷ ج ۱ (۲) درمختار جلد ۱ ص ۳۷۶ (۳) مجمع الانهر ص ۱۰۵ ج ۲ (۴) زیلعی الکنز ص ۱۳۴ ج ۱ (۵) شبلی ص ۱۳۴ ج ۱ (۶) بوحندی ص ۱۱۷ ج ۱ (۷) کبیری ص ۲۶۲ (۸) فتح القدیر ص ۱۴۶ ج ۱ (۹) والاصل ای المبسوط (۱۰) ثم الخلاصة ص ۱۲۱ ج ۱ (۱۱) والهندیة ص ۱۱۶ ج ۱ (۱۲) من البدایع (۱۳) والخانیة جلد ۱ ص ۴۴ -

ترجمه :- او مکروه دے امامة د هغه گمراه چه عقیده نه کوی دیوه شئ چه واجب کړی کفر -

(۳) فان علیٰ فی هواه بحیث حکم علیٰ کفره لا یجوز امامته - (۱) برجندی امامة ص ۱۱۷ ج ۱ (۲) شبلی ص ۱۳۴ ج ۱

Marfat.com

(۳) بمعناه مولوی الحامی سنة ص۳۹۲ (۴) زیلعی الکنز ص۱۳۴ ج۱ (۵) الاصل ای المبسوط (۶) ثم الخلاصة ص۱۲۱ ج۱ (۷) ثم الهندیة ص۱۱۶ ج۱ (۸) الجرایة ص۸۹ ج۱ (۹) فتح القدیر ص۱۴۶ ج۱ (۱۰) الخانیة ص۴۴ ج۱ (۱۱) مجمع الانهر ص۱۰۵ ج۱ (۱۲) جامع الرموز جلد ۱ ص۷۷

ترجمه:- پس که چرے زیاتئ ئے اوکړه په خواهش نفسانی کښ په دے شان چه حکم اوشو په کفر دده نو روانه دے امامة دده۔

بحث نهم په قطع تعلق کښ دے دوهابیانو سره

(۱) وَلَا یترحّم علی الوهابیّة اذا ذکرو۔

ترجمه:- او رحمة الله علیه به نه وائی په هغه وخت کښ چه ذکر شی نوم دوهابیانو۔

(۲) قال سهیل بن عبد الله۔ من صحّح ایمانه واخلص توحیده لا یأنس الی مبتدع ولا یجالسه حقایق التفسیر ثم یعقوب چرخی ص۱۲

ترجمه:- ویلی دی سهیل ابن حنیف۔ هغه څوک چه صحیح وی ایمان د هغه او خالص وی توحید دده نو محبت به نکوی دوهابی سره او نه مجلس کوی د هغه سره۔

(۳) ولا یکاثر اهل البدعة۔ حقایق التفسیر ثم یعقوب چرخی ص۲۲

ترجمه:- او خوش طبعی به نه کوی د گمراهانو (وهابیانو) سره۔

(۴) ولا یدانیهم۔ حقایق التفسیر۔ ثم یعقوب چرخی ص۲۲

ترجمه:- او نزدے کیږے به نه وهابیانو ته۔

(۵) من تحبّب الی مبتدع نزع نور الایمان من قلبه۔ چرخی

ترجمه:- هغه چا چه محبت اوکړه وهابی سره نو باهر به شی نور دده د زړه نه۔

(۶) ولا یواکل ولا یشاربه۔ حقایق التفسیر۔ ثم یعقوب چرخی ص۲۲

ترجمه:- خوړل او څکل به نکوی وهابیانو سره۔

(۷) ولا یسلم علیهم لان امامنا احمد بن حنبلؒ۔ قال من سلم علی صاحب بدعة فقد احبه لقول النبی صلی الله علیه وسلم افشوا السلام بینکم تحابوا (الی قوله) وقال فضیل بن عیاضؒ من احب صاحب بدعة احبط الله عمله واخرج نور الایمان من قلبه۔ الغنیة الطالبین ص۵۵

ترجمه:- او سلام به نه وائے په گمراه وهابیانو باندے۔ ځکه چه امام ځمونږ (یعنی امام ده، غوث اعظم) احمد ابن حنبلؒ ویلی دی چا چه سلام او ویل په مبتدع وهابیانو باندے نو بیشک چه په دوستی ئے اونیوه هغه لره دوجه د قول د رسول الله صلی الله علیه وسلم خورکئ سلام په مینځ ستاسو کښ نو دوستان به شی۔ او

Marfat.com

ویلی دی فضیل بن عیاضؒ۔ چاچه محبة اوکړه د مبتدع وهابی سره نوبر بادبه شی عمل دده او باهر به شی نور دایمان دزړه ددده نه۔

(۸) ولا یجالسه۔ الغنیة ص۵۵ و حقائق التفسیر ثم لیعقوب چرخی قلم ص۲۲

ترجمه:۔ او ناسته به نه کوی د مبتدع وهابی سره

(۹) ومن داهن مبتدعا سلبه الله حلاوة السنن ۔ یعقوب چرخی قلم ص۲۲

ترجمه:۔ چاچه نرمی اوکړه د کمراه وهابی سره ۔ نو لرے به کړی دده نه الله تعالیٰ خوندده سُنّتو

(۱۰) ولا یهنئهم فی الاعیاد واوقات السرور۔ الغنیة ص۵۵

ترجمه:۔ او مبارک شه داونه وائی کمراهانو وهابیانو ته په اختر ونوکښ او په وقتونو د خوشحالوکښ لکه وادده ۔ او سنت ۔

(۱۱) بل یبینهم ویعادیهم فی الله معتقد بطلان مذهب اهل البدعة محتسبًا بذالك الثواب الجزیل والاجر الکثیر۔ (۱) الغنیة ج۲ ص۵۵ (۲) حقائق التفسیر ثم چرخی قلم ص۲۲

ترجمه:۔ بلکه حداد شی دکمراه وهابیانو نه۔ او دشمنی دا وکړی د دغه وهابیانو سره دپاره د خدائے تعالیٰ چه عقیده کوونکی وی د بطلان د مذهب د وهابیانو۔ چه طلب کوونکی وی د ثواب دپیر۔ او داجر دپیر۔

(۱۲) وروی عن النبی علیه السلام ۔ انه قال من نظر الی صاحب بدعة بغضاً له فی الله ملأ الله ۔
ترجمه:۔ روایه شوے د نبی علیه السلام نه ۔ ده فرمایلی دی چاچه اوکتل مبتدع وهابی ته په بغض سره ۔ ده لره دپاره د خدائے تعالیٰ ۔ نو دے به کړی الله تعالیٰ زړه ددده لره دامن نه ۔

(۱۳) وایما المؤمن انتصر صاحب بدعة بغضا له فی الله امنه الله تعالیٰ یوم القیامة ۔ الغنیه

ترجمه:۔ او هغه مومن چه اورځی کمراه وهابی په سبب دبغض هغه لره دپاره د خدائے نو په امن به کړی هغه لره الله تعالیٰ په ورځ د قیامة ۔

(۱۴) ومن استخف صاحب بدعة رفعه الله تعالیٰ فی الجنة مائة درجة ۔ الغنیه ج۲ ص۵۵

ترجمه:۔ او هغه چاچه سپك اوګڼی مبتدع وهابی نو بلند به کړی الله تعالیٰ دے لره په جنت کښ سل درجے دی ۔

(۱۵) واذا رأیت مبتدعا فی طریق فخذ طریقاً آخر ۔ الغنیة ج۲ ص۵۵

ترجمه:۔ او په هغه وخت کښ چه ته اوو ینے کمراه وهابی په یوه لار کښ نو اوښه لاربله

(۱۶) وقد لعن النبی صلی الله علیه وسلم ۔ المبتدِع فقال من احدث حدثا ۔ او آوی محدِثا فعلیه لعنة الله والملئکة والناس اجمعین ۔ ولا یقبل الله منه الصرف والعدل ۔ یعنی بالصرف الفریضة

Marfat.com

و بالعدل النافلة - غنية الطالبين جلد ۱ - عقايد اهل السنة والجماعة ص۵۵

ترجمه:- او په تحقيق لعنة ويلي دی رسول الله صلی الله عليه وسلم مبتدع (وهابی) لره - پس فرمايلي دی چا چه بدعة اوکړه (لکه وهابی) يا يې آرام ورکړه مبتدع (وهابی) لره پس په هغه باندې لعنة د خدائے او د فرښتو او د بنی آدمو تولو - او نه قبلوی الله تعالیٰ ددې نه فرض او نفل -

(۱۷) وعن ايوب السجستانی قال اذا احدث الرجل بالسنة فقال دعنا من هذا وحدثنا بما فی القرآن فاعلم انه ضال - الغنية جلد ۱ عقائد اهل السنة والجماعة ص۵۵

ترجمه:- د حضرت ايوب سجستانی نه روايت شوے دے - بيشك دا ويلي دی په هغه وخت چه خبرے کوی يوسړے په احاديث سره نو او ويل بل سړے دے ته چه پريږده مونږ ددے احاديث نه او بيان اوکړه مونږ ته په هغه خبرو چه په قرآن کښ دی - نو پوه شه چه دغه سړے گمراه دے - حکمه چه احاديث نه منی -

(۱۸) قال النبی صلی الله عليه وسلم اذا لقيت الفاجر فالقه بوجه مكفهر - حقايق التفسير ثم تفسير يعقوب چرخی قلم ص۲۲

ترجمه:- فرمايلی دی رسول الله صلی الله عليه وسلم په هغه وخت کښ چه ملاقی شی گمراه وهابی لره نو ملاقی شه په مخ ترڼيوه لره -

(۱۹) واذا علم الله تعالیٰ من رجل انه مبغض لصاحب بدعة رجوت الله تعالیٰ ان يغفر ذنوبه وان قل عمله - العنية ج۲ ص۵۵

ترجمه:- او په هغه وخت چه ثابته وی په علم د الله تعالیٰ کښ د يوسړے نه داخبره چه دے بغض کوُ نکے دے دمبتدع وهابی سره - نو اميد کوم محمد (يعنی رسول الله عليه السلام) چه او به بښی الله تعالیٰ گناهونه ددې اگرچه کم وی نيك عمل ددې -

(۲۰) ومن لقيه بالبشر او بما يسره فقد استخف بما انزل الله تعالیٰ علی محمد صلی الله عليه وسلم الغنية جلد ۲ ص۵۵

ترجمه:- او هغه څوك چه ملاقی شی گمراه وهابی سره په خوشحالی او يا په هغه شی چه خوشحاله کوی هغه لره - پس تحقيق سپك اوگڼړه د هغه قرآن لره چه نازل کړے الله تعالیٰ په محمد صلی الله عليه وسلم باندے -

(۲۱) وعن المغيرة عن ابن عباس - انه قال قال رسول الله عليه السلام ابی الله تعالیٰ ان يقبل عمل صاحب بدعة حتی يدع بدعته - الغنية جلد ۲ ص۵۵

ترجمه:- روايت شوے د مغيرة د ابن عباس نه دا ويلي چه فرمايلی رسول الله عليه السلام

Marfat.com

منع کوی اللہ تعالیٰ د فتو لولو د عمل د مبتدع وهابی نه ترهغه پورے چه پریږدی وهابیة لره۔

(۲۲) وقال فضیل بن عیاضؒ سمعت سفیان بن عیینة یقول من تبع مبتدعا لم یزل فی سخط اللہ تعالیٰ حتی یرجع - الغنیة ص۵۵ جلد ۲

ترجمه :- ویلی دی فضیل ابن عیاضؒ چه اوریدلی دی ما د سفیان بن عیینه نه- چه ویلی هغه چاچه تابعداری اوکړه د وهابی نو همیشه به وی په غضب د خدائے کښ ترهغه پورے چه رجوع اوکړی

بحث لسم وهابیه خوارج دی- دفتوؤ خلاصه آخر کښ د ه

په څلور مقام کښ فتوے ورکړی شوی دی

اول فتوی په مقام دتورډهیری کښ

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ - حامداً و مصلیاً و مسلماً - هر انسان چه هغه اووائی چه کړ۱ حُول د رسول کریم صلی اللہ علیه وسلم وسیله اللہ تعالیٰ ته- او۲ هم دا رنګه کړ حُول د نورو بزرګانو اوصالحانو وسیله اللہ تعالیٰ ته په حاجتونو خپلو کښ ناجائز دی- او۳ مړے لپښان د جهاد انو دے -او۴ ختم د قرآن شریف فی اللہ کول- او طعام د صاحب د مریض -او د ولی د مړے کړه خوښ د خنزیر غوښے خوښ دی -او منګۍ پرے طلاقه ده او ثواب د ختم لنشتد -او۵ د اولیاؤ نه استمداد جادوګری ده -او۶ منجاورانو د مزارات ته چه پیسے ورکوی کافر دی او منګۍ پرے طلاقه ده۷

فتویٰ نو دغه سړے خارج۱ د اهل السنة والجماعت (خارج د مذاهب اربعه) دے او وهابی۲ دے - هر مسلمان کړه لازم دی چه د داسے سړے نه پرهیز اوکړی - او علیحده او کناره کشی اوکړی یعنی جدا شی-

اسماء د فتویٰ ورکونکو صاحبانو- (۱) اسمٰعیل سکنه مانکئ بقلم خود (۲) عبد العلی سکنه یعقوبئ (۳) میر عبد اللہ سکنه طورو (۴) صاحب حق ګړی اسماعیل زئ (۵) مولوی شائسته ګل ساکن متنه بقلم خود (۶) مولوی زین اللہ ساکن ګجر ګړی بقلم خود - یو سئل۱۴۸ اته څلویښت اسامی تحریر شده په اصل فتویٰ کښ موجود دی چه په تورډهیری کښ صاحبزاده کانو سره ده-

دوم فتوی بمقام شامنصور از قلم وتصور مولوی قطب الدین غورغشتوی

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ - واللہ یختص برحمته من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم - تعز من تشاء وتذل من تشاء بیدك الخیر انك علیٰ کل شئ قدیر - ورفعنا لك ذكرك فان مع العسر یسرا ان مع العسر یسرا- فاذا فرغت فانصب والیٰ ربك فرغب - والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا - وان اللہ لمع المحسنین - فقیر قطب الدین غورغشتوی بخدمت اهل اسلام عموماً - اور اهل السنت والجماعت

Marfat.com

خصوصًا عرض پرداز ہوں کہ اگرچہ سعی سلف رحمہم اللہ تعالیٰ کافی ہیں۔ لیکن بتذکرۂ عزیزان اخوانِ اسلام کے لئے اتفاق ضرورت پڑی تاکہ عوام جدال و قتال سے محفوظ رہیں۔ اتباع ابن عبدالوہاب نجدی اور ابن تیمیہ اور ابن قیمؒ کے (جن کے عقائد یہ ہیں (۱) کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کے قبر شریف کو صنم اکبر (یعنی بڑے بت) کہتے ہیں (۲) اور اپنے آپ کو موحدین کہتے ہیں (۳) اور مخالفِ خود کو مشرکین کہتے ہیں (۴) اور اولیاء کے ارواح پر ایصالِ ثواب حرام ہے (۵) اور زیارت قبور بعیدہ ناجائز ہے (۶) اور اولیاء کے ارواح پر ایصالِ ثواب حرام ہے (۷) اور کرامت بعد الموت نہیں۔ (۸) اور توسل حرام ہے وغیرہ وغیرہ) ۔ اہل السنت والجماعت میں اگر کسی کو مزید شوق تحقیق ہو توفیق کے ساتھ کرسکتا ہے ۔ اور بسبب لااکراہ فی الدین کی وجہ سے تعرض نہیں کر سکتے ہیں۔ لیکن ترک موالات میں ہمیں اختیار ہے ۔ واللہ یدعو الیٰ دارالسلام ویھدی من یشاء الی صراط مستقیم (۱) مولوی قطب الدین غورغشتوی بقلم خود۔ (۲) و قاضی محمد زاہد صاحب حال مفتی جمعیت العلماء ضلع کیمبلپور مکان وڈاکخانہ شمشاد بقلم خود (۳) و قاضی عبدالشکور سابق مفتی جمعیت مذکور بقلم خود۔

جناب حضرت مولانا سرتاج علماء قطب الدین دامت برکاتہ علینا کے مکتوب بزرکتابت کے ساتھ ہم خادمان اہل علم کا اتفاق سر و علانیہ ہے۔ یہاں علاقۂ بلاق وغیرہ ضلع مردان میں یہی نجدیوں وغیرہ کے ہم مشرب عقیدے لوگ یہی ہماری نظروں میں پائے جاتے ہیں جو کہ خارج از زمرۂ اہل السنت والجماعت کے ہیں (۴) مولوی میر عبداللہ بقلم خود۔ (۵) صاحبحق عبدالخالق گڑھی کپورہ بقلم خود (۶) و مولوی شائستہ گل ساکن متہ بقلم خود (۷) مولوی غلام رحمانی ساکن لوند خوڑ بقلم خود۔ (۸) مولوی زین اللہ ساکن تور لاندی بقلم خود۔

دریم فتوی پہ مقام مدرسہ دمصر کښ شوی۔ مضمون یې دادے

سات سو پانچ میں ابن تیمیہ ظاہری (و خارجی جو گذرا۔ و آئے گا) پیدا و ظاہر ہوا (۱) خدا کو مجسم کہتا تھا۔ (۲) سفرِ زیارتِ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کو حرام (۳) اور تحقیر اور توہین بعضِ خلفائے راشدین ۔ (۴) اور ائمۂ مجتہدین کی توہین اس کا طریقہ تھا۔ صراط مستقیم کتاب اُس کی اس بات میں موجود ہے ۔ (۱) آخر علماء عصر شیخ ابوداؤد سلیمان (۲) و شیخ کمال الدین۔ (۳) اور تقی الدین سبکی نے اُس کے عقیدۂ باطلہ کو رد کیا۔ اور اُس کو گرفتار کر کے مدرسہ کاملۂ مصر میں لے گئے۔ مجلس منعقد ہوئی۔ اور تمام قاضی و مفتی جمع ہوئے۔ اور اُس کو قایل کیا۔ اور حکمِ سلطان تمام بلاد میں جاری ہوا کہ عقیدہ ابن تیمیہ خلاف اجماع ہے ۔ جو کوئی اس کی پیروی کرے گا۔ سزایاب ہوگا۔ پھر تحقیرِ اولیاء اور توسل نبی الرحمت میں گفتگو ہوئی۔ اور اس مقدمہ میں قید ہوا کہ اعانت اولیاء و مشائخ و علماء کفر ہے او توسل نبی الرحمۃ متفق علیہ علماء امت ہے۔ منکر اُس کا گمراہ ۔ چنانچہ زمانۂ دولت ناصریہ میں ابن تیمیہ نے توبہ کی اور رہائی پائی۔

څلورم فتوی۔

جب شام میں آیا۔ تو پھر ایسی باتوں سے قید خانۂ دمشق میں قید ہوا۔ اور حکم عام بادشاہی جاری ہوا کہ

Marfat.com

جوکوئی ابن تیمیہ کے عقیدہ پر ہے اُس کا خون اور مال حلال ہے - اور ابن تیمیہ قطع نظر ظاہری ہونے کے خارجی بھی تھا کہ حضرت علیؓ اور فاطمۃ الزہراؓ کی جناب میں بے ادبی کرتا تھا - غرض کہ ایام حکومت اسلام میں جس نے خلافِ دین کوئی بات کہی - سزایاب ہوگیا اھ -

جوھر الایقان فی حفظ الایمان صـ دے تصدیق و تصحیح علامہ فاضل محقق عبد الحق دھلوی مصنف تفسیر حقانی صـ۱۴۱ کنس کرے دے - او دا مضمون پہ عربی کنس حاشیۃ النبراس صـ۱۱۶ کنس ھم نقل کرے دے -

خلاصہ د فتویٰ دادے

(۱) وھابیہ خارج دے داھل سنۃ والجماعۃ نہ چہ ځلور مذاھب دی - فتویٰ اولیٰ او دویم فتویٰ (۲) د غہ خلق و ھابیان دی - فتویٰ اولی (۳) عقیدہ دابن تیمیہ خلاف اجماع دہ - فتوی دریم جواھر الایقان صـ او حاشیہ النبراس صـ۱۱۶ (۴) اھانت اولیاء و مشائخ و علماء کفر دے (۵) جوکوئی عقیدۂ ابن تیمیہ پرہے اُس کا خون او رمال حلال ہے - فتویٰ ځلورم جواھر الایقان صـ وحاشیہ النبراس صـ۱۱۶ (۶) ابن تیمیہ ظاھری او خارجی ہے - فتویٰ ځلورم جواھر الایقان صـ وحاشیۃ النبراس صـ۱۱۶ (۷) حضرت علیؓ او فاطمۃ الزہراؓ کی جناب میں بے ادبی کرتا تھا - فتویٰ ځلورم جواھر الایقان صـ وحاشیۃ النبراس صـ۱۱۶

ابن تیمیہ او وھابیہ مبتدع وضال و مضل خارجیہ ظاھریہ دی

(۱) ویعتقد فی ابن تیمیۃ انہ مبتدع ضال ومضل جاھل غال عاملہ اللہ تعالیٰ بعدلہ واجارنا من مثل طریقتہ وعقیدتہ وفعلہ آمین - الفتاوی الحدیثیۃ صـ۸۳

ترجمہ :- او عقیدہ کولے شی پہ ابن تیمیہ کنس چہ دے گمراہ دے او گمراہ کونکے دے او جاھل دے او تجاوز کونکے دے حد نہ - معاملہ دِ او کړی اللہ تعالیٰ ددہ سرہ پہ عدل خپل - او دے اوساتی مونږ لرہ دلارے ددہ نہ او دعقیدے ددہ نہ او دفعل ددہ نہ آمین

(۲) ابن تیمیۃ خذلہ اللہ تعالیٰ واضلہ واعماہ واصمہ واذلہ وبذٰلک صرح الایۃ - الفتاوی الحدیثیۃ صـ۸۳

ترجمہ :- ابن تیمیہ رسوا کړے دے اللہ تعالیٰ دہلرہ - او ړوند کړے دے دہلرہ - او کونړ کړے ئے دے دہ لرہ - او ذلیل کړے دے دہ لرہ

(۳) چہ ابن تیمیہ شام تہ راغے نو بیا د دا سے خبرو نو نہ د دمشق جیل خانہ کنس قید شو - او د بادشاہ حکم عام جاری شو چہ کم سړے چہ د ابن تیمیہ پہ عقیدہ باندِ دے د ھغہ وینہ او مال حلال دے او ابن تیمیہ قطع نظر د ظاھری نہ خارجی ھم وہ چہ توھین د حضرت علیؓ او فاطمۃ الزہراؓ ئی کولو - جواھر الایقان فی حفظ الایمان صـ چہ د ھغہ تصدیق او تصحیح علامہ فاضل محقق عبد الحق دھلوی مفسر تفسیر حقانی ھم پہ دے صـ۱۴۱ کنس کړے دے - او نیز کتاب انوار آفتاب صداقت صـ۷۳

Marfat.com

(۴) ولا اعتداد لقول النظام ومن وافقه من الخوارج - نووی المسلم جلد ۲ - امارة ص ۱۱۹

ترجمه:- او نشته اعتبار په قول د نظام او د هغه چا چې موافقة کړے دده سره چې خوارج (یعنی وهابیه) دی -

(۵) من قال بانه تعالیٰ سبحانه جسم وله مکان او یمر علیه زمان ونحو ذلك کافر لم یثبت له حقیقة الایمان - شرح انقاری للفقة الاکبر ص ۲۰۱ وشرح العقاید الجلالی جلد ۲ ص ۱۱۶ نقلا عن شرح المواقف وعن الراقعی وتفسیر الرجیز ص ۲۵۰ وتمهید ابی الشکور السالمی ص ۲۰۱

ترجمه:- هغه څوك چې ویلي وی چې خدائے جسم دے او دله مکان دے او تیریږی په ده زمانه - او دد ے په شان - نو هغه کافر دے او ندے ثابت شوے ده لره حقیقة ایمان -

(۶) اعلم ان کل باب من ابواب هذا الکتاب الثمانیة کافٍ وافٍ لرد بدعة ابن تیمیة وفرقة الوهابیة شواهد الحق ص ۱۳

ترجمه:- زده کړه چې هر باب د اتو با لونو دے کتاب شواهد الحق کافی اوپوره دے دپاره د رد د بدعة د ابن تیمیه او د فرقه دهغه چې وهابیه دی -

(۷) نزلت هذه الایة (ای افمن زین له سوء عمله فرأه حسنا) فی الخوارج الذین یحرفون تاویل الکتاب والسنة ویستحلون بذلك دماء المسلمین واموالهم کما هو مشاهد الآن فی نظایرهم وهم فرقة بارض الحجاز یقال لهم الوهابیة یحسبون انهم علیٰ شیٔ الا انهم هم الکاذبون - استحوذ علیهم الشیطان فانساهم ذکر الله - اولئك حزب الشیطان - الا ان حزب الشیطان هم الخاسرون - نسئال الله الکریم - ان یقطع دابرهم - صاوی فاطر رکوع ۲/۱۴ ص ۳۰۷

ترجمه:- نازل شوے دے دا آیة په خوارج هغو کښې چې بدلول کوی د معنی د قرآن او د حدیث - او حلال کښې په دغه وجه قتل د مسلمانانو او مالونه ددوے - لکه دا حال لیدے شی دغه وخت په نظایرو دے کښې - هغه یو فرقه ده په زمکه د عرب و کښې ویلي شی هغوے ته نوم وهابیه - گمان غلط کوی هغوے چې مونږ به په یو شئ یو - خبردار بیشك هغوئے یقیناً دروغجن دی - غلبه کړے په دوے باندے شیطان - نو هیر کړے دے د دوے نه ذکر د خدائے (یعنی دین د خدائے) دغه کسان (وهابیان) ډله د شیطان ده - خبردار بیشك ډله د شیطان زیان کاردی - سوال کوو مونږ د الله کریم نه چې پرے کړی جړ د دوے -

(۸) (وَلَا تَدْعُ) تعبد (مَعَ اللّٰهِ إِلٰهًا آخر الخ) جلالین - (قوله تعبد) اشار بذلك الی ان المراد بالدعاء العبادة - وحینئذٍ فلیس فی الآیة دلیل - علیٰ ما زعم الخوارج من ان الطلب من الغیر حیا ومیتا شرك فانه جهل مرکب لان سوال الغیر من اجراء الله انما لنفع او النصر علیٰ یده قد یکون واجبا لانه من التمسك بالاسباب ولا ینکر الاسباب الا جحود او جهوك - صاوی جلد ۳ قصص رکوع ۹/۱۲ ص ۲۲۹

Marfat.com

ترجمه :- خداے تعالیٰ وائی عبادت مه کوه سره د الله نه د خداے بل - هر کله چه معنی د غه شوه -
پس نشته په دے آیة کښې دلیل خوارج وهابیه لره په هغه خبره چه دوئ غلط گمان کړی دی چه طلب د
حاجت د غیر د الله نه - زنده وی او که مړ وی شرک دے - ځکه چه د اجهل مرکب دے ځکه سوال د غیر
الله نه په دے حیثیت چه جاری کړے الله تعالیٰ نفع او ضرر په لاس د ده بیشک موجود یږی ځکه چه
تمسک په اسباب او انکار نه کوی مگر جاهل یا منکر د اسلام نه -

(۹) (والذین اتخذوا من دونه) ای الاصنام (اولیاء) الآیة جلالین - واما الاولیاء بمعنی المتولین -
خدمة ربهم وتولاهم بمحبة ومعرفة فمحبتهم والتعلق بهم من جملة طاعة الله لانهم الوسیلة لنا الی الله
ورسوله ولیست محبتنا بهم وتوسلنا بهم شرکاً خلافاً للخوارج الضالین المضلین - حیث زعموا ان کل
من توسل الی الله باحد سواه فهو مشرک - صاوی جلد ۴ شوری رکوع ۱/۲ ص ۳۲

ترجمه :- خداے ویلی دی هر چه کفار نیونکی بتان لره دوستان - او هر چه هغه اولیاء دی چه خدمت
کونکی او محبت او معرفت کوونکی د الله تعالیٰ دی - نو محبت کول د دی اولیاء او تعلق کول د دوی سره
د جمله د تابعداری د الله نه دی - ځکه چه دوے وسیله د پاره زمونږ الله تعالیٰ او رسول ﷺ د هغه ته -
او نه دے محبت زمونږ د دوی سره - او وسیله کول زمونږ د دوے شرک - خلاف ثابت خوارج وهابیو
لره چه پخپله گمراه دی او نور گمراه کوی ځکه چه هغوے غلط گمان کړی دی - په دے شان چه هر چا وسیله
او کړه خداے ته په یو سوا د الله نه - نو هغه مشرک دے -

زه وایم په دے قول او عقیده دوے پخپله کافر شوے

(۱۰) قوله تعالیٰ (ومن یکفر به) ای بالکتاب الموتی بان یحرفه - جلالین (قوله بان یحرفه) ای متعمدا بان
یتلاعب بمعانیه والفاظه ویاخذ بظاهره وذالک الخوارج الذین یاخذون بظاهره ولا یعرفون معانیه
فضلوا واضلوا فان من جملة ابواب الکفر الاخذ بظاهر الکتاب والسنة - صاوی جلد ۱ بقرة رکوع ۱۴/۱۴ ص ۵۷

ترجمه :- څوک چه کافر شی - په قرآن ورکړی شوی په دے شان چه تحریف کوی قرآن لره
عمداً په دے شان چه لوبے کوی په معنی گانو د قرآن او په الفاظو د قرآن پورے او عمل کوی په متشابهاتو
کښې په ظاهر د قرآن - او د غه لکه هغه خوارج دی چه عمل کوی په ظاهر د قرآن چه متشابه وی او نه پیژنی
معنی مراد د قرآن - پس گمراه شوی دی پخپله - او گمراه کوی نور و خلقو لره ځکه چه بعض د جملے دی د
بابونو د کفر نه - عمل کول دی په ظاهر د قرآن او حدیث په متشابهات کښې -

(۱۱) فیکفی فی الخوارج اعتقادهم کفر من خرجوا علیه کما وقع فی اتباع عبد الوهاب الذین خرجوا من
نجد وتغلبوا علی الحرمین وکانوا ینتحلون مذهب الحنابلة (پس رد ئے کړه دا دعویٰ په دے قول خپل)
لکنهم اعتقدوا انهم المسلمون وان من خالف اعتقادهم مشرکون واستباحوا بذلک قتل

Marfat.com

اهل السنة والجماعة وقتل علمائهم حتى كسر الله تعالى شوكتهم وخرب بلادهم وظفر بهم عساكر المسلمين عام ثلاث وثلثين ومائتين والف - شامی جلد ۳ باب البغات ص۳۰۹ - دشامی باب التعزیر والفتح المبین دویم عبارة ص۶۱ کښی راځی -

ترجمه:- په پوره دے یه معرفت دخوارج کښی اعتقاد ددے خواج دکفر دهغه چاچه مخالفة کړے وی ددے خوارج نه اودا خوارج راوتلی وی په هغه باندے - لکه موجود شوی دی اودا عقیده یه تابعدارانو دابن عبد الوهاب النجدی کښی ده هغه تابعدارانو چه خارج شوی دی دمقام نجد نه او غلبه ئے کړے وه یه حرمین شریفین (مکه معظمه او مدینه منوره) باندے او وه دوے چه ددروغو دعوے کړے وه دمذهب دامام احمد حنبلؒ (لونتردید ددغه دعوی اوکړه شامی په دے قوله) - لیکن دے وهابیانو عقیده کړی وه چه صرف مونږ مسلمانان یواودا عقیده ئے هم کړے وه چه څوک ئے کنړ لے دَی وهابیانو قتل داهل السنة والجماعت - تر هغه پورے چه ماته کړه الله تعالی دبد به د دوے - اوخراب ئے کړه کلی دوهابیانو - اوغلبه اوکړه په دوے باندے فوجونو دترکو مسلمانانو په کال ۱۲۳۳ هجری کښی -

بحث یوؤلسم په بیان دکفرد وهابیانو کښی

(۱) تمالأ علیه ای علی ابن تیمیة اهل عصره ففسقوه وبدعوه بل کفره کثیر منهم الفتاوی الحدیثیه ص۸۴

ترجمه:- جمع شوی وه په ابن تیمیه باندے عالمان دزمانے ددے - پس حکم دفسق اودبدعة او که یه دے باندے بلکه حکم دکفر اوکړه پدے ډیرو عالمانو -

(۲) اعلم ان هولاء الکفرة والبغات الفجرة اجمعوا بین اصناف الکفر والبغی والعناد - والوان الفسق والزندقة والالحاد - ومن شك فی کفرهم والحادهم ووجوب قتالهم فهو کافر مثلهم - تنقیح الحامدیة ردة ص۱۰۳

ترجمه:- پوه شئ چه دغه کافران اوباغیان اوبے فرمانو جمع کړی دی اقسام دکفر اودبغاوة اودبدنیتی اواقسام دفسق اودزندیقوالی اودکفر اوهغه څوك چه شك کوی (سره دعلم په کفردوے کښی) اوپه وتلو ددوے ددین نه اوپه وجوب ده قتل ددوئے کښی نوهغه هم کافر دے یمثل ددوے -

(۳) ومن وجوه الکفر انهم یستخفون الدین ویستهزؤن بالشرع المبین - تنقیح الحامدیة

Marfat.com

ص۱۰۳ جلد ۱ ردۃ

ترجمہ:۔ او بعض دوجوہ د کفر ددے نہ سپکاوے کوی د دین۔ او مسخرے کوی پہ شرع واضح پورے (یعنی پہ احکام د دین او شرع پورے لکہ پہ صدقہ دپارہ ثواب دمړو او پہ دور دا سقاط پورے وغیرہ وغیرہ

(۴) و منها انهم يهينون العلم والعلماء مع ان العلماء ورثة الانبياء وقد قال الله تعالىٰ انما يخشى الله من عباده العلماء۔ تنقيح الحامدية ردة ص۱۰۳ جلد ۱

ترجمہ:۔ او بعض دد غہ وجوھونہ پے عزتی کول د ی د علم او د عالمانو لوړہ ددے چہ فرمایلی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم چہ عالمان (اھل السنۃ والجماعۃ نہ وھابیان) وارثان د پیغمبرانو دی۔ او فرمایلی اللہ تعالیٰ چہ خصوصاً عالمان نہ د بندگانو نہ یریږی د خدائے تعالیٰ نہ۔

(۵) ومنها ابن تيميه من المجسمة ومن قال انه تعالىٰ جسم فهو في غاية السفاهة والجهالة فلم يعتد لقول امثاله۔ اخوند شیلخ جلد ۱ ص۹۲ وحاشیۃ النبراس ص۱۷۹

ترجمہ:۔ او ابن تیمیہ د فرقہ مجسمہ نہ دے او چا چہ اویلی چہ اللہ تعالیٰ جسم دے نو د غہ سړے پہ ډیرے ناپوھی کښ او پہ لوے جھالت کښ دے۔ پس نشتہ اعتبار پہ قول د مثل دغہ۔

(۶) من قال باند سبحانہ جسم وله مكان او يمر عليه زمان ونحو ذلك كافر لم يثبت له حقيقة الايمان۔ شرح القاری للفقۃ الاکبر ص۲۰۱ وشرح العقائد الجلالی جلد ۲ ص۱۱۶ نقلاً عن شرح المواقف وعن الرافعی وتفسیر وجیز ص۲۵ وتمہید ابی الشکور السالمی ص۲۰۱

ترجمہ:۔ ھغہ څوک چہ ویلی دی چہ خدائے تعالیٰ جسم دے او دہ لرہ مکان دے او تیریږی پہ دہ باندے زمانہ اوددے پہ شان۔ نو ھغہ کافر دے او نہ دے ثابت شوے ھغہ لرہ حقیقت ایمان۔

(۷) ومنها وقول ابن تيمية بالجسمية والجهة والانتقال وانه لقدر العرش لا اصغر ولا اكبر تعالى الله عن هذا الافتراء الشنيع القبيح والكفر البراح الصريح۔ الفتاوی الحدیثیۃ ص۵۸

ترجمہ:۔ او قول د ابن تیمیہ پہ ثبوت د جسم خدائے تعالیٰ لرہ۔ او قول پہ ثبوت د جھت فوق خدائے تعالیٰ لرہ او قول ددہ پہ تلوار تلو د خدائے تعالیٰ او قول ددہ پدے چہ خدائے پہ قدر د عرش دے نہ کم دے او نہ زیات دے۔ پاک دے خدائے د ددے د دروغو ناکارہ قبیحو نہ او د ددے کفر ظاھر صریح نہ۔

(۸) ومنها انهم يستحلون المحرمات ولهم تكون المحرمات۔ تنقيح الحامدية ص۱۰۳ جلد ۱ ردة

ترجمہ:۔ او بعض د د غہ وجوھونہ چہ بیشک د وے حلال وائی حرامونہ خدائے نہ۔ او

Marfat.com

سپکاوے کوی د محتر موخیز ولو۔ لکہ تبرکات د انبیاءؑ

(۹) وقد ثبت بالتواتر قطعا عند الخواص والعوام من المسلمین ان ھذہ القبایح مجتمعۃ فی ھولاء الضالین المضلین فمن اتصف بواحد من الامور فھو کافر یجب قتلہ باتفاق الامۃ۔
تنقیح الحامدیۃ ردہ ص۱۰۳ جلد ۱

ترجمہ:۔ او بیشک ثابت شوے دہ پہ تواتر یقیناً پہ نزد د خاصو او عامو د مسلمانانو چہ پہ تحقیق د مذکورہ قبایح جمع پہ دوے گمراھانو گمراہ کولو کښی۔ پس ھغہ څوک چہ متصف وی پہ یوہ د دے قبایح۔ پس ھغہ کافر دے واجب دے قتل د دہ پہ اتفاق د امۃ۔

(۱۰) فرمایلی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم (لا یجاوز ایمانھم حناجرھم۔

ترجمہ:۔ نہ تیریزی ایمان دخوارج د مرورد وے نہ۔ حضورؐ فرمایلی چہ دوے ځکہ کافردی چہ پہ زہرو نو کښی ایمان نشتہ۔ نقل کړے دے واحد یت (۱) بخاری جلد ۲ ص۱۰۲۴ د علیؓ نہ۔ (۲) ابوداؤد جلد ۲ ص۱۵۷ د علیؓ نہ۔ (۳) نسائی جلد ۲ ص۱۵۴ د علیؓ نہ

(۱۱) فرمایلی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ یقرؤن لا یجاوز تراقیھم (القرآن)

ترجمہ:۔ اولوئ قرآن۔ نہ تیریزی د مرد دوی نہ۔ نقل کړے دے واحدیث (۱) بخاری جلد ۲ پہ باب الخوارج الخ د سھل بن حنیف نہ۔ (۲) ترمذی جلد ۲ ص۲۲ د عبداللہ (۳) ابوداؤد جلد ۲ ص۶۵۶ د علیؓ نہ (۴) نسائی جلد ۲ ص۱۵۴ د ابی سعید خدریؓ نہ (۵) ابن ماجۃ ص۱۵ د عبداللہ بن مسعودؓ۔ او د ابی ھریرہؓ نہ۔

(۱۲) نحن نعلم بالقطع ان ھؤلاء الطوئف الثلاثۃ شافعیۃؒ والمالکیۃؒ والحنفیۃؒ و موافقیھمؒ من الحنابلۃ مسلمون ولیسوا بکافرین۔ فقول الوھابیۃ بان جمیعھم کفار۔ وحمل الناس علی ذلک۔ کیف لا یکون کفرا وقد قال صلی اللہ علیہ وسلم اذا قال المسلم لاخیہ یاکافر فقد باء بھا احدھما۔ والضرورۃ وجبت بان من کفرھم فیکون القایل ھو الذی باء بھا سبکی ثم شواھد الحق ص۱۰۵

(۱۳) فرمایلی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ یمرقون من الدین کما یمرق السھم من الرمیۃ۔ فی روایۃ من الاسلام۔ نسائی ص۱۵۴ وابن ماجۃ وابوداؤد ص۶۵۶

ترجمہ:۔ اوزے د او ھابیان د دین (اسلام) نہ۔ لکہ چہ اوزی غشے د لندی نہ۔ داوہ ی دی (۱) نسائی جلد ۲ ص۱۵۴ د علیؓ نہ۔ او د ابی برزہؓ نہ (۳) ابی داؤد جلد ۲ ص۶۵ د علیؓ نہ۔ (۴) ابن ماجہ جلد ۱ ص۱۵ د عبداللہ بن مسعودؓ نہ (۵) بخاری جلد ۲ ص۱۰۲۴ د علیؓ نہ او د ابی سعید خدری نہ (۶) ابوداود ص۶۵۶ د ابی سعید خدریؓ نہ او د علیؓ نہ (۷) ترمذی جلد ۲ ص۴۲ د علیؓ نہ (۸) بخاری جلد ۲ باب

Marfat.com

قتل الخوارج والملحدین -

اوګورے رونړو پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی دی چہ داوھابیان کافر دی ځکہ چہ ددین اسلام نہ داسے اوزی لکہ اوزی غشے دلندی نہ

(۱۴) فرمایلی پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم یمرقون من الدین مروق السھم من الرمیہ لا یرجعون

ترجمہ:- اوزی داوھابیان ددین اسلام نہ لکہ چہ اوزی غشے دلندے نہ - بیا رجوع اونہ کوی اسلام تہ

راوړے دی (۱) ابوداؤد جلد ۲ ص۶۵۶ دابی سعید خدری رض نہ (۲) وغنیۃ الطالبین

اوګورے رونړو پیغمبر اسلام صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی دی - چہ وھابیان داسے کافر دی چہ بیا واپس اسلام تہ نہ رازی -

(۱۵) فرمایلی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم - یقتلون اھل الاسلام

ترجمہ:- دغہ قوم وھابیان قتل کوی اھل اسلام لرہ -

اوګورے رونړو پیغمبر اسلام صلی اللہ علیہ وسلم پہ دے بیان لرہ ظاھر کړہ چہ داوھابیان ځکہ کافر دی چہ حرام قطعی قتل دمسلمانانو اھل السنۃ والجماعت لرہ (لکہ د ډاګ استاد صاحب) حلال ګڼړے - راوړی دی داحدیث (۱) نسائی جلد ۲ ص۱۵۴ دابی سعید خدری رض نہ (۲) ابوداؤد ص۶۵۶ جلد ۲

(۱۶) فرمایلی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم - یدعون الی کتاب اللہ ولیسوا منہ فی شئ -

ترجمہ:- داوھابیان - مخلوق لرہ پہ طرف دکتاب داللہ تعالیٰ - (یعنی دپارہ دایمان اوعمل) او پخپلہ نہ دی دوی ددی قرآن نہ پہ ھیڅ شئ نہ ایمان اونہ عمل - راوړے دی داحدیث (۱) ابوداؤد جلد ۲ ص۶۵۶ دابی سعید خدری رض نہ

اوګورے ورونړو پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم پہ دے بیان سرہ ظاھر کړہ چہ وھابیان ځکہ کافر دی چہ پہ قرآن مجید ئے ایمان نشتہ - لکہ مخ کښ ھم ذکر شوے دے -

(۱۷) عن عبد اللہ بن عمر رض قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم (فی حدیث طویل) ستفرق امتی علی ثلاث وسبعین فرقۃ کلھم فی النار الا واحدۃ - قالوا من ھی یا رسول اللہ قال ما انا الیہ واصحابی رواہ (۱) الترمذی (۲) فی احمد (۳) ابی داؤد - عن معاویۃ ثنتان وسبعون فی النار - وواحدۃ فی الجنۃ وھی الجماعۃ الحدیث - مشکوٰۃ - اعتصام فصل ۲ ص۲۲

ترجمہ:- روایۃ شوے دابن عمر رض دہ ویلی چہ فرمایلی دی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم زردہ چہ جدا لبشئ دعوید اردامۃ زما پہ درے ۷۳ اویا فرقہ ټول بہ دوزخ کښ ھمیشہ وی مګر یو فرقہ -

Marfat.com

عرض او شو چه هغه فرقه کمه ده یا رسول الله ﷺ - او ویل چه دا هغه فرقه ده چه زما او دا صحابو په عقیده او عمل وی - د احمد ابوداؤد په حدیث کښې وائی چه هغه فرقه صرف اهل السنة والجماعة ده -

اوګورے ورونړو د دغه دواو یا فرقو نه یوه فرقه خوارج وهابیان دی چه عقیده ئے د کفر ده

(۱) پس فرقه هائے ضاله را دخول نار بنا بر اعتقادیت ایشانست که علامت بطلان است - فتاوی عزیزیه ص۹۲ جلد ۲ (۲) (کلها فی النار) من حیث الاعتقاد - فلا یرد انه لو ارید - الخلود فیها فهو خلاف الاجماع فان المؤمنین لا یخلدون فیها - (تحریف معنوی ع۸) وان ارید مجرد الدخول فیها فهو مشترک بین الفرق الخ شرح العقائد الجلالی جلد ۱ ص۱۹

ترجمه:- ټولے فرقے په دوزخ کښې دوجه د عقیدے باطلی نه وی نو نه وارد یږی اعتراض چه شان دا دے - که چرے مراد همیشوالے وی په دوزخ کښې - نو د اخلاف د اجماع نه دے ځکه چه مومنان لره همیشوالے نشته په دوزخ کښې - او که چرے مراد مجرد دخول وی په دوزخ کښې نو دا خو شریک دے د ټولو فرقو - نو واضحه شوه چه وهابیان کافر دی همیشه دوزخیان دی -

(۱۸) بله وجه د کفر د وهابیا نو دا ده چه دوے تحریف معنوی د قرآن او حدیث کوی - او دا تحریف د دوے ثابت دے چه تواتر سره د دوے نه -

اوګوره (۱) نزلت هذه الآیة (افمن زین له سوء عمله الخ) فی الخوارج (الوهابیه) الذین یحرفون تاویل الکتاب والسنة - صاوی پاره ۲۲ فاطره جلد ۳ ص۳۰۷

ترجمه:- دا آیة مذکوره نازل شوے دے په حق د خوارج وهابیانو کښې چه دوے بدلوی معنی د قرآن او د حدیث - (۲) قال انهم انطلقوا الی آیات نزلت فی الکفار فجعلوها علی المسلمین - بخاری مع شرح السندی جلد ۴ ص۱۲۱ و تهذیب الآثار للطبری ثم عینی البخاری جلد ۱ ص۲۴۰

ترجمه:- ویلی دی ابن عمرؓ بیشک چه دغه خوارج وهابیان ځی هغه آیاتو نو ته چه نازل شوی دی په حق د کفارو کښې نو ګرځوی هغه په مسلمانانو باندے -

اوګورے دے بدلولو د معنی د قرآن څومره لوے جرم کړی دی نو اوس واورے چه قرآن شریف وائی چه دا وهابیان کافر دی

(۳) (ومن یکفر به) ای بالکتاب بان یحرفه ای متعمداً بان یتلاعب بمعانیه والفاظه الخ جلالین وصاوی بقره رکوع ۱۴/۱۴ ص۵۷

ترجمه:- او هغه څوک چه کافر شی په قرآن شریف په دے شان سره چه بدلول د معنی د قرآن شریف کوی د قصد په دے شان چه لوبے کوی په معنی او لفظ د قرآن پورے -

(۴) ولو قال رجل حرمة الخمر لا تثبت بالقرآن کفر ای لانه عارض القرآن - وانکر تفسیر اهل الفرقان

شرح الفقه الاکبر لعلی القاری ص۲۲۹

ترجمه:- که چرے اوویل یوسړے چه حرام والے ده شراب په قرآن نه دے ثابت شوے نو داسړے کافر دے حکه چه دمعارضه دقرآن اوکړه - او بله وجه داده چه دتفسیر دمفسرینو انکار اوکړه

(۱۹) بله وجه دکفر دوهابیانو داده (۱) عن ابی سعید الخدریؓ (فی الجواب عن السوال عن حال الحروریة) یخرج فی هذه الامة (ولم یقل منها) قوم الخ قال النووی فیه اشارة من ابی سعید الخدری- الی تکفیر الخوارج اوانهم من غیر هذه الامة عینی البخاری جلد ۱۱ ص۲۴۳

ترجمه:- روایه شوے دابی سعید خدریؓ په جواب کښ دهغه سوال دحال دحروریه نه) چه خارج به دښتی په دے امة کښ (او نه ئے دی ویلی دده امة نه) یوقوم الخ نووی چه په دے لفظ (فی هذه الامة) کښ اشاره چه مے کړه دطرف دابی سعید خدریؓ نه - دے خبرے ته چه داخوارج وهابیه کافر دی - یا دده امة نه نه دی بلکه دبل امة نه دی - (حاصل دا) چه دوئے کافر دی

(۲۰) بل وجه دکفر دوهابیانو دادی (۱) (وعزز) الشاتم (یا کافر) وهل یکفر ان اعتقد المسلم کافرا نعم والا لا به یفتے - منح الوهبانیة - تنویر البصار و الدر المختار جلد ۳ باب التعزیر ص۱۸۳ او فصولین جلد ۲ ص۲۱۱

(۲۱) دخلورو اماما نو مقلد او دخپلو طریقو متبع مشرک اوکافر دی - کتاب الوهابی اعتصام السنة صکوم مؤلف عبد الله معروف، جهاؤ ساکن مومین - چه دوهابیانو علماء مقلدین او اولیاء کاملین ته مشرک اوکافر اولیکل نو اوس ددوے کفر او الحاد کښ څه شک پاتے شو - الفتح المبین ص۴۳۵ او ص۴۳۶

بحث دولسم په وجوب دقتل الخوارج الوهابیه کښ

(۱) اذا لقیتموهم فاقتلوهم فان قتلهم اجر لمن قتلهم یوم القیامة - (۱) بخاری جلد ۲ ص۱۰۲۴ دعلیؓ نه (۲) نسائی جلد ۲ ص۱۵۷ دعلیؓ نه او دابی برزهؓ نه (۳) ابوداؤد جلد ۲ ص۶۵۷ دعلیؓ نه (۴) ابن ماجة ص۱۵ دعبد الله بن مسعودؓ نه -

ترجمه:- په هغه وخت کښ چه تاسو مخامخ شئ دخوارج وهابیه سره - نو پس قتل کړه هغو لره حکه قتل دهغو اجر ثواب دے دپاره دهغه چاچه قتل کړے هغے خوارج وهابیه لره په ورځ دقیامة کښ -

(۲) فرمایلی رسول الله صلی الله علیه وسلم - من قاتلهم کان اولی بالله تعالی منهم - (۱) ابوداؤد

Marfat.com

ص۶۵۶ د علیؓ نه

ترجمه:- چاچه قتل کړه خوارج وهابیانو لره نو کیږی دے اولی په نزد د خدائے تعالیٰ دهغو نه

(۳) فرمایلی رسول الله صلی الله علیه وسلم طوبی لمن قتلهم وقتلوه - (۱) ابوداؤد ص۶۵۶ دابی سعید خدریؓ نه -

ترجمه:- خوشحالی د هغه چالره چه قتل کړی وهابیانو لره یا قتل کړه وهابیانو ده لره

(۴) فرمایلی رسول الله صلی الله علیه وسلم - لئن انا ادرکتهم لاقتلنهم قتل عادٍ - (۱) ابوداؤد ص۶۵۶ د علیؓ نه (۲) نسائی جلد ۲ ص۱۵۴ د علیؓ نه -

ترجمه:- په شرط د دے که چرے څه او مومم د هغه وهابیانو لره نو خامخاه به قتل کړم هغو لره - پشان د قتل د عادیانو -

(۵) عن ابی امامة وسهل بن حنیفؓ قال اکنا عثمانؓ وهو محصور فقال علی تقتلو وقد سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول لا یحل دم امرئ مسلم الا باحدی ثلث النفس[۱] بالنفس - والشیب[۲] الزانی والمفارق[۳] لدینه التارک - للجماعة رواه فی شرح معانی الآثار جلد ۲ ص۹۲

ترجمه:- روایة شوے دابی امامه بن سهل بن حنیفؓ نه - دویلی دی چه هغه مونږ لره د عثمانؓ او دے ګیر کړے شوے وه - پس هغه او ویل چه په څه وجه قتل کړے شوے وه - پس هغه او ویل چه په څه وجه قتل کوے ناسو - مالره - او حال دا دے چه په تحقیق اوریدلے دے ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه چه فرمایلی نه دے روا قتل کول د سړے مسلمان مګر په یوه د درے وجهو - (۱) بدل دیو بنده په بل بنده (یعنی قصاص) (۲) او بډ از ناکار (یعنی زناکار محسن) (۳) او جدا کیدونکے د دین اسلام نه (یعنی مرتد) هغه جدا کیدونکے چه پریږدی مذهب د اهل السنة والجماعة لره

(۶) قال صلی الله علیه وسلم لا یحل دم امرأ مسلم یشهد ان لا اله الا الله وانا محمداً عبده ورسوله الا باحدی ثلاث الشیب الزانی والنفس بالنفس والتارک لدینه المفارق للجماعة - رواه البخاری وابوداؤد - والترمذی - والنسائی - الرسائل الشامی جلد ۱ ص۳۶۷

(۷) قوله علیه السلام المفارق لدینه الخ قال النووی هو عام فی کل مرتد عن الاسلام بأیّ ردّةٍ کانت فیجب قتله ان لم یرجع الی الاسلام - قال العلماء یتناول کل خارج ببدعته او بغیه او خلاف اجماع وغیرها وکذا الخوارج انتهی اقول ویتناول ایضا الفرقة الجدیدة الباغیة المقلدة

Marfat.com

لعبد الوهاب النجدی الشهیرة فی بلادنا بالوهابیین فیجب علی حاکم الاسلام استیصالهم کما استأصلهم سلطان الروم وقد صرح صاحب ردالمحتار انهم من الخوارج - حاشیة شرح معانی الآثار حدود - باب من سکر اربع مرات جلد ۲ ص۹۲

ترجمہ: - ویلی دی نووی داقول (المفارق لدینه) عام دے په هر مرتد کښ (جدا شوئے) د اسلام نه په هرشم کا فرکید وسره چه وی - پس واجب دے قتل د دغه مرتد کافر په شرط د دے کرچرے واپس نه راځی اسلام ته — ویلی دی صحیح عالما نوچه داقول (المفارق الخ) شامل دے هر کافر لره چه وتلے وی د اسلام نه په سبب د بدعة خپل لکه ابن تیمیه او یا په بغاوت خپل - او یا په مخالفة د ده اجماع د امة نه او یا په غیر د دے - او دارنګے خوارج (عموماً) ختم شو قول د نووی او س مصنف د حاشیه د معانی الآثار ویلی دی چه د دغه قول مذکور شامل دے دارنګے فرقه نه وی باعتبار لره چه تابعدار ه دا بن عبد الوهاب نجدی ده چه مشهور شوے ده په کلوزمونږ کښ په وهابیو سره -

---

قال المهتدی ابو الشکور السالمی سمعت عن الشیخ الامام الزاهد ابی بکر محمد بن حمزة الخطیب بسمرقند فی سنة نیف وستین واربعمائة کنت متفقها عنده وتلقفت منه کتاب السرقة وغیره فلما بین مسائل قطاع الطریق واحکامهم وهو معنی قوله انما جزاء الذین یحاربون الله ورسوله ویسعون فی الارض فسادا ان یقتلوا او یصلبوا او تقطع ایدیهم وارجلهم من خلاف او ینفوا من الارض ذلك لهم خزی فی الدنیا ولهم فی الآخرة عذاب عظیم - قال رحمة الله قطاع الطریق ان ینقطع بخروجه فقال سمعت شیخ الاسلام رکن الدین والاسلام شمس الائمة ابی محمد عبد العزیز رحمة الله علیه ذکر فی امالیه بان قطاع الطریق اذا قطع الطریق واخذ المال ولم یقتل ولم یقطع بخروجه فانه یجوز للسلطان ان یقتله سیاسته وزجرا - ولهذا المعنی قلنا ان المبتدع اذا کان معه دعوة ودلالة للناس فی بدعته ویتوهم ان ینتشر منه البدعة وان لم یحکم بکفره فانه یجوز للسلطان ان یقتله سیاسة وزجرا - لان فساده اعلی واعم حیث یؤثر فی الدین - والبدعة اذا کانت کفرا فانه یباح قتلهم عاما - واما اذا کانت فسقا لا یباح قتلهم عاما - لکن یقتل من کان معلما ورئیسا واما ما لهم زجرا وامتناعا لهم الخ تمهید ابی الشکور السالمی - القول الرابع ص۱۸۹ و ص۱۹۰

بحث دیارلسم په دے کښ دے اعادة الروح الی الجسد حق

فانقیل الجمع بین قولهم لا یکفر احد من اهل القبلة - وقولهم یکفر من قال بخلق القرآن واستحالة الرویة وامثال ذلك مشکل - شرح العقائد النضیده ص۱۲۲

Marfat.com

قلنا فی الجواب بوجوہ - الوجہ الاول قولھم (۱) ومعنے عدم تکفیر اھل القبلۃ - ان لا یکفر بارتکاب المعاصی - ولا بانکار الامور الخفیۃ غیر المشورۃ - ھٰذا ما حققہ المحققون فاحفظ - نبراس ص۵۷۶

والوجہ الثانی - قولھم ان الادلۃ القطعیۃ من الکتاب والسنۃ واجماع السلفؒ دلت علیٰ ان القرآن کلام اللہ وان الرویۃ واقعۃ وان للشیخین فضلا عظیما - فمن انکر امتال ذالک فلا تصدیق لہ ولا یکون من اھل القبلۃ - نبراس ص۵۷۲

والوجہ الثالث - قولھم اھل القبلۃ فی اصطلاح المتکلمین - من یصدق بضروریات الدین ای الامور التی ثبوتھا فی الشرع واشتھر فمن انکر شیئًا من الضروریات کحدوث - العالم وحشر الاجساد و علم اللہ بالجزئیات وفریضۃ الصلوٰۃ والصوم - لم یکن اھل القبلۃ وکذالک باشر شیئا من امارات التکذیب کسجود من الصنم والاھانۃ بامر شرعی والاستھزاء علیہ فلیس من اھل القبلۃ - نبراس ص۵۷۲ و شرح القاری للفقۃ الاکبر ص۱۸۵

والوجہ الرابع :- قولھم - ان المراد لعدم تکفیر اھل القبلۃ - عند اھل السنۃ والجماعۃ انہ لا یکفر مالم یوجد شئ من امارات الکفر ولم یصدر منہ شئ من موجباتہ - شرح القاری ص۱۸۵

فالقیل حکم دکفر یہ ابن تیمیہ او یہ اتباع دده صحیح نه دے گرچہ دوے تاویل کوی - مونږ جواب کوؤ یہ وجوہ سره - وجہ اول داده چہ تاویل ھلہ کفر دفع کوی چہ دا تاویل یہ محل خپل کښ وی -

(۱) یہ دے وجہ ویلی دی حضرت ابو شکور سالمی - وان کان ذالک مخالفًا للقیاس او خبر الواحد - او یکون ذالک تاویلا فی محل التاویل بحیث یوجب شبھۃ التاویل فانہ لا یوجب الکفر ویکون بدعۃ سیئۃ یوجب التوبۃ - تمھید ابی الشکور السالمی ص۱۸۸

او مسلمان ته مسلمان ویل د ضروریات د دین نه دے - او یہ ضروریات د دین کښ تاویل قبول نه دے - ولا یصح الصلوٰۃ خلف من انکر بعض ما علم من الدین ضرورۃ لکفرہ - ولا یلتفت الی تاویلہ و اجتھادہ - طحطاوی المراقی امامۃ ص۱۸

(۲) وجہ دویم داده (۱) نحن نعلم بالقطع ان ھٰؤلاء الطوائف الثلاثۃ الشافعیۃ والمالکیۃ والحنفیۃ ومن وافقھم من الحنابلۃ مسلمون ولیسوا بکافرین - فقول الوھابیۃ بان جمیعھم کفار - وحمل الناس علیٰ ذالک کیف لا یکون کفرا - وقال علیہ السلام اذا قال المسلم لاخیہ یا کافر فقد باء بھا احدھما — فالضرورۃ اوجبت بان بعض من کفرھم مسلم - والحدیث اقتضیٰ انہ یبوء بھا احدھما - فیکون القائل ھو الذی باء بھا - قالہ السبکی ثم بشواھد الحق ص۱۰۵

(۳) وجہ دریم داده - (۱) واین ھذہ من قول ابن تیمیہ وتلمیذیہ ابن القیم وابن الھادی من تضلیل الزائرین بنحو ذلک (۲) والتعبیر منھم بالمشرکین والمبالغۃ فی التشنیع علیھم حتی یخیل لمن یقراء

Marfat.com

عبارتهم ان من يفعل ذالك من الزوار هم من اشرك المشركين و اكفر الكفار - وقد علمت ان اقوالهم فقهية فى نفس مذهبهم فضلا من غيره من المذاهب عديمة الاعتبار هذا - اذا كانت احكاما عادية فى المعاملات مثلاً ـــــ فمالك اذا كانت كهذه فى تكفير المومنين باضعف الادلة واوهن الاسباب، فلا شك انهم قد خالفوا بذالك طريق السداد واخطئوا سبيل الصواب والرشاد - ولذالك حكم علماء الحنابلة كغيرهم من علماء المذاهب عليهم وعلى من تبعهم كالوهابية - بالتفضيل (بل بالكفر كما مر من السبكى) وحذروا الناس من اتباعهم - شواهد الحق ص۵۷

اعادة الروح الى الجسد حق

(۱) اعادة الروح الى الجسد (اى جميعه) فى القبر حق - باتفاق اهل الحق - فيكون حيوة مطلقة كحيوته فى الدنيا وهو الصحيح وهو مذهب الجمهور - فتكمل حواسه فيرد الله تعالى اليه ما يتوقف عليه فيهم الخطاب ويتاتى معه رد الجواب من الحواس والعقل والعلم - لساير الموتى فضلا عن الشهداء وفضلا عن الانبياء بطريق الاستمرار كحالته فى الدنيا - هذا المذكور خلاصة هذ الكتب المذكورة ملتقطا الفقه[۱] الاكبر الامام الاعظم رض وابو المنتهى[۲] ص۴۳ والدرة المنيفة[۳] شرح وصية الامام الحنيفة رض ص۲۳ وشرح[۴] القارى ص۱۲۰ (۵) وشرح الصدور ص۱۳۷ (۶) وشرح العقائد الجلالى جلد ۲ ص۱۰۴ (۷) وتونس (۸) ونوبى ثم (۹) تحفة الاعالى ص۵۵ (۱۰) وحاشية ابى داؤد جلد ۲ ص۲۹ (۱۱) وقونوى (۱۲) ثم حاشية زين الدين قاسم على المسايرة ص۱۱۳ (۱۳) واتحاف المريد ص۱۲۳ (۱۴) تحفة الاعالى ص۵۵ (۱۵) والامام الشيخ تقى الدين السبكى (۱۶) ثم زاد اللبيب ص۱۰۱

ترجمه :- واپس کول د روح - جثه ته په قبر کښ حق دی په اتفاق د اهل حق (یعنی اهل السنة والجماعة) پس کیږی جوند کامل لکه جوند د ده په مخ د زمکے او دا مذهب صحیح دے او دا مذهب د اکثرو دے پس کامل کولے شی حواس د ده - پس واپس کړی الله تعالیٰ د ه ته هغه څیزونه چه موقوف دی په هغے پورے پوهیدل په خبره او حاصلیږی په هغے سره رد - د جواب چه حواس پنځه دی او عقل دے او علم دے تما مومړ ولره - علاوه د شهیدانو او علاوه د پیغمبرانو په طریقه د همیش والی لکه حال د ده په مخ د زمکے -

اثبات الحيوة الجسدانية

(۲) ومحل التنعيم والعذاب الروح والبدن جميعا[۱] باتفاق اهل السنة والجماعة كما هو مذهب[۲] الجمهور وهو الصحيح[۳] وقول العامة[۴] - واكثر ارباب[۵] الشرع - على انهم احياء فى الحال بحيوة جسدانية -

(۱) شرح الصدور ص۱۲۲ (۲) واتحاف المريد ص۱۲۷ يا ص۱۲۴ (۳) وسادة المتقين (۴) وشرح القارى للفقة

Marfat.com

الاکبر ص۱۳۱ (۵) والهدایه باب الیمین بالقتل (۶) جلد ۲ ص۴۸۴ (۶) والبحر (۷) وکبیری جنائز (۸) وعینی الهدایة (۹) ثم حاشیة الهدایة ایمان جلد ۲ ص۴۸۴

ترجمه:- او محل د نعمت اود عذاب ورکول (په قبر کښې) مجموعه د روح او بدن ده په اتفاق د اهل السنة والجماعة - لکه دا مذهب اکثر دے اود اصحیح ده او دا قول د اکثر دے - او اکثر خاوندان د شرع په دے خبره باندے دی چه بیشك دغه مړی جوندی دی فی الحال په قبر کښې یا جوند دجثه سره -

(۳) وقد کثرت ادلة اثبات حیوة القبر والاستعاذة من عذابه - حاشیة الامیر ص۱۲۴

ترجمه:- او په تحقیق د پیړۍ دلایل د اثبات د جوند د قبر - او د پیړۍ دلایل د امان غوښتو د عذاب د قبر نه

(۴) وقد ورد الاحادیث المتظاهرة فی المبنی - المتواتر فی المعنی فی تحقیق احوال البرزخ والعقبی قد استوفاها شیخ المشائخ جلال الدین السیوطی فی کتابه شرح الصدور وکتاب البدور السافرة - شرح القاری للفقه الاکبر ص۱۲۰ وشرح العقائد النسفیه ورمضان افندی ص۲۲۴

ترجمه:- او په تحقیق راغلی دی احادیث چه ظاهر دی الفاظ او متواتر دی په معنی کښې په تحقیق د حالات قبر کښې چه تول راوړی دی استاذ د استاذان مونږ چه جلال الدین سیوطی دے په دے خپلو کتابونو شرح الصدور او بدور سافره دی -

الحیوة الجسدانیة فی القبر

(۱) اعلم ان اهل الحق اتفقوا علی ان الله تعالی یخلق فی المیت حیوة (۱) شرح علی القاری للفقه الاکبر ص۱۳۱ (۲) وشرح العقائد النسفیه (۳) ورمضان افندی ص۲۲۵ (۴) وتحفة الاعالی ص۵۴ وحاشیة الشیخ زین الدین قاسم ص۱۱۳

ترجمه:- زده کړه بیشك چه اهل حق واتفاق کړیدی په دے باندے چه بیشك الله تعالی پیدا کوی په مړ وکښې جوند - نو ښه ظاهر شو چه مړے نه کتې لوتې ویل باطل او خلاف حق دے -

(۲) اعادة الروح الی الجسد فی قبره حق - الفقه الاکبر الامام الاعظم وابو المنتهی ص۴۳ والدرة المنیفة شرح وصیة الامام ابی حنیفه ص۲۳ وشرح القاری للفقه الاکبر ص۱۲۰ وشرح الصدور ص۱۳۷ وشرح العقائد الجلالی جلد ۲ ص۱۰۴ ولوتسئ ولونبئ ثم تحفة الاعالی ص۵۵ وحاشیة ابی داؤد جلد ۲ ص۲۹۷

ترجمه:- واپس کول د روح خپلے جثے نه په قبر کښې حق دے -

(۳) انه تعالی یعید الروح الی جسده فیکون حیوة مطلقة کحیوته فی الدنیا - شرح الفقه الاکبر للقاری ص۱۳۱ والقونوی ثم حاشیة زین الدین قاسم ص۱۱۳ وشرح العقائد الجلالی جلد ۲ ص۱۰۴ والدرة المنیفه ص۲۳

Marfat.com

ترجمه:- بیشك الله تعالیٰ واپس کوی روح په جثه کښ پس کیږی جوند کامل لکه جوند دده په دنیا کښ- **زه وایم:-** چه دا بیان دحیوٰة اودا عاده دروح دے-

(۴) العذاب علی الروح والبدن کما هو مذهب الجمهور وهو الصحیح - تحفة الاعالی ص۵۵ وشرح القاری ص۱۳۱

ترجمه:- عذاب په روح اوبدن دواړه وباندے دے لکه دا مذهب داکثرو دے اودا خبره صحیح ده- **زه وایم:-** چه دا مذهب دجمهور[1] دے اودا صحیح[2] ده- نو معلومه شوه چه ددے نه مخالف خبرے له هیڅ اعتبار نشته-

حیوٰة جسدانیه

(۵) ومحل العذاب الروح والبدن جمیعاً باتفاق اهل السنة والجماعة وکذا القول فی التنعیم - (۱) شرح الصدور ص۱۲۲ (۲) والتحاف المرید ص۱۲۷ یا ص۱۲۴ (۳) وسادة المتقین-

ترجمه:- اوځائے دعذاب ورکولو روح اوبدن دواړه دی- په اتفاق داهل السنة والجماعت اود غسے وینا په نعمت ورکولو کښ ده- نو ظاهره شوه چه په هر تقدیر حیوٰة د قبر حق دے- منکرئے دفرقِ ضاله نه دے-

(۶) (وسوالنا واجب سمعا) بان یعید الله تعالیٰ الروح الی المیت جمیعه کما ذهب الیه الجمهور وهی ظاهر الاحادیث وتکمل حواسه فیرد الله تعالیٰ الیه ما یتوقف علیه فهم الخطاب ویتاتی مع رد الجواب من الحواس والعقل والعلم الخ - اتحاف المرید[1] ص۱۲۳ و تحفة الاعالی[2] ص۵۵

ترجمه:- اوسوال دنکیر اومنکر دے دبندګانو نه په قبر کښ واجب (یعنی ثابت) دے په قرآن شریف اوپه احادیث صحیحه سره- په دے شان چه الله تعالیٰ واپس کوی روح مړے ته (جمیع) (ټول) مړے ته- لکه تله کړے دی دے ته جمهور اودا ظاهر د احادیث دے- اوپوره کوی الله تعالیٰ حواس دده- پس رد کوی الله تعالیٰ ده ته هغه شیونه چه موقوف وی په هغے باندے فهم دخبرو- اوحاصلیږی سره دهغے رد دجواب چه اوریدل اوخوند اوقوة دبوئے وغیره- اوعقل اوعلم —

زه وایم:- چه اوس به وهابیه جوند د قبر اومنی اوکنه العیاذ بالله منهم-

(۷) ومن یعذب فی القبر یوضع فیه الحیوٰة فی قول العامة - (۱) هدایة باب الیمین فی القتل و الضرب جلد ۲ ص۴۸۴ (۲) والبحر (۳) وکبیری جنایز (۴) وعینی الهدایة ثم حاشیة الهدایة ایمان ص۴۸۴ ج۲

ترجمه:- اوهغه څوك چه عذاب کولے شی (یا ثواب ورکولے شی) په قبر کښ نو الینبو دے شی په دے کښ جوند- په قول دعامه (ای اکثر) کښ-

Marfat.com

په دے سره دیره واضح شوه چه عذاب د قبر حق دے - منکر گمراه دے - او بله دا چه ثواب او عذاب لره جوند ضروری دے - نو منکر د جوند د قبر گمراه دے -

(۸) واکثر ارباب الشرع علیٰ انهم (ای الشهداء) احیاء فی الحال بحیوٰة جسدانیة - نیسا پوری جلد ۱ - لقره پاره ۲ رکوع ۱۸/۲۷

ترجمه :- اکثر اصحاب د شرع په دے دی چه شهیدان جوندی دی فی الحال (یعنی پس د قتل په قبر کښ) په جوند د روح او جثے (ای جوند کامل)

(۹) وعود الروح الی الجسد ثابت فی الصحیح لسائر الموتی فضلا عن الشهداء وفضلا عن الانبیاء علیهم السلام الامام الشیخ تقی الدین السبکی - ثم زاد البیب ص ۱۰۱ وشرح الصدور ص ۱۳۶

ترجمه :- او واپس کیدل د روح جثی خپل ته ثابت دی - په صحیح مذهب او په صحیح دلائل د پاره د تولو مړو (ای که کافروی او که مسلمان) زیاده د شهداء نه او زیاده د پیغمبرانو نه - چه دوی لره جوند خو دے دے -

(۱۰) عود الروح (الیٰ قوله) وانما النظر فی استمرارها فی البدن - وفی البدن یصیر بها حیا کحالته فی الدنیا فهذا مما یجوزه العقل فان صح به سمع اتبع (ای وجب اتباعه واعتقاده) - (۱) قاله السبکی (۲) ثم شرح الصدور ص ۱۳۶ (۳) وتونسی (۴) ونوبی (۵) ثم تحفة الاعالی ص ۵۵ (۶) وحاشیة ابی داؤد جلد ۲ ص ۲۹۷

ترجمه :- او واپس کیدل د روح جثی ته حق دی بلا شك نه ده خبره بلکه داده چه غور په دے کښ دی چه همیشه به وی روح په بدن کښ - او په دے کښ چه بدن گرځی په دے روح سره جوند دے په شان د حال د ده په دنیا کښ - پس دا کار دهغه قسم دے چه عقل جائز کنړی ده لره نو چه صحیح نشوے وی په دے دلیل شرعی نو ضرور تا لعداری به ئے کولے شی -

څه وایم :- چه حواله په دلایل ذکر شوے ده په نمبر ۵ - او نمبر ۸ کښ او ذکر مفصل بد راشی

اثبات حیات الشهداء بالآیات

(۱) قوله تعالیٰ - ولا تقولوا لمن یقتل فی سبیل الله اموات ط بل احیاء ولکن لا تشعرون ۵ پاره ۲ بقره رکوع ۱۹/۳

ترجمه :- او مه وائے هغه چا ته چه قتل کړے شی په لاری د خدائے تعالیٰ کښ (یعنی مسلمان شهید شی - نه کافر) چه دا مړے دی - بلکه دوے جوندی دی - لکن تاسو ددوے په جوند نه پوهیږئے -

نوځه وایم :- چه جوند دا ولیاء په طریقه اولیٰ دے څکه چه ولی لهغړدے د شهید نه -

Marfat.com

نو انبیاء علیه السلام خو ددوے نه هم یه طریقه اولی جوندی دی ځکه چه ددوئے درجه نوره ډیره اوچتدده

(۲) قوله تعالیٰ ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتاً ط بل احیاءٌ عند ربهم یرزقون ٥ فرحین بما اتاهم الله من فضله - و یستبشرون بالذین لم یلحقوا بهم من خلفهم ان لاخوف علیهم ولا هم یحزنون ٥ یستبشرون بنعمة من الله وفضلٍ وان الله لا یضیع اجر المومنین ٥ پاره ۴ آل عمران رکوع ۱۷/۸

ترجمه:- اوګمان مه کوے په هغه چا چه قتل کړے شوے وی په لار د خداے تعالیٰ کښ — (یعنی مسلمانان شهید کړے شوے وی) د دے چه دوی مړی دی - بلکه دوی جوندی دی په نزد د رب د دوی (اوس دلایل د حیات بیانوی اول دلیل دا دی -

اول دلیل:- دوے له رزق حسی ورکولے شی لکه د جوندو د جنت نه -

دویم دلیل:- خوشحالیږی دوی په هغه شی چه ورکړے دے دوی لره الله تعالیٰ چه فضل د خداے دے -

دریم دلیل:- اوزیرئے حاصلوی دوے په هغه چا چه نه وی پیوست شوے په دوے پورے د روستو د دوے نه د دے خبرے چه نشته ویره په دوے او نه به غمجن شی او زیرئے قبولوی په نعمت د خداے او په مهربانی د ده - او خداے نه عبث کوی ثواب د مومنانو

(۳) قوله تعالیٰ - قیل ادخل الجنة قال یالیت قومی یعلمون بما غفرلی ربی وجعلنی من المکرمین ٥ پاره ۲۳ یٰسین رکوع ۲/۱

ترجمه:- ویلی شوی وه حبیب نجار ته لیس د قتلولو د ده چه ننوؤزه جنت ته - نو او ویل حبیب نجار اے کاش چه قوم زما پوهیده په هغه شی (یعنی په ایمان) چه بښلے دی ما لره رب ځما (په سبب د هغه) او ګرځولے یم زه د عزتمنو نه (په سبب د هغه) چه دوے هم ایمان راوړے وے چه دوے لره ئے هم بښلے وے او عزتمن کړے وے -

(۱) او ګورے د مړے او ریدل (۲) او پوهیدل په دغه خبره (۳) او خبرے کول (۴) او ډیر زیات اعلیٰ خیرخواهی د قوم کول -

(۴) قوله تعالیٰ (فی قصة صالح علیه السلام مع قومه) قالو یا صالح ائتنا بما تعدنا ان کنت من المرسلین ٥ فاخذتهم الرجفة فاصبحوا فی دارهم جاثمین - بارکین علی الرکب میتین (فتولی) اعرض صالح (عنهم وقال یا قوم لقد ابلغتم رسالة ربی ونصحت لکم ولکن لا تحبون الناصحین) پاره ۸ - اعراف رکوع ۱۳/۱۷ وجلالین جلد ۱

ترجمه:- دا قول د الله تعالیٰ په قصه د صالح علیه السلام کښ سره د قوم د ده - او ویل قوم د ده - اے صالح راوړه مونږ لره هغه عذاب چه تهٔ وعده کوے ځمونږ سره په شرط د دے که ئے

Marfat.com

ته د پیغمبرانو نه - نو او نیوه دوی لره آواز هیبتناک نو او ګرځیدل په کورونو خپلو کښې سواره په زنګنونو باندې مړه الخ

اثبات حیوٰة الجسدانیة والنداء الی الموتی

(۵) قوله تعالیٰ - (وقال الملاء الذین من قومه لئن اتّبعتم شعیباً انکم اذاً لخاسرون ٥ فاخذتهم الرّجفة فاصبحوا فی دارهم جاثمین) بارکین علی الرکب میتین - الذین کذبوا شعیبا کان لم یغنوا فیها الذین کذبوا شعیبا کانوا هم الخاسرین ٥ فتولیٰ عنهم وقال یا قوم لقد ابلغتم رسالات ربی ونصحت لکم فکیف آسیٰ علی قوم کافرین ٥ پاره ۹ - اعراف رکوع ۱۱/۱ جلالین جلد ۱

ترجمه :- دا قول د الله تعالیٰ دے او ویلی دی - جماعة هغه چه د قوم د ده نه دے خامخاه په شرط د ده که تابعداری اوکړه تاسو د شعیب علیه السلام په تحقیق تاسو په دغه وخت کښې به خامخاه ده زیان کارانو نه ئے - پس او نیوه د دوی لره آواز هیبتناک نو او ګرځیده په کورونو خپلو کښې سواره په زنګنونو باندے مړه - هغه څوک چه تکذیب ئے کړے د شعیب علیه السلام - ګویا نه دی او سیدلی دوی په دغه ځائے کښې - هغه څوک چه تکذیب ئے کړے د شعیب علیه السلام - نو دی هغو زیان کار - پس د مرګ د دوے اعراض اوکړه شعیب علیه السلام د دغه مړو نه او او ویل چه اے قوم ځما خامخاه په تحقیق رسولی دی ما تاسو ته رسالت (یعنی حکمونه) د خداے تعالیٰ او خیرخواهی مے کړے ده ستاسو - پس څنګه به غمجن شم زه په قوم کافرانو باندے -

او ګورے خدائے تعالیٰ وائی چه خبرے کړی دی شعیب علیه السلام د مړو سره - او ندائے کړے د مړو ته - نو ظاهره شوه چه د غه مړے جوندی دی -

(۶) قوله تعالیٰ (فی قصة فرعون وقومه) النار یعرضون علیها غدوا وعشیّا ویوم تقوم الساعة وادخلو آل فرعون اشد العذاب - پاره مومن

ترجمه :- قول د الله تعالیٰ دے په قصه د فرعون او د قوم د هغه کښې او د دوزخ - عرض کولے شی دوے صبا او بیګاه او په ورځ چه قائم شی قیامت حکم به او شی فرشتو ته چه د ننه کړے آل د فرعون لره دیر سخت عذاب کښې -

او ګورے دا قول ویوم الخ معطوف دے په دے قول النار یعرضون الخ باندے - او دا قاعده ده چه په مابین د معطوف علیه او د معطوف کښې متغایرة وی - نو ظاهره شوه چه معطوف علیه عذاب د قبر دے او معطوف عذاب د قیامت دے - نو عذاب قبر مستلزم دے حیات لره

(۷) قوله تعالیٰ - یثبت الله الذین آمنو بالقول الثابت فی الحیوٰة الدنیا والآخرة ویضل الله الظالمین ٥ پاره ابراهیم رکوع ۴/۱۶

Marfat.com

ترجمہ :۔ قول دخدائے تعالیٰ۔ ثابت کوی اللہ تعالیٰ هغه څوک چه ایمان راوړے دے په قول ثابت چه (لاالہ الا اللہ محمد رسول اللہ) په جوند ددہ دنیا کښ (چه دزمکے مخ اوقیږ) او په آخرة کښ چه قیامت دے اوکمراه کوی خدائے تعالیٰ ظالمانو (یعنی کافرانو) لره۔

(۸) قوله تعالیٰ۔ ومما خطیئاتهم اغرقوا۔ فادخلوا نارا پاره نوح رکوع

ترجمه :۔ قول دخدائے ۔ اودوجه دبے فرمانئ فرعونیان غرق کړے شو په رود نیل کښ ۔ نو فی الحال داخل کړے شو عذاب داور (چه عذاب دقبر نه) حکه چه فاء دپاره دتعقیب مع الوصل ده ۔ او متصل دغرق کیدو سره عذاب دقبر دے۔

اثبات الحیات فی القبر بالاحادیث

(۹) وبالجملة الاحادیث فی هذا المعنی وفی کثیر من احوال الآخرة متواترة المعنی وان لم یبلغ احادها حد التواتر۔ شرح العقائد النسفیة ص۔

ترجمه :۔ اوحاصل داده چه احادیث صحیحه په دے عذاب اوثواب دقبر کښ اوپه پیرو کښ داحوال دآخرة نه ۔ متواتر دی په معنے کښ۔ اګرکه نه رسی الفاظ دیوه یوه حدیث دهغوے نه حد دتواتر ته۔

وجه داستدلال داده چه ثواب دقبر۔ اوعذاب دقبر مستلزم دی جوند دقبر لره۔ په دے وجه ویلی دی عالمانو محل التنعیم والتعذیب الروح والبدن جمیعا الخ کما مر من شعة کتب فی الحیوٰة الجسدانیة

(۱۰) قال رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم استنزهوا من البول فان عامة عذاب القبر منه

ترجمه :۔ فرمایلی دی رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم ۔ څان اوساتئ دوړو لګولونه څکه چه عام عذاب دقبر دوړو لګولونه دی۔

(۱۱) انکر عذاب القبر بعض المعتزلة والروافض لان المیت جماد۔ لاحیوٰة له ولا ادراک۔ فتعذیبه محال۔ شرح العقائد النسفیه ص۔

ترجمه :۔ انکار کړے دعذاب دقبر بعض معتزله اوبعض روافض څکه چه مړے ګټه لوټه دے نشته جوند هغه لره اونشته پوهیدل دلره ۔ عذاب کول ددہ محال دی ۔

(۱۲) عذاب القبر للکافرین وبعض عصات المومنین وتنعیم اهل الطاعة فی القبر مما یعلمه اللہ تعالیٰ ویریده وسوال منکر ونکیر ثابت بالدلایل السمعیة لانها امور ممکنة اخبر بها الصادق علیٰ ما نطقت به النصوص ۔ شرح العقائد النسفیة ص۔ ورمضان افندی والنبراس والخیالی وغیرها۔

Marfat.com

ترجمه:- عذاب د قبر د پاره د کافران او د پاره د بعض گنهگاران مومنانو- او نعمت ورکول د پاره د نیکانو په قبر کښې- په هغه طریقه چه عالم دے په هغه شئ الله تعالیٰ او اراده ئے کوی الله تعالیٰ او سوال د منکر او نکیر ثابت دی په دلایل د قرآن او حدیث سره- ځکه چه دا څیزونه هغه امور دی چه ممکن دی چه خبر کړے دے په دے سره- رشتنی پیغمبر علیه السلام بنا په هغے چه تصریح کړی په هغے سره دلایل د قرآن او احادیث سره-

(۱۳) قال رسول الله صلی الله علیه وسلم- القبر اما روضة من ریاض الجنة- او حفرة من حفر النیران وشرح العقائد النسفیة ص۷۷

ترجمه:- فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم چه قبر یا باغیچه د باغچو ده جنت نه- او یا ډوغل دے د ډوغلونو د دوزخ نه- نو ظاهره شوه چه دا ثواب او عذاب مستلزم دے حیوٰة لره-

(۱۴) عن البراء بن عازبؓ- عن رسول الله صلی الله علیه وسلم- قال یاتیه ملکان فیجلسانه فیقولان له من ربك فیقول ربی الله فیقولان له ما دینك فیقول دینی الاسلام فیقولان ما هذا الرجل الذی بعث فیکم فیقول هو رسول الله صلی الله علیه وسلم فیقولان له وما یدرك فیقول قرأت کتاب الله فآمنت به وصدقت فذالك قوله تعالیٰ یثبت الله الذین آمنوا بالقول الثابت فی الحیوٰة الدنیا والآخرة- الایة- قال فینادی منادٍ من السماء ان صدق عبدی فافرشوه من الجنة والبسوه من الجنة وافتحوا له باباً الی الجنة فیفتح- قال فیأتیه من روحها وطیبها ویفسح له فیها مد بصره- واما الکافر فذکر موته قال ویعاد روحه فی جسده ویاتیه ملکان فیجلسانه فیقولان له من ربك فیقول هاه هاه لا ادری فیقولان له ما دینك فیقول هاه هاه لا ادری فیقولان ما هذا الرجل الذی بعث فیکم فیقول هاه هاه لا ادری فینادی منادٍ من السماء ان کذب فافرشوه من النار- والبسوه من النار- وافتحوا له باباً الی النار قال فیاتیه من حرها وسمومها- قال ویضیق علیه قبره حتی تختلف اضلاعه- ثم یقیض له اعمی اصم معه مرزبة من حدید لو ضرب بها جبل لصار ترابا- فیضربه بها ضربةً یسمعها ما بین المشرق والمغرب الا الثقلین فیصیر ترابا- فیعاد فیه الروح- رواه- احمد وابو داؤد- مشکوٰة باب اثبات عذاب القبر ص۱۵

ترجمه:- روایة شوے د براء ځوئے د عازبؓ د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه- ده ویلی را بشی مړے مسلمان لره دوه فرشتے پس کیبنوی ده لره- پس او به وائی دوی مړی ته- څوك دے رب ستا- نو او به وائی مړے- رب ځما الله دے- پس او به وائی فرشتے ده ته چه څه دے دین ستا- پس او به وائی مړے- دین ځما اسلام دے- پس او به وائی فرشتے- څوك دے دا سړے چه لیږلے شوے وه په تاسو کښې- پس او به وائی مړے چه هغه رسول د خدا ے دے- پس او به وائی فرشتے چه څه څیز پوه کړے ئے ته- پس او به وائی مړے- لوستے وه ما کتاب د خدائے تعالیٰ لره- پس ایمان مے راوړے په ده او تصدیق مے

Marfat.com

کړے وه هغه لره - پس دغه قول دخدائے تعالیٰ دے - ثابت کوی خدائے تعالیٰ هغه چالره چه ایمان ئے راوړے دی په قول ثابت سره په جوند د دنیا کښ او په آخرة کښ چه قبر دے - ویلی دی حضور اکرم صلی الله علیه وسلم پس آواز به اوکړی آواز کونکے د آسمان نه چه بیشک رښتیا او ویل بنده ځما - پس لبتره واچوے دته دجنت نه - او جامے واغوندوے دته دجنت نه - او دروازے پرانیزے دته دجنت نه - پس پرابه نستے شی دروازه دجنت ته - فرمایلی دی حضورؐ پس راځی به دله دنعمتونه دجنت نه او دخوشبویو دجنت نه - او ارت به کړے شی قبر دده په قدر داوګل والی دنظر دده -

او هر چه کافر دے پس ذکرئے کړه مړک دهغه او اویل چه بیرته به بوزی روح دده په جثه کښ اورا به شی دله دوه فرشتے - پس کیبنوی ده لره - پس او به وائی ده ته څوک دے رب ستا - پس او به وائی هئ هئ زه نه پوهیږم - پس او به وائی فرشتے ده ته - څه دے دین ستا - پس او به وائی مړے هئ هئ زه نه پوهیږم - پس او به وائی فرشتے دته - څوک دے داسړے چه لیږلے شوے وه په تاسو کښ - پس مړے به او وائی - هئ هئ زه نه پوهیږم - پس آواز به اوکړی آواز کونکے د آسمان نه چه دروغ او ویل ده پس لبتره واچوے ده ته داور د دوزخ نه او واغوندوے دته جامے داور د دوزخ - او پرانیزے دته دروازه د دوزخ نه

فرمایلی دی حضور اکرمؐ چه راځی به دته دګرمئ د دوزخ نه او عذاب د دوزخ نه - پس فرمایلی دی حضور اکرمؐ - او تنګ به کړے شی ده باندے قبر تر هغے پورے چه یو په بل کښ به ننوزی پختے دکافر - فرمایلی حضور اکرمؐ صلی الله علیه وسلم - او مقرر به کړے شی دپاره دده داسے فرشتے (چه ګمان به کوی په هغے) دړندے او دکنړے (چه رحم ئے نه راځی) چه سره د هغے به ګرزوی داوسپنے - پس او به وهی دغه کافر په دغه ګرز - داګذار چه وابوری آواز د هغے - هغه څیزونه چه په مینځ دمشرق او په مغرب کښ دی - مګر پیریان - او بندګان - پس او به ګرزی خاورے - پس بیا به واپس شی روح دده - په ده کښ

ثابت شو - (۱) اعاده دروح جسد ته - په دوه ځاے د دی حدیث کښ (۲) او خبرے دمړی په جواب دفرشتو کښ (۳) او صحیح فهم او ادراک (مسلمان او کافر) دمړے مسلمان وی او که کافر وی - (۴) او ثواب دمومن او عذاب دکافر -

نو داڅلور مسائل دلیل قطعی دی په حیات جسدانیه دمطلق مړے که مسلمان وی او که کافر وی په قبر کښ

اثبات الحیوٰة الجسدانیة للانبیاء

(۱) قوله تعالیٰ سبحان الذی اسریٰ بعبده لیلاً من المسجد الحرام الی المسجد الاقصے الذی بارکنا حوله لنریه من آیٰتنا انه هو السمیع البصیره ای العالم باقوال النبی صلی الله علیه وسلم -

Marfat.com

وافعاله ۱۵ جزء - الاسراء وجلالین۔

ترجمه:- دا قول د خدا ے تعالیٰ دے - پاکی ده هغه خدا ے لره چه شپه کښ بُوولے بنده خپل (یعنی مجموعه روح او بدن) چه محمد صلی الله علیه وسلم دے - په لږ جزء د شپے کښ مسجد حرام نه تر مسجد اقصےٰ (یعنی بیت المقدس) پورے - هغه چه مبارک کړے خدائے چاپیره دده - د پاره او دده چه او خیو موږ ده ته - لبعض د دلایل ځمونږ نه - بیشک الله تعالیٰ اوریدونکے دے او عالم دے په اقوالو - افعالو د نبی علیه السلام۔

(۲) فانعم الله تعالیٰ علی النبی صلی الله علیه وسلم بالاسراء المشتمل علی اجتماعه بالانبیاء (ای بارواحهم واجسادهم معا علی الصحیح کما قال شیخنا - جلالین وجمل جلد ۲ ص۶۱۰ اسراء

ترجمه:- پس انعام کړے وه الله تعالیٰ په نبی علیه السلام باندے په معراج کولو چه شامل دے په جمع کیدو د پیغمبرانو سره د روحونو او جثو د هغو معًا په صحیح مذهب باندے - لکه ویلی دی استاد ځمونږ - نو ثابت شو چه حیات جسدانیه د انبیاء حق دے۔

(۳) وعروجه الی السماء ورویة عجایب الملکوت ومناجاته له تعالیٰ - فانه صلی الله علیه وسلم قال اتیت بالبراق وهو دآبة ابیض فوق الحمار ودون البغل یضع حافره عند منتهی طرفه فرکبته فسار بی - جلالین۔

(ترجمه) او بل شامل وه دغه معراج په بَرَه بوتلو دده لره - او بل په لیدو دده عجیب څیزونه د اسمانونو - او ویل په مناجات (ای رازداری) دده خدا ے تعالیٰ سره - ځکه چه نبی علیه السلام فرمایلی راوستے شو ما لره براق - او براق هغه سپین چارپاے دے چه لوے دے د خرنه او کم دے د قچرنه - کیخو ده به ئے سوه خپله په هغه ځائے کښ چه رسیده ورته نظر دده - پس سُور شوم په هغه باندے نو او ئے وړم زه۔

(۴) ولقد اٰتینا موسی الکتاب فلا تکن فی مریة من لقائه - وقد التقیا لیلة الاسراء - جلالین جزء ۲۱ - السجده - ای فی الارض الکثیب الاحمر وهو قایم یصلی فی قبره وفی السماء السادسة کما ورد به الحدیث - صاوی جلد ۲ ص۲۶۶

ترجمه:- او خامخا په تحقیق ورکړے وه مونږ (یعنی الله تعالیٰ) موسیٰ علیه السلام لره کتاب توراة پس مه کیږه ته یا رسول الله صلی الله علیه وسلم په شک کښ د ملاقات د موسیٰ علیه السلام نه نو ملاقات کړے (په درے ځائے کښ) (۱) یوه په زمکه کښ په نزد ډیرئ سرِی او دے ولاړ وه مونځ ئے کوه په قبر کښ - (۲) او دویم په آسمان شپږم کښ - لکه راغلے دے په دے حدیث - صاوی

ځه وایم:- دریم ملاقات په زمکه کښ وه په نزد د بیت المقدس په وقت د استقبال د ټولو پیغمبرانو علیهم

Marfat.com

السلام د پاره دوو تلو د محمد صلی الله علیه وسلم **اوکورے** موسیٰ علیه السلام د مرګ نه پس جوندے دے په حیوٰه جسدانیه سره (۵) عن انسؓ قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم - لما اسری بی رأیت موسی علیه السلام یصلی فی قبره فی الکثیب الاحمر (۱) خازن جلد ۵ سجده ص۸۸ (۲) معالم جلد ۵ سجده ص۸۸ (۳) صاوی جلد ۲ ص۲۶۶ (۴) جمل جلد ۳ سجده ص۴۱۹ (۵) بخاری معراج ص۵۹

ترجمه:- روایة شوے د انسؓ ده ویلی چه فرمایلی رسول الله صلی الله علیه وسلم هر کله چه د شپے بوتلے شم زه معراج له نو اولیده ما موسیٰ علیه السلام لره چه مونځ ئے کوله په قبر خپل کښ په ډیرئے سرے کښ - حیاة جسدانیه -

(۶) عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لقد رأیتنی فی الحجر وقریش تسئلنی مسرائی فسألتنی عن اشیاء من بیت المقدس لم اثبتها فکربت کربا ما کربت مثله - فرفعه الله تعالیٰ لی انظر الیه ما یسئلونی عن شئ الا انبأتهم وقد رأیتنی فی جماعة من الانبیاء فاذا موسیٰ قائم یصلی واذا عیسیٰ قائم یصلی واذا ابراهیم قائم یصلی فحانت الصلوٰة فاممتهم الحدیث - رواه مسلم - مشکوٰة معراج ص۵۲۱

ترجمه:- روایة شوے د ابی هریرهؓ نه - ده ویلی دی چه فرمایلی رسول الله صلی الله علیه وسلم چه په تحقیق لیدلے مے دے ځان - او قریش تپوس کوه ځمانه د معراج ځما - نو سوال اوکړه قریش ځمانه د ډیر څیزونو د بیت المقدس نه - چه ما نه وه تحقیق د هغه کړے - نو خفه شوم د اسے - چه د اسے خفګان نه وه رسیدلے ما ته - نو پورته کړه بیت المقدس لره الله تعالیٰ د پاره ځما چه کتل به ما هغه ته - نه کوه سوال هغوے ځمانه د څه شئ مګر خبر کړی مے دی هغو په جواب - اولیده مے ځان لره په ټولی د انبیاء کښ - پس په دغه وخت کښ موسیٰ ولاړ دے مونځ کوی - او په دغه وخت کښ عیسیٰ ولاړ دے مونځ کوی او په دغه وخت کښ ابراهیمؑ ولاړ دے مونځ کوی -

نو ثابت شو حیات جسدانیه د مړو - ځکه چه موسیٰ او ابراهیم علیهم السلام مړه شوے دی پخوا - او اوس حضور اکرمؐ ئے وینی چه ولاړ دی مونځ کوی - نو "ولاړه" او "مونځ کول" صرف د مجموعه روح او د بدن کار دے او دغه حیاتِ جسدانیه دے -

(۷) حتیٰ اتیت بیت المقدس فربطت الدابة بالحلقة تربط فیها الانبیاء ثم دخلت فصلیت فیه رکعتین - ای اماما بالانبیاء والملٰئکة - شیخنا - جمل جلد ۲ ص۶۱

ترجمه:- پس لاړم بیت المقدس ته - نو اومے تړه براق په هغه کړئ پورے چه تړل په پیغمبرانو علیهم السلام - پس داخل شوم بیت المقدس ته - نو مونځ مے اوکړه دوه رکعته په بیت المقدس کښ چه امامت مے اوکړه انبیاء لره او ملٰئکه لره -

نو ثابته شوه چه حیات جسدانیه حق دے مړو لره -

Marfat.com

(۸) ثم خرجت فجائنی جبرئیل باناء خمر وانا لبن فاخترت اللبن قال جبرئیل اصبت الفطرة ثم عرج به الی سماء الدنیا فاستفتح جبرئیل - قیل من انت قال جبرئیل - قیل من معك قال محمد - قیل وارسل الیه قال وقد اُرسِلَ الیه ففتح لنا فاذا انا بآدم (ای ففاجأنی لقاء آدم بروحه وجسده معا) - جمل جلد ۲ ص ۶۱

ترجمه:- پس اوتل د بیت المقدس نه - پس راوړه جبرئیل یوه لوخے د شراب او دویم لوښے د بیوه نو غوره کړه ما پیولره نو اوویل جبرئیل چه اورسیدے فطرة ته (یعنی هغه څیز ته چه طبع انسانی خلقة غواړی نو طلب د بیر ته کولو دروازے اوکړه جبرئیل - اویلے شو - څوك ئے ته اوویل هغه - چه زه جبرئیل یم - اوویلے شو - څوك دے ستا سره - اویل هغه چه محمد صلی الله علیه وسلم دے - اوویلے شو په تحقیق لیږلے شوے وی هغه ته - اوویل په تحقیق لیږلے ووم هغه ته - نو شوه دروازه د پاره ځمونږ بیر ته - ناګاه ځه ملاقی شوم بابا آدم سره د روح او د جثے په جمع -

اوګوره حیاتِ جسدانی د حضرت بابا آدم ثابت شو -

(۹) کبقیة الانبیاء الآتی ذکرهم فی السمٰوات السبع فاجتمع بهم کذالك فی جملة الانبیاء فی بیت المقدس فسبقه هٰؤلاء المذکورین الی السمٰوٰت صعد فوجدهم فیها لحکم ومصالح جمل جلد ۲ ص ۶۱۱ قال جبرئیل هذا ابوك آدم فسلم علیه فسلمت علیه فرد السلام وقال مرحبا بالابن الصالح والنبی الصالح - بخاری معراج ص ۵۹

ترجمه:- لکه چه روح او جثے معاً د باقی پیغمبرانو چه راځی ذکر د هغو په اوه آسمانونو کښ پس جمع شو حضور اکرم د دغه نورو پیغمبرانو سره په دغه طور په ټولی د انبیاء کښ په بیت المقدس کښ - پس وړاندے شو د حضور نه په غه کسان ذکر شوی په طرف د آسمانونو بس اوخته حضور علیه السلام نو وئے منډل دوی په آسمانونو د پاره د حکمتونو او فائدو - پس اوویل جبرئیل دا ستا سو پلار دے آدم علیه السلام - پس سلام اوکړه په ده - نو سلام اوکړه ما په هغه نو هغه رد د سلام اوکړه - او ویل چه هر کلے دِوی په ځوے صالح او نبی صالح -

اوګوره حیات جسدانیه د ټولو پیغمبرانو - او جواب د سلام چه مړے ئے کوی — او مرحبا وئیل د مړی -

(۱۰) ثم عرج بنا الی السماء الثانیة فاستفتح جبرئیل فقیل من انت قال جبرائیل قیل ومن معك قال محمد قیل وقد بعث الیه قال قد بعث الیه ففتح لنا فاذا انا بابنی خالة یحیٰی وعیسٰی قال جبرئیل هٰذا یحیٰی وعیسٰی فسلم علیهما فسلمتُ فردا ثم قال مرحبا بالاخ الصالح والنبی الصالح - بخاری ص ۵۹

ترجمه:- پس پورته ئے بو ته ما لره آسمان دویم ته - پس طلب د بیر ته کول د دروازه اوکړه جبرئیل - پس اوویلے شو چه څوك ئے ته - نو ده اوویل چه زه جبرئیل یم - نو اوویلے شو چه څوك

Marfat.com

ے سرہ ستا - نودہ اوویل چہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم - نو وویل شوچہ پہ تحقیق لیږ لے شوے وے تہ
ودہ اوویل - پہ تحقیق لیږ لے شوے وم ھغہ تہ - نو بیر تہ شوہ دروازہ مونږ تہ - پس ناگاہ ځہ
لاقی شوم ددو ځامنو دما سی سرہ چہ یحیٰی او عیسیٰ دی - نو ردد سلام ئے اوکړہ اواوویل چہ ھرکلے
دوی رور صالح اونبی صالح لرہ - **اوګورہ** حیات اوجواب سلام اومرحبا -

(۱۱) ثم عرج بنا الی السماء الثالثة فاستفتح جبرئیل - فقیل من انت قال جبرئیل وقیل ومن معك قال محمد قیل وقد ارسل الیه قال قد ارسل الیه ففتح لنا فاذا انا بیوسف قال ھذا الیوسف فسلم علیه فسلمت علیه فردثم قال مرحبا بالاخ الصالح والنبی الصالح - بخاری جلد ۲ معراج ص۵۹

ترجمہ :- پس پورتہ ئے بوتلم آسمان دریم تہ - پس طلب دبیر تہ کولو دروازہ اوکړہ جبرئیل - نو اوویلے شوخوٹ ئے تہ - نواوویل جبرئیل یم زہ - نواوویلے شوچہ څوک دے تاسرہ - نواوویل چہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے - نواوویلے شوچہ پہ تحقیق لیږ لے شوے وم - پس بیر تہ شوہ دروازہ مونږ تہ - پس ناگاہ زہ ملاقاتی شوم دلیوسف علیہ السلام سرہ - نواوویل جبرئیل دالیوسف دے سلام اوکړہ پہ دے باندے - پس سلام مے اوکړہ پہ دہ - نو ردد سلام اوکړہ ھغہ - پس اوویل ھرکلے دوی رور صالح اونبی صالح لرہ -
ثابت شوحیات اوجواب اوخیر ے -

(۱۲) ثم عرج بنا الی السماء الرابعة فاستفتح جبرئیل - فقیل من انت قال جبرئیل قیل ومن معك قال محمد قیل وقد بعث الیه قال قد بعث الیه ففتح لنا فاذا انا بادریس فقال ھذا ادریس فسلم علیه فسلمت فرد وقال مرحبا بالاخ الصالح ونبی الصالح - بخاری معراج ص۵۹

ترجمہ :- پس پورتہ ئے بوتلم آسمان څلورم تہ - پس طلب دبیر تہ کولو دروازہ اوکړہ جبرئیل نواوویلے شو څوک ئے تہ - نواوویل دہ جبرئیل یم - نواوویلے شوچہ څوک دے تاسرہ - نودہ اویل چہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے نواوویلے شوچہ پہ تحقیق لیږ لے شوے ھغہ تہ، نودہ اوویل چہ پہ تحقیق لیږ لے شوے وم ھغہ تہ - نو بیر تہ شوہ دروازہ مونږ تہ - پس ناگاہ زہ ملاقی شوم دادریس علیہ السلام سرہ - نواوویل جبرئیل چہ دا ادریس دے سلام اوکړہ پہ دہ باندے - نو ما سلام اوکړہ پہ دہ - پس دہ ردد سلام اوکړہ اوویل ھرکلے دوی پہ رور صالح او نبی صالح ـــــ ثابت شوحیاتہ جسد انیہ اوجواب دسلام اومرحبا دمړونہ -

(۱۳) ثم عرج بنا الی السماء الخامسة فاستفتح جبرائیل فقیل من انت قال جبرئیل قیل ومن معك قال محمد قیل وقد بعث الیه قال قد بعث الیه ففتح لنا فاذا انا بھارون - قال ھذا ھارون فسلم علیه فسلمت علیه فرد ثم قال مرحبا بالاخ الصالح والنبی الصالح - بخاری معراج ص۵۹

ترجمہ :- پس پورتہ بوتلم آسمان پنځمہ تہ - پس طلب دبیر تہ کولو دروازہ اوکړہ جبرئیل - پس اوویلے

Marfat.com

شو۔ خو ئے تہ۔ نو دہ اوویل۔ زہ جبرئیل یم۔ نو اوویلے شو چہ خوک دے تاسرہ۔ نو دہ اوویل چہ محمد علیہ السلام دے۔ نو اوویلے شو چہ پہ تحقیق لیږے شوے ھغہ تہ۔ نو دہ اوویل۔ پہ تحقیق لیږلے شوے ووم۔ پس ناکاہ زہ ملاقی شوم د ھارون علیہ السلام سرہ۔ نو اوویل دا ھارون دے سلام اوکړہ پہ دے۔ پس سلام مے اوکړہ د ھارون علیہ السلام سرہ او دہ رد اوکړہ او اوویل ھر کلے د وی پہ رور صالح او نبی صالح۔

(۱۴) ثم عرج بنا الی السماء السادسۃ فاستفتح جبرئیل فقیل من انت قال جبرئیل قیل ومن معک قال محمد فقیل وقد بعث الیہ قال قد بعث الیہ ففتح لنا۔ قال جبرئیل ھذا موسی فسلم علیہ فسلمت علیہ فرد ثم قال مرحبا بالاخ الصالح والنبی الصالح۔ بخاری معراج ص۵۹

ترجمہ:۔ پس پورتہ ئے بوتلم۔ آسمان شپږم تہ۔ پس طلب د بیرتہ کولو د دروازہ اوکړہ جبرئیل۔ پس اوویلے شوہ دہ تہ چہ تہ خوک ئے۔ نو دہ اوویل چہ زہ جبرئیل یم۔ اوویلے شو چہ خوک دے دے سرہ تاسو۔ نو دہ اوویل چہ دا محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے۔ نو بیرتہ شو د دروازہ مونږ تہ۔ نو اوویل جبرئیل چہ دا موسیٰ دے۔ سلام اوکړہ پہ دہ۔ نو ما موسیٰ تہ سلام اوکړہ نو ھغہ رد د سلام اوکړہ او اوویل چہ ھر کلے د وی پہ رور صالح او نبی صالح۔

(۱۵) ثم عرج بنا الی السماء السابعۃ فاستفتح جبرئیل۔ فقیل من انت قال جبرئیل قیل ومن معک قال محمد ففتح لنا۔ قال جبرئیل ھذا ابوک ابراھیم فسلم علیہ فسلمت علیہ فرد ثم قال مرحبا بالابن الصالح والنبی الصالح۔ بخاری معراج ص۵۹

ترجمہ:۔ پس پورتہ ئے بوتلم زہ آسمان اوھم تہ۔ پس طلب د بیرتہ کولو د دروازہ اوکړہ جبرئیل۔ پس اوویلے شوہ د تہ چہ خوک ئے تہ۔ نو دہ اوویل چہ جبرئیل یم زہ۔ پس اوویلے شوے چہ خوک دے دے سرہ تاسو نو اوویل چہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے۔ نو بیرتہ شو د دروازہ مونږ تہ۔ اوویل جبرئیل پلار ستا دے ابراھیم علیہ السلام۔ اوکړہ پہ دہ باندے سلام۔ نو ما سلام اوکړہ پہ ھغہ باندے۔ نو ھغہ رد د سلام اوکړہ۔ اویل ھر کلے د وی پہ خوئے صالح او نبی صالح۔

حیات او جواب او مرحبا ثابت شو

بحث خوارلسم اثبات الکرامۃ بعد الموت

(۱) وفی البحر عن عدۃ الفتاوی الکعبۃ اذا رفعت من مکانھا لزیارۃ اصحاب الکرامۃ ففی تلک الحالۃ جازت الصلوٰۃ الی ارضھا۔ وما ذکر فی البحر۔ نقلہ فی التتارخانیۃ عن الفتاوی العتابیۃ قال الخیر الرملی وھذا صریح فی کرامات الاولیاء۔ فیرد بہ علو من نسب امامنا الی القول بعدمھا وسیاتی تمام الکلام

علیٰ ذالك فی باب ثبوت النسب - شامی جلد ۱ شروط الصلوٰۃ استقبال القبلۃ ص ۲۹ -

ترجمہ:- او په بحر رایق د عدۃ الفتاوی کښ کعبه شریف په هغه وخت کښ چه پورته شی دعائے خیل نه پاره د زیارۃ د اصحاب د کرامة - پس په دغه حالت کښ روادے مونځ زمکه دهغے ته - او هغه خبره چه ذکر کړی ئی ده په بحر کښ - نقل کړے دهغه لړه په تتار خانیه کښ د فتاوی عتابیه نه - ویلی خیر الدین رملی او د اصریح دے په کرامات د اولیاء کښ - پس رد شوه په دے سره په هغه چا باندے چه نسبت ئے کړے دے د امام زمونږ (چه ابوحنیفه رح دے) قول ته په عدم د کرامة اورا لښی تمام خبره په دے باندے په ثبوت النسب کښ

(۲) هل کرامات الاولیاء ثابته لبعد موتهم - وهل لتصرفهم ینقطع بالموت ام الا - فاجاب یعنی الشوبریؒ بما ملخصه کرامات الاولیاء ثابتة وتصرفهم لاینقطع بالموت ویجوز التوسل بهم الی الله تعالیٰ والاستغاثة بالانبیاء والمرسلین وبالعلماء والصالحین لبعد موتهم لان معجزة الانبیاء وکرامات الاولیاء لاتنقطع لبعد موتهم - اما الانبیاء علیهم السلام فلانهم احیاء فی قبورهم یصلون ویحجون کما وردت به الاخبار - ویکون الاغاثة منهم معجزة لهم -

واما الاولیاء فهی کرامة لهم وقال شیخنا الرملی وهذه الاشیاء یعنی الکرامات مشاهدة لایمکن انکارها - فالذی نعتقده ثبوة کراماتهم فی حیاتهم ..... وبعد وفاتهم ولا تنقطع بموتهم (الی) ثم قال الشیخ محمد الشوبریؒ فی اواخر فتواه المذکورة - وهذا الامر ظاهر غنی عن طلب الدلیل اذا لطلب لذالك انما یصدر من جاهل معاند جاحد انتهت فتوی الشمس الشوبری المصری التی نقلها سیدی الشیخ عبد الغنی النابلسی بحروفها - شواهد الحق ص ۵۵ و ص ۵۶

ترجمہ:- سوال دے:- آیا کرامات پس د مرګ ثابت دی ؟ (۱) د اولیاء الله (۲) تصرف د اولیاء کرام ختم کیږی په مرګ - اوکنه

پس جواب کړے امام الشوبریؒ - (۱) کرامات ثابت دی - (۲) او تصرف د دوے نه ختم کیږی په مرګ اورواده وسیله کول په دوی سره خدائے ته - اورواده فریادرسی په انبیاء او مرسلین او په علماء او په صالحین پس د مرګ د دوی نه - حکه معجزه د انبیاء او کرامة د اولیاء نه منقطع کیږی پس د مرګ د دوی - هر څه چه دی پس هغوئے جوند ی دی په قبرونو خپلو کښ - مونږ کوی اوچ کوی لکه بیان شوی په احادیث هم - او کیږی فریادرسی د دوے نه معجزه دوے لړه - او هر چه دی اولیاء کرام نو استغاثه په دوے کرامة دے دوی لړه - او ویلی شیخ زمونږ علامه رملیؒ چه کرامات د قبیل د مشاهدات نه دی (او شك نشته چه مشاهدات د یقینیات نه دی) ممکن نه دے انکار د کرامات - پس هغه شئ چه عقیده ساتے کوم مونږ اهل السنة والجماعة هغه ثبوت د کرامات د اولیاء دے په جوند د دوی کښ او پس د مرګ د دوی

Marfat.com

او نه قطع کیږی په مرګ دد وی ویلی دی شیخ علامه امام محمد شوبری مصریؒ په آخر دغه فتوی کښ چه دا کرامت امر ظاهر دے - نه دے محتاج دلیل نه - حکه چه طلب د دلیل د پاره دے - نه ده خبره بلکه داده چه صادر یږی د جاهل معاند جاحد نه - داسے سړے چه نشته التفات کول ده نه او نشی کولے اعتماد په تحقیقات شرعیه کښ په ده باندے - دا فتوی د علامه شوبری - او نقل کړیده د علامه شیخ عبد الغنی النابلسی ثم شواهد الحق ص۵۵ و ص۵۶

الرسالة والولاية لا تبطل بالموت

(۱) صرّح فی منیة المفتی بانّ رسالة الرسول لا تبطل لموته - شامی جلد۳ قسمة الغنائم ص۲۳۷

ترجمه:- په کتاب منیة المفتی کښ تصریح کړیده چه بیشک پیغمبری د پیغمبر صلی الله علیه وسلم نه باطلیږی په مرګ - یعنی د مرګ نه روسته هم پیغمبر دے -

(۲) فقد افاد فی الدر المنتقی ان القول بانقطاع الرسالة بالموت خلاف الاجماع - شامی جلد۳ غنائم ص۲۳۷

ترجمه:- په تحقیق فائده بیان کړے ده په در منتقی لوم کتاب کښ چه قول په ختم کیدو د پیغمبری په مرګ سره - مخالف دے د اجماع د امة نه -

(۳) المصرح به فی کتب الامام الاشعری امام اهل السنة والجماعة وکتب اصحابه ان الرسالة لا تنقطع بالموت لان الانبیاء صلعم احیاء فی قبورهم - شامی جلد۳ غنائم ص۲۳۷

ترجمه:- هغه خبره چه ښکاره بیان شوی ده په کتابونو د امام اشعری چه امام د اهل السنة والجماعة دے او په کتابونو د شاګرد انو او د باقی تابعدارانو د ده کښ داده چه پیغمبری نه ختم کیږی په مرګ سره حکه چه پیغمبران علیهم السلام جوندی دی په قبرونو خپلو کښ -

(۴) وما نسب الی الامام الاشعری من الانکار فهو افتراء وبهتان وقد اقام النکیر علی افتراء ذلک الامام العارف ابو الحسن القشیری فی کتابه شکایة السنة وکذا غیره - کما بسط ذالک الامام السبکی فی طبقاته الکبری فی ترجمة الاشعری - شامی جلد۳ غنائم ص۲۳۷

ترجمه:- او هر چه د هغه خبره چه حواله شوے ده په امام اشعری باندے (چه هغه انکار د پیغمبری دے پس د مرګ) نو د غه دروغ جوړ شوی دی په هغه پورے او په تحقیق انکار قائم کړے دے په دروغوالی د دے خبرے - امام ابو الحسن قشیریؒ په کتاب خپل کښ چه نوم ئے شکایت السنة دے او دارنګه نورو علمانو لکه په وضاحت سره بیان کړے دے رد دے خبرے لره امام سبکی په خپل کتاب کښ چه نوم ئے طبقات کبریٰ دے په هغه بحث کښ چه بیان کړی ئے دی حالات د امام اشعری -

Marfat.com

(۵) وقد غلط من قرر ان رسالته صلعم انقطعت بموته لان الرسالة لا تنقطع بالموت بل وكذا الولاية وجميع المكارم الدينية كيف والانبياء احياء فى قبورهم - عمدة الرعاية جلد ۲ عنايم ص ۳۵۳

ترجمه:- او په تحقيق غلط شوے دے هغه څوك چه ويلي دي چه بيشك پيغمبري د پيغمبر صلى الله عليه وسلم ختم شوئ ده په مرګ د هغه سره (ځكه غلط شوے دے) چه پيغمبري نه ختم كيږي په مرګ سره - بلكه دا رنګے نه ختم كيږي ولايت د ولي په مرګ سره - او هم دا رنګے نه ختم كيږي ټول هغه څيزونه چه د ديني عزت وي - او څنګه به ختم شي پيغمبري او حال دا دے چه پيغمبران عليهم السلام جوندي دي په قبرونو خپلو كښ - **ځه وايم:** - چه جوندي په قبرونو كښ ټول مړي دي لكه چه دا مسئله سره د دلايل آيا تونو او احاديثو بيان شوے ده - نو ظاهره شوه چه جوند د قبر عام دے نو حكم مذكور هم عام شو -

(٦) وما محمد الا رسول الاية اى لا رب معبود (الى قوله) ولكن يجب علينا تعظيمه واحترامه حيا و ميتا - واعتقاد ان معجزاته باقية واتباعه وطاعته (دلايل)

(۱) قال تعالى من يطع الرسول فقد اطاع الله ولم يقل وهو حى -

(۲) وقال تعالى وما ارسلنك الا رحمة للعلمين ولم يقل لاصحابك

(۳) وقال عليه الصلوٰة والسلام حياتى خير لكم ومماتى خير لكم - فمن اعتقد ان النبى صلى الله عليه وسلم لا نفع به بعد الموت بل هو كاحاد الناس فهو الضال المضل - صاوى جلد ۱ آل عمران پاره ۴ ركوع ۱۵/۶ ص ۱۸۲

ترجمه:- نه دے محمد عليه السلام مګر پيغمبر - معنى دا ده چه نه دے خدا ے چه عبادت كولے شي مګر واجب دے په مونږ باندے عزت د هغه او عزت د هغه په حال د جوند د هغه كښ - او په حال د مرګ د هغه كښ - او بل واجب دے په مونږ باندے عقيده په دے چه معجزے د هغه باقي دي - او تابعداري د هغه او مثل د حكم د هغه (په وجه د دلايل)

(۱) ويلي دي الله تعالى چه چا تابعداري د رسول الله صل الله عليه وسلم اوكړه - نو هغه تابعداري د خدائے تعالى اوكړه - او دا ے نه دي ويلي چه دا حكم خاص دے تر هغه وخت پورے چه دے جوندے وي -

(۲) او ويلي دي الله - او نه دے پيغمبر كړے مونږ تا لره مګر د پاره د رحمة تمام مخلوق لره - او دا نه دي ويلي چه خاص اصحابو لره -

(۳) او ويلي دي رسول الله صلى الله عليه وسلم چه جوند ځما غوره دے تا سو لره - خپل حاجت به او وائي ماته - او څه به بيان اوكم تا سو ته او مرګ زما هم غوره دے تا سو لره - ځكه چه ستا سو نيكي ماته عرض شي نو ځه حمد او وايم - او چه ستا سو بدي ماته عرض شي نو ځه بښنه او غواړم تا سو لره - نو هغه څوك چه عقيده ئے دا وي چه نشته نفع په سبب د نبي عليه السلام پس د مرګ بلكه دے

Marfat.com

پیشان د نورو خلقو دے نو دا سړے گمراه دے او گمراه کونکے دے۔

(۷) الولایة لاتنقطع بالموت کما ان النبوة لاتنقطع بالموت - حدیقه شرح الطریقة المحمدیة۔

ترجمه:- ولایة (یعنی بزرگی) نه ختم کیږی په مرګ سره - لکه پیغمبری چه نه ختم کیږی په مرګ سره

(۸) عن ابی الدرداء قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اکثروا الصلوٰة علی یوم الجمعة فانه مشهود یشهده الملئکة وان احداً لم یصل علیّ الا عرضت علیّ صلوٰته حتی یفرغ منها - قال قلت وبعد الموت - قال ان الله حرّم علی الارض ان تأکل اجساد الانبیاء فنبی الله حی یرزق - رواه ابن ماجه - مشکوٰة - فصل ۳ جمعه ص۱۱۳

ترجمه:- روایة شوی دے د ابی الدردا نه - ده ویلی چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم ډیر وائئ درود په ما باندے - په روځ د جمعه کښ ځکه چه حاضریږی جمعه ته ملائکے او یوتن چه درود اونه وائی په ما مګر عرض کولے شی په ما چه فارغ شی د درود نه - راوی وائی ما اوویل - پس د مرګ عرض کولے شی په تا - او ویل رسول الله ﷺ بیشک حرام کړے الله تعالیٰ په زمکه خوړل د جثو د پیغمبرانو - پس پیغمبر د الله تعالیٰ جوندے دے - رزق په ئے خورولے شی - او ګوره لفظ "حی" - او لفظ "یرزق - او لفظ "عرضت"۔

(۹) عن اوس بن اوس قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم - بیشک د ډیر غور ورزو ستاسو نه ورځ د جمعه ده - په دے کښ پیدا کړے شوے دے آدم علیه السلام - او په دے کښ وفات شوے هم دے - او په دے کښ ټپیلئ دویم ده چه قیامت به شی او په دے کښ ټپیلئ اوله اول ده چه تمام روحونه به د بدنونو نه جدا شی - ډیر او وائئ په ما باندے درود په دے روځ د جمعه کښ - ځکه چه درود ستاسو عرض کولے شی په ما باندے - او ویل اصحابو - یا رسول الله صلی الله علیه وسلم څنګه به عرض کړے شی درود زمونږ په تا باندے - او حال به داوی چه ته به خاورے شوے ئے - ویلی دی راوی وائی - عرب په ترجمه ده لفظ اَرِمْتَ کښ بَلَیْتَ (اے خاورے شوے ئے) - او ویل رسول الله صلی الله علیه وسلم بیشک خدا ے تعالیٰ حرام کړی دی په زمکه خوړل د جثو د پیغمبرانو لره - **او ګوره** په دواړو احادیث سره ثابت شو جوند د مړو پیغمبرانو په دے الفاظ (۱) عرضت حدیث اول (۲) معروضة علی حدیث دویم (۳) ان الله حرّم الخ (۴) فنبی الله حی حدیث اول (۵) یرزق حدیث اول (۶) صریح تردید د لفظ وبعد الموت او د لفظ ارمت دے۔

(۱۰) قد قال علمائنا لا فرق بین موته وحیاته صلی الله علیه وسلم فی مشاهدته لامته ومعرفته باحوالهم ونیاتهم وعزائمهم وخواطرهم وذالک جلی عنده لاخفاء به - مدخل ابن الحاج المکی ثم مواهب

Marfat.com

الامام القسطلانی۔

ترجمہ:۔ بیشکے ویلی دی علماؤ نو زمونږ چہ لښتہ پہ منځ دمرلې درسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اودجوند ددہ کښې پہ لیدلو ددہ کښې امتہ خپل لرہ اوپہ پیژندلو ددہ کښې احوال ددوے اونیتونو ددوے۔ او قصد ونود وے۔ اوخطرو ددوے لرہ۔ اوداخیزونہ ظاھر دی چہ نزددہ۔ لښتہ ھیڅ خفاء پہ دے کښې۔ نو ښہ ظاھرہ شوہ چہ نبوت نہ قطع کیږی پہ مرلې سرہ۔ دا رنګے کرامتہ دے۔

بحث پنځہ لسم پہ اثبات دنداء کښې مړوتہ اوپہ اثبات دسماع دمړو کښې پہ آیا تو نو احادیث اوپہ اقوال

(۱) قولہ تعالیٰ۔ حکایۃً عن شعیب علیہ السلام (قال الملأ الذین کفروا من قومہ لئن تبعتم شعیباً انکم اذا لخاسرون فاخذتھم الرجفۃ فاصبحوا فی دارھم جاثمین) بارکین علی الرکب میتین (الی قولہ) وقال یاقوم لقد ابلغتکم رسالات ربی ونصحت لکم فکیف آسیٰ علیٰ قومٍ کافرین۔ جلالین وصاوی جلد ۲ پارہ ۹۔ اعراف رکوع ۱۱/۱ ص۸۷

ترجمہ:۔ دلیل پہ ثبوت دنداء مړوتہ دا قول دخدائے تعالیٰ دے۔ چہ قصہ دشعیب علیہ السلام ئے بیان کړے دہ۔ ویلے وہ مشرانو دھغہ چہ کافرشوی وہ د قوم دشعیب علیہ السلام نہ۔ خاصتاً پہ شرط ددے کہ تابعدارې اوکړہ تاسو دشعیب پہ تحقیق تاسو بہ پہ دغہ وخت کښې دزیان کارانو نہ ئے نو اونیول دوے لرہ۔ آوازد جبرئیل۔ پس اوګرځیدل دوے پہ کور و نو خپلو کښې سوارہ پہ ځنګلونو خپلو مړہ۔ اوویل شعیب علیہ السلام۔ اے قوم زما بیشکے پہ تحقیق رسولي وہ مالیږلی حکمونہ درب ځما او خیرخواھی کړے وہ ما۔ دپارہ ستاسو۔ پس ځنګلئ غمجن خفہ شم ځہ پہ قوم کافرانو باندے۔ اوګورے قرآن ثابتہ کړہ ندا آوازمړوتہ:۔

(۲) قولہ تعالیٰ۔ حکایۃً عن صالح علیہ السلام (وقالوا یاصالح ائتنا بما تعدنا ان کنت من المرسلین فاخذتھم الرجفۃ فاصبحوا فی دارھم جاثمین) بارکین علی الرکب میتین (فتولی) اعرض صالح (عنھم وقال یاقوم لقد ابلغتکم رسالۃ ربی ونصحت لکم ولکن لا تحبون الناصحین)۔ ای بعد ان ھلکوا وماتوا کما خاطب النبیؐ الکفار من قتلی بدر حین القوا فی القلیب فقال عمرؓ یارسول اللہ کیف تکلم اقواما قد جیفوا۔ فقالؐ ما انتم باسمع لما اقول منھم ولکن لا یجیبون۔ جلالین وصاوی جلد ۲ پارہ ۸۔ اعراف ۷ رکوع ۱۲/۱۰ ص۸۴

ترجمہ:۔ بل دلیل پہ ثبوت دنداء مړوتہ دا قول دخدا تعالیٰ دے چہ قصہ د صالح علیہ السلام ئے بیان کړے دہ۔ (اوویل مشرانو د قوم ددہ۔ چہ یا صالح راوړہ ھغہ عذاب چہ تہ وعدہ کوی دھغہ

Marfat.com

مونږ سره په شرط ددے کہ ئے تہ د پیغمبر الونہ - لپس فی الحال اونیوہ دوے لرہ آواز د جبرئیل لپس وګرځیدل دوئے په کورونو خپلو کښ سوارہ په زنګونو مړہ - لپس اعراض اوکړہ صالح ددوے نہ - او ویل یا قوم زما خامخا په تحقیق رسولے دی ما تاسو تہ - لیږلی حکمونہ د رب ځما - او خیرخواهی مے کړیدہ تاسو لرہ - لیکن تاسو دوست نہ ګڼرے خیرخواهان لرہ -

د انداء او خبرے وے د صالح علیه السلام دوے تہ - لپس د هلاک او مرګ ددوے نہ وہ لکہ خبرے کړے وے محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغہ کفار مړو سره چه قتل شوے وہ په بدر کښ - په هغه وقت چه واچولے شو په کنده د بدر کښ - نو او ویل عمرؓ چه یا رسول الله تہ خبرے کوے د هغه قومونو سره چه مړہ شوی دی - او فرمایل رسول الله صلی الله علیه وسلم - نه ئے تاسو نبدا وریدونکے خبرے ځما سره د هغوے نه لیکن جواب نه کوی ځکه چه ملامته دی - معنی داده چه نه کوی دا سے جواب چه تاسو ئے واورئے -

۳۱ باب ما جاء فی التشهد - عن عبد الله بن مسعودؓ قال علمنا رسول الله صلی الله علیه وسلم - اذا قعدنا فی الرکعتین ان نقول التحیات لله والصلوٰت والطیبات - السلام علیك ایها النبی ورحمة الله وبرکاته السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین - اشهد ان لا الٰه الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله قال وفی الباب عن ابن عمر - وجابر - وابی موسیٰ - وعائشة - قال ابو عیسیٰ حدیث ابن مسعود قد روی عنه من غیر وجه وهو صحیح حدیث عن النبی صلی الله علیه وسلم فی التشهد - والعمل علیه عند اکثر اهل العلم من اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم ومن بعدهم من التابعین وهو قول سفیان وذهب الشافعی الی حدیث ابن عباسؓ - ترمذی جلد ۱ ص ۲۸

ترجمه:- باب دے په بیان د هغه احادیثو کښ چه را غلی په تشهد کښ - روایة د عبد الله ځوے د مسعودؓ دہ ویلی دی چه تعلیم کړے وہ مونږ تہ رسول الله صلی الله علیه وسلم چه هغه وخت چه کښینو مونږ په دوه رکعتونو کښ - نو وایو دے مونږ - عبادات قولیه او عبادات بدنیه او عبادات مالیه خدائے لره دی - سلام دی په تا یا نبی او رحمة د خدائے او برکتونه د خدائے تعالیٰ - او سلام دوی په مونږ او په بندګانو د الله تعالیٰ چه صالحان دی - شاهدی کوم چه محمدؐ بنده د خدائے دے او پیغمبر د خدائے دے -

په دے کښ دنورو پنځو اصحابو هم داسے روایت دی - او داحدیث د ابن مسعود نقل شوے په ډیر سند ونو او دا ډیر صحیح دے - او په دے باندے عمل د اکثر اصحابو او تابعینو او امامانو د دے -

وجه د استدلال داده چه اصحابو کرام تہ رسول الله صلی الله علیه وسلم تعلیم کړے دے د نداء کولو په دے قول السلام علیك ایها النبی الخ په دے غرض چه د انداء به رسول اکرم صلی الله علیه وسلم تہ تر وخت د قیامت پورے وی - نو وخت د مخ د زمکے او وخت د قبر د واړو لره شامل شو - نو جواز د

Marfat.com

نداء پس دمرګ ثابت شو۔ او په دے عمل کړے دے اصحابو او تابعینو او ائمه اربعه او تمام امة محمدیه۔ تائید دا دی

(۱) ویقصد معانیه مرادة له علی انه ینشئها لحینه وسلا ما منه ۔ مراقی الفلاح ص۱۷ (۲) تنویر الابصار (۳) الدر المختار۔ (۴) الشامی جلد ۱ صفة الصلوٰة ص۳۴۲ (۵) والهندیة جلد ۱ ص۹۸ (۶) وزیلعی الکنز جلد ۱

ترجمه:۔ او قصد به کوی مونځ کوونکے چه معانی ددے الفاظ دی مراد وی ده لره په دے شان چه زه نوے کوم دا معانی پیښیکښی او سلام دطرف خپل نه ښه حکایة دمعراج نه ۔

نو ظاهره او ثابته شوه چه نوے نارے او نداء کړی دی اصحابو کرام او تمام امة مرحومه داطراف ددنیا نه ۔ نو بعید مړے ته نداء کولو ته شرک ویل پخپله خوله او عقیدے سے لره ځان کافر کول دی ۔

(۲) قوله علیه الصلوٰة والسلام اذا ضل احدکم شیئاً او اراد عونا وهو بارض لیس بها انیس فلیقل یا عباد الله اعینونی فانّ لله عباد الا یراهم ۔ رواه (۱) الطبرانی قال لبعض العلماء هذا حدیث حسن (۲) وجامع الدرر (۳) ثم الوسیلة الجلیلیة (۴) زواید البزار لابن حجر (۵) ثم سماع البعید ص۱۰۶ (۶) ورواه البزار عن ابن عباس مرفوعا (۷) قال الحافظ ابوالحسن فی مجمع الزوایه رجاله ثقات (۸) ورواه ابن ابی شیبة عن ابن عباس (۹) رواه ابن السنی عن ابن مسعود (۱۰) وذکروا هذا الحدیث فی الحصن والحصین دلیل علی انه صحیح لانه التزم الصحیح فی هذا الکتاب (۱۱) والمرقات (۱۲) ثم سماع البعید ص۱۰۹ وروح البیان ص۱۰۱۷ ج۲

ترجمه:۔ دا قول پیغمبر صلی الله علیه وسلم په هغه وخت کښ چه ورک کړی یوه ښنا سویوه شی لره یا اراده اوکړی دامداد غوښتلو۔ او دے په داسے زمکه کښ وی چه نه وی په هغے کښ امداد کونکی ۔ نو اودِ وائی اے بندګانو دخدائے تعالیٰ امداد اوکئ حُما سره ۔ په تحقیق خدائے لره بندګان دی چه داسے نه وینی هغوے لره **اوګورة** داعباد۔ عام دی شامل دی مړو او ژوندو لره ۔

(۳) اللّٰهم انی اسئلك واتوجه الیك بنبیك نبی الرحمة یا محمد۔ انی اتوجه بك الی ربی فی حاجتی هذه لتقضی لی اللّٰهم فشفعه فی (۱) اخرجه النسائی (۲) ترمذی (۳) ابن ماجه (۴) ابن خزیمة (۵) الطبرانی (۶) والحاکم (۷) البهیقی عن سیدنا عثمان بن حنیف (۸) ثم المشکوٰة

ترجمه:۔ اے خدایه په تحقیق زه سوال کوم ستانه او مخ کوم تاته په برکة د نبیؐ ستا چه نبیؐ د رحمت په مخلوق کښ دے ۔ یا محمد صلی الله علیه وسلم په تحقیق زه توجه کوم په تاسره رب ته په حاجت حُما چه داد ے چه پوره کړی خدائے تعالیٰ حاجة حُما ۔ اے خدایه قبول کړه شفاعت د رسول الله صلی الله علیه وسلم حُما دپاره ۔

(۴) عن قتادة ۔ قال ذکر لنا انس بن مالك عن ابی طلحة ان نبی الله صلی الله علیه وسلم امر یوم بدر بارلبعة وعشرین رجلا من صنادید قریش فقد فوا فی طوی من اطواء بدر خبیث مخبث وکان اذا ظهر علی قوم اقام بالعرصة ثلاث لیال ۔ فلما کان ببدر الیوم الثالث امر براحلته فشد علیها رحلها ۔ واتبعه

Marfat.com

اصحابه حتی قام علی شفة الرکی فجعل ینادیهم باسمائهم و اسماء آبائهم یا فلان بن فلان یا فلان بن فلان ایسرکم انکم اطعتم الله ورسوله - فانا وجدنا ما وعدنا ربنا حقا - فهل وجدتم ما وعد ربکم حقا - فقال عمرؓ یارسول اللهؐ اتکلم اجساد الا ارواح لها - قال النبی صلی الله علیه وسلم - والذی نفسی بیده ما انتم باسمع لما اقول منهم - وفی روایة ما انتم باسمع منهم ولکن لا یجیبون اه متفق علیه - مشکوٰت باب حکم الاسراء ص ۳۳۷

(ترجمه) روایت شوے دابی طلحهؓ نه چه په تحقیق پیغمبرؐ حکم فرمایلی دی په ورځ دبدر کښ - په تحقیق د څلورو لیشتو سړو معتبرو د قریش کښ چه او غور ځوے دوے لره په یوه کنده کښ - د کندو د بدر چه پلیت دی پلیت شوی دی - او وه رسول اکرمؐ په هغه وخت کښ چه غلبه به ئے او کړه په یوه قوم باندے - نو دیره به شه په هغه میدان کښ درے شپے - نو هر کله چه او شوه په بدر کښ دریم شپه نو امر ئے او کړه په تیارولو د بارګیر د هغه - نو وے تړل په هغے باندے سامان د هغے او تابع شوے ده لره اصحاب د ده - تر هغه پورے او دریده په هغه غاړه د دغه کندے - نو شروع او کړه چه نارے کولے په نومونو د هغوے او په نومونه د پلارونو د هغوے - اے فلان ځوے د فلان آئ خوشحالوے تاسو لره دا خبره چه تابعداری کړے وے د الله تعالیٰ او د رسول الله صلی الله علیه وسلم - پس په تحقیق موندلی دی مونږ تاسو په هغه شئ چه وعده کړے وه رب تعالیٰ ځمونږ سره - پس آئ موندلی دی تاسو هغه شئ چه وعده کړے وه رب ستاسو تاسو سره حقه - نو او ویل عمرؓ چه یارسول الله صلی الله علیه وسلم - آئ ته خبرے کوے د هغه جثو سره چه نشته روحونه هغو لره - نو او ویل پیغمبر صلی الله علیه وسلم (په جواب د عمرؓ کښ) چه قسم مے دی په هغه خداے چه روح ځما په قدرة د هغه کښ ده چه نه ئے تاسو زیاة اوریدونکے ځما خبرے د دوے نه) او په بل روایه کښ دی چه نه ئے تاسو زیاة اوریدونکے د دوے نه - لیکن دوے جواب نه کوی ځکه چه ملامته دی - یا معنی داده چه دوے داسے جواب نه کوی چه تاسو ئے واورے

اثبات د نداء مړو ته - په اقوال د معتبرو عالمانو سره

(۱) ثم تنهض متوجها القبر الشریف لغایة الادب مستدبر القبلة محاذیا لرأس النبی صلی الله علیه وسلم ووجهه الکریم ملاحظا (۱) نظره السعید الیک (۲) وسماعه کلامک (۳) ورده علیک سلامک (۴) وتامینه علی دعائک (۵) تقول السلام علیک یا سیدی یارسول الله السلام علیک یا نبی الله - ورحمة الله وبرکاته - اشهد انک رسول الله قد بلغت الرسالة - (۱) کذا فی المحیط فی آخر فصل تعلیم اعمال الحج (۲) ثم الهندیه زیارة قبر النبی جلد ۲ ص ۲۸۴

Marfat.com

ترجمه:- پس او دریږی به مخامخ د قبر شریف د رسول الله صلی الله علیه وسلم ته په ډیر زیات ادب سره چه شا کونکے وی قبلے ته په برابری د سر مبارک د پیغمبر صلی الله علیه وسلم - او په برابری د مخ مبارک د رسول الله صلی الله علیه وسلم چه لحاظ کوونکے به وی نظر مبارک د رسول الله صلی الله علیه وسلم تا ته - (۱) او داوریدو د رسول الله صلی الله علیه وسلم خبرے ستا لره (۲) او جواب کول د رسول الله صلی الله علیه وسلم لره د سلام ستا (۳) او آمین ویل د رسول الله صلی الله علیه وسلم په دعاء ستا باندے - او او وایه ته سلام دوی په تا باندے اے سردار رحما - اے پیغمبر د خدا ے تعالیٰ سلام دوی په تا باندے یا نبی د خدا ے تعالیٰ - او رحمة د خدا ے تعالیٰ - او رحمة د خدا ے تعالیٰ او برکتونه د خدا ے تعالیٰ - زه شهادت کوم چه بیشک ته رسول د الله تعالیٰ یے په تحقیق ته رسولی دی تمام احکام د پیغمبری -

(۲) ویتحول قدر ذارع حتیٰ یحاذی راس الصدیق ایضا ویقول السلام[۱] علیک یا خلیفة رسول الله السلام علیک یا[۲] صاحب رسول الله فی الغار - السلام علیک یا[۳] رفیقه فی الاسفار - السلام علیک یا امینه[۴] علی الاسرار جزاک الله عنا الخ

کذا فی السراج الوهاج[۱] - هندیته[۲] جلد ۱ - مناسک زیاره ص۲۸۴ والمراقی[۳] ص۴۴۹

ترجمه:- او او دګرزی په قدر دګز د پاره د دے چه برابر شی د سر د ابوبکر صدیق سره هم نو سلام دوی په تا باندے یا خلیفة د رسول الله - سلام دوی په تا باندے یا ملګری یه د رسول الله په غار ثور کښ - سلام دوی په تا باندے یا ملګری یه د رسول الله په سفرونو کښ - سلام دوی په تا باندے یا امانة ګره د رسول الله په اسرار باندے - اجر او ثواب د درکړی تا سو لره الله تعالیٰ ځمونږ د طرف نه -

(۳) پس او دګرزی د پاره د دے چه برابر شی د قبر د عمر سره نو وائی دی چه سلام دوی په تا باندے یا امیر د[۱] مومنان - سلام دوی په تا باندے یا ظاهرونکیه[۲] د اسلام - سلام دوی په تا باندے یا ماتونکیه[۳] د بتانو - اجر او ثواب د درکړی الله تعالیٰ تا لره ډیر غور جزاء

(۴) ثم یرجع قدر نصف ذراع فیقول السلام علیکما یا ضجیعی رسول الله صلی الله علیه وسلم و رفیقیه ووزیریه ومشیریه والمعاونین له علی القیام فی الدین والقائمین بعده بمصالح المسلمین جزاکما الله تعالیٰ احسن جزاء جئنا کما نتوسل بکما الی رسول الله لیشفع لنا ولیسئل ربنا ان یتقبل سعینا ویحیینا علی ملة ویمیتنا علیها ویحشرنا فی زمرته ثم یدعو لنفسه ولوالدیه ولمن اوصاه ولجمیع المسلمین - ثم یقف عند رأس رسول الله صلی الله علیه وسلم کالاول ویقول اللهم انک قلت وقولک الحق - ولو انهم اذا ظلموا انفسهم جاؤک فاستغفر الله واستغفر لهم الرسول

Marfat.com

لوجدوا الله توابا رحيما - كذا في السراج الوهاج - هندية مناسك زيارة قبر النبي ص ٢٨٥

ترجمه :- پس رجوع داوکړی په قدر دنیم ګز - پس اوبه وائی - سلام دوی په تاسو دواړو یا دواړو یو ځائے اوسیدونکو درسول الله صلی الله علیه وسلم اودواړو ملګرو دهغه - اودواړو وزیرانو - اودواړو مشوره کونکو درسول الله ص - اودواړو امدادکونکو ددہ په قیام په دین باندے اودواړو ولاړو - پس ددہ په فائدو د مسلمانانو باندے - اواجرو ثواب ددرکړی تاسو له الله تعالیٰ ډیر غوره ثواب

راغلی یو مونږ تاسو لره وسیله کوؤ تاسو دواړه رسول الله ص ته دے دپاره چه سفارش اوکړے اوسوال اوکړے ځمونږ دپاره درب ځمونږ نه - چه قبول کړی کوشش ځمونږ اوجوندمی اوساتی مونږ په دین خپل اومړی کړی مونږ په دغه دین باندے اوپاسوی مونږ په قیامت کښ په ټولی خپل کښ نو پس ددے نه دعا اوکړی دپاره دځان اودپاره دپلار اومور خپل اودپاره دهغه چا چه هغه وصیة کړے وی دہ ته اودپاره دټولو مسلمانانو - نو پس دے اودریږی په نزد دسر مبارک د رسول الله صلی الله علیه وسلم په مثل داول ځل - اواودِ وائی چه اے خدایه بیشک تاویلی دی اوویل ستاحق دے (که چرے په تحقیق مسلمانانو ظلم اوکړه پخپلو نفسونو باندے په دے شان چه ګناه ئے اوکړه) راشی تا ته (چه ته په مخ دزمکے وی اوکه په قبر کښ وی اوکه په قیامت کښ وی) پس هغوی لښبا نه اوغواړه دخدا اے پاک نه اولښبا نه اوغواړی دوی لره درسول الله صلی الله علیه وسلم نو خامخا به اومومی دوے الله تعالیٰ لره قبلونکے دتوبه اوزیاتئ - مهربانی کونکئ -

١٢ جوابونه دقول وهابی کښ دی چه تاسو څه خبرئے چه پیر بابا مسلمان مړ دے اوکه کافر چه ورله زغلئ

جواب (١) یا وهابی (ستاددے خبرے په بناء وایم) چه تا چه کم سړے ته پلار وے نو ته څه خبرئے چه دهغه ځوئے ئی اوکه مور دغلا کړیده حرامی پیدا شوے ئی -

جواب (٢) دویم جواب دادے چه تا په دغه پلار جنازه کړے دہ ته څه خبر وے چه دے مسلمان مړ دے اوکه کافر چه تا په ئے جنازه کوله ځکه چه شرط د صحت دہ جنازه اسلام دمړی دے -

مسائل :-

(١) وشرط صحة الجنازة اسلام الميت (١) تنویر الابصار وشامی[٢] جلد ١ ص ٥١٢ وبرجندی[٣] جلد ١ ص ٢٢٨ وکبیری[٤] ص ٦٢٨ والکنز[٥] والزیلعی[٦] جلد ١ ص ٢٣٩ وجامع الرموز[٧] جلد ١

ترجمه :- اوشرط دپاره دصحة دجنازے اسلام دمړی دے -

(٢) ویصلی کل بر وفاجر اذا مات علی الایمان - عقائد نسفیه وشرح العقائد ص ١٠٠

ترجمه :- اومونځ دجنازه دکوی په هر مسلمان نیک اوګنهګار په هغه کښ چه مړ شی په ایمان -

Marfat.com

جواب(۳) انه لوقیل بناءً علی قولك هٰذا - لانصلی الجنازة علیك لعد موتك لانا لانذری هل متَّ انتَ علی الکفر او الایمان - وانت مقر بذالك علی الغیر افلا یسلم ذالك لنفسه - فان لم یرض بذالك لنفسه فلا یتجاری علی من عمّره الله تعالی برضاه فی رمسه - شفاء السقام صـ۲۳۴

ترجمه:- بلیشك چه ویلی شی دغه وهابی قائل ته - بنا په خبره ستاچه دا ده - جنازه به نکوو په تا باندے لیس دمرك ستا - حکمه چه مونږ نه پوهیږو چه ته مړ شوے ئې په کفر او یا په ایمان - اوحال دا دے چه ته اقرار کوے په دے خبره دپاره دغیر - لیس لا خو نبوی دپاره دځان - لیس په شرط دے که چرے نه رضا کیږی په دے دپاره دځان خپل -

جواب(۴) انه اذ ذالك یجره الی الشك فی صحبة الصحابة بان یقول من این علمتهم ان الصحابة ماتوا علی الاسلام - فان اقر بموجب هذه المقالة قلنا له یاخاسر الدین - ویا عدو خاصة المسلمین هم نجوم الاسلام - شفاء السقام صـ۲۳۴

ترجمه:- دغه سړے په دغه وخت راکاږی داخبره شك ته په صحبة دا صحاب کښی په دے شان هغه سړے وهابی اووائی چه دکم څائے نه تاسو معلومه کړه چه اصحاب کرام مړ دی په اسلام باندے نو که چرے اقرار اوکړه په دے خبره - نو مونږ به ورته اووایو - چه اے زیانکاره ددین - اواے دشمن د غوږو د مسلمانانو - هغوی په مثل د ستورو د اسلام دی -

جواب(۵) وماظهر من المیت من کلمات الکفر فی حال موته یغتفر ویعامل معه معاملة الموتی المسلمین حملاً له علی انه فی حال زوال عقله ولذا اختار بعضهم زوال عقله قبل موته ذکره الکمال - تنویر الابصار جلد احنا نیز صـ۵۹۷

ترجمه:- او هغه شی چه ظاهر شوے د دے د مړے نه چه هغه الفاظ د کفر دی په حال د مرك د دده کښی - نو هغه معاف دی - بلکی شوی دی او معامله ورسره کوی په شان د معاملے د مسلمانانو د مړو بناء په دے چه دا الفاظ په حال د بیخودی کښی ویلی دی - د دے وجه غوره کښی لے دے بعض علماؤ زوال د عقل مخ کښی د مرك نه -

ځه وایم:- چه هر کله چه ده نه الفاظ د کفر پوره ظاهر شو په دے حال کښی او د دے سړه معاف دے نو هغه څوك چه د کفر الفاظ تینه نه وی ظاهر ے - نو هغه خپه طریق اولی مسلمان دے -

جواب(۶) ان الاصحاب رضی مصابیح الدین شهادة سید المرسلین فقد التزمت نفسك الشك فی بقائهم علی اکمل الحالات بعد الموت فقد حرمت برکة انوارهم واسرارهم وفاتك من الخیرات اعظم فوت (سوا دهم) کلامی فی غیر هٰذه العصابة المرضیة (جوابهم) فانه لا فرق فان الصحابة رضی سادات الاولیاء واعاظمهم بلامریة - شفاء السقام صـ۲۳۴

Marfat.com

ترجمه:- بیشك اصحاب کرامؓ ستورے ددین دی په شهادة د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره- پس په تحقیق لازم کړے دے تا نفس خپل په بقاء ده په ډیر کامل د حالات باندے پس د مرګ. پس په تحقیق محروم شوے ته د برکت نورو نو د دوے او د برکت د راز و نو د دوے نه- او پاتی شو ستا نه ډیر غور څیز و نه په ډیر لوے فوت کیدو- (سوال) چه خبره زما په غیر د اصحابو کښې (جواب) چه فرق نشته ځکه چه اصحابؓ اولیاء دی خو په مرتبه سرداران د نور اولیا دی او ډیر لوئے شان د دوی دے بلا شك-

جواب (۷) بانه ربما جره الی الکفر العیاذ بالله تعالی بان یصرح فی حق الانبیاء علیهم السلام بتلك العبارة الشنیعة - فما اقبح ذالك الخبیث واقل حیائه - شفاء السقام ص۲۳۴

ترجمه:- بیشك دا سړے وهابی را ښکلے دے ده لره دغه خبرے کفر ته العیاذ بالله تعالی په دے شان تصریح به او کړی په حق د پیغمبرانو کښې په دغه خبره ناکاره- پس څومره ډیر قبیح دے دغه وهابی او څومره کمه ده حیاء د ده-

جواب (۸) اتم جواب دا دے چه دا وهابی کافر دے ځکه:-

انه یکذّبه قوله تعالی- یثبت الله الذین اٰمنو بالقول الثابت (کلمة التوحید) فی الحیوٰة الدنیا والاخرة- الایة سورة ابراهیم پاره ۱۳ رکوع ۴/۱۶

ترجمه:- دا سړے درو عجن کړے دے آیة کلك کوی خدائے تعالی هغه چا لره چه ایمان یئے راوړے وی په قول کلك چه (لا اله الا الله محمد رسول الله) په جوند د دنیا کښې (چه د زمکے مخ او قبر دے) او په آخرة کښې- **نوزه وایم** چه یه وهابی ته کافر ئی ځکه چه تا د دے آیة تردید کړے دے-

جواب (۹) نهم جواب دا دے چه الله تعالی فرمایلی دی- اعدت للمتقین (تیار شوے دے د پاره د متقیانو جنة) **او کورے** چه اولیاء یقیناً قطعاً متقیان دی او که بفرض محال اولیا د اهل السنة والجماعة متقیان نه منی- نو کافر ابدی دوزخیان وهابیان به متقیان وی العیاذ بالله تعالی-

جواب (۱۰) لسم جواب دا دے چه الله تعالی فرمایلی دی-

الا ان اولیاء الله لاخوف علیهم ولا هم یحزنون الذین اٰمنوا وکانوا یتقون لهم البشری فی الحیوٰة الدنیا وفی الآخرة- الآیة

ترجمه:- خبردار بیشك اولیاء د خدائے تعالی نشته ویره په دوی باندے او نه به دوی غمجن شی دا اولیاء هغه څوك دی چه ایمان یئے راوړے دے او همیشه د خدائے تعالی د رضا کارونه کوی او د ناراضګی کارونه نکوی دوی لره زیرے دے په جوند د دنیا کښې (چه مخ د زمکے او قبر دے) او په آخرة کښې- نو ظاهره شوه چه دغه وهابی کافر دے- ځکه چه ده د خدائے تکذیب کړے دی قول لره-

Marfat.com

چہ خدائے لاخوف الخ اولھم البشریٰ الخ ویلی دی۔

جواب (۱۱) یکذ بہ صریحاً امرہ صلی اللہ علیہ وسلم (فی الاحادیث الصحیحۃ الصریحۃ المنقولۃ فی الصحاح الستۃ وغیرھا) بزیارۃ القبور علی العموم من المسلمین ولم یقل لا تزوروا الا من تحققتم موتہ علی الاسلام۔ شفاء السقام ص۲۳۴

ترجمہ:۔ چہ تکذیب کوی دغہ وھابی لرہ صریحاً امر د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ احادیث صحیحہ صریحہ منقولہ کښ پہ صحاح ستو وغیرہ کښ۔ پہ زیارۃ د قبرونو باندے عموماً د مسلمانانو۔ او نہ ئے دویلی چہ زیارۃ مہ کوہ مگر دھغہ چا چہ پہ یقین ثابت کړے وی تاسو مړ دھغہ پہ اسلام باندے۔

جواب (۱۲) دوولسم جواب دادے چہ اجماع د امۃ محمدیہ دہ پہ دے شان۔

اجماع الامۃ من عصر النبی صلی اللہ علیہ وسلم الی یومنا ھذا۔ بالصلوٰۃ علی من مات من اھل القبلۃ من غیر توبۃ والدعاء والاستغفار لھم مع العلم بارتکابھم الکبایر بعد الاتفاق علیٰ ان ذالک لایجوز لغیر المؤمن۔ شرح العقائد و رمضان افندی ص۲۴۱

ترجمہ:۔ چہ اجماع د امۃ محمدیہ د زمانہ د نبی صلی اللہ علیہ وسلم نہ تراوسہ پورے چہ داورځ دہ پہ صونځ د جنازہ پہ ھغہ چا چہ مړ وی د اھل قبلہ نہ بے د توبہ۔ او امر کړے وہ پہ دعا او پہ استغفار دوی لرہ۔ سرہ د علم پہ کولو دد وی کناھونو لوئ لوئ لرہ۔ پس د علم نہ پہ اتفاق د دوے پہ دے خبرے باندے چہ جنازہ پہ مړی نہ دہ روا غیر د مؤمن لرہ۔

بحث او وسم پہ اثبات د زیارت د قبرونو کښ او پہ اثبات د وسیلہ کول پہ ذوات انبیاء اولیاء پہ قرآن پہ احادیث او اقوالو د معتبرو علماؤ سرہ

(۱) ولو انھم اذ ظلموا انفسھم جاؤک فاستغفروا اللہ واستغفر لھم الرسول لوجدوا اللہ توابا رحیما ۝ پارہ ۵ نساء ۴ رکوع ۹/۷

ترجمہ:۔ او کہ چرے مسلمانان گناہ او کړی او پس راشی تانہ پس لبنہ او غواړی د خدائے نو او لبنہ او غواړی دوی لہ رسول اللہ۔ نو خامخا او بہ مومی خدائے تعالیٰ لرہ قبولونکے دے د توبے او زیاتی رحم کوونکے۔

(۲) یاایھا الذین اٰمنوا اتقوا اللہ وابتغوا الیہ الوسیلۃ وجاھدوا فی سبیلہ لعلکم تفلحون ۝

ترجمہ:۔ اے ھغہ کسانو چہ تاسو ایمان راوړے نیکی کوے تاسو بد مکوے او طلب او کئ خدائے تہ د وسیلہ پہ پیغمبرانو او اولیاء او غزا او کئ پہ لار د خدائے کښ بیشک چہ خلاص بہ شے د دوزخ نہ او کامیاب بہ شے پہ جنت

(۳) قال الامام الاعظم ابوحنیفۃ رح فی کتابہ قصیدۃ النعمان رض انت الذی لما توسل آدم۔ من زلۃ

Marfat.com

بك فاذ وهوا باك

ترجمه:- ته یا رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه ذات یې چه هر کله وسیله اوکړه بابا آدم علیه السلام دخپل کړی کار نه پتا لره نو کامیاب شو او حال دا دے چه هغه نیك ستا وه۔

(۴) عن عمرؓ قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لما اقترف آدم علیه السلام الخطیئة قال یا رب اسئلك بحق محمدؐ - الا غفرت لی قال الله تعالیٰ یا آدم کیف عرفت محمداً ولم اخلقه - قال یارب انك لما خلقتنی رفعت رأسی فرأیت علیٰ قوایم العرش مکتوبا - لا اله الا الله محمد رسول الله فعلمت انك لم تضف الیٰ اسمك الا احب الخلق الیك - فقال تعالیٰ صدقت یا آدم انه احب الخلق اِلَیَّ واذا سئلت بحقه غفرت لك - ولولاه ما خلقتك - رواه البیهقی فی کتابه دلائل النبوة باسناد صحیح ورواه الحاکم وصححه والطبرانی وانسان العیون -

ترجمه:- روایة شوے د عمرؓ نه چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم - هر کله چه اوکړه آدم علیه السلام هغه کار چه مقرر کړے شوے وه په ازل کښې - نو عرض ئے اوکړه چه یارب سوال کوم ستا نه په برکة د محمد صلی الله علیه وسلم چه ته مهربانی اوکړے ما سره - او فرمایل الله تعالیٰ یا آدم (علیه السلام) څنګه دا و پیژندہ محمد صلی الله علیه وسلم لره او حال دا دے چه نه دے پیدا کړے ما هغه لره نو او ویل بابا یارب هر کله چه پیدا کړه تا ما لره نو پورته کړه ما سر خپل نو اولیده ما په ډډه د عرش چه لیکلی شوی دا کلمه لا اله الا الله محمد رسول الله - پس پوهه شوم چه نه دے پیوست کړے تا د نوم ستا ته مګر ډیر زیات محبوب ستا دے د خلقونه - نو او فرمایل الله تعالیٰ رښتیا د ویلی اے آدم (علیه السلام) چه دغه محمد علیه السلام زیات محبوب دے د خلقونه ما ته - او چه تا سوال کړیدے په برکت د ده - نو قبول کړے مے دے سوال ستا لره او که چرے نه وے پیدا کول د ده نو پیدا کړے به مے نه وے تا لره -

(۵) والی هذا التوسل اشار الامام مالكؒ للخلیفة الثانی من بنی العباس وهو المنصور جد الخلفاء العباسیة وذالك انه لما حج المنصور المذکور - وزار قبر النبی صلی الله علیه وسلم سأل الامام مالكاً وهو بالمسجد النبوی فقال له یا ابا عبد الله استقبل القبلة وادعو ام استقبل رسول الله صلی الله علیه وسلم - فقال مالكؒ ولم تصرف وجهك عنه وهو وسلتك ووسیلة ابیك آدم علیه السلام الی الله تعالیٰ بل استقبله واستشفع به لیشفعه الله فیك قال تعالیٰ ولو انهم اذا ظلموا انفسهم جاؤك فاستغفروا الله واستغفر لهم الرسول لوجدوا الله توابا رحیما - ذکر القاضی عیاض[1] فی الشفاء باسناد صحیح - والامام[2] السبکی فی شفاء السقام - والسید[3] المهودی - فی خلاصتی[4] الوفا والعلامة القسطلانی[5] فی المواهب الدنیة - والعلامة ابن حجر[6] المنظم وقال

Marfat.com

فی الجواهر المنظم۔ روایۃ ذالک عن الامام مالک جائت بالسند الصحیح الذی لا مطعن فیہ۔ وقال الزرقانی فی شرح المواھب ورواھا ابن فہد باسناد جید ورواھا القاضی عیاض فی الشفاء باسناد صحیح رجالہ ثقات لیس فی اسنادہ وضاع ولا کذاب۔ ومرادہ بذالک الرد علی من لم یصدق روایۃ ذالک عن الامام مالک ونسب لہ کراھیۃ (ابن تیمیہ) — استقبال القبر۔ فنسبۃ الکراھۃ الی الامام مالک مردودۃ۔ شواھد الحق ص۷۷ وص۷۸

ترجمہ:۔ اودے توسل د بابا آدم علیہ السلام چہ مذکور دے پہ حدیث د عمر کښی۔ اشارۃ کړے دے امام مالک پہ طرف د خلیفہ دوم۔ د بنی العباس نہ چہ ھغہ مشہور دے پہ منصور سرہ چہ نیکہ دہ خلفاء عباسیہ۔ او دے اشارے نہ ثابت دے حکمہ چہ شان دا دے ھرکلہ چہ حج او کړہ منصور مذکورا و زیارۃ او کړہ د قبر د نبی صلی اللہ علیہ وسلم نو سوال ئے او کړہ د حضرت امام مالک نہ۔ او دے پہ مسجد نبوی کښی وہ پہ دے شان چہ اوویل دہ تہ یا ابا عبد اللہ (یعنی امام مالک) اے مخ کم قبلہ تہ او دعا کوم۔ او کہ مخ کړم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ (او دعا کوم) نو اوویل امام مالک چہ ولے بہ کړے وی مخ ستا د محمد علیہ السلام نہ۔ او حال دا دے چہ دے وسیلہ ستا دے او وسیلہ د نیکہ ستا د آدم علیہ السلام دے خدائے تعالیٰ تہ بلکہ مخ کړہ دہ تہ۔ او طلب د مغفرت او کړہ پہ حرمت د دہ اللہ تعالیٰ بہ ئے قبول کړی د پارہ ستا۔ لکہ فرمایلی دی اللہ تعالیٰ — ولو انھم اذ ظلموا انفسھم جاؤک۔ الایۃ۔ او س بیان شوے دہ۔ معنی د دہ آیۃ د اثوکنا بولونہ نقل شوی دی۔ او ویلی دی قاضی عیاض او ابن حجر چہ سند ئے صحیح دے او رجال ثقۃ دی او ویلی دی زرقانی چہ اسناد ئے جید دے۔ نہ یکښی واضع شتہ او نہ یکښی کاذب بشتہ۔ او مراد دہ قاضی عیاض رد کول دی پہ ابن تیمیہ باندے چہ د مخالفۃ د دے روایۃ د امام مالک کړیدے او غلط حوالہ د کراھۃ د استقبال رسول اللہ علیہ السلام تہ ئے پہ امام مالک کړیدہ۔

(۶) قال الامام الاعظم ابو حنیفۃ وبک الخلیل دعی فعادۃ نارہ بردا وقد خمدت بنور سناک

ترجمہ:۔ او پہ تاسرہ ابراھیم علیہ السلام دوست د خدائے تعالیٰ دعا کړے (یعنی وسیلہ کړے دہ پہ دعا کښی) پس او گرځیدہ اور د دہ بخ او مړہ شو پہ سبب د نور د روشنی ستاسرہ۔

او گورہ اثبات د توسل پہ حضور اکرم قبل د پیدائیدو۔

(۷) ودعاک ایوب لضر مسہ فازیل منہ الضر حین دعاک

Marfat.com

ترجمه :- او یاد کړے وے ته په طریقه د وسیله سره ایوب علیه السلام د پاره د هغه تکلیف چه د ته رسید لے وه پس لرے شو هغه نه ضرر په هغه وخت کښ چه یا دئے کړے تا لره -

او کوره اثبات د توسل په حضور اکرمؐ قبل د پیدا کیدو نه -

(۸) وکذالك موسیٰ لم یزل متوسلاً بك فی القیامة محتمی لحماك .

ترجمه :- او دا رنګے موسیٰ علیه السلام همیشه وه وسیله کوؤنکے په تا سره په قیامة کښ -

بحث نولسم په توسّل د نبی علیه السلام پخپله په انبیاءؑ سره

(۱) توسل النبی صلی الله علیه وسلم واصحابه و سلف الامة وخلفها فانهم جمیعهم کانوا یتوسلون - شواهد الحق ص۷۶

ترجمه :- وسیله نیول کړی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم او اصحابو کرامؓ او سلف د امة او خلف د امة - پس په تحقیق سره دی ټولو وسیله کړیده -

(۲) فقد کان من دعائه صلی الله علیه وسلم اللّٰهمّ انی اسئلك بحق السائلین علیك - وهذا توسل صریح لا شك فیه وکان یُعَلِّمُ هٰذا الدعاء اصحابه ویامرهم بالاتیان به - شواهد الحق ص۷۶

ترجمه :- پس په تحقیق وه د دعا د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه (دا الفاظ) یا خدایه بیشك سوال کوم ستانه په برکة د هغه پیغمبرانو وغیرهم چه سوال کوی د تا نه - او دا توسل صحیح دے نشته شك په دے کښ - او وه حضور اکرمؐ چه تعلیم به ئے کولو د دے دعاء اصحابو خپلو ته - او امر به ئے کولو په وئیلو د دے دعا سره -

(۳) فقد روی ابن ماجة باسناد صحیح - عن ابی سعید الخدریؓ قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من خرج من بیته الی الصلوٰة فقال اللّٰهم انی اسئلك بحق السائلین علیك واسئلك بحق ممشای هٰذا الیك فانی لم اخرج اشرا ولا بطرا ولا ریاء ولا سمعة خرجت اتقاء سخطك وابتغاء مرضاتك فاسئلك ان تعیذنی من النار وان تغفرلی ذنوبی فانه لا یغفر الذنوب الا انت اقبل الله علیه بوجهه واستغفر له سبعون الف ملك - (۱) ابن ماجه (۲) والجلال السیوطی فی الجامع الکبیر - (۳) وابن السنی باسناد صحیح عن بلال المؤذن الصحابی - (۴) والحافظ ابونعیم فی عمل الیوم واللیلة من ابی سعید الخدری (۵) والبیهقی فی کتاب الدعوات من ابی سعید الخدری (۶) ملخصا الشواهد الحق ص۷۶

ترجمه :- روایة شوے د ابی سعید خدری او بلالؓ - پس او ویل چه ویلی رسول الله صلی الله علیه وسلم څوك چه باهر شو د کور خپل نه د پاره د مونځ - پس او ویل یا خدا ے بیشك زه سوال کوم ستانه په برکة د سوال کونکو ستانه او سوال کوم ستانه په برکة د تلو ځما تا ته (یعنی عبادة مونځ ستاته) پس بیشك نه یم باهر

Marfat.com

شوے دپارۂ مشی کوؤلو۔ اونہ تکبر لہ۔ اونہ ریالہ۔ اونہ دپارہ نوم اوروِلو۔ بلکہ خارج شوے یم دوجہ دیرے د غضب ستانہ۔ اودپارۂ رضا ستا۔ لپس سوال کوم ستانہ ددے چہ اوساتہ مالرہ ددوزخ نہ اواوبینبہ ماتہ کناھونہ زما۔ حکہ چہ نہ لبنی کناھونہ مکرتہ۔ نومتوجہ شی دہ تہ ذات خپل۔ او لبنانہ اوغواړی دہ لرہ۔ اویازرہ فرشتے۔ نقل کړے داحدیث شپږ ورکتابونو۔ لپند صحیح سرہ۔

نوثابتہ شو وسیلہ یہ ذوات فاضلہ یہ لفظ د بحق السایلین الخ

---

(۴) ومما جاء عند صلی اللہ علیہ وسلم من التوسل۔ قولہ صلی اللہ علیہ وسلم اغفر لامی فاطمۃ بنت اسد ووسع علیھا مدخلھا بحق نبیك والانبیاء الذین من قبلی۔ رواہ (۱) الطبرانی فی الکبیر (۲) والاوسط (فی حدیث طویل) (۳) وابن حبان (۴) والحاکم وصححوہ۔ عن انسؓ (۵) وابن ابی شیبۃ عن جابرؓ (۶) وابن عبد البر عن ابن عباسؓ (۷) وابو نعیم فی الحلیۃ عن انسؓ ذکر ذالك کلہ الحافظ السیوطی فی الجامع الکبیر (۸) شواھد الحق ص۷۶

ترجمہ:۔ اولبض دھغہ شئی چہ راغلے دے درسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ۔ چہ توسل دے قول ددہ کښ یا اللہ مغفرت اوکړے مور زمالرہ چہ فاطمہ بنت اسد دہ اوارت کړے پہ دے باندے مدخل (یعنی قبر) ددے پہ برکۃ اوحرمۃ دنبی ستا (یعنی محمد) اودانبیاء ھغوچہ مخ کښ زماوہ۔ نقل کړے (۱) طبرانی پہ کبیر کښ اوپہ اوسط کښ (۳) اوابن حبان (۳) اوحاکم اوصحیح ئے ویلی دہ تہ دانسؓ نہ (۴) اوابن ابی شیبہ دجابرؓ نہ۔ (۵) اوابن عبد البر دابن عباسؓ نہ (۷) اوابو نعیم پہ حلیہ کښ دانسؓ نہ۔ ذکر کړے دے دالتول بیان علامہ حافظ سیوطی پہ کتاب جامع کبیر خپل کښ۔

---

(۵) عن امیۃ بن خالد بن عبد اللہ بن اسیدؓ عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم انہ کان یستفتح بصعالیك المھاجرین۔ رواہ۔ فی شرح السنۃ۔ مشکوٰۃ باب الفضل الفقراء فصل ۲ ص۴۳۹ الاستفتاح ھوالاستنصار لمعات

ترجمہ:۔ روایۃ شوے دامیہؓ مذکور نہ دنبی علیہ السلام نہ پہ تحقیق نبی علیہ السلام وہ چہ طلب مدد بہ ئے کولہ پہ حرمت اوبرکت دفقرا مھاجرین سرہ۔

نوثابت شو وسیلہ نیول پہ ذوات فاضلہ درسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ۔

---

(۶) وکانت الصحابۃؓ یستمدون بہ فی عھدھم روی عن عثمان ابن حنیفؓ ان رجلا ضریر البصر اتی النبی صلی اللہ علیہ وسلم فقال ادع اللہ ان یعافینی قال ان شئت دعوت وان شئت صبرت فھو خیر لك قال فادعہ قال فامرہ ان یتوضاء ویحسن الوضوء ویدعو بھذہ الدعاء اللھم انی اسئلك واتوجہ الیك بنبیك محمد نبی الرحمۃ انی توجھت بك الی ربی فی حاجتی ھذہ لتقضیٰ لی اللھم فشفعہ فیّ۔ وفی روایۃ ففعل فبرء وفی بعض الروایات یا نبی الرحمۃ قال الترمذی حسن صحیح کما فی شرح المنیۃ۔ للبرھان الحلبی ثم حموی الاشباہ ص۳۷ والترمذی ص۵۱۵۔

Marfat.com

ترجمہ:۔ او وہ اصحاب کرام چہ طلب د مدد پہ نبی علیہ السلام پہ زمانہ خیل کښ ۔ روایة
شوے د عثمان بن حنیف رض نہ۔ بیشک یو سړے ضعیف البصر راغے نبی علیہ السلام تہ نو او ویل چہ
دعا اوکړہ د خدائے نہ چہ جوړہ کړی مالرہ۔ نو او فرمایل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ چرے
ستا خوښہ وی نو دعا بہ اوکم زہ۔ او کہ ستا خوښہ وی نو صبر اوکړہ تہ پہ دے حال۔ پس داغورہ
دے تالہ۔ نو او ویل چہ دعا اوکړہ تہ۔ نو او ویل راوی پس امر اوکړہ هغہ تہ چہ بنائستہ اودس
اوکړہ او دعا اوکړہ پہ دے دعا۔ یہ خدایہ بیشک زہ سوال کوم ستانہ پہ برکة د نبی ستاچہ محمد
علیہ السلام چہ نبی د رحمة دے۔ بیشک زہ توجہ کوم پہ تاسرہ رب خما پہ حاجة زما کښ چہ دا دے۔ چہ
تہ یارب اوکړے مالرہ حاجة زما۔ یا خدایہ پس قبول کړہ شفاعة دده زما د پارہ پس او ئے کړہ
د غہ کار۔ نو خدائے جوړہ کړہ (بعض یا نبی الرحمة ویلی دی)۔

---

(۷) انه کان رجل له حاجة عند عثمان بن عفان رض وکان یختلف الیه عثمان رض لا یلتفت الیه فلقی عثمان بن
حنیف فشکی الیه ذالك فقال توضاء ثم ائت المسجد فصل فیه رکعتین ثم قل اللّٰهم انی اسئلك
واتوجه الیك بنبیك محمد صلی الله علیه وسلم نبی الرحمة یا محمد انی اتوجه بك الی ربك لیقضی حاجتی
اللّٰهم فشفعه فیّ۔ ففعل ذالك الرجل کذالك ثم اتی باب عثمان رض فجاء البواب واخذ بیده وادخله علی
عثمان بن عفان رض واجلسه عثمان علی بساطه وسأل منه الحاجة وقضا له حاجته وقال ما کانت لك حاجة
فاذکرها۔ فسرّ ذالك الرجل وخرج من عنده ولقی عثمان بن حنیف رض وقال جزاك الله خیرا العلك قلت
لعثمان بن عفان رض فی حاجتی فقال والله ما کلمته الا انی رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم اذ جاءه
رجل ضریر واستمده به لبصارة لبصره فقال له رسول الله صلی الله علیه وسلم۔ مثل قلت لك۔
فعلمت منه ان التوسل به صلی الله علیه وسلم یوجب قضاء الحاجات ۔ رواه الطبرانی فی المعجم
الکبیر۔ ثم الجوهر المنظم۔

ترجمہ:۔ بیشک وہ یو سړے چہ دے له حاجة پہ نزد امیر المومنین عثمان بن عفان رض او وہ دغہ
سړے چہ تہ راتہ بہ حضرت عثمان رض او عثمان رض نہ کتل دے تہ۔ پس ملاقی شو دغہ سړے د عثمان بن حنیف رض
سرہ۔ پس شکایت اوکړہ دغہ سړی دے عثمان رض تہ د دغہ حاجة۔ نو او ویل عثمان بن حنیف رض چا ودس
اوکہ پس لاړ شہ مسجد تہ۔ پس مونځ اوکہ دوہ رکعتہ پہ دے مسجد کښ پس اووایہ چہ یا اللہ بیشک
زہ سوال کوم ستانہ او توجہ کوم تاتہ پہ نبی ستاچہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے نبی د رحمة یا محمد زہ توجہ
کوم پہ تاسرہ رب ستاتہ د پارہ د دی چہ اوکړی اللہ تعالیٰ حاجة خما ۔ یا خدایہ پس قبول کړہ شفاعة
د دہ بحق خما کښ۔ پس اوکړہ هغہ سړی دغہ کار دغسے ۔ پس راغے دروازہ د امیر المومنین عثمان رض
تہ۔ پس راغے دہ لرہ دربانی او وے نیول لاس د دہ او دننہ ئے کړہ دے پہ عثمان بن عفان رض او کینوہ

Marfat.com

عثمان دلره په بیچونړه خپله او تپوس ئے او کړه دده نه دحاجت او او ئے کړه حاجت ده لره او او ئے ویل ده ته هغه حاجة چه وی ستا - نو یاد کوه ماته - پس خوشحال شو دغه سړے او باهر شو دځائے دهغه نه او ملاقی شو دعثمان بن حنیفؓ سره او اوئے ویل چه جزاد درکړی تالره خدائے تعالیٰ غوره جزا - شاید چه تا ویلی دی عثمان بن عفان ته په حاجة زما کښ - پس او ویل عثمان بن حنیفؓ زما دقسم وی په الله تعالیٰ چه ما خبرے ندی کړی په حاجة ستا کښ دامیرالمومنین - مګر وجه دقبولیدو دسوال ستا داوه - مالیدلے وه رسول الله صلی الله علیه وسلم لره چه ناګاه راغے ده لره یو سړے چه کمزورے وه نظر دهغه - نو طلب دامدادئ او کړه دخدائے تعالیٰ نه چه نبی علیه السلام دپاره دکمال دنظر دده - نو او فرمایل دته رسول الله صلی الله علیه وسلم په مثل دهغے چه ما تا ته ویلی - نو پس راوی او ویل چه زه پوه شوم چه وسیله کول په رسول الله صلی الله علیه وسلم لره واجب وی کیدلو دحاجات سره -

(۸) قال العلامة ابن حجر المکیؒ - فی الجواهر المنظم وروی بعض الحفاظ عن ابی سعید السمعانی - انه روی عن علی ابن ابی طالبؓ - انهم بعد دفنه صلی الله علیه وسلم بثلاثة ایام جائهم اعرابی فرمی بنفسه علی القبر الشریف علی صاحبه الصلوٰة والسلام - وحثی ترابه علی رأسه - وقال یا رسول اللهؐ قلت فسمعنا قولك ودعیت من الله ما دعینا عنك وکان فیما انزل الله تعالی علیك قوله تعالیٰ - وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَّلَمُوْا جَاءُوْكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا - وقد ظلمت نفسی وجئتك مستغفرا الی ربی فنودی من القبر الشریف انه قد غفر لك - وجاء مثل ذالك عن علیؓ من طریق آخر - فهو یؤید روایة السمعانی - الدرر السنیه فی الرد علی الوهابیة للمفتی الشیخ بالمسجد الحرام السید احمد بن زینی دحلان ص۳۳ ومدارك جلد ۱ ص۲۳۲ نساء سطر ۱۰

ترجمه :- ویلی دی علامه ابن حجر هیتمی مکیؒ په کتاب خپل جوهر منظم کښ - روایة کړے بعض د حافظانو داحادیث دابی سعید سمعانیؒ نه چه ده روایة کړے دعلیؓ نه - ده ویلی چه بیشك مونږ بعد ددفن درسول الله علیه السلام نه په درے ورځے - راغے یو اعرابی نو او ویل او غرزوه ځان خپل په قبر مشرف باندے او غورزولے ئے خاورے په سر خپل - او او ویل یا رسول الله ویل کړی دی تا - پس اوریدلی دی مونږ ویل ستا - او سوال کړے دے تا دخدائے تعالیٰ نه دهغے شئ چه سوال کړے دے مونږ ستا نه او دے په هغه قرآن کښ چه نازل کړے دے الله تعالیٰ په تا باندے دا قول دالله تعالیٰ - وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَّلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ جَاءُوْكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا -

ترجمه :- په شرط ددے کچرے مسلمان ظلم (ګناه) او کړی په نفسونو خپلو - نو راشی تا له - پس بښنا نه او غواړی دوے دخدائے نه او بښنا نه او غواړی دوے لره رسول الله علیه السلام - نو خامخا او به مومی دوی الله تعالیٰ لره توبه قبولونکے او زیاتے مهربانی کونکے - نو هغه اعرابی او ویل چه ما

Marfat.com

ظلم کړیدے په نفس خپل اورا غلے یم تاله لښانه غوښتو نکے یم و رب خپل نه - نو آوازاوشود قبر شریف نه چه بیشك الله تعالیٰ لښلے ئے ته - او نقل شوئے دعلیؓ مثل د دے په سند بل سره - لیس دا بل سند تائید کوی د روایة د سمعانی مذکور -

(۹) وفی الجوهر المنظم ایضا ان اعرابیا وقف علی القبر الشریف وقال اللّٰهم هذا حبیبك وانا عبدك والشیطان عدوك فان غفرت لی سرّ حبیبك وفاز عبدك - وغضب عدوك وان لم تغفر لی غضب حبیبك وترضی عدوك وتهلك عبدك انت یارب اکرم من ان تغضب حبیبك وترضی عدوك وتهلك عبدك - اللّٰهم ان العرب اذا مات فیهم سید اعتقوا علی قبره وان هذا سید العلمین فاعتقنی علی قبره یا ارحم الرّاحمین - فقال له بعض الحاضرین یا اخا العرب ان اللّٰه تعالیٰ قد غفر لك بحسن هذا السوال الدرر السنیة فی الرد علی الوهابیة ص۲۴ وشواهد الحق ص۸۱

ترجمه:- ویلی دی ابن حجر مکیؒ په جوهر منظم کښ چه بیشك یو اعرابی اودریده په خوا د قبر شریف کښ او وویل یا خدایه دا مدفون محبوب ستا دے - او زه بنده ستا یم - او شیطان دښمن ستا دے لیس که چرے لښانه او کړه تا مالره - نو خوشحال به شی دا دوست ستا - حکه چه زهٔ امتی یم - او کامیاب به شی بنده ستا او خفه به شی دښمن ستا - او که چرے اود نه لښلم نو خفه به شی دوست ستا - حکه چه زهٔ امتی یم او خوشحال به شی دښمن ستا - او هلاك به شی بنده ستا - نه یارب ډیر سخی ئے دے خبرے نه چه خفه کړی دوست ستا - او خوشحال کړی دښمن ستا او هلاك کړی بنده ستا - یا خدایه بیشك عرب په هغه وخت چه مړ شی په هغوی کښ سردار نو آزاد وی مړ یو نه خپل په قبر د هغه او په تحقیق دا حضور اکرمؐ سردار د مخلوقات دے - لیس آزاد کړه مالره د گناهونه په برکة د قبر د ده - یا ارحم الراحمین - لیس او ویل دے اعرابی ته یو تن د حاضرینو نه - یه رورہ دے عرب بیشك الله تعالیٰ لښلے ئی ته په سبب د دنا لسته سوال ستا سره -

(۱۰) ثم قال فی المواهب وعن الحسن البصریؒ - قال وقف حاتم الاصم علی قبره صلی اللّٰه علیه وسلم - فقال یارب انا زرنا قبر نبیك صلی اللّٰه علیه وسلم فلا ترد نا خائبین - فنودی یا هذا ما اذنا لك فی زیارة قبر حبینا الاّ وقد قبلناك فارجع انت ومن معك من الزوار مغفورا لکم - شواهد الحق ص۸۲

ترجمه:- ویلی په مواهب لدنیه کښ چه روایة شوے د حسن بصریؓ نه - د ه ویلی چه اودریده حاتم اصمؒ په قبر شریف پورے - لیس او ویل یارب مونږ زیارت کړے د قبر د نبیؐ ستا - نو مه ردکوه مونږ لره زیانکار - نو آواز اوشو - اے د غه سړے مونږ اذن نه د ه کړے تاته په زیارت د قبر د دوست زمونږ مګر قبول کړے موے تا لره - بیرته زه ته او هغه څوك چه سره ستا دی زیارت کونکی لښلی شوی تاسو لره -

Marfat.com

(۱۱) وقال ابن ابی فدیک سمعت لبعض من ادرکت من العلماء والصلحاء یقول ان من وقف عند قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم فقال ھذا الایۃ (ان اللہ وملئکتہ یصلون علی النبی یا ایھا الذین صلوا علیہ وسلموا تسلیما) وقال صلی اللہ علیک یا رسول اللہ ۔حتیٰ یقولھا سبعین مرۃ۔ نادا ہ ملک صلی اللہ علیک یا فلان ۔ ولم تسقط لہ حاجۃ ورواہ البیھقی ۔ مواھب ثم شواھدِ الحق ص۱۸۳

ترجمہ:۔ ویلی ابن ابی فدیکؒ ۔ اوریدلی دی ما دلبض ھغہ چا نہ ۔ چہ موند لی مے وہ دعا لمانوا وصالحانو۔ نہ ویل خوک چہ اودریدہ پہ نزد قبر د نبی علیہ السلام ۔ لپس اوئے لوستل دا آیۃ (ان اللہ وملئکتہ یصلون علی النبی یا ایھا الذین آمنوا صلوا علیہ وسلموا تسلیما) اوا و ویل صلی اللہ علیک یا رسول اللہ ترھغے پورے اوویل دا اوبائلے ۔ نو آواز بہ اوکړی دتہ فرشتہ صلی اللہ علیک یا فلانی ۔ اولپورہ بہ شی دہ لرہ حاجتونہ

اثبات د توسّل پہ ذواتِ فاضلہ موتی باندے پہ اقوالُ د علماءِ سرہ

(۱) وقال السبکی یحسن التوسل بالنبیؐ اِلیٰ ربہ تعالیٰ ولم ینکرہ احد من السلفؒ ولا الخلفؒ الا ابن تیمیۃ فابتدع مالم یقلہ عالم قبلہ ۔ ونازع العلامۃ ابن امیر حاج فی دعوی الخصوصیۃ واطال الکلام علی ذالک فی الفصل الثالث عشر فی آخر شرحہ علی المنیۃ فراجعہ ۔ شامی جلد ۵ کراھیۃ ص۲۵۴

ترجمہ:۔ ویلی دی علامہ تاج سبکیؒ چہ حسن دی وسیلہ کول پہ ذات د نبی علیہ السلام سرہ وبخپل ځای انکار نہ دے کړے د وسیلہ کولو د نبی علیہ السلام نہ یوتن داصحابوؓ او تابعینو او د تبع تابعینو او نہ خلف یعنی ھغہ عالمانو چہ روستو دغہ درے قرونو وی مګر ابن تیمیہ گمراہ انکار کړے دے ۔ نو دہ اوکړہ ھغہ بدعۃ چہ نه دی ویلی یو عالم پہ مخ کښې او نزاع کړے دہ علامہ ابن امیر حاج پہ دعویٰ د خصوصیۃ د نبی علیہ السلام ۔ مقصود دادی وسیلہ کول پہ نورو ذوات فاضلہ ھم روا دہ ۔

(۲) وان یتوسل الی اللہ تعالیٰ بانبیائہ خ دَ مَسَ وبالصالحین من عبادہ خ ۔ الحصن الحصین ص۱۵۱ وخزینۃ الاسرار دعاء ص۱۴۳ وفتاوی برھنہ ادکار ج ۱ ص۳۲۱

ترجمہ:۔ او وسیلہ داوکړی خدائے تعالیٰ تہ پہ ذوات د انبیاء علیھم السلام او پہ ذوات د بندګانو صالحانو سرہ د بندګانو د خدائے تعالیٰ نہ ۔

(۳) المتوسل المتقرب بمعنی نزدیکی جستن و وسیلہ خواستن و فیہ امتثال لقولہ تعالیٰ ۔ یا ایھا الذین اٰمنوا اتقوا اللہ وابتغوا الیہ الوسیلۃ وورد ت الاحادیث علی جواز التوسل بالاعمال الصالحۃ والذوات الفاضلۃ ۔ عمدۃ الرعایۃ جلد ۱ مقدمہ ص۴۸

ترجمہ:۔ او متوسل پہ معنی د متقرب دے د تقرب نہ ۔ چہ پمعنی د طلب د نزدے کیدو دے ۔ او پہ معنی د وسیلہ کول دے او پہ دے قول د شرح الوقایۃ تابعدارې کول دی د دے قول د خدائے

Marfat.com

تعالیٰ یا هغه کسانو چه تاسو ایمان راوړیدے - او ویریږے د خدا ے تعالیٰ نه د هغه د رضا کارونه کوے او طلب اوکړے د خدا ے تعالیٰ د وسیله کولو - او وارد شوی دی احادیث په جواز د وسیله کولو د نیکو اعمالو او په جواز د وسیله کولو د ده ذوات فاضله سره -

(۴) وانی اساله تعالیٰ متوسلا الیه نبیه المکرم صلی الله علیه وسلم وباهل طاعة من کل ذی مقام علیّ عظیم - وبقدوتنا الامام الاعظم - ان یسهّل علیّ ذالک من انعامه - شامی جلد ا مقدمه ص۳

ترجمه :- او زه سوال کوم د الله تعالیٰ نه چه وسیله کونکے یم خدائے تعالیٰ ته په ذات د پیغمبر صلی الله علیه وسلم او په ذات د بندګانو د عبادة د خدا ے تعالیٰ چه هر خاوند د مرتبه لوے دے او په ذات د مقتدیٰ امام لوئے ځمونږه چه ابوحنیفه دے د پاره د دے آسان کړے په ما باندے دا تصنیف کول د ده نعمت خپل نه -

(۵) والله الکریم اسال وبحبیبه المصطفی اتوسل ان ینفع به جمیع الامة الخ مراقی الفلاح مقدمه ص۱۱

ترجمه :- او د خدا ے تعالیٰ سخی نه سوال کوم او محبوب پاک د الله تعالیٰ سره وسیله کوم د پاره د دے چه نفع اورسوی الله تعالیٰ په دے کتاب سره هر له امة مناسبه ته

(۶) وبعد فیقول العبد المتوسل الی الله تعالیٰ باقوی الذریعة الخ شرح الوقایة جلد ا ص۲

ترجمه :- او پس د حمد او صلوٰة سلام نه - وائی بنده وسیله کونکے خدا ے تعالیٰ ته په ذات د ډیر قوی وسیله چه رسول الله ﷺ دے -

(۷) وجئنا کما نتوسل بکما الی رسول الله صلی الله علیه وسلم لیشفع لنا ویسال ربنا ان یتقبل سعینا ویحینا علیٰ ملته ویمیتنا علیها ویحشرنا فی زمرته ثم یدعو لنفسه ولوالدیه ولمن اوصاه بالدعاء ولجمیع المسلمین ثم یقف عند رأسه صلی الله علیه وسلم کالاول ویقول اللهم لک انک قلت وقولک الحق ولو انهم اذ ظلموا انفسهم جاؤک فاستغفروا الله واستغفر لهم الرسول لوجدوا الله توابا رحیما) وجئناک سامعین قولک طایعین امرک مستشفعین بنبیک الیک اللهم ربنا اغفرلنا ولاخواننا الذین سبقونا بالایمان الخ عالمگیریة جلد ا قبیل النکاح ص۲۷۰ ومراقی الفلاح والطحاوی آخر الحج ص۴۵۰

ترجمه :- راغلے یم زه - تاسو د واړو لره - وسیله کوم ذوات ستا سو د واړو - رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د پاره د دے چه شفاعة اوکړی مونږ لره او سوال اوکړی د رب زمونږ چه قبوله کړی سعی د حج او د زیارة زمونږ - او جوندی او ساتی مونږ په دین خپل او چه مړ کړی مونږ په دین خپل او حشر اوکړی زمونږ په ټولی خپل کښ - پس دعاء د اوکړی د پاره د ځان او د مور پلار او د پاره د هغه چا چه وصیت کړے وی د ته په دعاء او د پاره د ټولو مسلمانانو - پس او د دریږی په نزد د سر د رسول الله علیه السلام - لکه

Marfat.com

د اول ځلی او د اووائی یا خدایه تاویلی او قول ستا حق دے (که چرے مسلمانانو گناه او کړه په نفس خپل او راغله تا ته - نو لیښانه ئے او غوښتنه د خدائے نه او لیښانه او غوښتله دوے لره رسول الله صلی الله علیه وسلم نو خامخا او به مومی خدائے لره قبولونکے د توبه او زیاده مهربانی کونکے) راغلے یو مونږ نبی ستا لره او ریدلے مو دے قول ستا او تابعداری مو کړے د امر ستا طلب د شفاعة کوؤ په نبی ستا سره تا ته - یا خدایه زمونږ - او لیښه مونږ او رونړه مومنان چه مخ کښ تیر شوی دی -

نفع د زیارة القبور

(۱) قال امام الشافعی ان قبر الامام موسی الکاظمؑ تریاق مجرب لاجابة الدعوات - احیاء العلوم -

ترجمه:- ویلی دی امام شافعیؒ په تحقیق قبر د امام موسیٰ کاظمؑ تریاق تجربه شوے دے د پاره د قبلیدو د دعا کانو -

(۲) ونقل عن بعض مشائخ - ان الشیخ معروف الکرخیؒ - والشیخ الاعظم سیدنا عبد القادر الجیلانیؒ تصرفهما فی القبور کتصرفهما فی الحیوٰة - احیاء العلوم

ترجمه:- نقل شوے دے د بعض مشائخ نه - چه په تحقیق شیخ معروف کرخیؒ او شیخ اعظم سردار زمونږ عبد القادر جیلانیؒ تصرف د دوے دواړه په قبرونو کښ په شان د تصرف د دوے دی چه جوند د زمکے د مخ -

(۳) واما اتخاذ المسجد بجوار نبیؐ او عبد صالح والصلوٰة فیه عند قبره لا لتعظیمه او التوجه نحو القبر - بل لحصول مدد منه وتکمیل العبادة ببرکة مجاورة ارواحهم الطاهرة فلا حرج فی ذالک - نقله الشیخ الدهلوی - فی شرح المشکواة -

ترجمه:- هرچه دی جوړل د مسجد په قرب د نبی علیه السلام یا په قرب د قبر د ولیؒ - او مونځ کول په هغے کښ په نزد د قبر د هغه (بے د تعظیم د قبر - او بے د مخ کول قبر ته په مونځ کښ) بلکه د پاره د حصول د مدت د غه مړے نه - او د پاره د تکمیل د عبادة په برکة د مجاورة د ارواحو پاکو د دوے - پس نشته حرج په دے کښ -

(۴) ورده (ای رد منع الزیارة) الغزالی بوضوح الفرق ما عدا المساجد الثلثة مستویة فی الفضل فلا فایدة فی الرحلة الیها - واما الاولیاء فانهم متفاوتون فی القرب من الله تعالیٰ - ونفع الزائرین بحسب معارفهم واسرارهم - رد المحتار -

ترجمه:- او تردید کړیدے امام غزالیؒ (په ابن تیمیه چه ده منع کړے دے سفر د پاره د زیارة القبور) بیان د رد دادے چه واضح دے فرق - ځکه چه ماسوا د دغه درے مساجد برابر دی په فضیلة

Marfat.com

کښې۔ پس نشته فائده په سفر کښې هغه مساجد ته چه سواد دغه دریونه دی او هرچه اولیا دی۔ نو متفاوت په قرب درجه کښې خدا ے ته۔ او نفع د زیارة کوونکو په اعتبار د معرفت او د اسرار د اولیاء ده۔

(۵) (تنبیه) ذکر العارف بالله تعالیٰ الشیخ عبد الوهاب الشعرانی فی کتابه الجواهر والدرر ان بعض مشائخه ذکر له ان الله تعالیٰ یوکل بقبر الولی ملکا یقضی حوائج الناس کما وقع للامام الشافعی والسیدة نفیسة وسیدی احمد البدوی رض (یعنی فی انقاذ الاسیر من ید من اسره من بلاد الفرنج۔ وتارة یخرج الولی من قبره بنفسه ویقضی حوائج الناس لان للاولیاء الانطلاق فی البرزخ وان لارواحهم نفحات القرب ص۲۲۲

ترجمه:۔ ذکر کړی دی عارف د خدا ے تعالیٰ شیخ عبد الوهاب الشعرانی په کتاب خپل کښې۔ چه الجواهر والدرر دے چه بعض د استاذانو د ده ذکر کړی دی ده ته چه خدا ے تعالیٰ مقرر کوی په قبر د ولی فرشتے لره چه کوی هغه حاجتونه د خلقو۔ لکه واقع شوے دے امام شافعی لره او سیدی نفیسی لره۔ او سیدی احمد بدوی لره (یعنی په آزاد کولو د گرفتار مسلمان کښې د لاس د هغه کافر فرنگی نه چه گرفتار کړے ئے هغه مسلمان د کلوه د فرنگیانو نه وه او کله خارجیږی ولی د قبر خپله پخپله او کوی حاجتونه د خلقو۔ ځکه چه اولیا لره گرځیدل دی په برزخ کښې (یعنی په وقت د قبر کښې) او تلل دی د پاره د روحونو د اولیاء کرام رح (نفع د زیارت د امام ابی حنیفه رض)

(۶) قال العلامة الشیخ شهاب الدین احمد بن حجر المکی رح الفصل الخامس والثلثون فی تادب الایمة مع ابی حنیفة فی مماته کما هو فی حیاته وان قبره یزار لقضاء الحوائج۔ اعلم انه لم یزل ذوالحاجات یزورون قبره ویتوسلون عنده فی قضاء حوائجهم ویرون النجح۔ فی ذالك۔ قرع اللبیب ص۱۰

ترجمه:۔ ویلی دی علامه شیخ شهاب الدین احمد بن حجر مکی په فصل پنځه دیرش کښې په ادب کولو د امامانو کښې۔ امام اعظم ابو حنیفه لره پس د مرګ د ده لکه په حیات د ده کښې۔ او بیشك د قبر د ده زیاره کولے شی د پاره د حاصل کیدو د حاجتونو د دوے۔ زده کړه چه شان دا دے همیشه وه خاوندان د حاجتونو چه زیارة به ئے کولو د قبرونو د ده۔ او وسیله کوه به ئے دے په نزد د خدا ے تعالیٰ په حاصل کیدو د حاجتونو کښې اولیده به دوے کامیابی په دے زیارت کولو او وسیله کولو کښې۔

(۷) للدعاء اماکن یظن فیها الاجابة مثلا عند رؤیة الکعبة وعلی الصفاء والمروة وغیرها۔ و جرب استجابة الدعاء عند قبور الصلحین بشروط معروفة عند اهلها۔ اللهم افض علینا ببرکات الصلحین۔ روح البیان جلد ۱ ص۲۰۳ وقطب الارشاد ص۴۲

Marfat.com

ترجمہ:۔ د عالرہ دا سے ځایونہ کښ چہ غلبہ گمان کولے شی پہ ھغہ کښ د قبولیدو ۔

(۱) لکہ پہ نزد د لیدو د کعبہ (۲) او پہ صفا او پہ مروہ (۳) او غیر د دے (لکہ پس د صوغ او مینځ د مینځی آخر طرف ۔ لکہ حدیث د ابی امامہ باھلیؓ) تجربہ شوی دی قبلیدل د دعا پہ نزد د اولیاءؒ پہ ھغہ شرطونہ ۔ چہ معلوم دی پہ نزد د اھل د دغہ شرطونو یا خدایہ نازل کړے پہ مونږ برکتونہ د اولیاء کرامؒ ۔

(۸) ومما روی من تادب الشافعیؒ من الامام ابی حنیفۃؒ انہ قال الشافعیؒ انی لاتبرک بابی حنیفۃؒ واجیٔ الی قبرہ فاذا عرضت لی حاجۃ صلیت رکعتین ۔ وسئلت اللہ تعالیٰ عند قبرہ فتقضی لی سریعا ۔

شامی جلد ۱ مقدمہ ص۵۷ یا ص۳۹

ترجمہ:۔ او بعض د ھغہ څیزونہ چہ روایہ شوے د ادب کول د امام شافعیؒ ۔ حضرت امام ابو حنیفہؒ لرہ ۔ دا دے چہ ویلی دی امام شافعیؒ بیشک چہ تبرک حاصلوم پہ قبر د امام ابو حنیفہؒ او راځم قبر ددہ لرہ ۔ پس پہ ھغہ وخت کښ چہ راشی مالرہ حاجۃ نو او کم دوہ رکعۃ نفل او ثواب ھبہ کم امام ابو حنیفہ تہ ۔ او سوال کوم د خدائے تعالیٰ نہ پہ نزد د قبر د دہ پس او شی حاجت زما پوره کړی ۔

(۹) قال حجۃ الغزالیؒ من یستمد بہ فی حیاتہ یستمد بہ لبعد مماتہ ۔ لمعات جلد ۱ زیارۃ القبور ص۹۳۳

ترجمہ:۔ ویلی امام غزالیؒ چہ حجۃ د اسلام دے ھغہ څوک چہ طلب د مدت کولے شی پہ ھغہ سره پہ ژوند د ھغہ کښ ۔ نو طلب د مدت کولے شی پہ ھغہ لرہ پس د مرګ د ھغہ (چہ انبیاء او اولیاءؒ او فرشتے دی)

(۱۰) وقال السروجی فی شرح الھدایۃ فی صفۃ الصلوٰۃ کان بکار بن قتیبۃ بن اسد القاضی المصری من البکائین والتالین لکتاب اللہ تعالیٰ ۔ وقبرہ مشھور بالقرافۃ بمصر یزار ویتبرک بہ ویقال ان الدعاء عند قبرہ لیستجاب ۔ الفوائد البھیۃ ص۲۶

ترجمہ:۔ ویلی دی علامہ سروجی پہ شرح د ھدایہ پہ صفۃ صلوٰۃ کښ چہ وہ عالم ولی مسمیٰ پہ بکار بن قتیبۃ بن اسد چہ قاضی وہ او د مصر وہ ۔ د ډیرو حمیدو ونکونہ او د زیاتو لوستونکونہ قرآن لرہ ۔ و قبر دده مشھور دے پہ ھغہ مقبرہ چہ ویلی شی ورتہ قرافہ پہ مصر کښ زیارۃ کولے شی او تبرک حاصلولے شی پہ ھغہ سره ۔ او ویلے شی چہ دعاء پہ نزد د قبر د دہ قبولے شی ۔

(۱۱) ابوبکر بن مسعود بن احمد علاء الدین ملک العلماء الکاسانی صاحب البدایع شرح تحفۃ الفقھاء ۔ دفن بظاھر الحلب عند قبر زوجتہ فاطمہ بنت صاحب التحفۃ الفقھیۃ العالمۃ والدعاء عند قبرھما مستجاب ۔ الفوائد البھیۃ ص۲۶

ترجمہ:۔ ابوبکر ځوئے د مسعود ځوئے د احمد علاء الدین بادشاہ د عالمانو د وخت خپل چہ کاسانی دے ۔ صاحب د بدایع شرح د تحفۃ الفقھاء چہ قبر کښ ځنے شوے پہ ظاھر د حلب کښ نزدے قبر د بی بی خپلے چہ نوم ئے فاطمہ لور د صاحب د تحفہ فقیہ دہ چہ عالمہ وہ ۔ او دعا پہ ځوا

Marfat.com

د قبر د دواړو قبوله وه۔

(۱۲) قال ابن القديم سمعت ضياء الدين الحنفي حضرت الكاساني عند موته فشرع في قراءة سورة ابراهيم۔ حتى بلغ قوله تعالى يثبت الله الذين آمنو بالقول الثابت الآية فخرجت روحه ودفن عند قبر زوجته داخل مقام الخليل بظاهر الحلب والدعاء عند قبرهما مستجاب۔ ويعرف عند الزوار في حلب لقبر المرأة وزوجها۔ الفوائد البهية ص۲۷

ترجمه:۔ ویلی دی ځوئے د قدیم چه اوریدلی مے دی د ضیاء الدین حنفی حضرت کاسانی نه۔ په وخت د مرګ د ده کښې چه شروع کړه لوستل د سورة ابراهیم تر هغه پورے چه اورسیده دے قول د خدائے تعالیٰ ته (یثبت الله الذین آمنو بالقول الثابت فی الحیوٰة الدنیا والآخرة)

ترجمه:۔ کلکوی الله تعالیٰ هغه څوک چه ایمان راوړے په قول ثابت (چه لا اله الا الله محمد رسول الله دے) په جوند د دنیا کښې او په آخرة کښې۔ پس وفات شو او دفن شو په نزد د قبر د ښځے د ده د ننه په مقام د ابراهیم علیه السلام په ظاهر د حلب او دعا په نزد د قبر د دواړو۔ قبول د او پنژندے شی د زیارة کونکو په حلب کښې په قبر د ښځے او خاوند سره۔

(۱۳) روی محرر مولی ابی هریرة۔ قال مر نفر من عبد الشمس بقبر حاتم فنزلوا قريبا منه۔ فقام اليه رجل يقال له ابو الخيبري وجعل يركض برجله قبره ويقول اَقِرْنا فقال له بعضهم ويلك مايدعوك اتعرض لرجل قد مات۔ قال ان طيا يزعم انه ما نزل به احد الا قراه ثم اجنهم الليل فناموا فقام ابو الخيبري فزعا۔ وهو يقول وا راحلتاه۔ فقالوا له مالك۔ قال اتاني حاتم في النوم وعقر ناقتي بالسيف وانا انظر اليها ثم انشدني شعرا حفظته يقول فيه۔

ابا الخيبري وانت امرء ظلوم العشيرة شتّامُها تيت بصحبك تبغي القرى
لدى حضرة قد صدت هامها اتبغي لي الذم عند المبيت وحولك طيّ وانعامها

فانا لنشبعُ اَضْيافَنا۔ وناتي المطي فنغتامُها واذا ناقة الرجل تكوس عقيرا فالحروها ربا توا يأكلون و قالوا قرانا حاتم حيا وميتا۔ واردفوا صاحبهم وانطلقوا سائرين۔ واذاً برجلٍ راكبٍ بعيراً۔ ويقود آخر وقد لحقه وهو يقول ايكم ابو الخيبري۔ قال الرجل انا قال فخذ هذا البعير۔ انا عدي بن حاتم۔ جائني حاتم في النوم وزعم انه قراكم بناقتك وامرني ان احملك فشانك والبعير ودفعه اليهم وانصرف والى هذه القضية اشار ابن دارة الغطفاني في قوله يمدح عدي بن حاتم ابوك الوسفانة الخير لم يزل۔ لُدان شبّ حتى مات في الخير راغباً به تضرب الامثال في الشعر ميتا۔ وكان له اذ ذاك حيا مصاحبا قرى قبره الاضياف اذ نزولوا به۔ ولم يقر قبر قبله الدهر راكبا۔ نفحة العرب ص۷۵

ترجمه:۔ روایة کړے دے محرر مولی د ابی هریرة نه۔ ویلی دی محرر چه تیر شو متعدد سړی

په قبر د حاتم طائی نو ډیره شو ـــ نزدے قبر د ده ته ـ پس پاڅیده یو سړے قبر د حاتم ته چه ویلی
شی نوم هغه ته ابوالبختری ـ او چه په پښه ئے وهه قبر د ده او ویل چه میلمانه کړه مونږ لره ـــ نو
او ویل ده ته بعض د دوی نه چه هلاک د کړی تالره خدائے څه شئ بلی تالره دے خبرے ته ـ اے تعرض
کوے ته هغه سړی ته چه په تحقیق مړ شوے دے ـ نو او ویل ابوالبختری چه بیشک نبی طبی زعم
کوی چه نه دے دیره شوے یو سړے په نزد د ده مګر میلمستیائے ورکړے ده هغه لره ـ پس
تیاره شوه په دوے باندے شپه ـ پس او ده شوه ـ پس پاڅیده ابوالبختری یریدونکے او ده او ویل
هائے زما او ښے ـ نو او ویل نورو ملګرو ـ څه وجه ده تالره ـ نو ده او ویل چه راغلے وه ما ته حاتم په
خوب کښ او په سپینوه ئے او وهله او ښه زما په تورے سره ـ او ما کتل هغے ته ـ پس شعر ئے
جوړ کړه مالره ـ یاد کړے مے دے هغه لره ـ ویلے په هغے کښ ـ یا ابوالبختری او ته سړے ئی
لوے ظالم پخپله قبیله کښ او ډیر کنځل کونکے ـ راغلے ئے ته سره ملګرستا طلب کوے د
میلمستیا ـ په نزد د ډوغل (یعنی قبر) چه په تحقیق بند شوے سر د هغے ـ اے طلب کوے د بدو
ویلو زما په نزد د شپے او چا پیره ستانه نبی طیّ دی او چارپایان د هغو ـ پس په تحقیق مونږ
خا مخا مړ وه میلمنو خپلو لره او ورځو مونږ څورلنو لره نو غوره کوؤ هغے لره او ناګاه او ښه
د دغه سړے ابوالبختری کرزیده په دریو خپو چه زخمی شوے وه نو ذبح کړه دوی دغه اوخه او شپه کوله هغوی او خوړلے ئے غوخے د دغه اوخے
او ویل میلمنو چه میلمانه کړی مونږ لره حاتم پجوند او پس د مرګ نه ـ او سور کړه دوی ملګری.
خپل چه ابوالبختری دے رو ستو خپل ـ او لاړه چه روان وه ـ او ناګاه ملاقی شو د یو سړی سور
سره په اوښ او راښکه ئے بل اوښ او په تحقیق پیوست شوے وه د ده سره ـ او هغه
ویل چه کم یو ستا سو نه ابوالبختری دے ـ او ویل هغه سړی چه زه یم ابوالبختری ـ
نو او ویل هغه پس واخله دا اوښ ـ زه عدی ابن د حاتم یم ـ راغے مالره حاتم په خوب کښ
او او ئے ویل چه ما میلمستیا کړے د تا سو لره په اوښه ستا یا ابوالبختری ـ او امر ئی او کړه ما ته چه سور
کړم تالره په اوښ ـ نو ته پوهیږے او دغه اوښ او ور ئی کړه دغه اوښ هغو لره او والپس او ګرځیده ـ او
دے حادثه ته اشارة کړے دے ابن دارة غطفانی په دے قول خپل کښ چه مدح ئی کوله عدی بن حاتم لره
پلار ستا (اے عدی) پلار ستا د سفانته دے چه غوره وه همیشه په نزد د ځوانے کیدو تر هغے پورے چه مړ شو
په دغه حال کښ چه رغبة کوؤنکے په خیر کښ ـ په ده سره بیا نو لے شی مثالونه په اشعار کښ ـ پس د مرګ
او وه خیر په دغه وخت کښ چه وه جوندے ملګرے ـ میلمستیا ورکړے وه قبر د ده (یعنی ده په حال د قبر کښ)
میلمنو خپلو لره په هغه وخت چه دیره شوه ده سره ـ او میلمستیا نه ده ورکړے یوه قبر مخ کښ د ده په ټولو
زمانه کښ یو میلمه سو رلره ـ

Marfat.com

اوګورے جوند دحاتم طائی تہ لیس دمرګ نہ او سخاوت ددہ۔

بحث یوولسیتم پہ جوابونو دے قول دوہابیانو کښ دے

(۱) خدائے تہ پخپلہ خبرہ دسوال کوہ۔ پیغمبر یا ولی تہ۔ مہ وایہ چہ زما دپارہ دخدائے تعالیٰ نہ سوال اوکړہ ځکہ چہ خدائے تعالیٰ ویلی نَحْنُ اَقْرَبُ اِلَیْہِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِیْدِ الخ۔ مردود دے پہ وجوہ۔ اولہ وجہ دادہ چہ اللہ تعالیٰ فرمایلی۔ واذ قال موسیٰ لقومہ ان اللہ یامرکم ان تذبحوا۔ بقرہ (الی قولہ) قالوا ادع لنا ربک یبین لنا ماھی ط (الی قولہ) قالوا ادع لنا ربک یبین لنا ما لونھا (الی قولہ) قالوا ادع لنا ربک یبین لنا ماھی ان البقر تشابہ علینا الخ پارہ ۱ البقرۃ رکوع ۸/۸

(۲) دویمہ وجہ دادہ چہ اللہ تعالیٰ فرمایلی دی حکایۃ۔ یا موسیٰ ادع لنا ربک یخرج لنا مما تنبت الارض من بقلھا الایۃ پارہ ۱۔ رکوع ۸/۱۸

ترجمہ:۔ یا موسیٰ سوال اوکہ مونږ لرہ درب ستانہ چہ خارج کړی مونږ لرہ دھغہ څیزونہ چہ زرغونوی زمکہ چہ ترکاری ځ زمکے دہ۔

(۳) دریمہ وجہ دادہ چہ اللہ تعالیٰ فرمایلی۔ ولما وقع علیھم الرجز قالوا یا موسیٰ ادع لنا ربک بما عھد عندک الایۃ۔ پارہ ۹ اعراف رکوع ۶

ترجمہ:۔ او هر کلہ چہ راغے پہ دوے باندے عذاب نو او ویل هغوی یا موسیٰ علیہ السلام سوال اوکہ مونږ لرہ درب ستانہ۔ پہ سبب ددے چہ وعدہ کړیدہ دہ ستاسرہ۔ اوګورہ ثابت شو سوال کول دخدائے نہ پہ ژبہ دپیغمبر علیہ السلام

بحث دوولسیتم پہ جواز دے اسناد مجازی کښ چہ پیر بابا ؒ ما فلانے کار اوکړہ

څہ فرمائی علماء کرام اهل السنۃ والجماعۃ پہ دے مسئلہ کښ چہ یوسړے مسلمان اووائی چہ (مثلاً) پیر بابا ؒ زما فلانی کار اوکړہ۔ نو دے سړی څہ حکم دے

جواب:۔ داویل روادی ځکہ چہ دا اسناد مجازی دی۔ (دلایل اوګورہ) پہ دے قسم الفاظ کښ چہ ویلی وی مسلمان۔ نو ارادہ داسناد حقیقی محالہ دہ نو پہ دے بناء ارادہ داسناد مجازی واجب دہ۔

(۱) ولابد للمجاز من قرینۃ (مانعۃ من الحقیقۃ) لفظیۃ او معنویۃ (الی قولہ) کصدور الکلام من الموحد (ای المومن ۔ مختصر المعانی ص۵۲ ۔ المحق ۔ مطول ص۱۰۹) مثل اشاب الصغیر وافنی الکبیر کر الغداۃ ومر العشی۔ فان صدور ھذا الکلام من الموحد (المذکور) قرینۃ معنویۃ (مانعۃ من الحقیقۃ دالۃ) علی ان اسناد اشاب وافنی الی کر الغداۃ ومر العشی مجاز۔ مختصر المعانی ص۹۵

Marfat.com

ترجمہ:۔ نشتہ خلاصی دپارہ دارادہ کولو دمجازدداسے قرینے (یعنی دلیل) نہ چہ مانع وی دارادہ دمعنی حقیقی نہ) دا قرینہ لفظیہ وی اوکہ معنوی نہ وی (نزدے قول پورے) لکہ صادرکیدل دکلام دمومن محق پہ مثل ددے قول۔ بلا اکبرے وہ وہ کے لرہ او مرکبرے وہ بدالرہ ۔ تکرار دصباح او تبریدو دمابنام حکہ صدوروردی کلام دمسلمان نہ قرینہ مانع دہ دارادے دمعنے حقیقی نہ۔ دلالت کوی پہ دے چہ اسنادداشاب اودافنیٰ کرالغراۃ اومرالعشی تہ مجازدے۔ لونبہ ظاہرشوہ ددے قاعدہ نہ۔

(۲) چہ داسے الفاظ۔ اَشَابَ الصَّغِیْرَ الخ وَاَنْبَتَ الرَّبِیْعُ لِبَقَلَ وغیرہ۔ چہ دمسلمان (مذکور) نہ صادرشی۔ نوحکم دبکولے شی چہ داسنادمجازی دی۔ حکہ چہ زمانے تہ دے۔ حکہ چہ ددہ شرک عقیدہ نہ دہ۔ مطول ص۱۰۹ ومختصر المعانی ص۵۳ ودسوقی ص۵۷

نودا الفاظ روادی۔ نہ حرام دی اونہ بدعۃ دی۔ نوځوک چہ ورتہ شرک وائی ھغہ پخپل کافرمشرک دے او دغسے الفاظ چہ صادرشی دکافرنہ۔ مختصر ص۵۳ (ای دھری مبطل۔ مطول ص۱۰۹ جاھل باللہ موثر قادر۔ مختصر ص۵۳) نودا اسناد حقیقی دی۔ حکہ چہ ددہ عقیدہ دغہ دہ۔ داحاصل دکتابونود علم معانی دی لکہ (۱) تلخیص (۲) مطول (۳) مختصر المعانی (۴) دسوقی وغیرھا۔ (لیکن داجاھلان پہ ئی نہ پوھیږی) نومعنی ئی دادہ انبت اللہ تعالیٰ البقل فی الربیع۔

(۳) قال التاج السبکیؒ ولا یقصد الناسُ بوال الاولیاء ذالک قبل الموت وبعدہ۔ نسبتھم الی الخلق والایجاد والاستقلال بالافعال۔ فان ھذا لا یقصدہ مسلم۔ بل لا یخطر ببال احدٍ من العوام فضلاً عن غیرھم (ای عن العلماء) (دلایل) فصرف (الوھابیۃ) الکلام (ای ھذا الکلام الصادر من اھل السنۃ والجماعۃ) الیہ (ای الی الخلق والایجاد والاستقلال۔ لجعلہ اسنادا حقیقیا) ومنعہ (ای منع ھذا والقول یکونہ شرکاً) من باب التلبیس فی الدین والتشویش علی العوام۔ وکیف لحکیم بالکفر علی من اعتقد ثبوت التصرف لھم فی حیوتھم وبعد موتھم حیث کان مرجع ذالک الی قدرت اللہ تعالیٰ خلقاً وایجاداً۔ کیف وکتب جمھور المسلمین طافحۃ بہ۔ وانہ جائز وواقع ولا مریۃ فیہ بوجہ البتۃ۔ حتیٰ کاد ان یلحق بالضروریات بل بالبدیھیات۔ نفحات القرب ص۱۷

ترجمہ:۔ ویلی دی علامہ تاج سبکی اونہ قصد کوی مسلمانان پہ سوال کولو داولیاء کرامؒ نہ۔ دوغہ سے سوال سرہ۔ مخ کښ دمرګ نہ اوروستو دمرګ نہ۔ نسبت داولیاء دے نہ چہ دوے خلق کوی۔ اوموجودکوں کوی اولیوائے مالی کوی پہ افعال۔ (داخیال پہ مسلمان باندے غلط دے) حکہ چہ داخیال قصد کوی مسلمان۔ بلکہ نکرخی پہ زړہ دیوتن دبے علم خلقونہ۔ علاوہ دعالمان نہ۔ (دلایل۔ اول) لپس کرځیدل ددغہ خبرے دمسلمان مذکور۔ اسناد حقیقی تہ پہ معنی دخلق اوایجاد اواستقلال سرہ اومنع دوھابی ددغہ خبرے لرہ۔ پہ دے شان چہ حرام اوشرک دے۔ دوھابی داخبرہ مکراوفریبادہ۔ ابلیس دے پہ دینِ اسلام کښ۔ اونشکونہ پیدا کول دی۔ بےعلم مسلمانانولرہ (دلیل دویم) حکم دکفربہ څنګہ اوشی پہ ھغہ مسلمان چہ دھغہ داعقیدہ وی چہ ثبوت د

Marfat.com

تصرف اولیاء کرام لره په جوند اوپس د مرګ نه دا راجع دے قدرة د الله تعالیٰ ته په اعتبار د خلق او ایجاد سره (دلیل دریم) چه د غه حکم د کفر غلط دے ځکه چه کتابونه د جمهور (یعنی اکثر) مسلمانانو صریح ویونکی دی - چه دا جائز دے او واقع دے او نشته شک په دے کښ په هیڅ وجه د وجوه نه خامخا تر دا سے حد پورے چه قریب ده چه دا جواز یقینی ملحق پیوست شی د ضروریات سره بلکه بدیهیات سره -

(۴) وما یقع من بعض العوام من قولهم یا سیدی فلان مثلا إن قضیت لی کذا - او شفیت لی مریضی فلك علیّ کذا (فی الجواب) فهو من الجهل بکیفیة الطلب - ولکنّ لا یعد ذالك کفرا لانهم لا یقصدون بذالك الایجاد من الولی - وانما یعجلونه فی نیاتهم وسیلةً الی مولاهم (دلیل څلورم) حیث کان المتوسل به فی اعتقادهم من اهل القرب والمحبة للخالق

(۵) (دلیل پنځم) دا دے الا تری انهم یکررون فی اثناء کلامهم یا صاحب الطاهر عند ربك اطلب لی من مولاك یفعل لی کذا - فان ذالك دلیل منهم علی انفراد الله بالفعل وعلی انه لا شئ للولی الا مجرد التسبیب (شپږم دلیل) وعلی انه لا یرد المتوسل به لان القریب المحبوب لا یرد فیما طلب فهو من باب قوله علیه السلام رب رجل اشعث اغبر ذی ضمرین لو اقسم علی الله لابره - شواهد الحق ص ۵۶

ترجمه:- او هغه چه واقع کیږی د بعض هغه خلقونه چه علم ئی نه وی چه دا قول د هغه دے یا سردار زما (مثلاً) که چرے او کړه تا زما د پاره فلانے کار - او یا جوړ کړه تا بیمار زما - پس تا لره په ما باندے فلانے شئ دے -

نوزه وایم چه دا الفاظ د بے علمی په وجه په طریقه د طلب ویلی دی لکن دا الفاظ نشی شمارے کفر (یعنی په دے الفاظ نه کافر کیږی) ځکه چه دوے قصد نه کوی په دے الفاظ د ایجاد د ولی نه بلکه ګرځوی دا خلق ولی لره په نیتونو وسیله - مولا د هغوے ته - ظاهر شو جواز د د قول)

(۶) (دلیل شپږم) دا دے چه ځکه هر کله چه وه هغه ولیؒ (چه وسیلهٔ نیولی وه په هغه سره) په اعتقاد د وسیله نیونکو کښ د دوستانو محبانو د خدا ے نه خالق دے -

(۷) (دلیل اوم) دا دے - یه ته نه ګورے چه د غه سوال کوؤنکے مدد کوے په مینځ د خبرے خپلے کښ - یه صاحب د نفس پاك په نزد رب ستا طلب او کړه د پاره زما د مولی ستا نه چه هغه او کړی د پاره زما فلانی کار - نو دا دلیل ظاهر دے د هغو نه په دے خبره باندے چه الله یوازے خالق د فعل دے - او بل په دے خبره چه نشته ولیؒ لره مګر صرف سبب کیدل -

(۸) (دلیل اتم) دا دے - چه سوال د ولی (چه وسیلهٔ کړی د په هغه سره) خدا ے تعالیٰ نه رد کوی ځکه چه دوست محبوب نه شی رد کولے سوال د هغه - نو دا د باب د دے حدیث نه ده - ډیر وارے یو سړے ببر ولینته په دوړو ککړ جړا کوؤنکے خدا ے ته که چرے قسم او کړی په خدا ے باندے

Marfat.com

خامخا خلاص به کړی خداے دلره د حانث کیدو نه۔

(۹) ولا نری زایرا مسلما ولو عامیا یتوهم فضلا من اَنْ یعتقد ان للّٰہ شریکاً من خلقه۔ فمهما اعتقد الزایر من علو درجة المزور فلا یعتقد فیه الا انه عبد مقرب للّٰہ تعالی لیسال اللّٰہ تعالیٰ کما لیسئله الزایر۔ (دلیل نهم دادے) وان المزور اطهر منه روحا واصفی نفسا بما اعطاء اللّٰہ تعالیٰ من الکمال الانسانی۔ وان کان العوام لا یستطیعون التعبیر عما تکنه صدورهم من حسن العقیدة وکمال الایمان۔ اَلْهَمَهُمُ اللّٰہ تعالیٰ ایمانا کایمان العجایز۔ تطهیر الفواء د من دنس الاعتقاد ص۱۷

ترجمه:۔ نه وینو مونږ یوه زیارت کونکے مسلمان اگرچه علم ئي نه وی چه گمان کوی۔ علاوه د دے نه چه عقیده کوی په دے چه خداے لره شریك شته د مخلوق د ده نه (العیاذاً باللّٰہ) نشته هرگز هرگز (دلیل نهم) دادے ځکه څومره عقیده لوے درجه د ولی چه کوی۔ نو عقیده نه کوی په حق د هغه کښ مگر داچه دے بنده دوست د خداے تعالیٰ دے۔ دے سوال کوی د خداے تعالی نه۔ لکه سوال کوی د ده نه زیارت کوؤنکے۔

(۱۰) (لسم دلیل دادے) چه بیشك د اولی د قبر صاحبؒ ډیر پاك دے د جهة روح خپل نه۔ او ډیر صفا دے د جهة د نفس نه په سبب د هغه شئ چه ورکړے دے هغه لره اللّٰہ تعالی چه کمال انسانی دے (ولی لره د ده مناسب۔ او پیغمبر لره د هغه مناسب) اگر که بے علم خلق بیان نه شی کولے د هغه څیز نه چه په سینه کښ ئي پټ وی چه هغه ښائسته عقیده او کمال ایمان دے۔ چه الهام کړے دے اللّٰہ تعالیٰ هغوے ته د کمال ایمان۔ په مثل د ایمانِ الهامی د بډۍ گانو۔

(۱۱) قوله تعالی واذا تلیت علیهم آیاته زادتهم ایمانا۔ اسند الزیادة وهی فعل اللّٰہ تعالیٰ الی الآیات لکونها سببا لها۔ مختصر المعانی مجاز ص۵۹ ومطول مجاز ص۱۰۷

ترجمه:۔ مجاز عقلی اسنادی ډیر دی په قرآن کښ۔ مثال اول (۱) دا قول د اللّٰہ تعالےٰ دے ځکه چه اسناد د زیادة ئي کړے دے آیا تو نه مذکور او حال دا دے چه زیادة فعل د اللّٰہ دے۔ ځکه چه آیا تو نه سبب د زیادة دے۔

(۱۲) قوله تعالیٰ۔ یذبح ابنا لهم الخ

(ترجمه) ذبح کول فرعون ځامن د دوے۔

نسبت التذبیح۔ الذی هو فعل الجیش اسند فرعون لانه سبب امرٍ۔ مختصر ص۵۹۔ مطول ص۱۰۷

ترجمه:۔ نسبت کړیدے د ذبح فرعون ته اگرچه فعل د لښکر دے ځکه چه فرعون سبب وه امر کونکے وه۔

(۱۳) قوله تعالیٰ۔ ینزع عنهما لباسهما الایته

Marfat.com

ترجمہ:۔ او باسئ شلیطان دد وے دوارو نہ جامے دد وے دوارو۔

نسب نزع اللباس عن آدم وحوّا علیہما السلام وھو فعل اللہ حقیقۃ الی ابلیس لان سببہ الا کل من الشجرۃ وسبب الاکل وسوسۃ ومقاسمۃ بانہ لھما لمن الناصحین او مختصر المعانی مجاز ص۵۹ ومطول ص۱۰۷

ترجمہ:۔ نسبت کړے دے خدائے دجامو دد وارو د الیتلوا ابلیس تہ اگرچہ دا فعل د خدائے تعالیٰ دے حقیقتاً خکہ چہ سبب ددے خورل ددانے د ونے دی۔ او سبب ددغہ خورلو وسوسہ او قسم د ابلیس چہ تاسو لرہ دخیر خواھانونہ یم۔

(۱۴) قولہ تعالیٰ۔ یوما یجعل الولدان شیبا الایۃ

ترجمہ:۔ د قیامت دا سے ورځ دہ چہ کړ خوی وہ ولرہ زارہ۔

وجہ داستدلال دادہ نسب الفعل الی الزمان وھو فعل اللہ حقیقتاً۔ مختصر المعانی ص۵۹ ومطول ص۱۰۸

ترجمہ:۔ نسبت کړے دے اللہ تعالیٰ د فعل (جعل) زمان تہ خکہ چہ ظرف دے او حال دادے چہ دا فعل د خدائے دے پہ حقیقۃ کښ

(۱۵) قولہ تعالیٰ۔ واخرجت الارض اثقالھا الایۃ

ترجمہ:۔ خارج کړی دی زمکے بوجونہ خپل۔

وجہ داستدلال دادہ۔ نسب الاخراج الی مکانہ وھو فعل اللہ حقیقتاً مختصر ص۵۹ ومطول ص۱۰۸

ترجمہ:۔ نسبت کړید ے اللہ تعالیٰ د خارج کولو۔ مکان ددغہ بوجونوتہ او حال دا دے چہ دا فعل د اللہ دے پہ حقیقت کښ۔

(۱۶) قولہ تعالیٰ۔ یاھامان ابن لی صرحا الایۃ

ترجمہ:۔ یا ھامان جوړ کہ مالرہ۔

وجہ داستدلال دادہ۔ فان البناء فعل العملۃ وھامان سبب آمر۔ مختصر ص۶۰ ومطول ص۱۰۸

ترجمہ:۔ بیشک آبادی کول عمل نہ دے د ھامان۔ بلکہ ھامان سبب امر کونکے دے۔

(۱۷) قولہ تعالیٰ۔ اصلوتک تامرک۔ مختصر ص۶۰ ومطول ص۱۰۸

ترجمہ:۔ ای مونځہ ستا امر کوی تاتہ۔ اسناد د امر مونځ تہ مجاز دے۔

(۱۸) قولہ تعالیٰ۔ کمثل حبۃ انبتت سبع سنابل الایۃ

Marfat.com

ترجمه:- لکه په مثل د یو دانے چه زرغون کړی دا دانه اوګوګی الخ

وجه د استدلال داده چه الله تعالیٰ نسبت د زرغونولو کړیدے دانے ته مجازاً ځکه چه دا سبب دے او دا فعل د الله تعالیٰ دے حقیقتاً -

(۱۹) قوله تعالیٰ - فلا یخرجنکما من الجنة الایة والاخراج فعل الله وابلیس سبب - مطول ص۱۰۸

ترجمه:- پس باهر نکړی تاسو لره شیطان د جنة - اخراج فعل د خدا ے دے او شیطان مجاز دے ځکه سبب دے -

(۲۰) قوله تعالیٰ - واذکر فی الکتاب مریم (الیٰ قوله) فارسلنا الیها روحنا فتمثل لها بشرا سویا (الی قوله) قال انما انا رسول ربك لاهب لك غلاما زکیا - پاره ۱۶ مریم رکوع ۲/۵

ترجمه:- دا قول د الله تعالیٰ دے او یاد کړه په قرآن کښ قصه د بی بی مریم لره (تر دے قول) پس اولیږه مونږ جبرئیل مریم ته - پس اوګرځیده د پاره د هغے بنی آدم برابر (تر دے قول) او ویل جبرئیل ؑ ځه قاصد درب ستایم د پاره د دے چه دراو لښیم تا ته هلك پاك - اوګوره اسناد د اهب جبرئیل ته مجاز دے

(۲۱) قوله تعالیٰ (حکایة عن عیسی علیه السلام) انی قد جئتکم بآیة من ربکم (۱) انی اخلق لکم من الطین کهیئة الطیر فانفخ فیه فیکون طیرا باذن الله (۲) وابرئ الاکمه (۳) والابرص (۴) واحیی الموتی باذن الله الایة پاره ۳ آل عمران رکوع ۵/۱۳

ترجمه:- دا قول د خدا ے تعالیٰ په قصه د عیسی علیه السلام کښ دے - بلیشك زه چه یم راوړی مے ده تاسو لره درب ستاسو نه معجزه (۱) زه جوړوم تاسو له د ختمه نه مثل د صورة د مرغئ (بنا پیرك) پس پوکے کوم هغے کښ پس شی مرغئ په اذن د الله تعالیٰ او زه جوړوم د موره ګنګ پیدا شوے (۳) او زه جوړوم برګے او زه جوندے کوم مړے په اذن د الله تعالیٰ -

وجه د استدلال داده انفخ - ابرئ - احیی - په صیغه د متکلم مجاز دے -

(۲۲) قوله تعالیٰ - فما ربحت تجارتهم - مختصر ص۶۱ فلما کانت التجارة سببا للربح اسند الیها مجازا - دسوقی ص۶

ترجمه:- پس ربح نه ده کړی سوداګری د دوی - دا اسناد د ربح مجاز ته مجاز دے - اصلی معنی داده چه ربح نه ده کړے سوداګرو په سوداګرے کښ هر کله چه وه تجارت سبب د ربح - نو اسناد ئے او کړه تجارت ته مجازاً

(۲۳) قوله تعالیٰ - ولما وقع علیهم الرجز قالوا یا موسیٰ ادع لنا ربك بما عهد عندك لان کشفت عنا الرجز لنؤمنن لك ولنرسلن معك بنی اسرائیل الآیة پاره ۹ - اعراف رکوع ۶

(ترجمه) هر کله چه واقع شو په قوم د فرعون باندے عذاب (الی) نو او ویل هغوی چه یا موسیٰ سوال او که د رب ستا نه ځمونږ د پاره په سبب د هغی چه وعده ئے کړی ده په نزد د ستا - خامخا په شرط د دے که لری که تا ځمونږ نه عذاب لره - نو خامخا ایمان به راوړو مونږ په پیغمبری ستا - او خامخا او به لیږو مونږ ه - سره ستا بنی اسرائیل **اوګورے** لان

Marfat.com

کشفت الخ خطاب دے موسیٰ تہ۔

(۲۴) قولہ تعالیٰ۔ خذ من اموالھم صدقۃ تطھرھم وتزکیھم پارہ توبۃ رکوع ۱۳/۲

(ترجمہ) واخلہ د مالونو د وی نہ زکوٰۃ ۔ تہ پاک کوی د وی لرہ دکفر او کناہ نہ او صفا کوی د وی لرہ ۔ **اوکورے** خطاب د تطھرھم وتزکیھم الخ محمد علیہ السلام تہ ۔ اوداکار د خدائے دے۔

(۲۵) قولہ تعالیٰ۔ حکایتہ من الملک انا منجوک واھلک اِلّا امرأتک کانت من الغابرین ہ پارہ ۲۰ عنکبوت ۱۶/۴

(ترجمہ) مونږ خلاصوہ تالرہ او اھل ستالرہ مګر ښځے ستالرہ دا دھغہ چا نہ چہ نہ وی پہ دوزخ کښ ـــ نسبت د ہ (منجوک) فرشتوتہ ۔

(۲۶) قولہ تعالیٰ۔ انا مھلکوا اھل ھذہ القریۃ پارہ ۲۰ عنکبوت روکوع ۴/۱۶

(ترجمہ) مونږ ھلاک کوونکی یو د ی کلی **اوکورے** نسبت د (مھلکو) فرشتوتہ او کار د خدائے دے۔

بحث دروئیشتم پہ اثبات د فضیلت د سفر د زیارۃ د قبر د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم او تردید د منع د سفر الی زیارت قبر النبی صلعم

(۱) سب علماء کا اتفاق ہے کہ ابن تیمیہ لے قول بحرمت زیارت قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم و السفر الیہ میں۔ اور اللہ تعالیٰ کو محل حوادث ٹھہرانے میں۔ اور مثل اس کے عدم وقوع ثلث میں بلفظ ثلثا کے۔ وغیرہ وغیرہ۔ شیخ یوسف بن اسمٰعیل۔ بعد ترجیح دینی ابن حجر مکی کی ابن تیمیہ پر لکھتے ہیں۔ قلما یخلو کتاب منھا من شذوذہ فی مسائل یخالف بھا مذاھب المسلمین۔ ولیشنع علیٰ علماء الاسلام۔ ولاسیما الاولیاء العارفین کالشیخ الاکبر سیدی محی الدین فقد کفرہ واخرجہ من الدین۔ مع ان جمھور الامۃ اتفقوا علی انہ من اکابر الاولیاء وسموہ سلطان الاولیاء واظن بل اتیقن ان السبب الوحید لعدم انتفاع الناس بکتب ابن تیمیہ وعلمہ مع جلالۃ قدرہ۔ شذوذہ فی تلک المسائل واعتراضہ علی ھؤلاء الاکابر۔ وماشبھت الا بکنوز مملوۃ من الجواھر النفیسۃ ولکنھا مرصودۃ من بدعہ ومخالفتہ للامۃ۔ بحیات قاتلات۔ فھی تمنع الناس من الاقبال علیھا۔ والانتفاع بما ۱۲ مواھب لدنیہ۔ مقصد عاشر فصل ثانی۔ مصنفہ ابن حجر عسقلانی۔ ثم عجالہ برسادولہ ص۱۷

(۲) وقد افرط ابن تیمیۃ من الحنابلۃ حیث حرم السفر لزیارۃ النبی صلی اللہ علیہ وسلم۔ کما افرط غیرہ حیث قال کون الزیارۃ قربۃ معلوم من الدین بالضرورۃ وجاحدہ محکوم علیہ بالکفر۔ ولعل الثانی اقرب الی الصواب لان تحریم ما اجمع علیہ العلماء فیہ بالاستحباب یکون کفرا۔ لانہ فوق تحریم المباح المتفق علیہ فی ھذا الباب ۱۲ (الی قولہ) ابن تیمیہ اور اُس کے شاگرد ابن قیم ابن عبد الہادی کا اس مسئلہ میں اور ایسے ہی بعض اور مسایل میں اجماع سے خلاف کرنے کی وجہ سے وہ حنبلی ہونے سے خارج ہوگئے ہیں ۱۲۔ شرح القاری للشفاء۔ ثم رسالہ عجالہ برسادولہ ص۲۱

(۳) ابن تیمیہ نے نہ کوئی صوفی چھوڑا ہے اور نہ کوئی فقیہہ۔ اور نہ کوئی عالم ان علم کلام میں اشعری و ماتریدی

Marfat.com

اور نہ کوئی اور عالم - علامہ شہاب الدین الخفاجی الحنفی شرح شفا میں بعد قولہ صلی اللہ علیہ وسلم (لعن اللہ قوما اتخذوا قبور انبیائھم مساجد) لکھتے ہیں - واعلم ان ھذا الحدیث ھو الذی دعیٰ ابن تیمیۃ ومن تبعہ کابن القیم الی مقالتہ الشنیعۃ التی کفروہ بھا - وصنف فیھا السبکی مصنفا مستقلا - وھی منعہ من زیارۃ قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم وشد الرحال الیہ - وھو کما قیل - لمھبط الوحی حقا ترحل النجب - وعند المرتجی ینتھی الطلب - فتوھم انہ حمیٰ جانب التوحید - بخرافات لا ینبغی ذکرھا - فانھا لا تصدر عن عاقل فضلا عن فاضل اھ شرح شفاء للخفاجی - ثم رسالہ عجالہ برسادولہ ص۲۱

(۴) بعد شرح حدیث شد الرحال فتح الباری میں ابن حجر عسقلانی لکھتے ہیں - فبطل بذالک قول من منع شد الرحال الی زیارت القبر الشریف وغیرہ من قبور الصالحین واللہ تعالیٰ اعلم اھ فتح الباری - ثم رسالہ عجالہ برسادولہ ص۲

(۵) علامہ زرقانی فرماتے ہیں - ولکن ھذا الرجل یعنی ابن تیمیۃ ابتدع لہ مذھبا وھو عدم تعظیم القبور - وانما تزار للترحم والاعتبار بشرط ان لا یشد الیھا رحل - فصار کل ما خالفہ عندہ کالصایل لا یبالی بما یدفعہ - فاذا لم یجد لہ شبھۃ واھیۃ یدفعہ بھا بزعمہ - انتقل الی دعوی انہ کذب علی من نسب الیہ مجازفۃ وعدم نصفۃ وقد انصف من قال فیہ علمہ اکبر من عقلہ اھ - شرح المواھب اللدنیۃ - ثم عجالہ برساد ولہ ص۳

(۶) وزیارۃ قبرہ مندوبۃ ای باجماع المسلمین - وما نسب الی الحافظ ابن تیمیۃ الحنبلی من انہ یقول بالنھی عنھا - فقد قال بعض العلماء انہ لا اصل لہ - وانما یقول بالنھی عن شد الرحال الی غیر المساجد الثلاث - اما نفس الزیارۃ فلا یخالف فیھا - کزیارۃ سایر القبور ومع ھذا فقد رد کلامہ کثیر من العلماء - وللامام السبکی فیہ تالیف منیفۃ اھ - شامی جلد۲ آخر الحج ص۲۷۹ اقول لیت شعری - قول بعض العلماء انہ لا اصل لہ اھ غلط فاحش الا ترمی الی من کان بمسافۃ السفر لا یکون لہ طریق الی الزیارۃ سوی شد الرحال - فھذا ممنوع عندہ من الزیارۃ فیکون آخر کلام ھذا البعض منافیا لاول کلامہ - فظھر انہ یقول ابن تیمیۃ بمنع زیارۃ البعید من المدینۃ - وشد الرحال -

(۷) قال ابن تیمیۃ - ومالک من اعظم الائمۃ کراھیۃ لذالک (ای لزیارۃ قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم یقال لہ فی ای کتاب نص علی کراھتہ - فانہ نص فی روایۃ - ابن وھب عنہ - وھو اجل اصحابہ - انہ یقف للدعاء - واقل مراتب الطلب الاستحباب - وجزم بہ الحافظ ابو الحسن القابسی - وابو بکر بن عبد الرحمان وغیرھما من ائمۃ مذھب مالک - وجزم بہ العلامۃ خلیل بن اسحاق فی منسکہ - افما یستحیی ھذا الرجل من تکذیبہ بما لم یحط بعلمہ - انہ صار کل ما خالف ما ابتدعہ لفاسد عقلہ کالصایل لا یبالی بما یدفعہ - فاذا لم یجد لہ شبھۃ واھیۃ یدفعہ بھا بزعمہ - انتقل الی دعوی انہ کذب علی من نسب الیہ مجازفۃ وعدم نصفۃ - وقد انصف من قال فیہ علمہ اکبر من عقلہ - شرح المواھب للدنیہ - ثم رسالہ عجالہ برسادولہ ص۳۰

Marfat.com

علامہ فعل (تحریف معنوی قول مالک) فی مسئلۃ الزیارۃ

(۱) حافظ ابن حجر عسقلانی فتح الباری میں شد رحال والی حدیث میں لکھتے ہیں۔ کہ ابن تیمیہ اپنے قول تحریم شد الرحال الی زیارت قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم کے استدلال میں مقولہ ذیل جو امام مالکؒ سے منقول ہے پیش کرتا ہے عن مالک انہ کرہ ان یقول زرت قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم بعد اس کے تردید میں فرماتے ہیں وقد اجاب عند المحققون من اصحابہ بانہ کرہ اللفظ ادباً۔ لا اصل الزیارۃ فانہا من افضل الاعمال واجل القربات الموصلۃ الی ذی الجلال وان منشو وعیتہا محل اجماع بلانزاع واللہ تعالیٰ الہادی الی الصواب اھ فتطلانی فتح الباری سے ثم رسالہ عجالہ برسادولہ ص۲۰

(۲) بلحاظ ادب وحیات نبوی (زرت قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم) بولنا مکروہ سمجھتے ہیں بجائے اُس کے (زرت النبی صلی اللہ علیہ وسلم) کہنا چاہیئے۔ اور ابن تیمیہ اِس قول امام مالکؒ کا اپنے مدعاء کے مطابق یہ مطلب ٹھہراتے ہیں۔ کہ زیارت قبر شریف مکروہ ہے۔ کیا خوب۔ اللہ تعالیٰ فہم دے اھ رسالہ عجالہ برسادولہ ص۲۲

بحث خلیر ولیشتم دے پہ اثبات د استقبال قبر تہ اوپہ تردید دمنع (الاستقبال الی القبر) فی الدعاء

(۱) قال ابن الہمام الحنفی۔ ان استقبال القبر الشریف افضل من استقبال القبلۃ۔ واما ما نقل عن الامام ابی حنیفہؒ ان استقبال القبلۃ افضل۔ فمردود بما رواہ الامام نفسہ فی مسندہ عن ابن عمرؓ انہ قال من السنۃ استقبال القبر المکرم وجعل الظہر للقبلۃ اھ فتح القدیر جلد ۱۔ ثم رسالہ عجالہ برسادولہ ص۲۳

(۲) علامہ زرقانی شرح مواہب لدنیہ میں۔ ائمہ مذاہب اربعہ سے استحباب استقبال الی القبر الشریف عند الدعاء نقل فرماتے ہیں۔ اور لکھتے ہیں کہ جس کسی نے امام ابی حنیفہؒ سے خلاف اس کے نقل کیا ہے وہ غیر صحیح ہے اذلم ینقلہ عن الامام احد من اہل مذہبہ فی کتبہم طافحۃ باستحباب التوسل (باہل القبور) ونقل المخالف غیر معتبر فایاک ان تغتر بذالک اھ شرح المواہب ثم رسالہ عجالہ برسادولہ ص۲۲

(۳) روی القاضی عیاض بسندہ الی ابن حمید احد رواتہ۔ مالکؒ۔ قال ناظر ابو جعفر امیر المومنین۔ مالکا فی مسجد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ فقال مالک یا امیر المومنین لا ترفع صوتک فی ہذا المسجد فان اللہ ادب قوما فقال لا ترفعوا اصواتکم ومدح قوما فقال ان الذین یغضون اصواتہم۔ وذم قوما فقال ینادونک وان حرمتہ میتا کحرمتہ حیا کحرمتہ میتا۔ فاستکان لہا ابو جعفرؓ۔ وقال یا ابا عبد اللہ استقبل القبلۃ وادعو۔ ام استقبل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ فقال ولم تصرف وجہک عنہ وہو وسیلتک ووسیلۃ ابیک آدم علیہ السلام الی اللہ تعالیٰ یوم القیامۃ۔ بل استقبلہ واستشفع بہ فیشفعہ اللہ تعالیٰ۔ شفاء عیاض۔

Marfat.com

(۴) علامہ شہاب خفاجی حنفی شرح میں فرماتے ہیں۔ وفی ھذا رد علی ما قالہ ابن تیمیۃ من ان استقبال القبر الشریف فی الدعاء عند الزیارۃ امر منکر لم یقل بہ احد۔ ولم یروا الا فی حکایۃ مفتراۃ علی الامام یعنی ھذہ القصۃ التی اوردھا المصنف۔ قاضی عیاضؒ ھذا (ای فی الشفاء) وللہ در المصنف حیث اوردھا بسند صحیح۔ وذکر انہ تلقاھا عن عدۃ من ثقۃ شایخہ۔ فقول ابن تیمیۃ انھا امر منکر کذب محض ومجازفۃ من ترھاتہ۔ وقولہ لم یقل ولم یرو۔ باطل فان مذھب مالکؒ واحمدؒ والشافعیؒ (والامام الاعظم کما مر) استحباب استقبال القبر الشریف فی السلام والدعاء۔ وھو مسطر فی کتبھم اھ شرح الشفاء ثم رسالہ عجالہ برسادولہ ص۲۲

علامۃ الوھابیۃ۔ القول بکون العرش مکانا للہ تعالیٰ وھو مردود۔ وکفر عند جمیع اھل السنۃ والجماعۃ۔

بحث پنځوسیتم په اثبات د تبرکات د انبیاء او د اولیاء کرام په آیة او احادیث او په اقوال د معتبرو علماء کرام سره

(۱) قولہ تعالیٰ۔ اذ ھبوا بقمیصی ھذا فالقوہ علی وجہ ابی یأت بصیرا (الی قولہ) فلما جاء البشیر القاہ علی وجھہ فارتد البصیرا۔ پارہ ۱۳ یوسف رکوع ۱۰

ترجمہ:۔ اوسئ قمیص زما چہ دا دے لیس واچوے د دغہ قمیص په مخ د پلار زما را به شی روغ په ستر گو۔ پس هر کله چه راغے۔ زیرے کونکئ۔ نو وائی چوه قمیص لره په مخ د هغه نو اوگرځیده روغ په ستر گو۔ **اوگورے خیر او فائدے د تبرکات۔**

وھو قمیص ابراھیم علیہ السلام الذی لبسہ حین القی فی النار کان فی عنقہ فی الجب وھو من الجنۃ امر جبرئیل بارسالہ لہ وقال ان فیہ ریحھا۔ ولا یلقی علی مبتلا الا عوفی۔ جلالین

ترجمہ:۔ دغہ قمیص دابراھیم علیہ السلام وہ۔ هغه چه اغوستے وہ هغه وخت کښ چه کوز کړے شوے وہ هغه په اور کښ اودا قمیص دجنۃ وہ۔ امر کړے شوے وہ جبرائیل علیہ السلام ته چه په لیږلو دے قمیص۔ د پارہ دابراھیم علیہ السلام اوویلی وہ چه په دے قمیص کښ بوے د جنت دے اونشی اچولے دا قمیص په بیمار باندے۔ مګر جوړ شوے دے۔

(۲) قولہ تعالیٰ۔ قال لھم نبیھم آیۃ ملکہ ان یاتیکم التابوت فیہ سکینۃ من ربکم وبقیۃ مما ترک آل موسی وآل ھارون تحملہ الملئکۃ الخ پارہ ۲ بقرۃ رکوع ۳۲/۱۶

ترجمہ:۔ ویلی دی خلقو ته پیغمبر علیہ السلام ددوی چه علامه د بادشاهی د طالوت دا ده چه رالښی تاسو لره هغه صندوق چه په هغه کښ سکینه د رب ستاسو نه اوپه دے صندوق کښ بقیه لعض د هغه څیزونو نه چه پریښودے دی موسیٰ علیہ السلام اوهارون علیہ السلام۔ رالوړی دغه صندوق لره فرښتے۔ ویلی دی مفسرینو

Marfat.com

اختلاف کړے دے سلفو[رض] پہ دغہ بقیہ کښ۔

(۱) ابن عباس[رض] ویلی دی۔ چہ هغہ ټوټی د تختے د توراة دی او همسا[۲] د موسیٰ علیہ السلام دی

(۲) او چا ویلی دی چہ همسا[۱] د موسیٰ علیہ السلام او همسا[۲] د هارون علیہ السلام او څہ قدر[۳] د تختو د تورات دی۔

(۳) او چا ویلی دی چہ هغہ جنډه[۱] وه او تورات وه

(۴) او چا ویلی دی چہ هغہ همسا[۱] د موسیٰ علیہ السلام او پیزار[۲] دده۔ او همسا[۳] د هارون علیہ السلام او پټکئ[۳] دده۔ او او بڑے[۵] د هغہ ترنجبین دے چہ رالیږلی شوے وه پہ بنی اسرائیل باندے۔ او د دغہ صندوق پہ نزد د بنی اسرائیل چہ پہ میراث وړه د لره د دوی زمانہ پہ زمانہ۔ او وه بنی اسرائیل چہ حاضریده جهاد تہ نو طلب بہ ئے کوه د مدد پدے صندوق سره پہ کفار باندے۔ پس کامیاب بہ شوه۔ تفسیر خازن او معالم او مدارک

(۳) وقوله تعالی۔ یا ایها الذین آمنو لا تحلوا شعایر الله ولا الشهر الحرام ولا الهدی ولا القلائد الخ پاره ۶ رکوع ۱/۵

ترجمه:۔ ای هغہ کسانو چہ تاسو ایمان راوړے حلال مه ګڼړے علامات د دین د خدائے تعالیٰ او نہ میاشت د محرم او نہ هدیہ۔ او نہ قلائد۔

معلومیږی د دین تعظیم او عزة د تبرکات ځکہ چہ تبرکات متعلق دی د هغہ چا سره چہ واجب دی تعظیم د هغہ۔

تبرک پہ ولیښتو کښ

(۱) عن عثمان بن عبد الله بن موهب[رض] قال ارسلنی اهلی الی سلمة[رض] بقدح من ماء۔ وکان اذا اصاب الانسان عین او شئ بعث الیها مخضبه۔ فاخرجت من شعر رسول الله صلی الله علیه وسلم۔ وکانت تمسکه فی جلجل من فضة فخضخضت له۔ فشرب منه۔ قال فاطلعت فی الجلجل فرأیت شعرات حمرأ رواه البخاری جلد ۱۔ ثم المشکوٰة الطب والرقی ص ۳۹۰

ترجمه:۔ روایت شوے دے د عثمان (مذکور) نہ۔ ده ویلی دی چہ لیږلے وه ما لره اهل بیت زما پہ طرف (د ام المومنین) ام سلمة[رض] سره د پیالئ د اوبو۔ او حال دا دے۔ وه چہ او بہ رسیده یو بنده تہ۔ نظر او یا یو شئ د بیمارونہ۔ نو او بہ لیږه دغہ انسان۔ ام سلمه[رض] تہ۔ لو ښے د اوبو خپل۔ نو با هر کړه هغے ولیښتہ د رسول الله صلی الله علیه وسلم۔ او حال دا دے چہ وه ام سلمه[رض] چہ ساتل بہ ئی دغہ ولیښتہ پہ جلجل۔ د سپینو زرو کښ۔ پس او بہ ئی څکلی د هغہ اوبو نہ۔ ویلی دی عثمان راوی چہ ما

Marfat.com

اوکتل په جلجل مذکور کښ - نو اومے لیده ولیښته سور رنګ - (او په دے معنی نقل شوی دا احادیث)

(۲) ددغه عثمان مذکور نه - بخاری - ثم مشکوٰة ترجل ص۳۸۴

(۳) اود انسؓ نه - متفق علیه ثم مشکوٰة باب الحلق ص۲۳۲

(۴) اود عثمان بن عبدؓ الله نه - بخاری جلد ۱ وضوء ص۲۹

(۵) اود انسؓ نه - بخاری جلد ۱ وضوء ص۲۹ او نور ویلی دی -

شارح عینی - کانوا یتبرکون ویستشفون من برکتها فیشربون الماء فیحصل لهم الشفاء -

عینی البخاری

ترجمه :- وه مسلمانان چه تبرک به ئے حاصلولو - او طلب د شفاء به ئے کولو د برکة د ویښتونه

پس څکلے به ئي دغه اوبه - پس حاصله به شوه دوے لره شفاء

تبرک په لاس مبارک

(۱) عن انسؓ قال کان رسول الله صلی الله علیه وسلم - اذا صلی الغداة جاء خدم المدینة بآنیتهم - فما یوتی باناءٍ الا غمس یده فیه - ورب ماجائه فی الغداة - الباردة فیغمس یده فیها رواه مسلم جلد ۲ ص۲۵۶

ترجمه :- روایت شوے ده انسؓ نه - ده ویلي دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په هغه وخت کښ مونځ د صبائی به ئي اوکړه - نو را به وړه خادمانو د مدینه منوره نه لوخی خپل نو را به نه وړے شه به یوه لوخے مګر دننه کوه به رسول الله صلی الله علیه وسلم لاس خپل په دغه لوخی کښ او ډیرے پیرے را به ئي وړه ده لره په صباح کښ او به یخے - پس دننه به کړه د لاس خپل په هغے کښ.

ویلي دی امام نووی - چه په دے حدیث کښ دلیل دے په اثبات د تبرک حاصلولو په آثار د صالحینؒ او بیان د هغے شئ دے چه وه اصحابؓ په هغے باندے چه -

(۱) تبرک دے په آثار د رسول الله صلی الله علیه وسلم -

(۲) او تبرک په دننه کولو د لاس کریمه د ده په لوخی کښ -

(۳) او تبرک د دوی په ویښتو مبارکو د ده

(۴) عزت کول د دوی ویښتو لره - د دے نه چه پریوزی یوه شئ د ویښتو نه مګر په لاس د یوه سړے کښ چه وړاندے شوے وی دے ویښتو نووی المسلم جلد ۲ ص۲۵۶

تبرک په جامو

(۱) عن ام عطیهؓ قالت قال رسول الله صلی الله علیه وسلم - حین توفیت بنته علیه السلام فاذا فرغتن

Marfat.com

(من الغسل) فاذنني فلما فرغنا آذنناه فاعطانا حقوه - فقال اشعرنها ایاه الخ رواه البخاری بستة اسانید جلد ۱ جنایز ص ۱۳۹ و ص ۱۴۰

ترجمه :- روایت شوے دام عطیة رض نه - دی ویلی دی چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم په هغه وخت کښ چه وفات شوے وه لور ددہ علیه السلام - پس هغه وخت چه فارغ شے تاسو غسل دے نه نوخبر کئ مالره - نو پس هر کله چه فارغ شو مونږ دغسل نه - نوخبر کړه مونږ حضور صلی الله علیه وسلم لره - نو هغه راکړه مونږ لره حقوَ (یعنی ازار بند) خپل او او فرمایل چه داحقو شعار (یعنی هغه جامه چه په بدن کښ لګی) کئ دے لره

(۲) قال العلامة العینی - هو اصل فی التبرك بآثار الصالحین - عینی البخاری و فتح الباری و نووی و مرقات و لمعات و الاشعة و مدارج النبوة

ترجمه :- داحدیث دلیل اصلی دے په اثبات د تبرك کښ - په تبرکات د صالحانو او (پیغمبرانو او اولیاؤ وغیرهم) سره

(۳) قالت اسماء هذه جبة رسول الله صلی الله علیه وسلم (الی قولها) فنحن نغسلها للمرضی نستشفی بها - رواه مسلم جلد ۲ لباس ص ۱۹۱

ترجمه :- ویلی دی اسماء رض چه داجبه (یعنی پټکئ) د رسول الله صلی الله علیه وسلم ده - (تر دے قول د هغے) پس مونږ و پټکو داجبه د پاره د بیمارانو - طلب د شفاء کوه په دے جبه سره

(۴) نووی ویلی دی چه په دے حدیث کښ دلیل په مستحب والی ده تبرك په آثار د صالحینو او په جامو دوے - نووی المسلم جلد ۲ لباس ص ۱۹۱

(۵) پنځم حدیث د سهل رض پحق د بردہ کښ د پاره د کفن - روایة کړے بخاری جلد اجنایز ص ۱۴۱ علامه عینی فرمایلی دی - چه په دے حدیث کښ اثبات د تبرك دے په آثار د صالحین - عینی البخاری جلد ۱ جنایز ص ۱۴۱

(۶) شپږم حدیث د ابن عمر رض په حق د قمیص د رسول الله صلی الله علیه وسلم کفن کولو کښ روایت کړے دے بخاری جلد ۱ جنائز ص ۱۷۰ و ابوداؤد جلد ۲ جنایز ص ۸۵

اثبات د تبرکات په اقوال

(۱) فرمایلی دی علامه شیخ حقی رح - ثابت شوے دے چه رسول اکرم صلی الله علیه خرنیلے دے شریف سره ددہ معمر بن عبد الله رض - پس ورکړه ده - نیم و لینبته د سر خپل ابی طلحه لره - او تقسیم کړی کړه باقی و لینبته د سر خپل په منځ د اصحاب کرامو کښ یو یو ویښته یا دوه دوه ویښته - پس

Marfat.com

تبرک به کوه د دی په دغه ولیښلو- او امداد به کولے شو د دوی لره په دغه ولیښتو سره ترڅو پورے چه وه کرځونکے دے ولیښتو لره - او ویلی په کتاب اسرار محمدیه کښ - که چرے کیښو دے شوه ولیښته[1] د رسول الله صلی الله علیه وسلم او یا همسا[2] د ده او دُرّه[3] د ده په قبر د گنهگار باندے نو خلاص به شی دغه گنهگار په برکتونو د دغه خزانے د عذاب نه - او که وی دغه څیزونه په کور د انسان کښ یا په کلی کښ نو او به نه رسیږی او سیدونکو د دغه ځایونو ته بلا په برکت د هغے سره اگر که د وی په نه پوهیږی او د دے قسم او به[4] د زمزم دی او د غسے[5] کفن لوند شوے دے او باطن[6] د غلاف د کعبه شریف دے - او کفن[7] کول د غلاف مذکور دے - او لیکل[8] د قرآن مجید په کاغذونه او ایښودل د دغه کاغذونه په لاسونو د مړو کښ (انتهی) -

ځه وایم که چرے او ویلے شی په اعتراض کښ په تحقیق ثابت شوی ده چه په خزانو د بادشاهانو خصوصاً په خزانه د اولاد د عثمانؓ یوه شئ د هغه قسم چه تبرک کولے شی په هغه سره لکه چړه د نبی صلی الله علیه وسلم او غیر د دے - او لیدلی مے دی دوی لره چه امداد نشی کولے د دوی او حال دا دے چه سره د دوی څه شئ وی چه جنډه ده او رسیږی کلی د دوی ته آفات ډیر - مونږ جواب کوؤ چه دا آفات راغلی دی د وجه د بے عزتی د دغے خلقو د دغه محترمو تبرکاتو لره - او گورے دے خبرے ته چه نه به راته طاعون مکه معظمه ته او نه مدینه منوره ته - نو هر کله چه بے عزتی او کړه دغه خلقو د دواړو - نو راغے طاعون دغه دواړو کلو ته - روح البیان جلد ا توبه - په دے آیة پسے ولا تصل علی احد منهم مات ابدا ص ۹۳۲

(۲) فکان کل ثابت الایمان منشرح الصدور به یرحل الی المدینة ثم بعد ذالک فی کل وقت الی زماننا لزیارة[1] قبر النبی صلی الله علیه وسلم والتبرک[2] بمشاهد آثاره - وآثار اصحابه[3] الکرامؓ - فلا یاتیها الا مومن هذا کلام القاضی عیاضؒ - نووی المسلم جلد ا ص ۸۴

ترجمه:- پس هر هغه څوک چه ثابت وی ایمان د هغه نو واضح اور وښانه وی سینه د هغه په دے سره ځی مدینه منوره ته او پس د دغه نه - هر وخت تر زمانه زمونږ پورے - د پاره د زیارت د قبر د رسول الله صلی الله علیه وسلم - او د پاره د تبرک په ځایونو د لیدلو د آثارو د ده او د پاره د لیدلو د آثار د اصحاب کرامو - پس نه راځی مدینه منوره ته مگر مومن - دا بیان د قاضی عیاضؒ دے -

(۳) قوله تعالی (مثل الذین اتخذوا من دون الله اولیاء) ای اصناماً یرجون نفعها جلالین هذا وجه الشبه اتخذوا اصناما یعبدونها (الی قوله) وحمل المفسر (لفظ) الاولیاء علی الاصنام مخرج للاولیاء بمعنی المتولین فی خدمة ربهم فان اتخاذهم بمعنی التبرک بهم والالتجاء[2] لهم

Marfat.com

والتعلق باذیالھم مامور بہ - وھم اسباب عادیۃ تنزل الرحمۃ والبرکات عندھم - لانھم (ای لا لسبب ایجادھم وخلقھم لقرینۃ قولہ اسباب عادیۃ - خلافا لمن (ای لوھابیۃ جَھَل وعاند وزعم اَنَّ التبرک بھم وخلقھم شرک - صاوی جلد ۳ عنکبوت ص۱۹۷

ترجمہ:- مثال دھغہ کسانو چہ نیولے ئې دی غیر دا للہ نہ بتانولرہ خدایان امید کوی دنفع دبتانونو داوجہ دمشابھۃ دہ - نیولے بتانولرہ پہ دے شان چہ عبادت د ھغوی کوی ومنع کول د مصنف دجلالین دلفظ دا ولیانہ پہ بتانو سرہ خارجوی ھغہ اولیاء لرہ چہ مشغول وی پہ خدمت (یعنی عبادۃ) دربخیل - نو نیول د ھغوا پہ معنی دتبرک پہ ھغوی سرہ - او دپناہ نیول ھغوی لرہ پہ حاجتونو کښ خدائے تعالیٰ تہ - او منکلی لکول پہ لمنو د ھغوی سرہ - خدائے تعالیٰ امر کړے پہ دے قول (وابتغوا الیہ الوسیلۃ) او دا اولیاء اسباب عادیہ دی (یعنی جاری دے عادت د اللہ تعالیٰ پہ دوی سرہ) پہ دے شان چہ نازلیږی رحمۃ او برکتونہ پہ حضور د دوی نہ پہ ایجاد او خلق د دوی (پہ دلیل د دے لفظ ھم اسباب عادیۃ) خلاف ثابت دے وھابیانو لرہ - او غلط گمان کوی دوی چہ تبرک پہ اولیاء کرام شرک دے - (اقول) **عجب وایم** چہ دا وھابیان پہ دے غلط عقیدہ او قول پخپلہ کافر شول لکہ احادیث ډیرو او فقہاؒ فرمایلی دی -

(۴) وان من ارادا لصلوٰۃ فی مساجد الصالحین والتبرک بھا متطوعا بذالک فمباح ان قصد ھا باعمال المطی وغیرہ - ولا یتوجہ الیہ ما فی ھذہ الحدیث - عینی البخاری جلد ۳ شد الرحال ص۶۸۳

ترجمہ:- پہ شرط دے ھغہ څوک چہ ارادہ اوکړی د مونځ کولو پہ جماعتونو د صالحانو کښ او ارادہ اوکړی دتبرک پہ دغہ مونځ چہ نفل کوونکے وہ نو دغہ مباح روا دے - کہ چرے قصد ئې کړے وہ پہ اعمال د مطی (یعنی پہ شان د اعمالو د مطی) او غیر دا دہ نہ - او نہ متوجہ دے تہ - ھغہ شئ چہ پہ دے حدیث کښ دے -

(۵) وکذا اخذ شعر النبی صلی اللہ علیہ وسلم ممن عندہ واعطاہ ھدیۃ عظیمۃ لا علی وجہ البیع والشراء لا باس بہ - سراجیہ - بیوع جلد ۳ ص۱۵۲

ترجمہ:- او کذا چرے واخستہ ولینبتہ د نبی صلی اللہ علیہ وسلم دھغہ چا نہ چہ وہ پہ نزد دده - او ورئې کړہ ھدیہ لویہ - نہ پہ طریقہ دبیع او شراء - نو باک نشتہ پہ دے (یعنی روا دی)

بحث شپږ ولیشتم پہ اثبات د قضا عمری کښ پہ آیا تو نو سرہ دے

(۱) اول دلیل:- اقیموا الصلوٰۃ دے - حکم چہ قضا عمری مقضا ده درے قسمہ (۱) یقینی (۲) ظنی - (۳) وھمی - القضاء یجب بما یجب بہ الاداء علی المذھب الصحیح - (۱) بحر جلد ۲ فوایت ص۸۵ الراجح (۲) طحطاوی فوایت ص۲۶۴ (۳) درمختار جلد ۱ فوایت ص۴۸۷ عند المحققین (۴) منار (۵) نور الانوار امر ص۳۴ قال عامۃ المشایخ (۶) حسامی (۷) مولوی امر ص۱۹۰ (۸) غایۃ التحقیق امر ص۸۶ -

Marfat.com

ان عندنا النص الموجب للاداء وهو قوله تعالیٰ اقیموا الصلوٰة لعینه دال علیٰ وجوب القضاء لاحاجة الی نص جدید۔ نور الانوار ص۳۴ فان نص القضاء مظهر لوجوب القضاء بالنص السابق لا مثبت۔ مولوی امر ص۱۹۴

ترجمه:۔ قضا ثابتیږی په هغه دلیل چه ثابتیږی په هغے سره ادا۔ دا مذهب[1] دے دا صحیح[2] دے دا راجح[3] دے دا عند المحققین[4] دے۔ دا قول دعامة المشائخ[5] دے په نزد زمونږ دلیل د اداء او قضاء۔ اقیموا الصلوٰة دے۔ **نوځه وایم** چه دا آیة دټولو مذکور اقسامو د قضا عمری دے۔

(۲) دویم دلیل دا دے چه قضاء[1] عمری صلوٰة کامله دے۔ په شروط ارکان واجب وسنت مستحب او په فضیلت د وقت۔ او هر مونځ[2] چه دا سے وی۔ هغه عبادة مامور بها دے (په دے دلایل)

(۱) یا ایها الناس اعبدوا ربکم الخ بقره۔ (ترجمه) یا خلقو عبادت د رب اوکئ۔

(۲) ان هٰذا ربی وربکم فاعبدوه الخ آل عمران۔ (ترجمه) دا (چه صفات بیان شو) رب زما دے او رب ستاسو دے عبادة د ده اوکئ۔ نو قضا عمری ثابته شوه۔

(۳) دریم دلیل دا دے چه قضا[1] عمری صلوٰة کامله دے۔ په فرائض د واجبو۔ سنتو او مستحبو سره۔ او هر مونځ چه دا سے وی هغه حسنه مامور بها (په دے دلایل

(۱) من جاء بالحسنة فله عشر امثالها الخ (ترجمه) څوک چه اوکړی نیکی پس هغه لره مثل د هغے دے۔

(۲) من جاء بالحسنة فله خیر منها الخ (ترجمه) هغه څوک چه اوکړی نیکی نو هغه لره غوره د هغے نه ده۔

نو معلومه شوه چه بے حسابه مراد دے۔

(۳) اقم الصلوٰة طرفی النهار وزلفا من اللیل ان الحسنات یذهبن السیئات الخ

ترجمه:۔ او که مونځ په دواړو طرفو د ورځی کښ (چه صباح او ماسپخین او ماز ګیر دی) او په ساعتو د شپے کښ (چه ماښام او ماسختن دی) بیشک نیکی لرے کوی ګناهونو لره په دے مذکوره آیتونو کښ دوه فائدے بیان شوی دی۔ یوه[1] ثواب ډیر۔ په دلیل دویم کښ (دویم فائده) عفو د نقصانات د مونځونو۔ او عفو د ګناهونو د تاخیرات د مونځونو۔

اثبات د قضا عمرئ په احادیثو سره

(۱) احادیث د اثبات د قضا عمری (بنا په مذهب[1] صحیح[2] راجح[3] په قول د عامه[4] محققینو) هغه احادیث د امامت جبرئیل علیه السلام د پاره د محمد صلی الله علیه وسلم وغیره چه مذکور دی په بخاری۔ مسلم۔ ترمذی ابوداؤد۔ نسائی۔ ابن ماجه وغیره کښ۔

(۲) احادیث د اثبات د قضا عمری (بنا په قول مرجوح د بعض غیر محققین) ټول احادیث د خندق

Marfat.com

وغیره دی چه دابن مسعودؓ او ابی سعیدؓ خدری او جابرؓ نه منقول دی په البرهان النفس الامری کښ۔

(۱) عن ابی مسعودؓ ان المشرکین شغلوا رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم عن اربع صلوات یوم الخندق حتیٰ ذهب من اللیل ما شاء اللہ تعالی فامر بلالا فاذن ثم اقام فصلی الظهر۔ ثم امر فاذن واقام فصلی العصر ثم امر فاذن ثم اقام فصلی المغرب ثم امر فاذن ثم اقام فصلی العشاء اخرجه ابوداؤد ونسائی والولعلی الموصلی والبیهقی۔ نصب الرایة جلد ۱ فوایت ص۲۹۹

ترجمه:۔ روایة شوے دے دابن مسعودؓ نه چه بیشك مشغول کړے وه مشرکانو رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم لره۔ (سره د اصحابو) دخلورو مونځونو۔ ترهغے چه تیر شود شپے نه هغه چه رضا د خدا ے وه۔ نو امر اوکړه بلال ته نو اذان پس د اقامة اوکړه نو د ماز پسینن مونځ اوکړه۔ بیا امر اوکړه۔ نو اذان پس اقامة اوکړه۔ نو د ماز دیگر مونځ اوکړه۔ نو بیا امر اوکړه نو اذان پس اقامت اوکړه نو د ماښام مونځ اوکړه نو بیا امر اوکړه نو اذان پس اقامة اوکړه۔ نو د ماسختن مونځ اوکړه۔

اثبات د قضا عمری د اصحابو۔ او تابعینو۔ او مجتهدینو

(۱) وفی العنابیة عن ابی نصرؓ فیمن یقضی صلوة عمره من غیران فاته شیٔ یرید الاحتیاط فان کان لاجل النقصان والکراهة فحسن وان لم یکن لذالك لا یفعل والصحیح انه یجوز۔ الا بعد صلوة الفجر والعصر وقد فعل ذالك کثیر من السلفؓ لشبهة الفساد کذا فی المضمرات۔ ثم الهندیة جلد ۱ قضاء الفوائد ص۱۲۴ و قاضیخان جلد ۱ قضاء المتروکات ص۵۶ و تتارخانیة قضاء الفوائد ثم الشامی جلد النوافل ص۴۶۹ و طحطاوی المراقی ص۲۶۸

ترجمه:۔ روایت شوے دے د ابی نصرؓ نه په حق د هغه چا چه قضا راوړی قضا عمری خپله۔ بے د دے چه فوت شوے وی څه شیٔ۔ اراده کوی په کولو د قضا عمری سره د احتیاط۔ پس که چرے وه د قضا کول د وجه د نقصان نه یا د وجه د کراهة نه۔ په مونځونو کښ نو غوره ده۔ او که چرے نه وی د غه وجه نو نده کوی او صحیح (ای غوره) دا ده چه دا مونځ روا دے مګر روستو د مونځ د صباح او د ماز دیگر نه۔ په تحقیق کړے دا مونځ د پیرود سلف نه (یعنی اصحابو او تابعینو) او ایمه مجتهدین لکه ابوحنیفه او اصحاب د ده۔ لکه تصریح کړے ده در مختار او رد المحتار جلد ۴ شهادة ص۴۲۶ و مجموعة الرسائل الشامی جلد ۱ تنبیه الولاة والاحکام ص۳۶۳ و عینی الکنز جلد ۳ شهادت ص۳۳ وغیره)

ځه وایم چه دلیل د اثبات د دے معنی د سلفؓ د احدیث دے۔ قال رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم خیر القرون قرنی ثم الذین یلونهم ثم الذین یلونهم الخ

ترجمه:۔ فرمایلی دی رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم چه غوره د زمانونه ځما زمانه (سل کلونه

Marfat.com

داصحابو) ده - پس ددے نه هغه زمانه ده چه پیوست وی ددے سره (سل کلونه د تابعین)

فعل د سلف رض ډیر قوی حجة دلیل دے

(۱) فعل السلف من اقوی الحجج - زیلعی جلد ۱ اذان ص۹۳

ترجمه:- فعل د سلف د ډیر قوی دلایل نه دے -

(۲) کل خیر فی اتباع من سلف - شامی جلد ۱ اوقات ص۲۸۸ واتحاف المرید شرح جوهرة التوحید ص۱۴۳

ترجمه:- هر خیر په تابعداری د هغه چا کښ دے چه د سلفونه وی -

(۳) وقال ابن مسعود رض - من کان مستنا فلیستن بمن قد مات الخ رواه رزین - مشکواة اعتصام ص۱۴

ترجمه:- ویلی دی عبدالله ځوے د مسعود رض هغه څوک چه دینی لارنیونکے وی نو لار دینی دی اونیسی په هغه چا پسے چه په تحقیق مړ شوے وی -

(۴) څلورم وجه داده چه فقهاء کرام استدلال کړی دی په دے مسئلے د قضاء عمری کښ په فعل د سلف رض لکه بیان شوے دے داتو کتابونو نه -

اثبات د قضا عمری د امام اعظم ابو حنیفة رضی الله تعالی عنه

(۱) قال ابو حنیفة رض ان من قضی خمس صلواة فریضة مع الوتر فی وقت الظهر فی آخر جمعة رمضان بجماعة واذن لاولها واقامة للکل وبدونهما للوتر - ولضم السورة مع الفاتحة فی کلها وضم الرکعة الرابعة وثلث قعدات فی المغرب والوتر - فقد کان جبرا لنقصانات المؤدیات و لتاخیرات الفوائت الموجبة للعقاب - عیون الفقیه ابی اللیث السمرقندی - ثم مجمع الفتاوی باب المرتد وشرح السیر الکبیر للسرخسی وشرح المجمع لصاحب الکنز - ثم رسالة مولانا السندی الشاه منصوری ص۴۸ (بمعنی) فتاوی محمد بن الفضل ثم منیة المفتی - ثم رسالة مولانا السندی ص۴۷ و امام الفتاوی ثم البحر جلد ۱ - نوافل ص۴۱ و فوائد ص۸۰ ودر مختار - ورد المحتار جلد النوافل ص۴۶۹

ترجمه:- ویلی دی ابو حنیفه رض بیشک هغه څوک چه او جار باسی پنځه مونځونه فرض سره د وتر په وخت د ماسپښین کښ په آخر جمعه د رمضان کښ په امامة او اذان د پاره د اول د دغه مونځونو او سره د اقامة د پاره د ټولو - او بے د دواړو د پاره د وتر - او سره د پیوست کولو د سورة د فاتحه لره - په ټولو کښ - او سره د پیوست کولو د رکعة څلورم او هر د درّیو قاعدو په مونځ د ماښام او وتر کښ - پس په تحقیق کیږی دا مونځ جبیره (یعنی پټے) د نقصانات د کړو مونځونو - او جبیره

Marfat.com

دپارہ دتاخیرات د فوت شوُو مونځونوچہ واجب کوی (ثابت کوی) عذاب لرہ۔

اثبات د قضاء عمریٔ پہ اقوال د معتبر و علماء کرام سرہ

(۲) قال الفقیہ ابواللیث المجتہد السمرقندی۔ اذاجاء یوم الجمعۃ الاخیرۃ من شہر رمضان ینبغی للمسلم ان یطہر بدنہ تطہیرا بمبالغۃ ثم یودی جمعۃ وبعد الفراغ من ذالک یصلی خمس صلواۃ یبتداء من وقت الصبح الی العشاء مع الوتر ویخیر فی اداء تلک الصلواۃ بین الاداء بالانفراد اوالجماعۃ لکن الاداء بالجماعۃ اولی تیسیرًا علی الناس ویکون ذالک جبیرۃ منہ لما فات من الصلوٰۃ فی عمرہ بالجماعۃ۔ عیون الفقیہ ابی اللیث السمرقندی جلد ۱ جمعہ ثم مجمع الفتاوی بحث المسایل المتفرقۃ ورق القلم ص۳۰۹ (دا کتاب ما اول دفعہ مطالعہ کړے دے پہ وخت د قاضی صاحب درمکنون څخہ۔ بیا دوہ دفعہ بعد د وفات د دہ نہ پہ حضور د حُوے د قاضی عصمت اللہ صاحب مقام کلی کاکا صاحب زیارت) اوپہ دے معنی۔ شمشی المختصر ثم حاشیۃ فصیح الدین شرح الوقایۃ۔ ثم الکلام الضروری ص۲۵ وتحفۃ المواعظ جمعہ تصنیف لیعقوب چرخی مصنفہ تفسیر لیعقوب چرخی ص۷۲ ثم جامع الفوائد ص۴۶ وفتاوالحجۃ (للامام قاضیخان کما قالہ کبیری ص۵۳۹) ثم جامع الفوائد فوایت ص۴۹ و بنقلہ فتوح الاوراد۔ وروح البیان جلد ۱ الجزء ۷ ص۴۲

ترجمہ:۔ ویلی دی فقیہ ابواللیثؒ ہر کلہ چہ راشی ورځ د جمعہ اخیرہ د میاشتی د رمضان نو مناسب دے مسلمان لرہ چہ پاک کړی بدن خپل پہ ډیر کوشش سرہ اوادا کی مونځ د جمعہ خپل۔ نو لپس د فارغ کیدو د دے نہ۔ اودِ کی پنځہ مونځونہ شروع بہ اوکی د وخت د صباح نہ ترما سختن پورے سرہ دوتر۔ او اختیار دے دہ لرہ پہ کول د دغہ مونځونو پہ مینځ د کولو یوازے اویا پہ امامۃ۔ لکن کول پہ امامۃ غوره دی حُکمہ چہ پہ دے کښ آسانتیا دہ پہ مقتدیانو باندے او کیږی د اجیرہ د پارہ د دغہ مونځونو چہ فوت شوی دی دہ نہ پہ عمر کښ۔

بحث اوہ ویشتم پہ اثبات د آخر الظہر سرہ د جمعہ پہ احادیث سرہ

(۱) عن ابی ہریرۃؓ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من فاتتہ الرکعتان فلیس اربعًا وفی روایۃ الظہر اخرجہ البیہقی۔ مشکوٰۃ جمع قبیل صلواۃ الخوف۔

ترجمہ:۔ روایۃ شوے د ابوہریرہؓ۔ دویلی چہ فرمایلی دی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دغہ څوک چہ فوت شی د دغہ نہ دوہ رکعت فرض د جمعہ (حقیقتًا یا حکمًا لکہ را بہ شی د مرقات نہ) نو اودکہ ی مونځ څلور رکعات د ما نسپنبین۔

Marfat.com

ومما يتعلق بالفوات الحكمي وهو مالا يوجد في الجمعة شرط من شروطها (اي انتفى الشرط اتفاقاً او اختلافاً كما تدل عليه العبارات الآية) فان منها المصر (فقط عند الامام الاعظم) (الى قوله) واختلفوا في حد المصر اختلافاً كثيراً قلما اتفق وقوعه في بلد ولهذا قالوا في كل موضع وقع الشك في جواز الجمعة (اي في فراغ الذمة من فرض الوقت) ينبغي ان يصلوا بعد الجمعة اربع ركعات ينوون الظهر - مرقات آخر الجمعة -

ترجمه: - بعض د هغه مسائل نه چه تعلق د فوات حکمي سره دا دي - چه فوات حکمي هغه دي چه نه موجود يږي په جمعه کښې - يوه شرط د شرطونو د جمعه نه په اتفاق يا په اختلاف - ځکه چه بعض د شرطونو نه مصر دي (په نزد د امام اعظم ابوحنيفه رح تر دے قول د دے پورے) اختلاف کړے دے عالمانو په تعريف د مصر کښې اختلاف ډير - کم ډير دي موجود کيدل د دغه اقوال مختلفو په يو کلي کښې - نو د دے وجه ويلي دي عالمانو - چه په هر ځاے کښې چه واقع شي شك پجواز د جمعه کښې (يعني په دے کښې چه د ده ذمه فارغ شوه) نو مناسب دي (يعني واجب دي) چه او د کړي پس د مونځ د جمعه نه - څلور رکعات نيت دا وکړي د ماسپښين - نو ښه ظاهره شوه د تعريف د فوات حکمي - او د دے قول ولهذا قالوا الخ نه چه فوات حکمي شامل دي دو وصورتونو لره - (۱) صورة د انتفاء د شرط اتفاقاً - (۲) صورة د انتفاء د شرط اختلافاً -

نو په دے بناء وجوه د استدلال په دے حديث مذکوره څلور دي اول وجه داده چه کول د جمعه سره د څلور رکعات د آخر الظهر ثابت دي -

په دے حديث مذکور په هغه کلي کښې چه په هغے کښې شرط د وجوب اداء د جمعه په څلور مذهب نه وي موجود - لکه چه مصر[1] نه وي په مذهب حنفي - او څلو لينبت رجال احرار - هميشه او سيدو نکے په دے ځاے کښې نه وي په مذهب د امام شافعي او امام احمد - برجندي[1] جلد ۱ جمعه ص ۱۶۸ و ابو المکارم[2] جلد ۱ جمعه ص ۹۸ والقسطلاني[3] جمعه او جامع مسجد پخوانے او بازار نه وي په دغه کلي کښې په مذهب د امام مالک رح قسطلاني جمعه - ځکه چه فوات د شرط اتفاقاً دے نو آخر الظهر لره د جمعه ضروري شو -

دويم وجه داده - چه کول د جمعه سره د کولو د څلور رکعات د آخر الظهر ثابت دي په دے حديث مذکور په هغه کلي کښې چه شرط د وجوب اداء د جمعه پکښې موجود نه وي په مذهب حنفي (چه مصر دے) او په مذهب مالکي (چه جامع مسجد عتيق او بازار دے) او په مذهب شافعي او په مذهب حنبلي (څلو لينبت سړي احرار او ړے او جمے په دغه ځاے کښې اوسي) شرط د وجوب اداء د جمعه په دغه کلي کښې موجود وي - **او کوره** چه فوات د شرط د وجوب اداء د جمعه اختلافاً راغلے دے نو ښه ظاهر شو کول د جمعه سره د څلور رکعاة د آخر الظهر په حديث مذکور سره -

Marfat.com

دریمه وجه داده - چه کول د جمعه سره د کولو د څلورو رکعات د آخرالظهر ثابت دی په دے حدیث مذکور - په هغه کلی کښ چه شرط د وجوب اداء ده جمعه پکښ موجود وی په مذهب د امام شافعی او امام احمد او امام مالک مګر مصر نه وی نو شرط نشته په مذهب د امام ابوحنیفه - نو **اوګورئ** چه فوات د شرط اختلافًا دے - نو ښه ظاهر شو - کول د جمعه سره د آخرالظهر په دے حدیث مذکور سره - څلور مه وجه داده چه کول د جمعه سره د کولو د څلورو رکعات د آخرالظهر ثابت دی - په دے حدیث مذکور - په هغه کلی کښ چه مصر وی په دے قول حنفی - المصر مالا یسع اکبر مساجده اهل المکلفون او د هغه کلی نه وی مصر په دے قول حنفی - المصر موضع یکون فیه امام و قاض یقیم الحدود وینفذ الاحکام ویکون فیها سکك واسواق ولها رساتیق - شامی جلد ۱ ص جمعه وکبیری جمعه ص - وفتح القدیر جلد ۱ جمعه ص - والبدائع جلد ۱ جمعه ص - والبحر الرائق جلد ۲ جمعه ص

نو **اوګورئ** چه فوات د شرط اختلافًا دے په مذهب حنفی کښ - پنځمه وجه د حدیث د امام ابوحنیفه دے - ثم فی کل موضع وقع الشك فی جواز الجمعة لوقوع الشك فی المصر او غیره واقام اهل الجمعة ینبغی ان یصلوا بعد الجمعة اربع رکعات وینووا بها الظهر حتی لو لم تقع الجمعة موقعها یخرج عن عهدة فرض الوقت بیقین کذا فی الکافی وهکذا فی المحیط - هندیه ۳ ص ۲۰۳ ۱ ج جمعه - وکبیری ۴ ص ۶۰ وضخة الخلائق جلد ۲ ص ۱۴۳ ۵ وشامی ۶ جلد ۱ ص ۷۵۶ دے کافی د حاکم شهید جمع کړیدی مسایل د ظاهر الروایة - لکه رالښی شامی جلد ۱ - رسم المفتی ص ۴۸ (۲) او کافی کتاب معتمد دے په نقل د مذهب کښ - شامی جلد ۱ رسم المفتی ص ۴۷ **څه وایئ** چه هرکله چه ثابت شو جمعه او څلور رکعات د آخرالظهر په ظاهر الروایة سره نو ثابته شوه جمعه او څلور رکعات د آخرالظهر - حدیث دے په مذهب د جمهور محدثین — الحدیث عند جمهور المحدثین - قول و فعل و تقریر د رسول الله صلی الله علیه وسلم و الصحابی والتابعی مقدمة المشکوة للشیخ عبدالحق الدهلوی ومقدمة الترمذی للسید الشریف الجرجانی وشرح شرح النخبة للعلی القاری - (ترجمه) حدیث په مذهب د جمهور محدثین قول او فعل او تقریر د رسول الله صلی الله علیه وسلم او د صحابی او د تابعی دے او شك نشته چه امام ابوحنیفه تابعی دے په قول صحیح - شامی قبیل رسم المفتی ص وسراجیه جلد ص —

نو ښه ظاهره شوه چه هر قول او فعل او تقریر د امام اعظم ابوحنیفه حدیث دے الحمد لله تعالی علی ذالك - شپږم وجه د حدیث د امام ابوحنیفه دے حکم چه ویلی دی علماء کرام - (۱) لما ابتلی صروبا قامة جمعتین - مع اختلاف العلماء فی جوازهما مرائتهم باداء الاربع بعد الجمعة حتما احتیاطا - واختلفوا فی نیتها قیل الاحوط ان یقول لوقت آخر ظهر ادرکت وقت ولم اصله بعد وقال الحسن اختیاری ان یصلی الظهر بهذه النیة ثم یصلی اربعا بنیة السنة - قنیه جمعه ص ثم البنایة حاشیة الهدایة

Marfat.com

جمعه جلد ۱ ص۱۰۱۶ ثم ازالة الاوهام ص۵۹ (ترجمه) هر کله چه گرفتار شو اهل مرو- مقام- په کولو د جمعه په دوه ځائے دیو شهر کښ سره د اختلاف د علماء کرام په جواز د دغه دواړو مونځونو د جمعه کښ- نو امر اوکړ امامانو (معتبرو عالمانو) د دغه مرو- په کولو د څلور رکعتونو د آخر الظهر پس د کولو د جمعه نه په طریقه د وجوب د پاره د احتیاط- او اختلاف کړیدے عالمانو په نیت د دے څلور رکعاتونو کښ- ویلی شوی دی چه ډیر احتیاط او غوره دا نیت دے چه او وائی چه نیت مے کړے د آخر ما سپښین چه موندے مے وه وقت د هغه او کړے مے ندے تر اوسه پورے اوس کے کوم- او ویلی دی امام حسنؒ (ابن زیاد شاگرد- د امام ابوحنیفهؒ) چه مختار او غوره زما داده چه اوکړی مونځ د ماسپښین په دغه نیت مذکور سره- نو پس اوکړی څلور رکعت په نیت د سنتو سره- **وجه د استدلال داده**- چه شک نشته چه د احسن مذکور شاگرد د امام اعظم ابوحنیفهؒ دے- وقد اقسم تلامیذ الامام الاعظمؒ ایمانا غلاظا- ما قلنا فی مسئلة قولا الا وهو روایتنا عن الامام- (ترجمه) او بیشک قسم کړے دے شاگردانو د امام اعظم ابوحنیفهؒ قسمونه سخت چه مونږ نه دی ویلی یوه قول مگر هغه روایة کړے زمونږ دے د امام ابوحنیفهؒ نه- ملخصًا والوالجیة والحاوی القدسی- ثم شامی جلد ۱ قبیل رسم المفتی ص۴۶ پس ښه ظاهره او ثابته شوه کول د آخر الظهر بعد د مونځ د جمعه نه په روایة د امام اعظم ابوحنیفهؒ سره نو ثابت شوه چه د احدیث دے لکه بیان شوے دے په حدیث پنځم کښ-

اثبات د آخر الظهر په اقوال د معتبرو علماء کرامؒ سره

(۱) کول د آخر الظهر سره د جمعه- ظاهر روایة دے- ثم فی کل موضع وقع الشک فی جواز الجمعة لوقوع الشک فی المصر او غیره و اقام اهل الجمعة ینبغی ان یصلوا بعد الجمعة اربع رکعات وینووا بها الظهر- حتی لو لم تقع الجمعة موقعها یخرج عن عهدة فرض الوقت بیقین کذا فی الکافی[۱] وهکذا فی المحیط[۲]- هندیة[۳] جلد ۱ جمعه ص۲۰۳ وکبیری[۴] ص۶۰۰ ومنحة الخالق[۵] جلد ۲ ص۱۴۳ والشامی جلد ۱ ص۷۵۶ (ترجمه) پس په هر ځائے کښ چه پیدا شو شک په جواز د جمعه کښ (یعنی په فراغ د ذمه کښ د جمعه نه) د وجه د راتلو د شک په مصر والی د مقام یا په بله وجه (لکه تعدد د جمعه یا کفر د بادشاه) او کول اهل د هغه ځائے جمعه- نو مناسب دی (یعنی واجب دی) چه او د کړی پس د جمعه نه څلور رکعتونه او نیت د اوکړی په هغے د ماسپښین- فائده یی داده چه که چرے واقع نه شو جمعه په مقام خپل کښ (یعنی فرض واقع نه شو) نو خارج به شی د تاوان د فرض د وخت ته په یقین سره (۱) د کافی د حاکم ظاهر الروایة دے- شامی رسم المفتی جلد ۱ ص۴۸ (۲) د کافی حاکم کتاب معتمد دے په نقل د مذهب کښ- شامی رسم المفتی جلد ۱ ص۴۷ (۳) فتوی چه مختلف شی نو ترجیح ظاهر

Marfat.com

الروایة باطل دہ چہ تصحیح ئې نوی شوی - مقام مذکور۔

(۲) کول د آخر الظہر سرہ د جمعہ - منقول د متون دے - لکہ کافی[1] د حاکم شہید[2] چہ اوس ئې نقل شوے دے - او اشباہ[3] والنظایر[4] ص ۔ و مواہب الرحمان باب الجمعۃ تفصیل پہ رسالہ حُما مسماۃ الادلۃ[5] الشرعیہ الکبیٰ دے۔

(۳) کول د آخر الظہر سرہ د جمعہ - قول د مجتہد بن دے - لکہ امام ابوحنیفہ[1] او حسن[2] بن زیاد - کما مر - او حاکم الشہید[3] کما مر - او امام قاضیخان[4] چہ عبارۃ ئې دادے - والاحتیاط فی القریٰ ان یصلی السنۃ اربعا ثم الجمعۃ ثم یثنوی السنۃ اربعا ثم یصلوا الظہر اربعا ثم رکعتین سنۃ الوقت ھو الصحیح المختار - فتاویٰ[1] الحجۃ لقاضیخان ثم الکبیریٰ[2] جمعہ ص[6] و منحۃ الخالق[3] جلد ۲ ص ۱۴۳ وصغیریٰ[4] و مجموعہ سلطانی[5] جمعہ و الفتاویٰ[6] الخیریۃ ص ۲۱ و شامی[7] جلد ۱ ص ۵۴۲ و نقلوہ[8] عن الکافی و المحیط[9] و القنیۃ[10] و فتح القدیر[11] جلد ۱ ص ۱۵۸ و برجندی[12] جلد ۱ ص ۱۶۸

(ترجمہ) احتیاط پہ بانڈی و (لویو - اووہو) کښی کول د سنۃ[1] خلور پس فرض جمعہ[2] دوہ - پس نیت[3] داوکړی د سنۃ د جمعہ خلور پس اودی کړی خلور د ماسپښین پس اودکړی دوہ رکعتہ سنت د وخت حاضر - دا خبرہ صحیح دہ او غوره دہ

(۴) چہ کول د آخر الظہر سرہ د جمعہ منقول د شروح دے لکہ فتح القدیر[1] او کبیریٰ[2] او صغیریٰ[3] او بحر[4] رایق او نہر[5] فایق پہ مسئلہ د مصر کښی - و شرح الکباقانی[6] او نقل کړے دے د پیر د شراح د ہدایۃ او شرح المجمع[7] چہ عبارۃ د شرح المجمع دادے - المختار ان یصلی بعد الجمعۃ اربعا ثنوی بہا آخر ظہرا درکت وقتہ و لم اصلہ - و بہذا افتی شیخنا شیخ امین الدین بن عبد العال مفتی الدیار المصریۃ فتاوی المصنف الغزی التمرتاشی ص[1] (ترجمہ) غوره دا دہ چہ اودکړی پس د موتځ د جمعہ نہ خلور رکعت نیت دی اوکړی دپارہ د ھغے د آخر الظہر چہ ما موندلی وہ وقت د ھغے اوکړے مے نو ئے - او فتویٰ کړی پہ دے مفتی د مصر۔

(۵) چہ کول د آخر الظہر سرہ د جمعہ - منقول د فتاوی معتبرو دی لکہ فتاویٰ[1] الحجۃ د قاضیخان او محیط[2] او تتارخانیۃ[3] او عالمگیریٰ[4] او سراجیہ[5] او مضمرات[6] او فتاوی الامام[7] الغزی صاحب تنویر الابصار - او مجموعہ[8] سلطانی او مجموعہ[9] خانی پہ نقل سرہ د عمدۃ الاسلام[10] نداود ظہیریہ[11] نداود صیرفیہ[12] نداود فتاویٰ[13] آھونہ۔

(۶) چہ کول د آخر الظہر سرہ د جمعہ - منقول د حواشی دے لکہ حاشیہ[1] د خیر الدین الرملی د بحر او منحۃ الخالق[2] - او د[3] المختار او طحطاوی[4] د د رمختار - او طحطاوی[5] د مراقی - او طوالع[6] الانوار - او چلپی د شرح الوقایۃ

Marfat.com

اثبات دجواز دجمعہ سرہ دآخر الظہر پہ باندہ وکښ

(۱) والاحتیاط فی القری (الیٰ قولہ) ھٰذا ھو الصحیح المختار الخ لکہ تیر شوے اوس نقل ددے ددوولسو کتابونو نہ۔ نو شبہ دے نہ ثابت شو صریح لفظ د قری (باندی) سرہ د لفظ د احتیاط اود لفظ د الصحیح او د لفظ د المختار۔

(۲) لا شک فی جواز الجمعۃ فی البلاد والقصبات - فتاوی الحجۃ ثم الخیریۃ جمعہ جلد ۱ ص۲ (ترجمہ) شک نشتہ پہ روا والی د جمعہ پہ کلواو پہ باندہ وکښ - مگر آخر الظہر بہ کوی د جمعہ سرہ۔

(۳) فی الجواھر لو صلوا فی القری لزمھم اداء الظہر۔ شامی جمعہ جلد ۱ ص۵۴۲ وجامع الرموز جمعہ جلد ۱ ص۱۱۵ (ترجمہ) کہ چیرے کولہ مسلما نو جمعہ لرہ پہ باندہ وکښ نو ضروری (یعنی واجب) دی پہ دوے باندے کول د آخر الظہر ھم۔

(۴) وعند اصحابنا لا تجب الجمعۃ علی اھل القری لحدیث علی رضؓ الخ سادۃ المتقین جلد ۳ جمعہ ثم ازالۃ الاوھام ص۱۳ والبحر الرائق جلد ۲ جمعہ ص۱۴۱ من التجنیس والبزازیہ جلد ۱ ص۱۶۳ ومنحۃ الخالق جلد ۲ جمعہ ص۱۴۱۔ (ترجمہ) اوپہ نزد اصحاب زمونږ نہ واجب کیږی جمعہ پہ مسلما تانو د باندہ و باندے دوجہ د حدیث د علی رضؓ

(۵) وشرط لادائھا ای لوجوب اداء الجمعۃ (الیٰ قولہ) المصر الخ جامع الرموز جلد ۱ جمعہ ص۱۱۵ (ترجمہ) شرط شوے د پارہ د وجوب اداء د جمعہ مصر۔

(۶) ومنھا المصر حتی لم تجب فی القری - خلاصۃ الفتاوی جمعہ جلد ۱ ص۱۶۵ (ترجمہ) بعض د شرطونو د وجوب اداء د جمعہ نہ۔ مصر (شہر) دے - پس نہ واجب کیږی جمعہ پہ باندہ وکښ -

(۷) ولوجوبھا شرائط فی المصلی - الحدیۃ والذکورۃ (الیٰ قولہ) وشرائط فی غیر المصلی المصر والسلطان الخ فتح القدیر جمعہ جلد ۱ ص۲۵۷ وکافی ثم مجموعہ خانی جمعہ ص۱۰۲ (ترجمہ) او د پارہ د وجوب د جمعہ شرطونہ دی پہ مونځ کونکی کښ چہ حریۃ او نارینہ والے دے او مسلمان بادشاہ دے - تر آخر پورے زرہ وایم چہ ھر کلہ چہ پہ دے مذکورہ اوہ عبارتو سرہ - بلکہ پہ ټولو متونو او شروح او حواشی او فتاوی د حنفی مذھب سرہ - ظاھرہ شو چہ مصر او سلطان د شرطونو د وجوب ادا نہ دی - نو چہ مجموعہ شرطونہ موجود وی نو جمعہ واجب وی او چہ یوہ شرط د وجوب ادا موجود نہ وی لکہ باندہ نو جمعہ واجب نہ دہ - البتہ روادہ ګڼلہ نفی د وجوب مستلزم نہ دہ نفی د جواز لرہ - نو چہ اھل قری (باندہ د) جمعہ اوکړہ نو دیر ثواب اوشو پہ دلیل د ټولو عبارتونو مذکورہ اوپہ دلیل د ټولو احادیث مذکورہ - صنفہ وحررہ مولوی شالستہ کل بقلم خود

بحث اته ولیشتم پہ دوورسرہ نجات دمړی دی - د عذاب نہ

(۱) ولا ینبغی ان یتساھل فی ھٰذا الامر (ای دور الاقساط) فان بہ نجاۃ المیت من عذاب اللہ تعالیٰ

Marfat.com

وغضبه - مجموعة رسایل الشامی جلد ۱ رسالة منة الجلیل لاسقاط ما علی الذمة من کثیر وقلیل ص۲۲۳ (ترجمه) مناسب نه دے ناراستی کول په دور داسقاط ځکه چه په دے سره خلاصیدو دمړی دی د عذاب دخدا ے نه او دغضب دخدای نه -

(۲) فحیلة لابراء ذمة المیت من جمیع ما علیه ان یدفع (الی قوله) وهٰذا (ای الدور المکرر) هو المخلص فی ذالك انشاء الله بمنه وکرمه - مراقی الفلاح بحث الاسقاط ص۲۶۳ (ترجمه) پس حیله د اسقاط دپاره دخلاصولو دمړی دلټولو هغه حقوق دخدا ے تعالیٰ نه چه په ذمه دمړی وی دور دے او دا دور مکرر دے خلاص وونکے دے دد غه حقوق نه که رضاء وی دخدا ے تعالیٰ په مهربانی او په سخا دخدا ے تعالیٰ -

(۳) الصدقة النافلة ممحاة لکثیر من الذنوب المدخلة النار - قسطلانی کتاب العلم ص۱۹ (ترجمه) نفل خیرات لری کوونکے دے ډیرو لره دهغه ګناهونو نه چه ننباسی سړی لره دوزخ ته -

(۴) الاطعام برمبتداء یصلح ماحیا للسیات - فتح القدیر صوم جلد ۱ ص۴۰۴ (ترجمه) خیرات ورکول نیکی نوی ده لائقه ده چه ساقط کی ګناهونه د عذاب -

(۵) قال الامام محمدؒ ولو اعطی الورثة المصحف لفقیر واحد من غیر ان یبین قیمة المصحف ولتعداد ما فات منه من الصلوٰة والصوم وغیرهما من الواجبات صح وسقط من المیت کل حق فات عنه - ملحقات السیر الکبیر لمحمدؒ ثم خلاصة الفقه ثم تحفه الصلحاء ثم اعلام المؤمنین ص۳۳ (ترجمه) ویلی دی امام محمدؒ او که چرے ورکه وارثانو دمړی قرآن مجید فقیر یو ته بی دبیان د قیمة دقرآن مجید او بے شمار لو دهغه خدائی حقوق چه فوت شوے وی دمړی نه - چه هغه مونځونه او روژے او نور حقوق واجبه دخدا ے تعالیٰ - نو دغه صحیح کار دے او ساقط شوه دمړی نه هر حق چه فوت شوے وه ددنه

(۶) وفی دعاء الاحیاء للاموات وصدقتهم عنهم نفع لهم خلافا للمعتزلة - متن شرح العقاید النسفیة ص۳۴۱ (ترجمه) او په دعا کولو دجوند وکښ دپاره دفاید ے دمړو او په خیرات کول دجوند وکښ دپاره دفائد ے دمړو نفع دمړو لره (لکه بیان ددے نفع شوے دے اوس دقسطلانی نه او فتح القدیر نه) خلاف ثابت دے معتزله وه لره - په دے عقیده کښ وهابیان معتزله دی - العیاذ بالله تعالیٰ -

(۷) بل تعین ذالك الوکیل لیسقط عما فی ذمة المیت ویتخلص من العهدة انشاء الله تعالیٰ - مجموعة رسایل الشامی جلد ۱ ص۲۲۲ (ترجمه) بلکه معین کولے شی دغه وکیل دپاره د دور داسقاط چه ساقط کی هغه حقوق د الله تعالیٰ چه ثابت دی په ذمه دمړی کښ او خلاص شی مړے دتاوان د ذمه واری نه - انشاء الله تعالیٰ په احسان دخدا ے تعالیٰ سره -

(۸) هٰکذا ینبغی ان یفعل وان کان الشخص محافظاً علی صلواته احتیاطاً خشیة ان یکون قد وقع خلل ولم یشعر به - مجموعة رسایل الشامی جلد ۱ ص۲۱۲ (ترجمه) دا رنګے دور مناسب دی چه

Marfat.com

اوکړے شی اګر که دغه مړے حفاظة کونکے په مونځونو باندے د احتیاط دپاره دوجه دیرے ددے وی چه واقع شوی به وی خلل په مونځ کښ او دے به نوی پوه شوے۔

(۹) وقد بلغنی عن بعض مشائخ عصرنا انه کان یقول بلزوم الدور۔ هٰذا هو الذی ینبغی ان یغض بالنواجذ علیه و یجعل المصیر الیه۔ مجموعة رسایل الشامی جلد ۱ ص۲۲۲ (ترجمه) او په تحقیق رسیدلی دی ماته بعض مشائخ د زمانه ځمونږ نه۔ بیشک وه چه ویل به ئے چه دور کول لازم دی دور د اسقاط به ئی۔ دا هغه مبارک مفید قول دی چه مناسب دی چه چک اوکی په نواجذ غاښونو سره په هغے قول سره اوګرځو لے شی رجوع هغے قول ته۔

بیان د څلور اقسام د دور۔ چه یوه تنه دور مضمر مجمل مروج دے

ځه وایم چه دور په څلور قسمونو دی ځکه چه یا به دور مصرح[1] وی لکه چه اوکړی یا وکیل دده فدیه ورکړی فقیر له۔ او دغه فقیر دغه فدیه ورکړی ولی یا وکیل له۔ سره د قبض شرعی۔ کیا ولی[2] یا وکیل دغه فدیه ورکړی فقیر له او فقیر ورکړی وکیل یا ولی له سره د قبض شرعی او بیا او بیا او بیا ..... او یا دور مضمر[2] وی۔ نو دا مضمر که چرے په یوه واسطه وی نو لکه چه ولی یا وکیل دده فدیه ورکړی فقیر له او دغه فقیر چه دغه فدیه ورکړی دویم فقیر له سره د قبض شرعی بیا دا دویم فقیر دغه فدیه ورکړی دغه ولی یا وکیل له۔ او دا مضمر چه په دے واسطو وی۔ نو لکه چه ولی یا وکیل دده چه فدیه ورکړی فقیر له۔ او دغه فقیر چه دغه فدیه ورکړی بل فقیر له۔ او دغه دویم فقیر دغه فدیه ورکړی دریم فقیر له۔ بیا دا دریم فقیر دغه فدیه ورکړی ولی یا وکیل دده له په دے طور زیادة د واسطو کیږی په دور مضمر کښ۔

مسایل دور مصرح او مضمر۔ (۱) فحیلة لابراء ذمة المیت عن جمیع ما علیه ان (یدفع ذالك المقدار للفقیر) بقصد اسقاط ما یرد عن المیت (فیسقط عن المیت بقدره ثم) بعد قبضه (یهبه الفقیر للولی) او للاجنبی (ویقبضه) لتتم الهبة وتملك (ثم یدفعه[2]) الموهب له۔ (للفقیر) بجهة الاسقاط متبرعا به عن المیت (فیسقط) عن المیت (بقدره) ایضا (ثم یهبه الفقیر للولی) او للاجنبی (ویقبضه ثم یدفعه[3] الولی للفقیر) ای الموهب له کما مر ۱۲ متبرعا عن المیت وهٰکذا یفعل مرارا (حتی یسقط ما کان) یظنه (علی المیت من صلوة وصیام) ونحوهما مما ذکرنا من الواجبات وهٰذا هو المخلص فی ذالك انشاء الله بمنه وکرمه۔ نور الایضاح ومراقی الفلاح ص۲۶۳ (ترجمه) پس حیله د پاره د خلاصیدو د ذمے د مړی د ټولو هغه حقوقونه چه واجب وی په ده باندے۔ پس ورد کړی ولی یا وکیل دده دغه مقدار فقیر لره په قصد د ساقط

Marfat.com

کولو دھغہ حقوق الٰھیہ چہ صادر شوی وی دمړی نہ ۔ نو ساقط بہ شی دمړی نہ پہ قدر دھغے ۔ نو لپس دقبض دده نہ ۔ ھبہ دکړی دغہ قدر دغہ فقیر ولی تہ (دا دور مصرح دی) او یا دھبہ کړی اجنبی تہ (دا دور مضمر دی) او قبض بہ کی دپارہ دده چہ تامہ شی ھبہ او تملک نو لپس دده نہ ورد کړی دغہ مقدار ۔ موھوب لہ (یعنی ولی یا اجنبی) فقیر لرہ پہ غرض داسقاط دحقوق دمړی نہ چہ تبرع کوی پہ دے دمړی نہ لپس ساقط بہ شی دمړی نہ پہ قدر دھغے ھم ۔ لپس ھبہ کړی دغہ فقیر دغہ مقدار ولی تہ یا بل اجنبی تہ او قبضہ بہ او کړی ۔ لپس ورتہ بہ کړی دغہ مقدار ولی (یعنی موھب لہ لکہ تیر شوی دی) فقر لرہ چہ تبرع کونکے وی دمړے نہ ۔ دا نکے د او کړی دومړیر کلے ۔ تر ھغے چہ ساقط شی ھغہ حقوق چہ گمان کوی دھغے پہ مړی مونځ اوروژہ وغیرہ اودا دور خلاصونکے دے مړی لرہ د عذاب نہ یا حسان دخدائے تعالیٰ ۔ او ھر یو لہ ددور مصرح او دور مضمر نہ پہ دوہ قسمہ دی ۔ یو لہ مفصل ھغہ دے چہ پدے کښی بیان دھر فرد دھر نوع دحقوق الھیو او بیان د مقدار د فدیہ دھر حق ھم شتوی وی او دوئیم مجمل دے چہ پہ ھغہ کښی بیان دھر فرد دھر نوع دحقوق ۔ او بیان دمقدار د فدیہ دھر حق نو می شوے ـــــ (تفصیل یی اوگورہ) (۱) واطلاق کلام المصنف یدل علیٰ انہ لو دفع الفدیۃ مجملۃً الی الفقیر الواحد قبل الدفن من غیر تفصیل کل نوع من حقوق اللہ تعالیٰ جاز ولھذا لم یشترط المصنف العدد والمقدار وبہ اخذ بعض العلماء ولکن المفصّل افضل وبالمفصل اخذ جمھور العلماء ۔ جواھر النفیس ص۲۸ (ترجمہ) او مطلق والے دعبارۃ دصاحب درھم الکیس دلالۃ کوی پہ دے باندے چہ کہ چرے ورکړے شی فدیہ مجملہ فقیر یو لہ اول دده دفن دمړی نہ بے د تفصیل دھر نوع د حقوق دخدائے تعالیٰ نہ ۔ نو روادی اودے وجہ نہ دے شرط کړے مصنف شمارا و مقدار او پہ دے دور مجمل عمل کړے دے بعض عالمان او لکن دور مفصل غوره دے او پہ مفصل عمل کړے دے اکثر عالمان ۔

بیان دجواز دخلورا قسام خصوصاً دور مضمر مجمل مروج جائز دے

او مروج پہ دے اوطان کښی دور مضمر مجمل دی ۔ او قول خلورا قسام روادی خصوصاً دور مضمر مجمل مروج جائز دی (پہ دلایل کثیرہ)

(۱) فما یفعل الآن من تدویر الکفارۃ بین الحاضرین وکل یقول للاخر وھبت ھذہ الدراھم لاسقاط ما علی فلان من الصیام والصلوٰۃ وغیرھما ویقبلھا الآخر صحیح ـــ طحطاوی الدر المختار (ترجمہ) پس کار چہ کوے شی اوس چہ ھغہ دور کول دفدیہ دی

Marfat.com

په مینځ د حاضرو خلقو کښې او هر یو وائی بل ته چه بخښلے مے دی دا روپے تا ته د پاره د ساقط کولو د هغه څیز چه واجب دے په دے فلانئ مړی باندے چه هغه روژے او مونځونه او غیر د دے دواړو نه او قبول او کړی هغے لره هغه بل - نو دا صحیح دے - **زه وایم** دا دور مضمر مجمل مروج روا دے نور اقسام هم روا دی -

(۲) (ویجوز اعطاء فدیة صلوٰة) وصیام ایام ونحوها لواحد من الفقراء (جملة) - نور الایضاح[1] ومراقی[2] الفلاح ص۲۶۳ والفتاوی[3] الحجة لقاضیخان ثم الهندیه[4] جلد ا فوایت ص۱۷۵ وکبیری[5] فوایت ص۵۸۳ وجوهره[6] جلد ا ص۱۴۳ و سراجیه[7] جلد ا ص۹۸ والمضمرات[8] ثم جواهر النفیس[9] ص۳۰ والبحر الرائق[10] ومنحة الخالق[11] فوایت ص۹۸ والقدوری[12] والفاتح[13] صوم ج ا ص۸۷ (ترجمه) او روا دی ورکول د فدیه د ډیرو مونځونو او د روژو د ورځو او د دوی په شان حقوق فقیر لیوه ته مجملاً د الفاظ د دور د کتاب مجموعة رسائل الشامی جلد ا

(۱) والمنصوص علیه فی المذهب[1] وعلیه العمل[2] ان یجمع الوارث عشرة رجال لیس فیهم غنی ولا عبد ولا صبی ولا مجنون (الی قوله) لما تعارفه[3] الناس ونص علیه اهل المذهب[4] ان الواجب اذا کثر ادار واصرة - ص۲۱۲ (۲) ولا دارة الصرة طرایق - ص۲۱۲ (۳) اخرج الدور - ص۲۲۳ (۴) ان یوکل وکالة دوریة - ص۲۲۱ (۵) ولیعید الدور - ص۲۲۳ (۶) فلیقصد الی الدور - ص۲۲۳ (۷) فبالدور - ص۲۲۳ (۸) فلیقصد مدیرها - ص۲۲۳ (۹) فیدور المسقط بنفسه وارثا او غیره او یوکل غیره - منحة الخالق جلد ۲ فوایت ص۹۷ (۱۰) فحینئذ تصیر فدیة عشر سنین مؤداة فی دور واحد - منحة الخالق فوایت ص۹۷/۹۸ (۱۱) اذا کان الولی جاهلاً فلا بد حینئذ (ای حین الدور) من توکیل من یدرک ذالک کله من اهل العلم والصلاح مجموعة رسایل الشامی ص۲۲۲ (۱۲) فتکون الوکالة لاحد اهل العلم العارفین بذالک (ای بالدور) - مجموعة رسایل الشامی جلد ا ص۲۲۳

ځکه چه دا لفظ د ه دور - په دے عباراة کښې مطلق دی نو شامل دے جواز د څلورو - واړو قسمونو د دور لره او یوه د هغونه دا طریقه مروجه ده چه دور مضمر مجمل دی -

اثبات د دور د اسقاط په آیاتونو

(۱) اول دلیل لفظ د وصیة دے په دے قول د الله تعالیٰ کښې مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ الآیة پاره ۴ نساء **وجه د استدلال** دا ده چه لفظ د وصیة مطلق دے د قید د دور - او بلا دور نه او تماموکتابونو د علم اصول فقه ویلی دی چه مطلق جاری کیږی

Marfat.com

په اطلاق په دے شان چه هر فرد ئے په دے مطلق دا سے ثابت دی لکه منصوص علیه اوداچ څوک نه منی نو هغه یه فرض - مونځ اوروژه اوحج اوزکواة وغیره احکام هم نه منی - ځکه چه دفرد لتصریح نشته په قرآن اوحدیث کښ نه په ایمان اونه په اعمال کښ - نو بناء په دغه انکارِ خبیث سره دین اسلام ددنیا نه ورک شه نوښه ظاهره شوه چه مطلق هرفرد ثابت دے اویو فرد دافراد وصیة نه طریقه مروجه ده چه دور مضمر مجمل دے۔

دویم دلیل لفظ د وصیت دے په دے قول د الله تعالیٰ کښ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُّوْصِيْنَ بِهَا اَوْ دَيْنٍ الایة۔ مقام مذکور۔ **وجه داستدلال** اوس ذکر شوے ده **دریم دلیل** دوصیّت دے په دے قول د الله تعالیٰ کښ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوْصُوْنَ بِهَا اَوْ دَيْنٍ الآیه مقام مذکور **وجه داستدلال** اوس ذکر شوے ده۔ **څلورم دلیل** لفظ د وصیّت دے۔ په دے قول د الله تعالیٰ کښ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يوصی بِهَا اَوْ دَيْنٍ الایة۔ مقام مذکور۔ **وجه داستدلال** اوس ذکر شوے ده۔ **پنځم دلیل** لفظ د دین دے په اول آیة کښ۔ **وجه داستدلال** هغه مذکوره ده۔ **شپږم دلیل** لفظ د دین دے په دویم آیة کښ **وجه داستدلال** هغه مذکوره ده **اوم دلیل** لفظ د دین دے په دریم آیة کښ **وجه داستدلال** هغه مذکوره ده **اتم دلیل** لفظ د دین دے په څلورم آیة کښ **وجه داستدلال** هغه مذکوره ده۔

اثبات د دُور د اسقاط په احادیث صحیحه قولیه او فعلیه

(۱) عن ابن عباسؓ ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لا یصوم احد من احد ولا یصلی احد عن احد ولکن یطعم عنه۔ رواه النسائی ص۔ و عینی البخاری ثم حاشیة البخاری صوم ص۲۶۲ ومجموعة رسایل الشامی جلد ۱ ص۳۱۳ ومجمع الانهر صوم ص۲۴۲ ومشکل الاثار جلد ۱ ص۱۴۱ والسنن الکبری ثم الجوهر النقی جلد ۴ والزیلعی جلد ۲ ص۴۶۳ و درایة ص۱۷۷ (ترجمه) روایة دے دابن عباسؓ نه چه بلیشک رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی چه روتلے فرض دی نه کوی یو سړے دبل سړی دپاره ۰۰ مونځ فرض دِ نکوی یوه سړے دبل سړی دپاره بلکه طعام (یعنی فدیه) دورکړے ښی دهغه نه۔ وجه داستدلال داده چه ولکن یطعم عنه مطلق دے۔ شامل د دوراو بلا دورلره۔ اوشامل دے ولی اواجنبی۔ اومتبرع اوقرض اوسوال لره ــ

(فائده) په دے حدیث سره فدیه دصلواة صریحًا ثابت شو۔ نوچاچه اثبات یُ په قیاس یا استحسان سره ویلے دے نو دابله درجه دلیل دے۔

(۲) حدیث دویم عن ابن عمرؓ عن النبی صلی الله علیه وسلم قال من مات وعلیه صیام شهر رمضان فلیطعم مکان یوم مسکیناً رواه الترمذی وقال والصحیح انه موقوف علی ابن عمرؓ۔ ثم مشکوٰة صوم قضا ص۱۷۴ ــ (ترجمه) روایه شوے دابن عمرؓ نه دنبی صلی الله علیه وسلم نه چه فرمایلی دی څوک چه مړ شی اوپه هغه

Marfat.com

روژے درمضان وی نوطعام دفدیه) دورکړی شی په بدله دیوه ورځے۔ یوه مسکین لره **وجه د استدلال** دادہ چه لفظ د فلیطعم الخ مطلق دے شامل دے ټولو افرادمذکورولره چه یو فرد تنه طریقه موجه ده چه دورمضمر مجمل دے۔ قولیه لس مے کړه اوس فعلیه دی۔

(۳) جاء الصحابی الی النبی علیه السلام فقال هلکت واهلکت فقال کیف قال جامعت امراتی فی نهار رمضان۔ فقال فعلیك اعتاق رقبة۔ فقال رقبتی هذه ولیس لی غیرها۔ فقال صم شهرین متتابعین فقال لیس لی طاقة صوم واحد جامعت مع امراتی فکیف اصوم شهرین فقال اعط طعام ستین مسکیناً قال لیس لی طاقة انا بنفسه مسکین۔ فقال اعطی صاعا من تمر لافك به رقبتك فقال واللّٰه لیس عندی صاع تمر فقال یاعثمان اعط لذالك الرجل صاعا من تمر فعل عثمانؓ بن عفان کما امر النبی علیه السلام اعطی لذالك الرجل فقال له النبی علیه السلام اعطنی هذا الصاع من التمر من فدیة صوم واحد۔ ففعل فقبل النبی علیه السلام۔ ثم اعطے له فقال اعطنی ثانیا ففعل وقبل النبی علیه السلام فکذالك ستین مرة بالایجاب والقبول۔ فقال قد فك رقبتك بهذه الحیلة۔ واعط الصاع المسکین قال واللّٰه لیس المسکین افضل منی۔ فتبسم النبی علیه السلام واعطی له الصاع اه فتاوی اضحی (ترجمه) راغے صحابی رسول علیه السلام لره نواوئی ویل چه هلاك شوے یم اوهلاك کړے مے ده نبیځه یسوال اوکړه رسول علیه السلام څنګه = هغه اوویل وطی هے کړی نبیځه خپله یوورځ درمضان کښې۔ پس فرمان اوکړه نبی علیه السلام واجب په تا آزادول دی۔ اوویل هغه څخه ځماد غه دے او نشته بل شئ مالره پس فرمان اوکړه چه روژے ددوه میاشتو پرلپسے۔ نواوویل هغه چه نشته طاقت مالره دیوے روژے۔ وطی کړے مے ده نبیځه خپله نوځنګه روژے اوکم دوه میاشتے نوفرمان اوکه نبی علیه السلام چه ورکه طعام شپیته مسکینانو لره نواوویل هغه چه نشته طاقت ځما پخپله مسکین یم نواوویل چه داکه ماله یوه اوګے کجورے چه خلاص کم پرځخ ستا۔ نوهغه اوویل چه قسم په خدای دے نشته ماسره اوګے کجورے نواوفرمایل اے عثمان ورکه دے سمړی له اوګے کجورے۔ نودغه کار اوکه عثمان بن عفان لکه فرمان کړے وه اوورکه دغه سمړی لره۔ نو اوفرمایل ده ته نبی علیه السلام داکه مالره داوګے کجورے د فدیه دیوے روژے نه نوهغه اوکه دغه کار۔ نوقبول اوکه نبی علیه السلام نوبیا وکړه دغه کجورے هغه لره۔ نوبیا اوفرمایل نبی علیه السلام دوباره داکه مالره۔ نوبیا وریئ کړے اوقبول اوکه نبی علیه السلام۔ پس دارنګی شپیته[۶۰] پیړی سره دایجاب اوقبول۔ نواوفرمایل بیشك خلاص مئه څخه دستا په دی حیله سره۔ اوداوګے یومسکین ته ورکه نوهغه اوویل په خدائے پاك مے دِی قسم وی چه ځمانه زیات مسکین بل څوك نشته۔ نوحضور علیه السلام مُسکئ شواوهغه اوګے ئې هم هغه سمړی له ورکړه۔

(۴) قال المورخ صاحب[۱] الفتوح محمد بن عمر الواقدی اخبر ابو[۲] عاصم عن ابی جُرَیج[۳] عن ابی شهاب[۴] عن ابی مُسلمة[۵] عن ابی موسی الاشعری قال فعل عمر[۶] تداورجزء القرآن من مالی لا (الی) هم یتسائلون فی عشرین رجلا بعد صلوٰة الجنازة لامراة ملقبة بحبیبة زوجة قلاب (وفی نسخة ملاب) فتاوی السمرقندی ثم المنهاج الواضح ص۲۶۴ ودرة البراة للغزالی (ترجمه) ویلی دی مورخ صاحب د

Marfat.com

فتوح محمد بن عمر واقدی۔ خبر کړے دے مونږ ته ابو عاصم د ابی جیرج نه هغه د ابن شهاب نه هغه د ابی مسلمه نه هغه د ابی موسی اشعری نه۔ هغه ویلی فعل د دور د جزء د قرآن د مالی لا ترعم یتسائلون په شلو سړو د حلقه کښې کړے دے عمرؓ پس د جنازه نه د پاره د ښځے چه لقب حبیبه وه زوجه د قلاب یا د ملاب وه۔

(۵) حدثنا العباس[1] بن سفیان عن ابی علیة[2] عن ابن عون[3] عن محمد[4] عن عبد[5] الله بن عمرؓ قال قال عمرؓ ایها المسلمون اجعلوا القرآن وسیلةً لنجاة الموتی فتحلقو (ای وادارو ه) وقولوا (ای فی الدعاء) اللّٰهمّ اغفر لهٰذا المیت بحرمة القرآن المجید (ترجمه) حدیث بیان کړے دے عباس ځوئے د سفیان د ابی علیه نه د ابن عون نه د محمد نه د عبد الله ابن عمرؓ نه۔ ده ویلی دی چه فرمایلی دی عمرؓ یا مسلمانانو اوګر ځوے قرأة لره وسیله۔ پس حلقه شی او دور او کئ د قرآن او او وائی په دعا کښې یا خدایه او بښه دا مړے په برکة د دے قرآن چه مونږ په ئے دور او کړه۔

(۶) وثبت بهٰذا السند (الآتی) ایضا اخبر سعد[1] عن ایوب[2] عن جمیع[3] عن عبد الرحمن[4] عن ابی[5] بکر انه اوجد دوران القرآن عمرؓ والقرآن شافع للمؤمنین حیاتا وبعد ممات۔ فتاوی السمرقندی لابی اللیث ثم المنهاج الواضح ص۲۶۴ (ترجمه) او ثابت شوی دے دور په دے راتلونکی سند سره هم۔ خبر کړے دے سعد د ایوب نه د جمیع نه د عبد الرحمن نه د ابی بکر نه چه ابتداء کړے د دوران د قرآن امیر المومنین عمرؓ او قرآن شفاعت کونکے دے مؤمنانو لره په جوند کښې او پس د مرګ نه۔

(۷) وشاع فعله (ای فعل الدور) فی زمان خلافة عثمانؓ وقال الامام السمرقندیؒ۔ ثم اشتهر فی خلافة هارون الرشید۔ فتاوی السمرقندی لابی اللیث ثم المنهاج الواضح ص۲۶۴ (ترجمه) او خور او مشهور شوے دے کول د دور د اسقاط په زمانه د خلافت د عثمانؓ کښې او ویلی دی امام ابو اللیث السمرقندیؒ چه مشهور شوے دے په خلافت د هارون الرشید کښې۔

(۸) قال الامام محمدؒ اسهل طریقته ان یبیع الوارث علی الفقیر مصحفا صحیحا قابلا للقراءة بغبن فاحش ثم یهب الفقیر ثم فثم حتی یستتم لعل الله تعالی یجعله فدیة فی مقابلة الصوم والصلواة والزکواة والمنذورات۔ کتاب الحیل لمحمدؒ۔ ثم درة البررة للغزالیؒ۔ ثم المنهاج الواضح ص۲۶۸ (ترجمه) ویلی دی امام محمدؒ ډیر آسان طریق د دور دا ده چه خرڅ کی وارث د مړی په فقیر باندے یو قرآن مجید صحیح لایق د پاره د لوستلو په قیمة ډیر باندے پس او بخی دغه فقیر۔ بیا۔ پس بیا تر هغه پورے چه تمام شی۔ شاید چه اوګر ځوی الله تعالی دغه اسقاط په مقابله د روژے او مونځ او زکواة او د نذرونو کښې۔ **اوګورے** امام محمد د دویمے طبقے د مجتهد دور منلے دے۔

Marfat.com

اقوال د معتبرو عالمانُ

(۱) المنصوص[1] علیه فی المذهب[2] - وعلیه العمل[3] - ان یجمع الوارث عشرة رجال لیس فیهم غنی ولا عبد ولا صبی ولا مجنون (الی قوله) ومما تعارفه الناس[4] ونص علیه[5] اهل المذهب - ان الواجب اذا کثر الواجب ادار وا صرة مشتملة علی نقود او غیرها کجواهر او حلی وبنوا الامر علی اعتبار القیمة ولادارة الصرة طرایق اه مجموعة رسایل الشامی ص۲۱۲ وص۲۱۱ جلد ۱ (ترجمه) او هغه قول چه تصریح کړی شوی ده په هغے مذهب کښ او په هغے عمل دے - دا دے چه جمع دکړی وارث لس سړی چه نه وی په دوی کښ غنی او مړئ او نابالغ او لیونی (تر دے قول) او بعض د هغے نه چه عرف کړی مسلمانانو - او تصریح کړی په هغے اهل د مذهب په هغه وقت چه ډیرو واجب - نو دور د او کړی د همتیانے چه شامله وی پرلپوا و اشرفوا و غیر لکه جواهر او کالی او بنا دکړی دور په قیمت او دور د صره لره

(۲) والمنصوص فی کلامهم متونا وشروحا وحواشی ان المیت لو لم یترک شیئا یفعل له ذالک (الی الدور) الوارث من ماله انشاء - فان لم یکن للوارث مال یستوهب من الغیر او یستقرض لیدفعه للفقیر ثم لیستوهب من الفقیر وهکذا الخ - مجموعة رسایل الشامی جلد ۱ ص۲۱۲ (ترجمه) او هغه خبره چه تصریح په شوی په کلام و علماء کښ په متون او شروح او حواشی کښ دا ده بیشک مړی که نه وه پرلیښودے هیڅ شئ نو او دکړی وارث دغه دور - د مال خپل نه کئی خو ښه وه او که چرے نو وه وارث لره مال نو هبه دی او غواړی د بل سړی نه - او یا دے قرض واخلی وارث د بل سړی د پاره د دے چه دور او کړی په هغه سره - (۱۲ کتاب)

(۳) وان کانت الصلوٰة کثیرة والحنطة قلیلة یعطی[1] ثلثة اصوع عن صلواة یوم ولیلة مع الوتر مثلا الی الفقیر - ثم یدفعها الفقیر الی الوارث - ثم یدفعها[2] الوارث الی الفقیر - ثم یدفعها الی الفقیر الی الوارث هکذا یفعل مرارا حتی یستوعب الصلواة ونحوها اه کبیری[1] فوایت ص۵۸۳ والتتارخانیة[2] ثم مختصر[3] الماچینی ثم جواهر[4] النفیس ص۳۰ وبرهنه[5] جلد ۱ ص۳۳۲ والملتقط[6] ثم الاشباه[7] فن ص۵ حیله ص۴۱۴ وشرح هدیة[8] ابن العماد - عن والده[9] مغزیا الی احکام الجنایز[10] ثم منحة الخالق[11] فوایت جلد ۲ ص۹۷ وجامع[12] الرموز صوم ص۱۶۲ (ترجمه) او که چرے وی مونځونه ډیر او غنم لږ نو ورد کړی درے[3] او بزی د مونځونو دیوے ورځے او شپے نه سره دوتر نه - مثلاً یو فقیر[1] ته پس ورد کړی دغه فقیر دغه مقدار وارث ته - پس[2] ورد کړی دغه وارث فقیر ته دغه مقدار - پس ورد کړی دغه فقیر وارث ته - دا رنګے دا و کړی ډیر ځلے چه شامل شی مونځونو لره او نور و حقو قو لره -

(۴) ان تبرع الولی بالاسقاط یجوز اه فتاوی[1] الحجة لقاضیخان ثم الهندیة[2] فوایت جلد ۱ ص۱۷۰ وکبیری[3] ص۵۸۳ والمراقی[4] ص۲۶۲/۲۶۳ وشامی[5] جلد ۱ ص۴۹۲ ومجموعة رسایل[6] الشامی جلد ۱ ص۲۱۰/۲۱۲ وص۲۱۳/۲۱۴ وص۲۱۹/۲۲۰

Marfat.com

والفاتح ص۱۷۸ صوم - واللباب جلد ۱ ص۴۹۲ وجوهرہ ص۱۴۳ وجامع الرموز ص۱۶۲ صوم - والملتقی ثم مجمع الانہر ص۲۴۲ صوم - وتتارخانیہ - ثم کبیری ص۵۸۳ والتنویر ص۴۹۲ - وعینی الہدایۃ جلد ۲ ص۱۲۵۳ والملتقط - ثم الجواہر ص۱۷ ونور الہدی جلد ۲ ص۲۶۰ وقاضیخان ص۱۸۶ وبرہنہ جلد ۱ ص۳۳۶ وفتاوی مالابدمنہ ص۱۰۸ (ترجمہ) اوکہ چرے تبرع اوکړہ و لے پہ دوردا سقاط نورواړہ دہ - ۲۲ کتب

(۵) ویجوز تبرع الاجنبی بداہ المراقی ص۲۶۳ والطحطاوی ص۲۶۲ وشامی جلد ۱ ص۴۹۲ وعینی الہدایۃ ص۱۲۵۲ وبرجندی جلد ۱ ص۲۲۱ ومتحۃ الخالق جلد ۲ ص۹۷ صوم (ترجمہ) اوروادی چہ تبرع اوکړی پردے سړی پہ دور

یمحث نہ ولیشتم پہ صدقۃ اللیلۃ الاولی للاموات کښی ۵ اکتاب

(۱) وفی شرعۃ الاسلام السنۃ ان یتصدق ولی المیت لہ قبل مضی اللیلۃ الاولی بشئ مما تیسر لہ - فان لم یجد شیئاً - فلیصل رکعتین یقرء فی کل رکعۃ فاتحۃ الکتاب وآیۃ الکرسی مرۃ وسورۃ التکاثر عشر مرات اہ شرح شرعۃ الاسلام ص۵۶۸ ومطالعہ ثم برہنہ جلد ۱ ص۳۶۳ والطحطاوی جنایز ص۳۷۳ والتجنیس والمزید ثم مجموعہ سلطانی جنازہ ص۶۹ وجواہر النفیس ص۱۳۸ (ترجمہ) پہ شرعۃ الاسلام کښی دی سنت دارہ چہ صدقہ اوکی ولی دمړی پہ خواد تیریدو - داول شپے - دپارہ دثواب دمړی پہ ھغہ شی چہ آسان وی دلہ - اوکہ نہ وہ ھیڅ شئ نو دوہ رکعتہ نفل د اوکړی سورۃ فاتحہ بہ اووائی او آیۃ الکرسی یوځل او سورۃ تکاثر لس ځلے - (۱۲ کتب)

(۲) ویستحب ان یتصدق علی المیت بعد الدفن الی سبعۃ ایام کل یوم لشئ مما تیسر اہ شرعۃ الاسلام وشرحہا ص۵۶۹ وطحطاوی جنایز ص۳۷۳ واشعۃ اللمعات ص۶۳۴ ومطالعہ ثم برہنہ جلد ۱ ص۳۶۳ وشامی جنازہ جلد ۱ ص۶۳۳ وفتح القدیر جلد ص۳۶۵ خطر - وکبیری ص۶۵۸ والجناح الحاجۃ لعبد الغنی ثم آفتاب انوار صداقت ص۴۳۸ والمرقات ص — (ترجمہ) اومستحب دی صدقہ کول دپارہ دثواب دمړی - لس د دفن کولو نہ تر اوہ ورځو پورے ھرہ ورځ پہ یوشی چہ آسان وی -

(۳) اخرج الامام احمد فی الزھد - وابونعیم فی الحلیۃ عن طاؤس قال ان الموتی لیفتنون فی قبورھم سبعاً فکانوا یستحبون ان یطعم عنھم تلک الایام اہ شرح الصدور (ترجمہ) خارج کړیدے امام احمد پہ کتاب الزھد کښی او ابونعیم پہ حلیہ کښی د طاؤس نہ - ھغہ ویلی چہ مړو تہ تکلیف کولے شی اوہ ورځے پہ قبرونو کښی لووہ چہ غورہ کړلو ھغو طعام ورکول دپارہ دنفع دمړو پہ دغہ ورځو کښی -

صدقہ مطلقہ - شامل دیوم اولہ - اوہ چہلم - کال - عرس - یولسم

(۱) وفی دعاء الاحیاء للاموات - وصدقتھم عنھم نفع لھم خلافا للمعتزلہ اہ العقاید النسفیۃ

ص۱۲۳ وشرحها[2] ورمضان[3] افندی ص۳۱۳ والمراقی[4] والطحطاوی[5] ص۳۴۱ وزاد اللبیب[6] تنعیم ص۷۸ وشرح[7] القاری للفقة الاکبر ص۱۵۸ وتمهید[8] ابی الشکو السالمی القول الرابع ص۱۶۵ وص۱۶۶ وفتح القدیر[9] جلد ۱ ص۴۰۴ (ترجمه) او په دعاء دجوندوکښ دپاره دمړو۔ او په صدقه کولو دجوندکښ دپاره دمړو۔ نفع دمړو لره۔ خلاف ثابت دے معتزله لره۔

(۲) الصدقة النافلة ممحاة لکثیر من الذنوب المدخلة النار اه قسطلانی شرح البخاری کتاب العلم جلد ۱ ص۱۹۰ (ترجمه) صدقه نفل لری کونکی ده ډیرو هغه ګناهونو لره چه دننه کوی سړی دوزخ ته۔

(۳) الطعام بر مبتداء یصلح ماحیا للسیئات اه فتح القدیر جلد ۱ ص۴۰۴ (ترجمه) طعام نفل ورکول نوے نیکی ده لیاقت لری چه لرے کړی هغه ګناهونه چه داخلوی سړے دوزخ ته۔

اوګورے منکر دصدقه نه په غرض دثواب دمړی معتزله دی۔

(۴) اعتق عبده عن ابیه المیت فالاجر للمیت انشاء الله تعالیٰ وکذا الصدقات والدعوات لابویه وکل مؤمن۔ یکون الاجر لهم من غیر ان ینقص من اجر الابن شئ علی الصحیح من مذهب جمهور العلماء اه ملخصا وهبانیه ثم المضمراة ثم درمختار۔ والعلامة عبد البر وقاضی القضاة السروجی والقاضی سعد الدین الدیری ثم الشامی جلد ۵ ص۷۹ ولاء الموالات (ترجمه) ازاد که مړی دپاره دثواب د پلار مړ نو اجر مړی لره دے په مشیت دخدائے تعالیٰ او دارنګے صدقات او دعوات دمور پلار او هر مومن دپاره۔ نو کیږی اجر دوی لره۔ بغیر دکم کیدو۔ داجر دځوئے هیڅ شئ۔ په قول صحیح چه مذهب دجمهورو علماءؒ دے۔

اوګوره ثبوت دوصیّت په صدقه دمړی سره

(۱) سئل ابو القاسمؒ عن رجل دفع الی ابنته خمسین درهما وقال ان متُّ فاعمری قبری۔ وخمسة دراهم لك۔ واشتری بالباقی حنطة فتصدقی بها۔ قال اما الخمسة لها فلا یجوز۔ وینظر الی القبر الذی امرت لعمارة انکان یحتاج الی عمارة للتحصین عمرت لقدر ذالك اما الزیارة علی ذالك یعنی التزیین۔ فالوصیة باطلة۔ ویتصدق بالباقی علی الفقراء اه خلاصة الفتاوی وصایا ص۴۳۳ ج۲ (ترجمه) سوال شوے وه دامام ابو القاسم حنفیؒ نه دیو سړے نه چه ده ورکړی وی لور خپله لره پنځوس[50] روپئ۔ او اویل هغے ته۔ که ځه مړ شوم نو جوړ که قبر ځما۔ او پنځه روپئ ستا شوے او شراء او که په باقی روپو دغنم نو لیس صدقه او که په هغے سره (نو جواب اوکړه هغه) اوئی ویل هر چه پنځه روپئ دبنتی دی نو ناجائز دی (ځکه چه داوصیت دے وارث ته) او نظر داو کی هغه قبر ته چه مامور شوے په عمارة دهغه قبر۔ که وه محتاج عمارة دهغے ته دپاره دمحکم کولو۔ نو آبادئ کی پقدر

Marfat.com

دمحکم کولو او هرچه دی زیادة دپاره دتزیین نو دا وصیة باطل دے۔ او صدقه دا وکی په باقی مال سره په فقیرانو باندے۔

(۲) رجل اوصی بان یتصدق بثلث ماله فللوصی ان یجعل ما علی الغاصب صدقة علیه اذ کان فقیرا۔ ولو صرفه الی اولاده الکبار جاز۔ وکذا یدفع الی امرأته۔ ولا یدفع الی اولاده الصغار اه خلاصة الفتاوی۔ وصایا جلد ۲ ص۴۳۸ (ترجمه) یوه سړی وصیة اوکړه پریشان چه صدقه دا وکړی وصی په دریم برخی دمال دده نو روادی وصی لره چه اوګرځوی هغه شئ چه په غاصب وی صدقه په هغه باندے۔ په شرط ددے که وه فقیر۔ او که چرے صرف کړه دے وصی دغه مال۔ اولاد لویوه ده موصی ته نوه روادی۔ او دارنګی روادی چه صرف کړی دا مال۔ ښځه منکوحه دده موصی ته۔ او روانه دی ورکول ددے مال۔ وړو بچو ددے موصی ته

اثبات دنفع دصدقات دپاره دمړو په احادیث

(۱) عن عاصم بن کلیب عن ابیه عن رجل من الانصارؓ قال خرجنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فی جنازة۔ فلما رجع استقبله داعی امرأته فجاء۔ وجیئی بالطعام فوضع یده ووضع القوم ایدیهم فاکلوا ورسول الله صلی الله علیه وسلم یلوک اللقمة فی فیه۔ ثم قال انی اجد لحم شاة اخذت بغیر اذن اهلها۔ فسئلت المراة تقول یا رسول الله انی ارسلت الی البقیع اشتری شاة۔ فلم اجد۔ فارسلت الی جار لی قد اشتری شاة یرسل بها الیّ۔ بثمنها فلم یجد۔ فارسلت الی امرأته فارسلت بها الیّ۔ فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم۔ اطعمیه الأسارا رواه الامام احمد[1] بسند صحیح وابوداؤد[2]۔ ثم مشکوٰة[3] جنایز ص۵۴۴ والبیهقی[4] فی دلایل النبوة وانجاح الحاجة[5] ص۴۳۸ وطحطاوی[6] المراقی جنایز ص۳۷۴ وکبیری[7] جنایز ص۶۵۸ ومرقات[8] جنایز ص۔ ثم انوار آفتاب صداقت[9] ص۴۳۱ (ترجمه) روایت شوے د عاصم ځوی دکلیب نه دپلار خپل نه دیو سړے نه دانصارؓ ویلی دی انصاریؓ چه تلی وه مونږ سره د رسول الله صلی الله علیه وسلم په متابعة دیو جنازے کښ پس هر کله چه واپس شو رسول صلی الله علیه وسلم (سره د اصحابو) نو مخے له راغے داعی (قاصد) د ښځے د مړی (په غرض د دعوة صدقه د مړی ته) پس راغے رسول صلی الله علیه وسلم (سره د اصحابو) او راوړے شو طعام د صدقے۔ نو کیښودہ رسول الله صلی الله علیه وسلم لاس خپل په طعام کښ۔ او کیښودا اصحاب کرامؓ لاسونه خپل په طعام د صدقه کښ۔ پس او خوړ اصحابؓ بودغه طعام۔ او رسول الله صلی الله علیه وسلم جویله نوړے په خوله کښ (او خوندے تیروه) پس فرمانئے اوکړه چه بیشک زه مومم غوښه دګډ چه نیولے شوے دے په غیر د اذن د صاحب د هغه۔ پس تپوس او شو د دغه ښځے نه۔ نو او ویل هغے ښځے یا رسول الله صلی الله علیه وسلم بیشک ما لیږلی وه سړے بقیع (ځائے د میلے) ته۔ چه هغه په بیع واخلی زما دپاره شاه۔ نو او نه موندہ شاة۔ پس او مے لیږه سړے په طرف

Marfat.com

دګاونډی زما چه هغه په بیع اغستے وه شاة - چه را اولیږی دغه شاة ماته په قیمت دهغه - پس او نه موندے شو دغه ګاونډی - نو پس او مے لیږه سړے خپل ښځے دهغه ګاونډی ته (په دغه غرض) نو ښځے د دغه ګاونډی را اولیږه دغه ماته - پس او فرمایل رسول الله صلی الله علیه وسلم - هغه ښځے د مړی ته - چه او خوروه - دا طعام مذکور په ګرفتار انو باندے (او پخپله ئی هغه نوړے تیره کړه -)

(۲) هذا الحدیث بظاهره یَرُدُّ علیٰ ما قرره البعض من انه یکره اتخاذ الطعام فی الیوم الاول والثالث وبعد الاسبوع اه المرقاة شرح المشکواة فی ذیل هذا الحدیث ص ثم آفتاب انوار صداقت ص۴۳۸ (ترجمه) دا حدیث د عاصم په ظاهر خپل رد کوی په هغه خبره چه ویلی ده بعض - هغه خبره دا ده چه مکروه دی جوړول د طعام په کور د مړی کښ - په اول ورځی کښ - او په دریم ورځی کښ - او پس داووه ورځونه - او مختصر المعانی ص کښ دی - والحمل علی الظاهر واجب اه (ترجمه) او حمل کول د آیة او حدیث وغیرهما په ظاهر د هغه واجب دی - نو ظاهره شوه چه دغه قول غلط دے -

(۳) فهذا الحدیث یدل علی اباحة صنع اهل المیت الطعام والدعوة الیه اه طحطاوی المراقی جنائز ص۳۷۴ وکبیری جنائز ص۶۵۸ (ترجمه) پس دا حدیث د عاصم دلالت کوی په جواز د جوړلو د اهل د مړی طعام د صدقه او بلل د خلقو دغه طعام ته -

(۴) واما صنعة الطعام من اهل المیت للفقراء فلا باس به لان النبی صلی الله علیه وسلم قَبِلَ دعوة المرأة التی مات زوجها کما فی سنن ابی داؤد اه انجاح الحاجة للشیخ عبد الغنی النابلسی ثم آفتاب انوار صداقت ص۴۳۸ (ترجمه) او هر چرے جوړول د طعام د صدقه د اهل د مړی نه د پاره د فقیرانو نو پس باک نشته په ده (یعنی مباح دی په قرینه د سابق عبارة ځکه چه نبی صلی الله علیه وسلم قبول کړے دے دعوت د ښځے د مړی زوج د هغے لکه نقل کړیدے ابوداؤد -

وجوه د استدلال په دے حدیث دادی (۱) اهل المیت چه په اول ورځ کښ صدقه تیار کړے ده بی تپوس - نو ظاهر شوه چه د دی خیرات جواز په نزد د اصحابو ډیر زیات مشهور وه (۲) چه حضرت پاک او اصحابو دغه دعوت قبول کړیدے په دے شان چه ورغلی دی نو جواز ډیر واضح شو (۳) چه حضرت پاک دغه یوه نوړی خوړلی ده (۴) اصحابو دغه طعام خوړلی په حضور د حضرت ﷺ او هغه منع نه ده کړی (۵) روستو - د بیان د ښځے نه - حضرت نه ده ویلی اصحابو ته چه دا طعام حرام دے قی ئی کړئ (۶) حضرت دغه ښځے ته فرمایلی اطعمیه الاسارا - او نه ئی دی فرمایلی لا تطعمیه احدا لانه حرام اه - نو ښه ظاهره شوه چه دا صدقه حلال ده - (۷) خبره بلکه دا ده چه د دے حدیث صحیح نه ثابته شوه چه عادة د رسول الله صلی الله علیه وسلم او د اصحابو کرام دا وه چه طعام جائز لره به تلل او لاسونه به ئی پکښ ایښودلو - او خوړلو به ئی - نو ظاهره

Marfat.com

شوه چه د حدیث دلیل دے په جواز د طعام په کورد مړی کښ په اول ورځ او په باقی ورځو کښ د پاره د ایصال د ثواب مړی ته - او بیا په آخر کښ دوی لس کړیدی - نو دا په عارض سره احتیاطاً وه -

فائدہ بعض وهابیو ویلی دی چه نده دا بنځه مذکوره د مړی بنځه ځکه چه راغلی دی په بله نسخه دابو داؤد کښ (امرأة) منکر - بی د اضافة نه نو دا نسخه دلالة کوی په دے خبره چه د طعام په کورد مړی کښ نده وه - قلنا په وجوه اول دا ده چه دا مضمون غلط دے ځکه چه د مضمون د مثل د الفاظ (امراة غیر المیت) دی - او مثل د دے الفاظ هرگز په یوه کتاب کښ نشته -

دویم وجه داده چه د الفظ د (امرأة) منکر مبهم محتمل دے دواړو احتمل لوه (امرأة المیت - او امرأة غیر المیت) لره - نو بناء په دے لابدی ده د داسی دلیل نه چه لرے کړی د غه احتمال غلط د وهابی لره د محتمل نه - او هغه دلیل د غه اوله نسخه د اضافة ده ځکه چه اصل قانون د نصوص - توفیق دے او توفیق په دے ځائے کښ دا دے چه دا بنځه - بنځه د میت وی -

دریم وجه داده چه هغه دلیل چه لرے کوی احتمال غلط د وهابی سیاق د دے حدیث دے ځکه چه اول د دی حدیث په بیان د جنازے د مړی کښ دے - نو دا سیاق دلالة کوی په دے چه د هغه بنځه د اعید بنځه د مړی وه -

څلورم وجه داده چه تنوین په امرأة کښ عوض د مضاف الیه دے - نو معنی یې دا شوه چه امرأة المیت - نو ظاهره شوه چه د دواړو نسخو موافقے دی په جواز د طعام د صدقه جوړولو د اهل د مړی په کورد مړی کښ -

پنځم وجه داده چه د څلور علماء کرامو عبارتونه (چه ملا علی قاری په مرقاة - صاحب د طحطاوی[۲] المراقی او صاحب الکبیری[۳] شرح المنیه - او عبدالغنی[۴] النابلسی په شرح ابن الماجه کښ بیان د نسخه د اضافة یې کړی نو صاف ظاهره شوه چه نسخه د اضافة صحیح ده او نسخه بلا اضافة راجح د دے نسخے ده اضافة ته -

شپږم وجه داده چه شئ ثابت کیږی په نظائر خپلو سره نظیر د دے اختلاف د نسختین - سره د دیوو الی د مقصود مذکور - د اقول دے په حدیث د ابن عباس کښ (لما یغذو کم من لغمه) په تنوین سره - او بله نسخه کښ (من لغمه) په اضافة سره - او حال دا دے چه مقصود د دواړو نسخو یو دے یقیناً - مشکواة قبیل باب مناقب ازواج النبی صلی الله علیه وسلم ص ۵۷۳

(۱) عن عائشة رض انها کانت اذ اماتت المیت من اهلها فاجتمع لذالك النساء ثم تفرقن الا اهلها وخاصتها امرت ببرمة من تلبینة فطبخت ثم صنعة ثرید فصبت التلبینة علیها قالت کلن منها فانی سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول التلبینة

Marfat.com

مجمة لفؤاد المريض تذهب ببعض الحزن رواه البخاري كتاب الاطعمة جلد ۲ ص ۸۱۵

(ترجمه) روایة شوے د عائشهؓ نه چه بیشك وه دا په هغه وقت چه به مړ شو یو سړے د اهل د دے نه پس جمع به شوے په دغه وجه ښځے بیا به خورے شوے مګر پاتے یوے خپلوانے او خاصانے د دے نو امر به ئي اوکړه

نو او به ویل دے چه خورے د دے نه - پس په تحقیق اوریدلی دی ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم چه فرمایلی ئي دی تلبینه -

(احادیث) خیرات د پاره د مړو ثواب دے او روا دے

(۱) اخرج الشیخان عن عائشةؓ ان رجلا قال یا رسول الله صلی الله علیه وسلم ان امی افتلتت نفسها ولم توص واظنها لو تکلمت تصدقت افلها اجران تصدقت و عنها قال نعم اه - شرح الصدور ص ۲۰۷ و بخاری وهدایه ومسلم زکواة ص — وابو داؤد

(ترجمه) روایة کړیدے بخاری او مسلم د حضرت ام المؤمنین عائشه صدیقهؓ نه چه بیشك یو سړی ویلی یا رسول الله صلی الله علیه وسلم په تحقیق مور زما ناڅاپه مړه شوی ده او وصیت نه ده کړے او زه ګمان کوم هغے لره که چرے خبر ئی کړے وی نو صدقه به ئي کړی وه پس ئي هغے لره ثواب رسی کیږی - که چرے زه صدقه اوکړم د هغے نه - نو او فرمایل بیشك او که -

(۲) واخرج البخاری عن ابن عباسؓ ان سعد بن عبادة توفیت امه وهو غائب فاتی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال یا رسول الله صلعم ان امی ماتت وانا غایب فهل ینفعها ان تصدقت عنها قال نعم قال اشهدك ان حائطی کذا صدقة عنها اه شرح الصدور ص ۲۰۷ وبخاری وصایا — باغ ۱۲ و نسائی وصایا وموطا مالك اقطیه - (ترجمه) روایه کړے بخاری د ابن عباسؓ چه مور د سعد بن عبادة مړه شو او دے غایب وه نو حضورؐ ته راغے او عرض ئے اوکړه یا رسول اللهؐ مور مے مړه ده او زه غایب ووم نو ای نفع رسئی دی ته که صدقه اوکم د دینه - نو او ویل چه هو نو او ویل چه هغه شاهد کوم تا په دے چه ځما فلانی باغ صدقه د پاره د مور ځما دے -

(۳) واخرج احمد والاربعة عن سعد بن عبادة انه قال یا رسول اللهؐ ان امی ماتت فای الصدقة افضل قال الماء فحفر بیرا وقال هذا لام سعد اه شرح الصدور ص ۲۲۰ وابو داؤد زکواة

(ترجمه) روایة کړیدے امام احمد او څلور صاحبانو - د سعد بن عباده نه - ده او ویل یا رسول اللهؐ مور مے مړه ده نو کمه صدقه افضل ده - فرمان اوکړه حضورؐ چه او به - نو جوړ ئي کوهے او او ویل چه دا کوهے د پاره د مور د سعد دے -

Marfat.com

(۴) واخرج الطبرانی عن عقبۃ بن عامرؓ قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان الصدقۃ لتطفی عن اھلھا حر القبور اھ شرح الصدور ص۲۰۷ (ترجمہ) روایت شوے دے د عقبہ بن عامرؓ دہ ویلی دی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی چہ بیشک خیرات خامخا سرہ وی د اھل دھغی نہ گرمی د قبرونو لرہ

(۵) واخرج الطبرانی فی الاوسط لبسند صحیح عن سعد بن عبادۃؓ قال قلت یارسول اللہ توفت امی ولم توص ولم تتصدق فھل ینفعھا ان تصدقت عنھا قال لغم ولو بکراع من شاۃ محرق اھ شرح الصدور ص۲۰۸ (ترجمہ) روایت شوے دے د سعدؓ بن عبادہ نہ دہ ویلی - چہ ما اوویل یارسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وفات شوی دہ مور حما او وصیت ئی ند ے کړے او خیرات ئے ند ے کړے - لیس ئی نفع رسوی دے تہ کہ چری خیرات اوکم حہ دپارہ د ثواب ددی - او فرمایل رسول اکرمؐ چہ ھو - نفع رسی دے تہ اگرکہ ــــ

(۶) اخرج الطبرانی فی الاوسط عن انسؓ سمعت رسول اللہ صلعم یقول ما من اھل بیت یموت میت فیتصدقون عنہ بعد موتہ الا اھدا ھالہ جبرئیل علی طبق من نور ثم یقف علی شفیر القبر فیقول یاصاحب القبر العمیق ھذہ ھدیۃ اھدا ھا الیک اھلک فاقبلھا فتدخل علیہ فیفرح بھا ویستبشر ویحزن جیرانہ الذین لا یھدی الیھم شئ اھ احیاء العلوم وشرح الصدور ص۲۰۸ (ترجمہ) روایت شوے دانسؓ نہ چہ اوریدلی دی ما د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ چہ ویل ئی لښتہ یو کور چہ مړ شی پہ کښ یو بندہ پس خیرات اوکړی د غہ وارثان ددغہ مړی نہ - لیس د مړک د ھغہ نہ - مګر ھدیہ رسوی ھغہ ھدیہ د غہ مړی لرہ - جبرئیل علیہ السلام پہ تالی د نور باندے - لیس اودریزی پہ غاړہ د قبر نو او وائی یا صاحب د قبر جورُ - دا ھدیہ چہ ھدیہ کړیدہ تا تہ - اھل ستا - نو قبول کہ دا - لیس داخل شی جبرئیل علیہ السلام قبر تہ پہ مړی باند ے - لیس خوشحالہ شی د غہ مړے - او زیږی قبول کی - او خپلہ شی ھغہ کا وندیان ددہ - چہ ھدیہ نہ ئی رسوی دوی تہ - د ھغ شئ -

(۷) قال ابن عباسؓ کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یحث علی الدعاء والصدقۃ والقرب المھدات للاموات من اقاربھم واخوانھم ویقول ان ذالک کلہ ینفعھم اھ کشف الغمۃ قبیل التعزیۃ جلد ۱ ص۴۲ (ترجمہ) ویلی دی ابن عباسؓ چہ وہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حرص بہ ئی ورکوہ امۃ لرہ پہ دعاء او پہ خیراتہ او پہ نیکو کارونو چہ ھدیہ کولے شی مړو تہ د طرف د خپلوانو او رونړو نہ - او ویل بہ ئی بیشک د غہ قبول خیزونہ نفع رسوی مړو تہ -

(۸) عن ابن عباسؓ ان رجلا قال لرسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان امہ توفیت - اینفعھا ان تصدقت عنھا قال نعم رواہ البخاری - ومسلم (ترجمہ) روایت شوے دابن عباسؓ نہ چہ یو سړی اوویل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ چہ بیشک مور حما مړہ شوی دہ - آیا نفع رسی ھغی تہ کہ صدقہ اوکم حہ ھغے دپارہ نو او فرمایل رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم چہ ھو - نفع رسی -

(۹) عن انسؓ قال یارسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم انا نتصدق عن موتانا ونحج عنھم وندعو

Marfat.com

لهم ایصل الیهم قال نعم اذ یصل الیهم وانهم یفرحون به کما یفرح احدکم بالطبق اهدی الیه اه کشف الحجاب ص۵ ورواه العکبری ثم انوار آفتاب صداقت ص۴۵۴ ومسند احمد (ترجمه) روایة شوے دانسؓ نه. ده ویلی یارسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ صدقه کوو- دمړو څمونږ نه- او هم نفل کوه دپاره دثواب دهغوی- اودعاء کوو- دپاره دهغوی آیا رسی دا هغوی ته- نو او فرمایل هو- بیشکه رسی هغوی ته- او هغوی خوشحالیږی په دے- لکه چه خوشحالیږی یوستاسو چه هدیه شی هغه ته

(۱۰) عن ابی عمرو قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا تصدق احدکم صدقة تطوعا فلیجعلها عن ابویه فیکون لهما اجره ولا ینقص من اجره شئ رواه الطبرانی اوسط ثم شرح الصدور ص۲۰۸ یا ص۱۲۲۔ (ترجمه) روایة شوے دے دابی عمروؓ نه ده ویلی چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه وخت کښ چه خیرات اوکړی یوستاسو خیرات نفل- لپس اودکړی هغه خیرات دمور او پلار نه لپس شی به دواړو ولره ثواب د هغے- او نه کمیږی ده ثواب د هغے نه هیڅ شی

(۱۱) عن انسؓ قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الصدقة تطفئ غضب الرب رواه احمد والترمذی وشرح الصدور ص۳۱۳ شرح العقاید ص۱۲۳ (ترجمه) روایة شوے دانسؓ نه- ویلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم چه صدقه نفل سړی وی قهر او غضب د الله تعالیٰ-

(۱۲) عن انسؓ عن النبی صلی الله علیه وسلم قال الصدقة تطفی الخطیة کما یطفی الماء النار — رواه ابن ماجه (ترجمه) روایت شوے دے د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه چه فرمایلی دی صدقه نفل- سړی وی گناه (یعنی لږے کوی گناه) لکه وخی اوبه- اولره- **ضیافت ممنوع دے**

فانقیل بعض ناپوهانو ویلی دی چه مکروه دے طعام په کور دمړی کښ تر دریو ورځو پورے- مونږ جواب کوو په دوجوه **اوله وجه دادہ** چه فقهاکرام تصریح کړی ده چه هغه طعام دکور دمړی چه مکروه دے هغه صرف طعام د ضیافت (یعنی مهمانی) دے **اوکورنے**

(۱) لایباح اتخاذ الضیافة عند ثلاثة ایام اه خلاصة الفتاوی جلد ۲ کراهیة ص۵۳۸ کذا فی التتارخانیة ثم الهندیه جلد احنایز ص۲۳۵ (ترجمه) ندے مباح جوړول د ضیافة په درے ورځو کښ-

(۲) ویکره اتخاذ الضیافة من الطعام من اهل المیت فتح القدیر جنایز ص۳۰۲ وکبیری جنائز ص۶۵۷ وطحطاوی المراقی جنائز ص۳۷۴ والشامی جنایز جلد ۱ ص۶۰۳ (ترجمه) او مکروه دے جوړول د ضیافت (مهمانی) د اهل د مړی نه-

(۳) وعلله بانه شرع فی السرور لا فی الحزن- وقالوا هی بدعة مستقبحة اه فتح القدیر جنایز جلد ۱ ص۳۰۲ وکبیری جنایز ص۶۵۷ والشامی جنائز جلد ۱ ص۶۰۳ والخلاصة کراهیة جلد ۲ ص۵۳۸- (ترجمه) او دلیل بیان کړے دے لټولو عالمانو- د مکروه دپاره- چه ضیافت روانشوے دے په خوشحالو کښ-

Marfat.com

نه په خفګان کښې او علمانو ویلي دي چه دا ضیافت بدعة قبیحه دے۔

فانقیل بعض ناپوهان ویلي دي چه د منع د طعام په کور د مړي کښې مطلقاً دلیل دا حدیث دے۔ عن جریر بن عبدؓ الله قال کنا نعد (وفی روية نری) الاجتماع الی اهل المیت وصنعهم الطعام من النیاحة رواه الامام احمد وابن ماجة اه کبیری ص۶۵۷ **مونږ جواب کوو په وجوه**

وجه اوّل چه فقها کرامؒ تصریح کړی چه دغه حدیث د جریرؓ صرف په حق د ضیافت کښې دے

(۱) ویکره اتخاذ الضیافة من اهل المیت لانه شرع فی السرور لا فی الحزن۔ وقالوا هی بدعة مستقبحة لما روی الامام احمد وابن ماجة باسناد صحیح عن جریر بن عبد الله رضی الله قال کنا نعد الاجتماع الی اهل المیت وصنعهم الطعام من النیاحة اه کبیری جنایز ص۶۵۷ وفتح القدیر جلد ۱ ص۳۰۲ جنایز وطحطاوی المراقی ص۳۷۴ والشامی جنایز جلد ۱ ص۶۰۳ (ترجمه) او مکروه دی جوړول د ضیافة (ای مهمانی) د اهل د مړي نه۔ ځکه چه دا روا شوے ده په خوشحالی کښې۔ نه په غم او خفګان کښې۔ او ویلي دي عالمانو چه ضیافة بدعة قبیحه دے په وجه د هغه حدیث چه روایة یې کړے دے امام احمدؒ او ابن ماجه په سند صحیح د جریر بن عبدؓ الله نه۔ ده ویلي ووه۔ مونږ شماره به موجمعه کیده د اضیاف اهل د مړي ته او جوړول د دوی طعام د ضیافة۔ ګناه لکه ګناه د وِیرکول **وجه د جواب داده** چه مکروه او بدعة ویلو د ضیافة لره دا حدیث ذکر کړے په دے قول لما روی الامام احمد الخ

وجه دویم داده چه فقها کرامؒ تصریح کړی ده چه دا حدیث د جریرؓ دلالت کوی صرف په دے چه دغه کراهة د طعام عند الموت فقط (یعنی عند نزع الروح فقط)

(۱) قول البزازی یکره اتخاذ الطعام (الی قوله) لا یخلو عن نظر لانه لا دلیل علی الکراهة الا حدیث جریر بن عبد الله المتقدم۔ وانما یدل علی کراهة ذالك عند الموت فقط اه۔ کبیری[۱] جنایز ص۶۷۸ وطحطاوی[۲] المراقی جنایز ص۳۷۴ (ترجمه) دا قول د بزازی چه مکروه جوړول د طعام الخ (تر دے قول پورے) خالی ندے د نظر نه ځکه نشته دے دلیل په کراهة مګر حدیث د جریر بن عبدالله دے چه اوس ذکر شوے دے او نده خبره بلکه داده چه دا حدیث دلالة کوی په کراهة د طعام په نزد د مرګ نه ور ستو د مرګ نه نو مخالفت نشته۔

وجه دریم داده چه څوارلس[۱۴] احادیث صحیحه د جواز د صدقه د اهل د مړي نه اوس نقل شوے د صحاح[۶] ستو نه او د موطا امام[۷] مالك نه۔ او د طبرانی[۸] نه۔ او احیاء[۹] العلوم نه۔ او کشف[۱۰] الغمه نه۔ او د امام احمد[۱۱] نه او د شرح الصدور[۱۲] نه او د شرح العقاید[۱۳] النسفیه نه۔ نو ظاهره شوه چه دغه حدیث د جریرؓ صرف په حق د ضیافة کښې دے او دا نور احادیث صریح دی په صدقه کښې دی۔ ځکه چه اصل په نصوص کښې توفیق دے۔

Marfat.com

وجه څلورم داده چه دا حدیث جریرؓ غیر مقبول دے لکه تصریح کړی ده فقها کرامؒ ـــــ

(۱) علی (ای علاوه داده) انه قد عارضه ما رواه الامام احمد بسند صحیح وابوداؤد عن عاصم بن کلیب عن ابیه عن رجل من الانصارؓ الخ (ومر تمامه) الی قول الحلبی - فهذا یدل علی باحة صنع اهل المیت الطعام والدعوة اه کبیری جنایز ص۶۵۸ وطحطاوی المراقی جنایز ص۳۷۴ (ترجمه) علاوه جواب دادے چه بلیشك په تحقیق معارض شوے دے د حدیث د جریرؓ سره هغه حدیث چه روایت ئی کړے دے امام احمدؒ په سند صحیح او ابوداؤدؒ د عاصم ابن کلیبؓ نه د پلار خپل نه چه کلیب دے د یوسړی د انصارؓ نه الخ - ذکر شوے دے په اول نمبر د احادیث کښې - تر دی قول د حلبی پورے - پس دا حدیث دلالة کوی په اباحة د جوړولو د اهل د میت طعام لره - او په دعوت ورکولو خلقو لره

وجه پنځم داده چه حدیث د جریرؓ غیر مقبول دے ځکه چه اوس ما نقل کړے دے - د[۱] اتو[۸] کتابونو نه چه صدقه د اول شپی سنة ده کما مر مفصلا او د[۲] پنځلسو[۱۵] کتابونو نه - چه صدقه د اوه[۷] شپو مستحب ده کما مر مفصلا او د[۳] اتلسو[۱۸] کتابونو نه - چه صدقه د پاره د مړی نفع ده مړی لره - کما مر مفصلاً د کتابونو د علم العقاید[۱] النسفیه او رمضان افندی[۲] او نبراس[۳] او تمهید[۴] ابی الشکور السالمی - کما مر - نو دا یو څلو[۴۱] لیښت کتابونه د دین اسلام صدقه مذکوره په مذهب د اهل السنة والجماعت ثابته کړی ده - نو که حدیث د جریرؓ په حق د ضیافة کښې شی لکه علماء اهل السنة والجماعة نه نقل شوی ده - نو مخالفة نشته او که عام ئی وائی نو غیر مقبول دے په نزد د اهل السنة والجماعت -

اثبات د دعاء پس د جنازه په احادیث او فقه او آیاتو نو

کیا فرماتے ہیں علماء کرام اندرین مسئلہ کہ جنازہ کے بعد دعاء کرنا شرعاً درست ہے یا نہ. بینوا توجروا - المستفتی بادشاہ گل صاحب کیملپور خصوصاً دربار لالاجی صاحب رحمۃ اللہ علیہ قدس سرہ العزیز -

جواب :- یہی دعا بیٹھکر پڑھنا یقیناً درست اور فعل و امر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ور فعل صحابہ کرامؓ اور امت مرحومہؒ ہے -

(۱) عن ابی هریرةؓ قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا صلیتم علی المیت فاخلصوا له الدعاء رواه ابوداؤد[۱] جلد ۲ جنایز ص۴۵۶ وابن ماجة[۲] جنایز ص۱۰۹ ثم المشکواة[۳] صلواة الجنازة فصل ۲ ص۱۳۸ (ترجمه) روایة شوے د ابوهریرةؓ نه چه ده ویلی دی - چه ویلی رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم په هغه وخت کښې چه فارغ شی د مونځ نه په مړی باندے (یعنی د جنازے نه) پس په اخلاص سره دعاء او کئ د غه مړی لره **او کورے** دعا پس د جنازے نه ثابت شوه په امر د رسول الله

Marfat.com

صلی اللہ علیہ وسلم چہ فائدہ د پارہ د تعقیب مع الوصل دہ۔

(۲) عن ابن عمرؓ قال ان سبقتمونی بالصلواۃ علی المیت فلا تسبقونی بالدعاء لہ اہ مبسوط السرخسی جلد ۲ باب غسل المیت ص۶۷ (ترجمہ) روایۃ شوے د عبد اللہ ځوی د عمرؓ نہ دہ ویلی دی پہ شرط د دے چہ وړاندے والے کړی دی تاسو ځمانہ۔ پہ مونځ کولو پہ مړی باندے نو وړاندے والے مکوے ځمانہ۔ پہ دعا کولو کښ مړی تہ بعد د جنازے نہ۔ **او کورے** دعا پس د جنازے نہ پہ قول او فعل د اصحابو کرامؓ سرہ ځکہ چہ فاء د پارہ د تعقیب مع الوصل دہ۔

(۳) بعد از سلام بخواند اللّٰھم لا تحرمنا اجرہٗ ولا تفتنا بعدہ واغفر لنا ولہ النھر الفایق والبحر الزخّار ثم زاد الآخرۃ۔ رواہ ابو داؤد واحمد والترمذی وابن ماجہ ثم مشکواۃ ص۱۳۶ (ترجمہ) روستو د سلام د جنازہ نہ او د لولی یا خدای مہ محروم کوہ مونږ د اجر ثواب د دہ نہ۔ او پہ فتنہ کښ مہ اچوہ مونږ۔ پس د دہ نہ او لبنا نہ او کړہ مونږ تہ او دہ تہ۔

(۴) عن عبد اللہ بن ابی اوفی وکان من اصحاب الشجرۃ فماتت ابنت لہ وکان یتبع جنازتھا علی بغلتہ خلفھا فجعل النساء یبکین فقال لا ترثین فان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نھی عن المراثی فتفیض احدٰکن من عبراتھا ما شائت ثم کبر علیھا اربعا۔ ثم قام بعد الرابعۃ قدر ما بین التکبیرتین یدعو ثم قال کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یصنع فی الجنازۃ ھکذا۔ رواہ البیھقی جلد ۴ ص۴۲ وفتح ربانی ۷/۱۲۶ (ترجمہ) روایہ شوے دے د عبد اللہ نہ چہ ځوے د ابی اوفی دے او وہ دغہ عبد اللہ د اصحاب د شجرۃ الرضوان نہ۔ پس مړہ شوہ لور دہ لرہ۔ او وہ دے چہ تابعداری ئی کولہ جنازے د هغے لرہ وہ سور پہ قچرہ پہ وجہ د عذر شرعی سرہ۔ روستو د جنازے نہ۔ نو پس شروع او کړہ ښځو چہ جړل ئی۔ نو او ویل د چہ جړا د مرثیہ پہ طریقہ مہ کوی۔ ځکہ چہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم منع کړی د مرثیو نہ او جړا او کی پہ دے شان چہ توئی کی او ښکی څومرہ چہ ستاسو خوښہ وی۔ پس تکبیرو نہ او کړہ عبد اللہ مذکور پہ جنازہ د دے څلور پس حسار شو (یعنی صبر او کړہ پہ ناستہ قیام نہ حقیقی) پس د څلورم تکبیر نہ پہ قدر د ما بین د دو و تکبیرونو چہ دعا ئی کولہ۔ پس او ویل چہ وہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم چہ همیشہ بہ ئی پہ جنازہ کښ دا فعل کولو۔ **او کورے** چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د څلورو تکبیرونو د جنازہ د سلام نہ پس دعا همیشہ کړی دہ ځکہ چہ پہ دے حدیث کښ لفظ یصنع اہ مضارع دہ۔ او مضارع د پارہ د دوام او استمرار دہ لکہ تصریح کړی دہ پہ دے استمرار د مضارع باندے۔ شرح الجامی[1] اول د بحث مجموع نہ ص۲۶۱ او مختصر المعانی[2] ص۱۸۱ و ص۱۸۲ او فتح القدیر[3] امامۃ ص۲۴۳ جلد ۱ و کبیری[4] امامۃ ص۵۷ و شامی امامۃ جلد ۱ ص۳۷۱

Marfat.com

(۵) عن سلمان الفارسیؓ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لایردّ القضاء الا الدعاء الحدیث رواہ الترمذی جلد۲ ابواب القدر ص۱۶۱ (ترجمہ) نہ ردکوی قضاء (غیر مبرم) مگر دعا ردکوی ـــــ اوگورے لفظ د دعاء مطلق دی۔ نو جاری شو په اطلاق۔ نو شامل شو هغه دعاء لره چه پس د سلام د جنازه نه په ناسته کوی۔

(۶) عن ام السلمةؓ قالت قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اذا حضرتم المریض او المیت فقولوا خیرا فان الملئکة یومنون علی ما تقولون الحدیث رواہ الترمذی جلد۱ جنائز ص۱۲۴ (ترجمہ) روایت شوے د ام سلمہؓ نه دی ویلی دی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی دی په هغه وقت چه حاضر شوے تاسو مریض ته یا مړی ته نو اووایئ خیر (یعنی دعاد خیر کوئے) چه فرشتے آمین وائی۔ په هغه خبرو چه تاسو وائی۔ اوگورے دعا په نزد د حضور مړی ته۔ سره د آمین د ملائکو مطلق دے اودا مطلق شامل دے هغه دعاء لره چه په پس د سلام د جنازے نه د ه

(۷) وترفع الایدی فی دعاء الاستسقاء و نحوہ لان رفع الیدین فی الدعاء سنة وکذالك عند دعائه بعد فراغه من التسبیح والتهلیل والتکبیر عقیب الصلوٰة کما علیه المسلمون فی سائر البلدان اه نور الایضاح والمراقی والطحطاوی قبیل الامامة ص۱۷ (ترجمہ) اوپورته کولے شی لاسونه په دعاد استسقاء اودمثل دهغی کښ (لکه پس د سلام د جنازه نه) حکه چه لاسونه اوچتول په دعاکښ سنة دی۔ اودا رنګے په نزد د دعا پس د فارغ کیدو د تسبیح او تهلیل او تکبیر نه روستو د مونځونه لکه ثابت دی په دے باندے مسلمانان په تولو کلوکښ۔ اوگورے چه عموم د اصل مسئله او عموم د دلیل د دے مسئله او عموم د صلوٰة لفظ۔ شامل دے د عا پس د سلام د جنازے په ناسته لره په هیئة اجتماعیه د تمام امة صحیحه د مسلمانانو نه۔

(۸) ولا یقوم بالدعاء بعد صلوٰة الجنازة لانه لیشبه الزیادة فیها کذا فی المحیط ثم القنیة اه ثم برجندی جلد۱ جنازه ص۱۰۱ وخلاصة الفتاوی جلد۱ جنایز ص۱۸۱ ثم حاشیة شرح الیاس جلد۱ ص۲۳۳ وجامع الرموز جلد۱ جنازه ص۱۲۵ والمرقات علی المشکوٰة والذخیره ثم کبیری (ترجمہ) په ولاړے د نکوی د دعاء (بلکه په ناسته د د دعاء کوی) پس د ختم د جنازے نه۔ حکه چه دا مشابهة دے د زیادة کولو سره په جنازه کښ اوگورے چه داخل او متوجه د قیام په دعا ته۔ نه ناسته ته په دعاء۔ نو ثابته شوه نفی په مفهوم مخالف سره د دعاء پس د جنازے به په ناسته۔ او مفهوم مخالف حجة دے په روایاة د فقها کرام کښ لکه په فرضیة د جمعه کښ په حسرو غیره چه په عبد نده فرض۔

(۹) وفی دعاء الاحیاء للاموات وصدقتهم عنهم نفع لهم خلافا للمعتزلة اه شرح العقاید النسفیه۔

Marfat.com

ص۱۲۲ و تمهید ابی شکور سالمی قول رابع ص۱۶۵ و شرح القاری للفقه الاکبر ص۵۸ والمراقی والطحطاوی ص۳۴۱ وزاد اللبیب بحث التنعیم ص۷۸ (ترجمه) په دعا کولو د جند وکښې دپاره دمړو - او په خیراة کولو د جند وکښې دمړو نه - نفع دمړو لره - او خلاف ثابة دے معتزله لره

(۱۰) وتحقق ما ذکروا ان کون الدعاء غیر جایز لم یقل به احد کما نقل عن حمقة زماننا ممن لا شعور لهم فی علم الدین بوجه من اهل البدعة المستحدثة طهر الله الارض منهم بمنه اه تتمة مجمع البحار ص۶۵ (ترجمه) او ثابته شوه د دے اقوال مذکور نه

(۱۱) عن انسؓ قال اتی النبی صلی الله علیه وسلم بجنازة - فلما قام یکبر سأل صلی الله علیه وسلم هل علی صاحبکم دین قالوا نعم دیناران - فعدل النبی صلی الله علیه وسلم وقال صلو علی صاحبکم فقال علیؓ دینه علیّ یا رسول الله بریئ فهما فتقدم رسول الله صلی الله علیه وسلم وصلی علیه ثم قال لعلیؓ جزاك الله خیرا فك الله رهانك کما فککت رهان اخیك وانه لیس من میت یموت وعلیه دین الا وهو مرتهن بدینه - ومن فك رهان میّت فك الله رهانه یوم القیامة - فقال بعض القوم یا رسول الله هذا لعلیؓ خاصة ام للمسلمین عامة قال للمسلمین عامة رواه فتح الباری شرح صحیح البخاری جلد ۲ ص۴۲۲ مطبوعه هند وکشف الغمة من جمیع الامة جلد ۲ ص۲۲ مطبوعه مصر (ترجمه) روایة شوے دے د انسؓ ده ویلی دی راوړے شوه نبی صلی الله علیه وسلم لره یوه جنازه - پس هر کله چه پاسید دپاره د دے چه تکبیر اوکی نو تپوس اوکړه حضور اکرم صلی الله علیه وسلم چه آئ په دے صاحب ستاسو قرض شته - نو او ویل هغوے چه هو - دوه اشرفی ډډی ته شو رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمان ئی اوکړه چه جنازه اوکی په صاحب ستاسو نو عرض اوکړه علیؓ چه قرض دده په ما دے یا رسول الله دے خلاص دی د دواړو اشرفو نه - نو مخکښ شو رسول الله صلی الله علیه وسلم او مونځ د جنازه ئی اوکړه په هغه - پس د جنازے نه او ویل علیؓ ته - جزاء د درکړی تا لره الله خیر - او خلاص دی کړی الله تعالی ستا ستا لکه خلاص کړیدے تا ستا دده سړی - رور ستا او نشته دی یو مړے چه مړ شی او په ده قرض وی مګر هغه به ګانړه وی په دغه قرض کښې - او چا چه خلاص کړه ستا د مړی نو خلاص به کړی الله تعالی ستا دده په ورځ د قیامت کښې - پس او ویل بعض خلقو یا رسول الله دا فضیلة صرف علیؓ لره دے فقط او مسلمانو لره عموماً - نو او فرمایل چه دا مسلمانانو لره دے عموماً - **ځه وایم** چه په دے حدیث کښې د جنازے نه روستو دعا ده او وعظ دے -

(۱۲) روی عن عاصم بن عمر بن قتادةؓ وعن عبد الله بن ابی بکرؓ استشهد زید بن حارثةؓ وجعفر بن ابی طالبؓ فصلی علیهما (علیحدة علیحدة) ودعا لهما وقال استغفروا لهما الخ مغازی الواقدی والطبرانی

ثم فتح القدیر جلد ۱ الصلوٰۃ علی المیت ص۲۸۹ (ترجمه) روایة شوے دعا صم رض نه او د عبد الله حوئی د ابوبکر نه چه شهید شوے وه زید رض او جعفر رض په غزا دهغه مقام کښ چه نوم ئی موتته دے نو مونځ د جنازے او کړه په هر یوه باندے ځان له ـ ځان له ـ او دعا ئی او کړه هر یو ته ځان له ـ ځان له او او ئی فرمایل قوم ته چه طلب د نجانی او کی د وے دواړو لره جدا جدا **فالفیل** چه دا دعا خو جنازه کښ قبل الاسلام (قلنا) چه عبارة د دی حدیث مخالف دے د دے خبرے نه ځکه چه په دے کښ واو حرف عاطف دے او په مینځ د معطوف او معطوف علیه کښ مغائرة وی لکه جائنی زید وغیره

دعاء په مذهب د امام ابو حنیفه رض پس د سنت په جمع ده

(۱) وعند الحنفیة یکره المکث قاعدا لیشتغل بالدعاء والصلوٰة علیه السلام قبل ان یصلی السنة اه قسطلانی باب لیستقبل الامام الناس اذا سلم جلد ۲ ص۱۳۶ نقلا من فتح الباری (ترجمه) په نزد حنفیانو مکروه دی د رنګ تیرول په ناسته چه مشغول شوی وی په دعا او درود سره مخکښ د سنت کولو نه

(۲) والمختار عند الحنفیه ان یشتغل بعد اداء المکتوبة بالسنة ویکره ان یشتغل بالدعاء والتسبیح قبل اداء السنة کذا فی فتح الباری والقسطلانی اه عقاید سنیه ص۳۷ (ترجمه) او غوره په نزد د حنفیانو داده چه مشغول شی په سنة پس د کول د فرض او مکروه دی چه مشغول شی په دعا او تسبیح مخکښ د کولو د سنت نه ـ

(۳) عندنا السنة مقدمة علی الدعاء الذی هو عقب الفراغ اه بحر رائق صفة الصلوٰة جلد ۱ ص۱۳۷ (ترجمه) په مذهب ځمونږ حنفیانو سنة کول مخکښ دی د هغه دعا نه چه وروستو د فارغ کیدو د مونځ نه ده ـ

(۴) اذا اراد الامام ان یتنفل فی المحراب ویقبل علی الناس للدعاء والذکر الدعاء جاز له ان یتنفل کیف شاء والافضل ان یجعل یمینه الیهم ویساره الی المحراب وعکسه وبه قال ابو حنیفة ومن فوائد هذا الحدیث مکث الامام فی موضعه ومکث القوم فی اماکنهم اه عینی البخاری باب التسلیم جلد ۳ ص۱۸۹ (ترجمه) په هغه وقت چه اراد او کړی امام چه سنة او کړی په محراب کښ او مخ کړی خلقو ته د پاره د ذکر او دعاء نو روا دی د له چه سنة د او کړی څنګه چه ئی خو سنه وی او ډیر غوره داده چه او ګرزوی ښئ جانب خپل قوم ته او ګس جانب محراب او عکس د دے او په دے قایل دے امام ابو حنیفه رض او د فایدو د دی حدیث داده چه حصار د شی امام په ځائے خپل کښ او حصار د شی قوم په ځایونو خپلو کښ ـ

(۵) روی عن امام المسلمین انه قال اذا دعا الامام بعد الفراغ من الصلواة حوّل وجهه

Marfat.com

الی الجماعة اه مقدمة الفقیه ابی اللیث ص۱۹ ثم شرح شرعة الاسلام ص۱۱۶ (ترجمه) روایة شوے دہ امام د مسلمانانونه چه ابوحنیفه دے دہ ویلی په هغه وقت چه دعاکوی امام لپس د فارغ کیدو دمونځ نه نواودکرزوی مخ خپل قوم ته۔

(۶) والسنة فی الادعیة تاخیرها عن الصلواة اه هدایة کسوف ص۲۲۵ (ترجمه) اوسنت په دعاکانو کښ روستو کول د دعادی دتمونځ نه۔

(۷) الاشتغال بالسنة عقیب الفرض افضل من الدعاء اه الاشباه فن۲ صلواة ص۱۲۹ (ترجمه) اشتغال په سنة لپس د فرض افضل دے د دعا نه۔

بحث دیرشم په اثبات د دعاء کښ پس د سنة په هیئة اجتماعیه

اوله قاعده (۱) قاعده کلیه داده چه په حدیث یا عبارة کښ داسی الفاظ وی دبر المکتوبة یا بعد المکتوبة یاعقیب الفرض ونحوها۔ نو په مذهب د امام اعظم مراد ئی دادے چه پس د فرض اوسنة دواړو نه به وی **اوګورے** وضاحة د دے قاعدہ کلیه دادے۔ واما روی من الاحادیث فی الاذکار عقیب الصلوٰة۔ فلا دلالة فیها علی الاتیان بها عقیب الفرض قبل السنة۔ بل یحمل علی الاتیان من لواحق الفریضة ولا یخرجها تخلل السنة۔ بینها وبین الفرض۔ عن کونها بعد الفرض وعقیبه۔ لان السنة من لواحق الفریضة وتوابعها ومکملاتها فلم تکن اجنبیة منها۔ فمن یفعل بعد السنة یطلق علیه انه فعل بعد الفریضة وعقیبها اه کبیری صفة الصلواة ص۳۸۹ وشامی صفة جلد ۱ ص۳۵۶ والمراقی اذکار ص۱۸۱ وفتح القدیر نوافل جلد ۱ ص۱۹۱ وبحر رائق (ترجمه) اوهرچه ی هغه احادیث په اذکارکښ لپس دمونځ۔ لپس لنشته دلالة په هغه کښ په کول د هغے روستو د فرض مخکښ د سنة نه۔ بلکه حمل ولے شی په کولو د هغے لپس د سنة حکم چه سنة د لواحقو د فرض نه دی اونه خارج وی د اذکارلرہ مینځ کښ کول د سنتو په میان د اذکارا و د فرض کښ د کیدو د اذکار۔ لپس د فرض۔ حکم چه سنة د لواحق د فرض اود توابع د هغے او د مکملاتو د فرض نه دی۔ نو نشو سنة اجنبی د فرض نه لپس هغه شئ چه کوے شی لپس د سنة نه نو اطلاق کوے شی په هغه باندے چه دنے کړے شوے دے لپس د فرض نه۔

دلایل د اثبات د قاعده کلیه مذکوره دادی

(۱) قوله علیه الصلواة والسلام (حکایة عن الله تعالی فی حدیث قدسی طویل) قال الرب تعالی انظروا هل لعبدی من تطوع فیکمل به ما انتقص من الفریضة رواه ابوداؤد ثم مشکواة صلواة التسبیح وفتح القدیر۔ (ترجمه) قول د نبی علیه السلام چه حکایة ئی کړے د خدائے تعالیٰ نه۔ ویلی خدائے چه

Marfat.com

اوکورے آئی شتہ بندہ حمالرہ نفل چہ کامل کړے شی پہ هغے سرہ نقصان د فرض۔
(۲) الفرایض تکمل بالنوافل اہ احیاء العلوم (ترجمہ) فرائض کامل کولے شی پہ نفل سرہ۔
(۳) السنن مکملات للفرائض اہ ھدایۃ (ترجمہ) سنت مکمل د فرض دی۔
(۴) السنۃ تبع للفرض اہ فتح القدیر (ترجمہ) سنت تابع د فرض دی۔
(۵) قولہ تعالی یا بنی اسرائیل اذکروا نعمتی التی انعمت علیکم (ترجمہ) یا بنی اسرائیل یادکئ نعمت حما چہ نعمت کړے دے ما پہ تاسو۔
(۶) لان ھذا خطاب للموجودین فی زمان نبینا علیہ السلام ولا شک ان ھذہ الانعام کانت علی اصولھم فی زمان موسی علیہ السلام اہ (ترجمہ) حکہ دا خطاب موجودوہ پہ دے زمان د محمد علیہ السلام کښ۔ او دا انعام پہ اصول ددوی وہ پہ زمان د موسی علیہ السلام نو ظاھرہ شوہ چہ فرع لرہ حکم دا صل دے
(۷) قولہ تعالی واذ نجینا کم من ال فرعون الایۃ (ترجمہ) و بلی اللہ تعالی چہ یادکہ ھغہ وقت چہ خلاص کړے وہ مونږ تاسو لرہ د ال فرعون نہ **اوکورہ** فرع لرہ حکم د اصل دے
(۸) قول الفقہاء التبع کالعبد والجندی وامراۃ اوفاھا مھرھا والاجیر والتلمیذ والمکتری لیتبر بنیۃ الاقامۃ والسفر من متبوعھم دونھم فیصیرون مقیمین ومسافرین بنیت متبوعھم اہ فتح القدیر مسافر جلد ۱ والدر المختار والرد المحتار مسافر جلد ۱ ص۵۵۷ والخلاصۃ مسافر جلد ۱ ص۱۶۲ (ترجمہ) دا قول د فقہاکرامؒ تابع لکہ مرئے۔ او لشکری او ھغہ نبجۂ چہ ورکړی وی خاوند مھر دھغے او مزدور۔ او شاگرد۔ معتبر کولے شی۔ نیۃ د مقیم کیدو او د مسافر کیدو د ده د متبوع دھر یوہ نہ د پارہ د تابع خپل۔ نده د دی تابعدار انو نہ۔ پس فایدہ دا دہ چہ متبوع دھر یوہ۔ **اوس څہ وایم** ھر کلہ چہ دا قاعدہ کلیہ ثابتہ شوہ پہ صحیح دلایل سرہ۔ نو صافہ ظاھرہ شوہ چہ معنی مراد د دا سی الفاظ بالدعاء لبعد الفرض دادہ چہ دعاء پس د مجموعہ د فرض او سنت دہ۔ نو فیصلہ اوشوہ د دلایل او اقوال۔

دویمہ قاعدہ تول احکامِ شرعیہ عامہ دی شامل دی نبی علیہ السلام او امۃ لرہ۔ مگر ھغہ حکم چہ اللہ تعالی پہ تخصیص کړے وی پہ نصِ صریح سرہ۔ پس ظاھر شوہ چہ لکہ امر پہ دے قول قل اعوذ الخ کښ شامل دے نبی علیہ السلام او امۃ لرہ۔ نو دار نگے امر پہ دے قول کښ فاذا فرغت فانصب اہ ھم شامل دے

(۱) (قولہ قل اعوذ) ای اتحصن۔ الامر للنبی صلی اللہ علیہ وسلم ویتناول غیرہ من امتہ لان اوامر القرآن ونواھیہ لا تختص فردا دون فرد اہ صاوی جلد ۴ پارہ ۳۰ سورۃ الناس ص۲۶۶ (ترجمہ) دا قول د خدائے تعالی (قل اعوذ) معنی او وایہ حضرت علیہ السلام چہ حُہ پناہ غواړم پہ خدائے سرہ۔

Marfat.com

دا امر نبی صلی اللہ علیہ وسلم تہ دے او شامل غیر دده لره چه امتو دے ځکه امرونه د قرآن او نهی د قرآن دے نه خاص کوی یو فرد نه بل فرد لره۔

دویم دلیل د اثبات د دے قاعدے دویم دا دے۔ (۲) قوله تعالیٰ

(فلما قضے زید منها وطرا زوجناکها لکیلا یکون علی المومنین حرج فی ازواج ادعیائهم الخ) قد حوت هٰذه الایة احکاما (الی قوله) والثالث ان الامة مساویة للنبی صلی اللہ علیه وسلم فی الحکم الا ما خصه اللہ تعالیٰ به لانه اخبر انه احل ذالك للنبی صلی اللہ علیه وسلم۔ لیکون المؤمنون مساوین له اه احکام القرآن للجصاص جلد ۳ احزاب ص۴۴۴ (ترجمه) دا قول د خدائے تعالیٰ ـ پس هر کله چه او کړ زید د ښځے خپلے مطلب نو نکاح کړے مونږ تا ته هغه د پاره د دے چه نشی په مومنانو باندے حرج په حق د ښځو د فرضی ځامنو د هغو کښ۔ بیشك شامل دے دا آیة احکام لره۔ (نر دے قول) او حکم دریمه دا دے چه بیشك امة برابر دے د نبی صلی اللہ علیه وسلم سره په حکم کښ۔ مګر هغه حکم چه خاص کړے وی هغه لره اللہ تعالیٰ په نبی علیه السلام پوری۔ ځکه چه اللہ تعالیٰ خبر کړے دے بیشك حلال کړے دے خدائے تعالیٰ دغه نکاح نبی علیه السلام لره د پاره د ده چه شی مؤمنان برابر د نبی علیه السلام سره نو ښه صافه ظاهره شوه د دے دواړو قاعدو نه چه دعا پس د سنة په هیئة اجتماعیه د امام او قوم ثابته ده په هر لوه د دلایلو را تلونکو نه۔

دریمه قاعده کلیه داده شئ چه ذکر شی مطلق نو جاری کیږی په اطلاق خپل باندے **او کوره** وضاحة د دی قاعدے دا دے **بل** العمل به (ان یجزی کل ما صدق علیه) المطلق (من المقیدات) بیان لما یعنی ان یحمل علی اطلاقه بحیث یمکن للمکلف ان یاتی بما شاء من افراده سواء کان ذالك المقید۔ المنصوص او غیره فیکون کل فرد من افراد المطلق مجزیا مما هو الواجب علیه اه۔ تحریر الاصول مع شرحه ص۳۳۱ (ترجمه) بلکه عمل په مطلق کولے شی په دے شان چه جایز وی هر فرد چه صادق کیږی په ده باندے چه مقیدات دی معنی دا ده۔ حمل کولے شی مطلق په اطلاق په دیشان چه ممکن وی مکلف لره چه او کی هغه فرد چه د ده خوخ وی د افراد د دغه مطلق نه برابره ده چه دا مقید مخصوص علیه وی او یا غیر د ده نه وی۔ پس کیږی هر فرد د افراد د مطلق جائز د هغه واجب نه چه وه په ده **دلایل** د دی قاعده دا دی۔

(۱) حکم المطلق ان یجری علی اطلاقه اه ثالثی وفصول ص۱۱ وتنقیح وتوضیح ص۱۶۹ ومنار ونور الانوار (ترجمه) او حکم د مطلق دا دے چه جاری کیږی په اطلاق خپل۔

(۲) ولنا قوله تعالیٰ ولا تسئلوا عن اشیاء ان تبد لکم تسؤکم فهذه الایة (علی ان المطلق یجری علی اطلاقه اه تنقیح وتوضیح ص۱۷۳ (ترجمه) او دلیل مونږ لره دا قول د خدائے تعالیٰ او سوال مکوے د

Marfat.com

خیزو نونه که بیان شی تا سوته نو خفه به موکی - پس دا آیتو دلالت کوی په دے خبره باندے چه مطلق جاری کیږی په اطلاق خپل سره - **نو ظاهره** شوه چه لفظ دعاء ده په آیا تو نو او احادیث او اقوال کښ - او مطلق دے - نو ثابته شوه پئ دعا پهیئة اجتماعیه پس دسنتو نه - ځکه چه دا یوه فرد دے دافراد - دمطلق دعاء نه

اثباة د دعاء پس د مجموعه د فرض او سنة په هیئة اجتماعیه په آیا تو نو

(۱) قوله تعالیٰ فاذا فرغت فانصب اه سورة الانشراح (ترجمه) دابن عباسؓ روایة شوے دے چه په هغه وخت چه فارغ شی دمونځ نه نو عاجزی اوکړه په دعا کښ) (۱) عن ابن عباسؓ اذا فرغت من صلوٰتك فاجتهد فی الدعاء اه مدارك[1] جلد ۴ ص ۳۹۰ وخازن[2] جلد ۴ ص ۳۹۰ وجلالین[3] وجمل[4] ج ۴ ص ۵۵۶ وابن جر[5] وتفسیر ابن عباس[6] ص ۵۱۸ ومعالم[7] جلد ۴ ص ۲۲۰ وکبیر[8] للرازی جلد ۸ ص ۴۵۷ وابو السعود[9] جلد ۸ ص ۴۸۵ واحکام[10] القرآن للجصاص ص ۵۸۲ او دارنګے نقل شوی ده قتادة او مقاتل نه او معنی اوس تیره شوے ده - (۲) عن علیؓ وابن عباسؓ اذا فرغت فانصب فی الدعاء بسند صحیح اه تفسیر ابن جریر طبری — روایة شوی دے د علیؓ او ابن عباسؓ نه په هغه وقت چه فارغ شی دمونځه نه نو کوشش اوکه په دعا کښ (۳) عن ابن عباسؓ فاذا فرغت مما فرض علیك من الصلوٰة فاسئل الله وارغب الیه وانصب اه تفسیر ابن جریر طبری روایة شوے دابن عباس نه په هغه وقت کښ چه فارغ شی ته د فرض مونځ نه نو سوال اوکه د خداے نه او میل اوکه هغه ته او عاجزی اوکه خداے ته (۴) عن مجاهد وقتادةؓ قال اذا فرغت فانصب الخ امره اذا فرغ من الصلوٰة ان یبالغ فی دعائه اه خازن معالم (ترجمه) روایت شوے د مجاهدؓ نه الله تعالیٰ په هغه وقت چه فارغ شے ته دمونځ نه نو زیاة کوشش اوکه په دعا کښ (۵) عن قتادة بسند صحیح - قال فاذا فرغت من صلواتك فانصب فی الدعاء اه خازن ومعالم (ترجمه) روایة شوے د قتادهؓ نه په هغه وقت فارغ شی ته د مونځ ستانه نو کوشش اوکه په دعا کښ (۶) قال ابن عباسؓ وقتاده والضحاك ومقاتل والکلبی - اذا فرغت من الصلوٰة المکتوبة فانصب الی ربك فی الدعاء وارغب الیه فی المسئلة یعطیك اه - خازن (ترجمه) ویلی ابن عباس او قتادة او ضحاك او مقاتل او کلبی پس په هغه وقت کښ چه فارغ شے د فرض مونځ ستانه نو عاجزی اوکه خداے ته په دعا کښ او میل اوکه رب ته په سوال کښ نو دربه کړی تا لره (۷) وفایدة التعب فی الدنیا ان ینفعه فی الدنیا والاخرة اه جمل جلد ۴ ص ۵۵۷ (ترجمه) او فایده د کوشش په دنیا کښ نفع ده په دنیا او آخرة کښ (۸) فان الدعاء بعد الصلوٰة مستجابة کذا هو الماثور عن ابن عباس وقتادة اه کمالین - ځکه چه دعا پس دمونځ نه مستجابه ده دغسے نقل شوے دابن عباس او قتاده نه -

(۲) قوله تعالیٰ اُدْعُوْنِیْ اَسْتَجِبْ لَکُمْ الایة (ترجمه) دا قول د خداے تعالیٰ سوال اوکئ ځما نه ځه به

Marfat.com

قبوله کمه دعاء ستاسو **وجه د استدلال** دا دعاء مطلقه ده - شامله شوه دعا لره پس د سنة په هیئة اجتماعیه - ځکه چه دا فرد دے دا فراد دعاء نه

(۳) قوله - واذا سالك عبادی عنّی فانّی قریب اجیب دعوة الدّاع الایة پاره ۲ - بقرة ۲۳ - (ترجمه) او په هغه وقت چه سوال اوکی ده تا نه یا حضرت بندګان ځما د حال ځما نه - نو ته ورته اووایه چه ځه نزدی یم - قبولوم دعاء د دعا کوونکے - دا دعاء مطلقه ده نو دا شامل ده هغه دعاء - پس د سنة په هیئة اجتماعیه لره - ځکه چه دا فرد د دعاء دے -

(۱) قل ما یعبئ بکم ربی لولا دعائکم فقد کذبتم فسوف یکون لزاما پاره ۱۹ فرقان رکوع ۶/۴ (ترجمه) اووایه حضرت پروانکوی په تاسو رب ځما که چرے نه وی سوال ستاسو - پس په تحقیق نسبت د دروغ کړے دے تاسو - رسول ځما او کتاب ځما ته پس زر ده چه شی به عذاب لازم ستاسو سره - **نو معلومه** شوه چه څوك دعا نکوی نو خدائے تعالیٰ د هغه هیڅ پروا نه کوی نو دوزخی به شی او دا دعا مطلق ده - نو شامل شوه دعا پس د جنازه نه -

(۵) (۲) قوله تعالیٰ و قال ربکم ادعونی استجب لکم ان الذین یستکبرون عن عبادتی سیدخلون جهنم داخرین - پاره ۲۴ مؤمن رکوع ۶/۱۱ (ترجمه) فرمایلی دی الله تعالیٰ چه رب ستاسو دے دعاء سوال اوکئ ځما نه ځه به ئی قبول کم تاسو له - په تحقیق هغه کسان چه تکبر کوی په دے شان چه سوال نکوی ځما نه - زر ده چه داخل به شی په دوزخ کښ ذلیل شرمنده به وی **وجه د استدلال داده** اوګوره وعید لره په دعاء نکولو سره لکه په دے حدیث کښ هم وعید دے -

عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من لا یدعو الله یغضب علیه رواه الحاکم فی المستدرك ص ۹۴۱ (ترجمه) روایة شوید ے د ابی هریرة رض نه د ویلی دی چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی هغه څوك چه سوال نکوی د الله تعالیٰ نه غضب کوی الله تعالیٰ په هغه باندے -

(۶) قوله تعالیٰ قال اخسئو فیها ولا تکلمون ۱۵ انه کان فریقا عبادی یقولون ربنا فاغفرلنا وارحمنا و انت خیر الراحمین فاتخذتموهم سخریا - پاره ۱۸ مؤمنون رکوع ۶/۶ (ترجمه) الله تعالیٰ او فرمایل اوسی ئی په دوزخ کښ او خبر مکوی - په تحقیق وه یوه ډله د بندګانو ځما نه چه ویل هغوی یا رب ځمونږ ایمان راوړے دے مونږ پس او لښه ګناهونه ځمونږ او زیاتی مهربانی اوکه په مونږ - او ته غوره د رحم کونکو نه ئی - پس او نیور تاسو هغوی لره په مسخرو -

(۷) قوله تعالیٰ والذین جاؤا من بعدهم یقولون ربنا اغفرلنا ولاخواننا الذین یقونا بالایمان ولا تجعل فی قلوبنا غلا للذین آمنوا الایة حشره رکوع ۱/۲ (ترجمه) دا قول د خدائے تعالیٰ ده - او هغه کسان چه راغلی دی پس د هغونه وائی آئی رب ځمونږ بښنا نه اوکه مونږ لره او رونړو مسلمانانو ځمونږ لره هغه چه

Marfat.com

غکښې دا ئې کړے دے په ایمان راوړو او مګر زوه خدا ے په زړونو ځمونږ خرے مومنانو لره -

اثبات د دعاء پهیئة اجتماعیه پس د فرض او سُنت په احادیثو سره

(۸) عن النعمان بن مقترن قال شهدت القتال مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فکان اذا لم یقاتل اول النهار انتظر حتی تهب الارواح وتحضر الصلوٰة رواه البخاری اه مشکواه قبیل القتال فی جهاد ص۳۳۴

(۹) عن النعمان بن مقترن قال شهدت مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فکان اذا لم یقاتل اول النهار انتظر حتی تزول الشمس وتهب الریاح وینزل النصر رواه ابوداؤد اه مشکواة قبیل القتال والجهاد فصل ۲ ص۳۳۴

(۱۰) وعن قتادة عن النعمان بن مقترن قال غزوت مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فکان اذا طلع الفجر امسك حتی تطلع الشمس فاذا طلعت قاتل - فاذا انتصف النهار امسك حتی تزول الشمس فاذا زالت الشمس قاتل حتی العصر ثم امسك حتی یصلی العصر ثم یقاتل - قال قتادة وکان یقال عند ذالك تهیج ریاح النصر - ویدعوا المؤمنون فی دبر صلوٰتهم رواه الترمذی اه مشکواة قبیل القتال فی الجهاد ص۳۳۴ - ای یقول الصحابة بالحکمة فی امساك النبی صلی الله علیه وسلم عن القتال الی الزوال اه مرقاة علی المشکواة ص۳۳۴ (ترجمه) روایه شوے د نعمان ابن مقترن نه - ده ویلی دی چه حاضر شوے روم غزاته سره د رسول الله صلی الله علیه وسلم - پس وه چه جهاد به ئې نکوه په اول دورځې کښې چه او به خوت صباح - انتظار به ئې کوه او منع کوله د جهاد نه تر هغه پورے چه او به خته نور - نو په هغه وقت چه او به خوت نور - نو جهاد به ئې کوه نو په هغه وقت چه نیم ته به او رسیده ورځ - نو بس به ئې کړه جهاد تر هغه وقت پورے چه زوال به او شو د نور - او وا به لوته باد ونه د امداد - او نازل به شو امداد او مونځ به ئې او کړه د ما سپخین (یعنی پسبب د برکة د دعا د مسلمانو - پس د مونځ د دوی) نو جهاد به کوه حضور اکرم صلی الله علیه وسلم تر ماز ګیر پورے - نو بس به ئې کړه جهاد تر هغه وقت پورے چه مونځ د ماز دیګر به ئې او کړه - نو بیا به ئے جهاد کوه - پس ویلی دی حضرت قتاده او وه چه ویلی شوه (یعنی ویل اصحابو په حکمة د منع د رسول الله صلی الله علیه وسلم کښې د جهاد نه - تر زوال) (یعنی تر مونځ د ما سپخین پورے) الوزی باد ونه د امداد او دعا کوی مؤمنان پس د مونځ د دوے نه سبکرو خپل لره - نو ثابت شو دعا پس د سنة پهیئة اجتماعیه سره ځکه چه مومنون صیغه د جمع ده - نو هیئة اجتماعیه ثابت شوا و جهاد کول د مومنانو پس د فرض او سنة دواړو نه وه - نو پس د سنة په هیئة اجتماعی سره دعاء ثابته شوه -

Marfat.com

دعاء په جمع پس د مونځ د عیدین نه

(۱۲) عن ام عطیة رض قالت امرنا رسول الله علیه السلام ان نخرج الحیض یوم العیدین وذوات الخدور فیشهدن جماعة المسلمین ودعوتهم - وتعتزل الحیض عن مصلهن قالت امرأة یارسول الله صلی الله علیه وسلم احدنا لیس لها جلباب قال صلی الله علیه وسلم تلبسها صاحبتها من جلبابها رواه البخاری جلد ا (ترجمه) روایة شوے د ام العطیه رض ده ویلی دی چه امر کړے وه رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ ته - چه خارج د شی حایضی په ورځ د دواړو اخترونو کښ - پس حاضر یږی به جماعة د مسلمانانو او دعا د دغه مسلمانانو ته - او جدا کیږی به دغه حایضی ښځی د ځائے د مونځه د دوے نه - او ویل یوے ښځی - یا رسول الله صلی الله علیه وسلم یوه ښځه ځمونږ نه نه بوی پړونے هغی کړه - نو او فرمایل رسول الله صلی الله علیه وسلم وا به غوندی دے ته ملګری د دے - ده پړونی خپل نه - **وجه د استدلال داده** چه رسول الله صلی الله علیه وسلم امر کړیدے ښځو ته په حاضریدو - دعا ته په جمع سره د مسلمانانو - په ورځ د دواړو اخترونو -

(۱۳) الادعیة بعد الصلواة تواترت تواترا لاینکراه فیض الباری (ترجمه) دعاګانے پس د مونځونو متواترے دی - داسے تواتر چه انکار ئی نشی کیدے -

(۱۴) وهذا هو الحق لان ما فعله النبی صلی الله علیه وسلم - وما نسخه هو جائز لنا فعله لقوله تعالی لکم فی رسول الله اسوة حسنة اه

دعا په جمع پس د مونځه د استسقاء نه

(۱۵) وعن عبد الله بن زید رض قال خرج رسول الله صلی الله علیه وسلم بالناس علی المصلی یستسقی فصلی بهم رکعتین جهر فیها بالقرأة واستقبل القبلة یدعو ورفع یدیه - وحول ردائه حین استقبل القبلة رواه البخاری والمشکواة باب الاستسقاء ص۱۲۳ (ترجمه) روایة شوے د عبد الله بن زید رض نه ده ویلی دی چه خارج شوے وه رسول الله صلی الله علیه وسلم سره د خلقو - ځائے د مونځ چه استسقاء (یعنی طلب د باران) کوله - نو مونځ یی او کړه دوه رکعته جهر په قرأة یی او کړه په دواړو رکعتو کښ او مخ کړه قبله ته او دعا یی کول - او پور ته یی کړه د واړه لاسونه خپل - او اړولے یی وه څادر خپل په هغه وقت چه مخ کړه قبله ته -

(۱۶) عن ابی هریرة رض قال ان النبی صلی الله علیه وسلم استسقی حتی رأیت اوری بیاض ابطیه رواه ابن ماجه - (ترجمه) او روایة شویده د ابو هریرة رض نه - ده ویلی دی چه بیشک رسول الله صلی الله علیه وسلم استسقاء کړی وه حتی چه لیدلے وه ما -

(۱۷) والدعاء بالجمع مستحبة اه (ترجمه) او دعاء په جمعه مستحب ده - السعایة حاشیة الهدایة -

Marfat.com

هرکله چه ثابة شوه دعاء په جمع د رسول الله صلی الله علیه وسلم او د اصحابونه او سره د پورته
لو د لاسونو - په یو وقت کښې - نو روا شو مونږ له کول لپس د مونځه او لپس د جنازه - او لپس د هر عمل نیک
افطار او حج او طعام او ختم د قرآن مجید - وغیرها -

(۱۸) عن ابی هریرة رض قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان الله تعالی قال من عادی لی ولیا فقد آذنته بالحرب
ما تقرب الی عبدی بشیء احب مما افترضت علیه ومایزال عبدی یتقرب الی بالنوافل حتی احببته فاذا احببت
کنت سمعه الذی یسمع به وبصره الذی یبصر به - ویده التی یبطش بها - ورجله التی یمشی بها - وان
سألنی لاعطینه - ولئن استعاذنی لاعیذنه الحدیث رواه البخاری اه مشکواة باب الذکر والتقرب
الی الله تعالی ص ۱۸۹ (ترجمه) روایة شوے د ابی هریرة رض نه - ده ویلی چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله
علیه وسلم چه بیشک الله تعالی فرمایلی دی چا چه دشمنی او کړه د ولی ځما سره نو پس اعلان کړے دے
ما - هغه ته په جنګ سره - او نه دے نزدے شوے - بنده ځما په یوه شئ ډیر محبوب ماته - د هغه
شئ نه چه فرض کړے دے ما په هغه باندے - او همیشه دے بنده ځما چه نزدے کیږی ماته په
نفلو عبادتونو - تر هغے پورے چه ځه محبوب کړم هغه لره - نو پس هغه وقت چه محبوب مے کړه هغه لره
نو شمه به ځه غوږ ونه د هغه - هغه چه اوریده کوی په هغی - او شمه به ځه نظر د ده هغه چه لیدل
کوی په هغی - او شمه به ځه لاس د ده - هغه چه نیول کوی په هغی - او شمه به ځه خپے د ده هغه چه تلل کوی
په هغی - او په شرط د دے که سوال کوی ځما نه - نو خامخا به ورکوم هغه لره - او په شرط د دے که پناه
غواړی په ما سره نو خامخا پناه به ورکوم هغه لره

قول (۷) هان - اس کے برخلاف حدیث اور تفاسیر لکھتا ہے کہ فرض نماز کے بعد دعا قبول ہوتی ہے اه - ځه
راقم الحروف وایم چه های افسوس - ځما خود اګمان وه چه محمد یوسف بنوری صاحب به ماهر د
مذاهب او احادیث او تفاسیر وی - خو ده پخپل قلم واضحه کړه چه ده کښې مهارة مذکوره هرګز نشته —
او ګوره حال د مذاهب په دے مسئله کښې اول بیان د مذهب حنفی -

(۱) وعند الحنفیة یکره المکث قاعدا یشتغل بالدعاء والصلواة علی النبی صلی الله علیه وسلم قبل ان یصلی
السنة اه قسطلانی باب یستقبل الامام الناس اذا سلم جلد ۲ ص ۱۳۶ نقلاً عن الفتح الباری -
(۲) والمختار عند الحنفیة ان یشتغل بعد اداء المکتوبة بالسنة ویکره ان یشتغل بالدعاء والتسبیح قبل
اداء السنة کذا فی فتح الباری والقسطلانی اه عقاید سنیه ص ۳۷

پهیئة اجتماعیه دعاء پس د سنة ده په مذهب د ابی حنیفة رض

(۱) وعند الحنفیة یکره المکث قاعدا یشتغل بالدعاء والصلوٰة علی النبی صلی الله علیه وسلم قبل ان

Marfat.com

یصلی السنة اه قسطلانی باب یستقبل الامام الناس اذا سلم جلد ۲ ص ۱۳۶ نقلاً عن فتح الباری (ترجمه) په نزد د حنفیانو مکروه دی درنګ تیرول په ناسنه چه مشغول شی په دعا او په درود په نبی علیه السلام سره مخکښ د سنة کولو نه

(۲) والمختار عند الحنفیة ان یشتغل بعد اداء المکتوبة بالسنة ویکره ان یشتغل بالدعاء والتسبیح قبل اداء السنة کذا فی فتح الباری والقسطلانی اه عقاید سنیة ص ۳۷ (ترجمه) او غوره په نزد د حنفیانو داده چه مشغول شی پس د کولو د فرض په سنة باندی - او مکروه دی مشغول کیدل په دعاء او تسبیح مخکښ د کول د سنة نه -

(۳) عندنا السنة مقدمة علی الدعاء الذی هو عقب الفراغ اه بحر رائق جلد ۱ صفة الصلواة (ترجمه) په مذهب ځمونږ داده چه سنة کول ړوندی دی په هغه دعاء باندی چه هغه روستو ده د فارغ کیدو د مونځ نه

(۴) قال فی الاختیار کل صلوٰة بعدها سنة یکره القعود بعدها والدعاء بل یشتغل بالسنة کیلا یفصل بین السنة والفرض اه ثم المراقی اذکار ص ۱۸۷ (ترجمه) ویلی دی په اختیار نومی کتاب کښ چه هر مونځ چه روستو د هغی نه سنة وی - نو مکروه ده ناسته پس د فرض او دعاء بلکه مشغول د شی په سنة د پاره د دے چه جدائی رانشی په مینځ د فرض او سنة کښ -

(۵) والقیام الی السنة متصلا بالفرض مسنون (غیر انه یستحب الفصل بینهما کما کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا سلم لا یمکث الا قدر ما یقول اللهم انت السلام (الی قوله) ویستحب للامام ان یتحول الی جهة یساره للتطوع ویستحب ان یستقبل بعده الناس ویستغفرون الله ثلثا ویقرؤن آیة الکرسی والمعوذات ویسبحون ثلثا و ثلثین ویحمدونه کذالک ویکبرونه کذالک ثم یقولون لا اله الا الله وحده لا شریک له - له الملک وله الحمد وهو علی کل شیء قدیر - ثم یدعون لانفسهم وللمسلمین رافعی ایدیهم ثم یمسحون بها وجوههم اه نور الایضاح والمراقی اذکار ص ۱۸۶ الی ص ۱۹۰ وبمعناه تنویر الابصار والدر المختار ترتیب الصلوٰة ص ۳۵۲ الی ص ۳۵۶ والخلاصة قبیل زلة القاری جلد ۱ ص ۹۵ وهندیة قبیل القراءة جلد ۱ ص ۱۰۶ بالفاظ متقاربة (ترجمه) پاسیدل سنة ته پیوست ده فرض سره سنة دی - البته جدائی په اللهم انت السلام الخ سره مستحب ده او مستحب دی امام له چه کینږه طرف کښ سنت او کړی - او پس د سنة مستحب دی چه مخ کړی مقتدیان ته او استغفار او آیة الکرسی او تکبیر او تحمید او تسبیح او لا اله الا الله الخ دی او وائی - پس دعاء د او کړی په جمع سره د پاره د ځان او د مسلمانان د پاره چه لاسونه یی او چت کړی وی پس په مخ د مسح کړی - ثابت شو دعاء پس د سنة په جمع

(۶) رفع الیدین فی الدعاء سنة (و) کذالک (عند دعائه بعد فراغه من التسبیح) والتحمید والتکبیر الذی سنذکره (عقب الصلواة کما علیه المسلمون فی سایر البلدان اه نور الایضاح والمراقی ص ۱۷۰ (ترجمه) لاسونه او چته کول په دعا کښ د تسبیح او تکبیر او حمد چه روستو د فرض او سنة نه دی - لکه په دے باندے ټول مسلمانان دی په ټولو کلو کښ - ثابته شوه دعا پس د سنة په جمع سره

(۷) اذا اراد الامام ان یتنفل فی المحراب ویقبل علی الناس للذکر والدعاء جاز له ان یتنفل کیف شاء والافضل

Marfat.com

ان یجعل یمینه الیهم ویساره الی المحراب وعکسه وبه قال ابو حنیفة - ومن فواید هذا الحدیث وجوب مکث الامام فی موضعه - ومکث القوم فی اماکنهم الخ عین البخاری باب التسلیم جلد ۳ ص ۱۸۹ (ترجمه) په هغه وقت کښ چه اراده اوکړه امام چه سنت اوکړی په محراب کښ او مخ کړی مقتدیان ته د پاره د ذکر او دعاء - نو روادی ده لره چه سنت د اوکړی څنګه چه دده خوخه وی او ډیره غوره داده چه اوګرزوی بنئ طرف خپل قوم ته او کینړ طرف خپل محراب ته او عکس دده او په ده باندے قایل دے امام ابو حنیفه او دا فوائد د دے حدیث نه حصاری ده د امام په ځائے خپل کښ چه محراب دے او حصاریدل د مقتدیان دی په ځایونو خپلو کښ - نو ثابته شوه دعا پس د سنت په جمع -

(۸) والسنة فی الادعیة تاخیرها عن الصلوٰة اه هدایة جلد ۱ ص ۲۵۷ کسوف (ترجمه) او سنة په دعا کانو کښ روستو کول د دعاء دی د مونځ نه - ثابت شوه چه دعاء پس د سنة نه سنت ده -

(۹) والامام مخیر انشاء دعی مستقبلا جالسا او قائما - او یستقبل القوم بوجهه ودعی ویومنون قال الحلوانی وهذا احسن الخ فتح القدیر جلد ۱ کسوف ص ۲۷۵ ثم شامی جلد ۱ کسوف ص ۷۸۹ والبحر الرایق (ترجمه) امام مخیر دے په نفس جواز کښ کې ئی خوښه وی نو دعاء دا وکی مخامخ قبله ته په ناسته او یا په ولاړے او (مستحب افضل داده) چه مخ کی قوم ته په مخ خپل او دعاء کوی امام - او آمین وائی مقتدیان - ویلی دی امام شمس الایمه حلوائی او دا صورة روستی ډیر غوره دے - ثابته شوه دعاء پس د سنة په جمع سره -

(۱۰) الاشتغال بالسنة عقیب الفرض افضل من الدعاء الخ اشباه - نظایر - کتاب الصلواة فن ثانی ص ۱۳۸ (ترجمه) اشتغال په سنة روستو د فرض نه ډیر غوره دے د هغه دعاء نه چه د سنة نه ئی مخکښ اوکی - دعا پس د سنة نه افضل ثابته شوه -

قاعده کلیه داده چه اشیاء ثابت کیږی په نظائر خپلو - او ګوره نظائر

(۱) اعراب لیکل د قرآن شریف مستحب دی (۲) تلفظ کول په نیة د مونځ مستحب دے (۳) او معدوده رکعتونه د تهجد مستحب دی (۴) او معدوده رکعتونه د صلوٰة الاوابین مستحب دی (۵) او معدوده رکعتونه د صلوٰة الاشراق او الضحی (۶) او معدوده د رکعتونه د لیلة القدر (۷) او معدوده رکعتونه د صلوٰة الاستسقاء مستحب دی (۸) او معدوده استراحات په تراویح کښ مستحب دی (۹) او دویم دریم وغیرهما ختمونه د قرآن مجید په تراویح کښ دی (۱۰) او زیادة محدوده د بوقو - په حد محدود د واجبو بوقو - په حق د پاک کول د کوهی پلیت کښ مستحب دی (۱۱) او زیادة د الفاظ محموده په تلبیه منقول د حج کښ مستحب دی (۱۲) او مولود شریف مستحب دے نو چه دا نظایر د ولس مستحب دی - نو دعاء په جمع پس د سنة هم مستحب ده - **فان قیل** چه مفتی کفایت الله الدهلوی صاحب ویلی دی په رساله کښ چه دعاء بعد السنة په جمع بدعة دے - مونږ جواب کوه د دینه په وجوه سره - **وجه اول** داده چه دا

Marfat.com

رسالہ دده نده - بلکه داجوړه کړی یوه وهابی ده دپاره دخپل فاسد غرض - اونوم ئی په دهغه لیکلے دے - حکه چه ما کاتب الحروف هغه لره پخپله لیدلے وه - او دیر وقت مونږ یوځائے تیر کړے وه - چه هغه لپس د سنت نه دعا په جمع کړی وه - داخبره دهغه وقت ده چه صاحبزاده صاحب عبدالقیوم لوے افسر دصوبه سرحد په مقام پیښور عام جلسه مقرر کړے وه اوجمعیة العلماء هند (چه صدر ئی مفتی صاحب مذکور وه) را بلے اوداوستے وه - او مفتی صاحب مذکور پخپل ذات را غلے موجود وه - او دیر علماء دصوبه سرحد ئی هم را بلی راوستلی وه - چه یوه ورځ نه دا کاتب الحروف المعروف متـه مولوی وه - بیا په دغه جلسه کښ دجمعیة العلماء سرحد اول تنظیم په دے شان اوشو چه مولوی عبدالحکیم صاحب پوپلزئی پیښوری والد ماجد دمولوی عبدالرحیم صاحب او مولوی عبدالقیوم صاحب صدر دجمعیة صوبه سرحد منتخب شوا وکاتب الحروف مولوی شمائسته کمل المعروف متـه مولوی د دغه جمعیة سرحد نائب صدر منتخب شوا وسید مولوی فضل صمدانی صاحب پیشاوری ناظم اعلیٰ مقرر شو **وجه دوم** داده چه دعا په جمع لپس دسنته نه ثابت ده په قرآن اوپه احادیث صحیحو او په تفاسیرو اوپه شرح د احادیث اوپه فقه کما مر - نو داسی مسئله ته بدعته ویل لوے جرم یا جهل یا عناد دے - العیاذ بالله تعالیٰ **وجه دریم** داده چه اوګورے متقیانو ته چه سنت اومستحب نه ترک کوی بی ضرورة (۱) المتقی لا یترک سنة ولا مستحبا لغیر ضرورة اه کبیری فصل الاساری **وجه څلورم** داده چه یو کار یا قول مستحب وی - او څوک عقیده اوقول اوکی چه دالازم دے - نو دغه عقیده اوقول بدعة دے هرچرے همیشه دسنت اومستحب داسبب دمحبوب کیدو او دمغفرت دے (۱) قل ان کنتم تحبون فاتبعونی یحببکم الله ویغفرلکم ذنوبکم الایة (ترجمه) او وایه حضرت صلی الله علیه وسلم په شرط دده کړئی تاسو چه محبت کوے دخدائے تعالیٰ سره نو تابعداری اوکړئی - نو محبت به اوکی خدائے دتاسو سره - او اوبه بخی گناهونه ستاسو لره -

اثبات دمکرر لاسولو او چتولو په دعاء کښ

(۱) عن عائشة قالت لما کانت لیلتی التی هو عندی فخرج النبی صلی الله علیه وسلم رویدا وانطلقت فی اثره حتی جاء البقیع فقام فاطال القیام ثم رفع یدیه ثلث مرات ودعا - ثم انصرف فانصرفت (الی قولها) انه ربک یامرک ان تاتی اهل البقیع فتستغفری لهم اه رواه مسلم جلد ۱ جنایز ص۳۱۳ ونسائی جنائز - (ترجمه) روایت شوے دعائشه رضی الله عنها دی ویلی چه هر کله وه شپه ځما هغه چه حضور اکرم صلی الله علیه وسلم په نوبت ځما وه - لپس اووته دکور نه اولاړم په قدم دهغه ترهغه پورے چه لاړه مقبرے ته چه نوم جنة البقیع دے - نو اودریده لپس اوکلی ئی کړه قیام لره - لپس اوچت ئی کړه لاسونه درے ځلے - او دعا ئی اوکړه - لپس والپس روان شو - نو ځرهم والپس شوم (الی قولها) نو اوئی ویل چه بیشک رب ستا امر کوی تا ته چه لاړه شه مسلمانانو مړو جنته

Marfat.com

البقیع ته۔ او لبنیانه او غواړه هغوے لره۔

(۲) قال النووی فیه ای فی هذا الحدیث استحباب اطالة الدعاء وتکریره ورفع الیدین فیه اه نووی المسلم جلد اجنایز ص۳۱۳ (ترجمه) ویلی دی نووی چه په دے حدیث کښ اثباته د مستحب والی ده اوګډ ولو د دعاء او د تکرار د دعا دے۔ او د تکرار د او چټولو د لاسونو دے په دعا کښ۔

(۳) ومن اداب الدعاء ان یکرره ثلثا اه حصن حصین ص۱۴۰ وشرحه ص۲ ثم طحطاوی المراقی اذکار ص۱۸۹ و خزینة الاسرار ص۱۴۳ واحیاء العلوم اداب الدعاء جلد ا ورواه مسلم واصله متفق علیه اه سادة المتقین (ترجمه) او د آداب د دعا نه داده چه مکرر کوی به دعا درے ځلے۔

(۴) ویدل علیه ما روی عن انس رض قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من سئل الجنة ثلث مرأة قالت الجنة اللهم ادخل الجنة ومن استجار من النار ثلث مرأت قالت النار اللهم اجره من النار رواه الترمذی والنسائی اه ثم مشکواة ص۲۱۰ (ترجمه) دلالت کوی په دے تکرار د دعا باندے هغه حدیث چه روایة ئی شوے د انس رض نه۔ ده ویلی چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم څوک چه سوال اوکی د جنة درے ځلے۔ نو او وائی جنت یا خدائے د ننه کړه دے جنة ته۔ او څوک چه ماز اد غواړی د دوزخ نه درے ځلے۔ نو او وائی دوزخ چه یا خدایه په امان کړے دے د دوزخ نه

نوځه وایم چه د دری والی د دعا نه ثابت شو درے والے د لاسونو او چټول د پاره د موافقت د قول او د فعل

(۵) رفع النبی صلی الله علیه وسلم یدیه فدعی ساعة۔ ثم خر ساجدا فمکث طویلا۔ ثم قام فرفع یدیه ساعة۔ ثم خر ساجدا فمکث طویلا۔ ثم قام فرفع یدیه رواه ابوداؤد واحمد (ترجمه) پورته کړه لاسونه رسول الله صلی الله علیه وسلم پس دعائی اوکړه۔ پس یوه ساعة۔ پس لاړه سجده کونکئ نو وه ډیر وقت۔ پس او دریده پس پورته ئی کړه لاسونه (او دعائی اوکړه) پس لاړه سجده کونکئ نو ډیر وقت تیر کړه۔ پس او درید۔ پس او چټ ئی کړه لاسونه (نو دعائی اوکړه) **ځه وایم** چه په دے حدیث کښ تکرار د لاسونو او چټولو او تکرار د دعاء صریحاً ثابت دے **فانقیل** په حدیث اول د مسلم او نسائی کښ درے والے د لاسونو او چټولو۔ او په دعاء د مقبره کښ دے۔ نه روستو د مونځ نه۔ **قلنا په وجوه جواب اول** دا دے چه وجه دوم او څلورم او پنځم مطلق دی او مطلق شامل وی۔ ټولو افراد لره۔ چه یوه فرد۔ دعاء پس د سنة په هیئة اجتماعیه ده۔ نو په حدیث د عائشه رض ئی ښه بیان اوشو **جواب دویم** دا دے چه نووی تعمیم مفهوم د دغه حدیث کړیدے لکه اوس مونږ بیان او نقل ئی کړیدے **جواب دریم** دا دے چه سُنیّه د رفع الیدین حکم شرعی د پاره د دعا دے۔ او حکم اثر مرتب ته وائی پښئ باندے او شئ مناسب د دریوالے د رفع الیدین د پاره مطلق دعا ده۔ نه صرف مقبره۔ ځکه چه لکه چه دعاء غواړی تکرار په ژبه۔ د غسے غواړی تکرار د رفع الیدین لره۔ نو ښه ظاهره شوه چه د بقیع په حدیث کښ د پاره د احتراز نه دے **جواب څلورم** دا دے چه درے ځلے لاسونه او چټول حکم د طبیعة د دعاء دے من حیث هی هی۔ او قاعده کلیة د حکم د طبیعة من حیث

Marfat.com

هی هی دا دہ -- چہ جاری کیږی پہ ټول افراد باندے لکہ پہ دے ځای کښ - دعاء[1] پہ مقبرہ کښ - او دعاء[2] رسولو دمونځونو - او غیر دوے نہ **اوکورے** مکروہ دعاء اګر کہ وہ اوٗ یا ځلو پورے - قولہ تعالیٰ استغفر لھم او لا تستغفر لھم ان تستغفر لھم سبعین مرۃ فلن یغفر اللہ لھم - ذالک بانھم کفروا باللہ ورسولہ واللہ لا یھدی القوم الفاسقین ن (ترجمہ) نجانہ غواړی تہ ھغوی لرہ یا نجانہ غواړی تہ ھغوی لرہ پہ شرط دی دی کہ نجانہ غواړی تہ ھغوی لرہ اوٗ یا ځلہ پس ھرګز نہ بخی اللہ تعالیٰ ھغوی لرہ دا نہ بخلاوہ خدائے تعالیٰ دوی لرہ پہ وجہ دے چہ دوی کافر شوی دی پہ خدائے تعالیٰ او پہ رسول دہ او خدائے تعالیٰ ھدایت نہ کوی ھغہ قوم تہ چہ کافران وی -

څہ وایم چہ پہ دے لفظ (سبعین) مرۃ) سرہ - کہ مراد مرتبہ محبوبی دنبی نو مقصود دا دے چہ کثرت د دعاء خدائے تعالیٰ تہ زیاۃ محبوب دے - او کہ مراد تہ کثرۃ نبی لکہ پہ دے قول د اللہ تعالیٰ خذوہ فغلوہ ثم الجحیم صلوہ ثم فی سلسلۃ ذرعھا سبعون ذراعا فاسلکوہ - چہ مراد پکښ (سبعون) سرہ کثرۃ دے - نو محبوبیۃ دکثرۃ ظاھر دے - او ھرچہ نہ قبلول دی وجہ ئې کفر بیان شوے دے - او کہ چرے کافر نہ وی نو یوہ استغفار د حضور اکرم قبول دے -

ولو انھم اذ ظلموا انفسھم جاؤک فاستغفر اللہ واستغفر لھم الرسول لوجد اللہ توابا رحیما کما مر -

علم الغیب

(۱) تعریف الغیب - المراد بالغیب - ھو الخفی - عن العباد الذی لا یدرکہ الحس ولا بداھۃ العقل ابتداءً ۱۲ ھذا مضمون ھذا الکتب بیضاوی[1] جلد ۱ ص ۱۸ وجمل[2] جلد ۲ بقرہ ص ۱۲ وابو السعود[3] جلد ۱ بقرۃ ص ۶۴ وتبصیر الرحمن[4] جلد ۱ بقرۃ ص ۳۲ وکبیر[5] جلد ۱ بقرۃ ص ۱۶۹ وخازن[6] ومعالم[7] جلد ۱ بقرہ ص ۲۳ وجلالین[8] بقرہ ص ۱۲ ومدارک جلد ۱ بقرہ ص ۲۲ وغیرھا - بالفاظ متقاربۃ (ترجمہ) مراد پہ لفظ د غیب ھغہ پټ شئی دی د عبادو نہ چہ شئی معلوم کولے ھغہ لرہ نہ حواس ظاھری او نہ حواس باطنی او نہ بداھۃ د عقل ابتداءً

اثبات د علم غیب عطائی د پارہ د رسول اکرم علیہ السلام پہ آیاتونو

(۱) قولہ تعالیٰ عالم الغیب فلا یظھر علی غیبہ احدا الا من ارتضی من رسول الآیۃ پارہ ۲۹ جز رکوع ۲½ (ترجمہ) اللہ تعالیٰ عالم (بالذات) پہ غیب دے لپس نہ خبر کوے پہ غیب خپل یوہ تن لرہ مګر ھغہ چا لرہ چہ غوره کړے ئې وی چہ ھغہ پیغمبر علیہ السلام دے **څہ وایم** چہ مستثنیٰ - من ارتضیٰ - دے او د مَن ارتضیٰ - بیان ومن رسول دے - نو ظاھرہ شوہ چہ پیغمبر علیہ السلام لرہ علم غیب خدائے تعالیٰ ورکړیدے -

(۲) قولہ تعالیٰ وما کان اللہ لیطلعکم علی الغیب ولکن اللہ یجتبیٰ من رسلہ من یشاء الآیۃ پارہ ۴ آل عمران رکوع ۱۹/۴ (ترجمہ) نہ دے خدائے تعالیٰ چہ خبر کوی تاسو لرہ پہ غیب مګر غوره کوی خدائے تعالیٰ ھغہ چا لرہ چہ ئې خوښ وی چہ پیغمبران د خدائے دی - **څہ وایم** چہ من یشاء - مفعول بہ د یجتبی او من رسلہ - بیان د من یشاء دے - نو بنہ ظاھرہ شوہ چہ علم غیب عطائی ثابت دے پیغمبرانو لرہ -

Marfat.com

(۳) قوله تعالیٰ ولا یحیطون بشئ من علمه الا بما شاء الایة پاره ۳ بقره - رکوع ۳۲/۲ (ترجمه) احاطه نشی کولے مخلوق په یوه شئ د علم د خدای تعالیٰ نه مګر په هغه مقدار د علم چه د خدای تعالیٰ خوښه شی د هغه مقدار -

(۴) قوله تعالیٰ تلك من انباء الغیب نوحیها الیك الایة پاره ۱۲ هود ۳/۴ (ترجمه) د غه مذکوره قصے د خبرونو د غیب نه دی وحی ئې کوو مونږ تا ته - نو ښه ظاهره شوه چه علم غیب عطائی پیغمبر انو لره ثابته دے په وحی سره

(۵) قوله تعالیٰ ذالك من انباء الغیب نوحیه الیك الایة پاره ۳ ال عمران رکوع ۵ و پاره ۱۳ یوسف رکوع ۱۲ (ترجمه) د غه مذکوره د خبرونو د غیب نه دی مونږ ئی وحی کوه تا ته - نو ښه ظاهره شوه - چه علم غیب عطائی ثابته دے پیغمبرانو لره په وحی سره -

(۶) قوله تعالیٰ وما هو علی الغیب - بضنین الایة پاره ۳۰ تکویر رکوع ۱/۶ (ترجمه) اوند د ے نبی علیه السلام په بیانولو د علم غیب کښ بخیل - نو ظاهره شوه چه خدای تعالیٰ خپل نبی محمد صلی الله علیه وسلم لره علم غیب عطائی ورکړید ے اوی نبی علیه السلام اولیاء کرام ته بیان کړید ے **فائده** علم غیب عطائی د انبیاء علیهم السلام بلاواسطه د ے او علم غیب عطائی د اولیاء کرام په واسطه د نبی علیه السلام د ے -

(۷) واذ اسر النبی الی بعض ازواجه حدیثا فلما نبأت به واظهره الله علیه عرّف بعضه واعرض عن بعض ج فلما نباها به قالت من انبأك هذا قال نبأنی العلیم الخبیره پاره ۲۸ تحریم ۶ رکوع ۱/۱۹ (ترجمه) او یاد کړه هغه وقت چه پټه خبره او کړه نبی علیه السلام بعض د بی بیانو خپلو ته - پس هر کله چه بیان او کړه د غے بی بی صاحبے - بلے ته دد غه خبرے پټے او ظاهر کړه د غه خبره بیانول بلے ته - الله تعالیٰ رسول الله صلی الله علیه وسلم ته - نو حال اوویل رسول اکرم علیه السلام د غے بیان کونکی بنځه ته په طریقه د ملامته کولو د بعض خبرے - اوپریښود بعض خبرے پس هر کله چه حال اوویل د ے ته رسول الله علیه السلام - نو هغه بنځے ملامته شوے اوویل چا خبر کړی ته - نو اوویل رسول اکرم علیه السلام چه خبرے کړید ے ما لره هغه خدای تعالیٰ صاحب د علم او صاحب د خبر د ے **اوګورے** علم غیب عطائی ته په جمله اخیره کښ -

اثبات د علمِ غیب عطائی په احادیث د پاره د رسول الله ﷺ

(۱) روی عن النبی صلی الله علیه وسلم یوم فتح مکة وفی حفر الخندق اخبر بفتح کسریٰ وقیصر فوقع کما اخبر وامثاله عنه صلی الله علیه وسلم کثیره لا تنکر اه جامع الفصولین جلد ۲ کلمات الکفر ص ۳۰۲ (ترجمه) روایت شوے د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نه په ورځ د فتح د مکه او په ورځ د کنستلو د خندق کښ چه خبرے ئې کړے وه په فتح کولو د بادشاهی د کسریٰ او په فتح کولو د بادشاهی د قیصر - نو اوښتوه هغسے چه خبره ئې کړے وه حضور اکرم صلی الله علیه وسلم **محدثین** چه د د ے مضمون احادیث مذکور دی -

(۲) عن عمرؓ قال قام فینا رسول الله صلی الله علیه وسلم مقاما فاخبرنا عن بدء الخلق حتی دخل اهل الجنة

Marfat.com

منازلهم واهل النار منازلهم اخرجه البخاری (۳) وعن عمرو بن الاخطب الانصاری نحوه اخرجه مسلم (۴) وعن حذیفة نحوه اخرجه الشیخان - (ترجمه) روایة شوے د عمرؓ او د عمروؓ او د حذیفةؓ نه - چه او درید لے وه په مونږ کښ رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په مقام کښ پس خبرئ کړو مونږ د اول د پیدا کیدو - تر هغه پورے چه داخل شو جنتیان کورون خپلو ده جنة ته - او داخل شو دوزخیان کورونو خپلو د دوزخ ته -

(۵) عن معاذ بن جبلؓ (الی قوله) فرأیته عزوجل وضع کفه بین کتفی فوجدت برد انامل بین ثدیی - فتجلی لی کل شئ وعرفت اخرجه البخاری والترمذی وابن خزیمه والایمة بعدهم - (۶) وعن ابن عباسؓ (الی قوله) فعلمت ما فی السموٰة والارض اخرجه البخاری (۷) وعن ابن عباسؓ (الی قوله) فعلمت ما بین المشرق والمغرب - اخرجه البخاری (ترجمه) روایة شوے د معاذ حوے د جبلؓ او د ابن عباسؓ نه پس اولیده ما خدا ے تعالیٰ لره چه کیخود - ورغوے خپل (چه قدرة دے) په مینځ د دواړو اوږو حما کښ پس او مندلو ما - یخوالے د سو کو د کتو (چه قدرة دے) پس ظاهر شوه ما ته هر شئ او او می پیژنده - (او په حدیث اول د ابن عباسؓ) کښ دا دے پس او مے پیژنده هغه شئ چه په اسمانونو اوزمکو کښ دے (او په حدیث دویم د ابن عباس) کښ دا دے - پس او مے پیژنده هغه شئ چه په مینځ د مشرق او مغرب کښ وه -

(۸) عن ابن عمرؓ عن النبی صلی الله علیه وسلم قال ان الله تعالیٰ قد رفع لی الدنیا فانا انظر الیها والی ما هو کاین فیها الی یوم القیامة کما انظر الی کفی هذه اخرجه الصحیحان والطبرانی فی کبیره ونعیم فی کتاب الفتن وابو نعیم فی الحلیه ثم الدولة المکیة ص۳۰ (ترجمه) روایة شوے د ابن عمرؓ نه د نبی علیه السلام نه ده ویلی چه بیشک په تحقیق پورته کړی وه الله تعالیٰ د پاره حما دنیا لره نو ما کتل هغی ته او هغه شئ ته چه موجود وه په دے کښ تر ورځے د قیامت پورے

عدم مساوات

لکه چه کورمه ځه ورغوے حما ته چه دا دے - **فانقیل** د دے احادیث مذکوره وه نه کمان کیږی چه علم د رسول الله صلی الله علیه وسلم مساوی شود علم د الله تعالیٰ سره العیاذ بالله تعالیٰ او دا باطل ده (نو جواب دا دے) چه علم د تمام مخلوق په مثال دیوه قطره دے په نسبت سره دریاب ته - او علم د رسول صلی الله علیه وسلم سره د دے لوے شان (خدا ے تعالیٰ ورکړی) نه پمنزله دیوے قطره دے په نسبة سره علم د خدا ے تعالیٰ ته - **حاصل** دا دے چه علم[۱] د خدا ے تعالیٰ کل دے - او علم د رسول الله صلی الله علیه وسلم بعض دے - **اوبل**[۲] علم د خدا ے تعالیٰ محیط دے - نه علم د رسول الله صلی الله علیه وسلم **اوبل**[۳] علم د خدا ے تعالیٰ غیر متناهی دے او علم د رسول الله صلی الله علیه وسلم متناهی دے **اوبل**[۴] فرق په ذاتی - او عطائی دے **اوبل**[۵] فرق په قدیم او حادث دے -

Marfat.com

علم غیب د اولیاء - اثبات د علم غیب عطائی د پاره د اولیاء کرامؒ په آیاتو نو د قرآن سره

(۱) بدان که انکارِ اطلاع بر غیب مر غیر رسول مصطلح را انکارِ قرآن است قال تعالیٰ واوحینا الیٰ ام موسیٰ ان ارضعیه فاذا خفتِ علیه فالقیه فی الیم ولا تخافی ولا تحزنی انّا رادُّوه الیك وجاعلوه من المرسلین پاره ۲۰ قصص رکوع ۱/۴ ومادر موسیٰ علیه السلام رسولِ مصطلح نبود - واز وقت ولادت تا وقت نبوت مدّتِ مدید بوده است اه تفسیر حسینی سوره جن (ترجمه) رد کړه دا خبره چه انکار د اطلاع نه په غیب خاص غیر د رسولِ اصطلاحی لره - انکار د قرآن دے ځکه چه ویلی دی خدائے تعالیٰ وحی (په معنی د الهام) کړی د مونږ مور د موسیٰ علیه السلام ته چه تَیْ ور کوه ده لره - پس په هغه وقت کښ چه ویریږی ته په ده باندے - نو کوزه ئے کړه په دریاب رود نیل کښ - او مه یریږه او مه خفه کیږه - بیشک مونږ واپس کوه دے تا ته - او کوزوُه د لره د پیغمبرانو نه - او مور د موسیٰ علیه السلام رسول اصطلاحی نوه - او د وقت د دلالت نه تر وقت د نبوت پورے مده اوګده وه - **اوګورے** دے علم غیب د دے ته او د اولیه وه - وما کانت نبیا قط انثے الخ قصیدة الامالی (ترجمه) نوه نبی خځه هرګز -

(۲) ویکفی بذالك ما (ای ثلاث کرامات علم الغیب) اخبر به القرآن عن الخضر - بناءً علیٰ انه ولی هو وهو ما نقل عن جمهور العلماء وجمیع العارفین وان کان الاصح انه نبی اه سل الحسام الهندی الخ من مجموعة رسایل الشامی ج ۲ ص ۳۱۲ (ترجمه) او کافی کیږی د پاره د اثبات د علم غیب عطائی هغه درے کرامتونه چه خبر کړے دے د هغے قرآن مجید د حضرت خضرؑ نه - **دا دلیل** بنا دے په دے باندے چه دے ولی دے - او دا ولایة نقل شوے دے د اکثر علماء معتبرو نه او د ټولو عارفینو نه - اګرچه اصح خبره دا ده چه دے نبی علیه السلام دے **اوګورے** علم غیب عطائی چه ثابة دے په قرآن مجید اولیا لره -

(۳) قوله تعالیٰ کلما دخل علیها ذکریا المحرابَ وجد عنها رزقا قال انالك هذا قالت هو من عند الله الایة پاره ۳ آل عمران ۳/۱۱ (ترجمه) هره پیره چه داخل به شو په دے مریم باندے ذکریا علیه السلام په کوټکئ کښ نو اوبه ئی موندہ په نزد دَدِ ی رزق لره - نو اوبسوی ذکریا علیه السلام چه چرته وه دا رزق - نو او ویل هغے چه دا رزق د نزد د خدائے تعالیٰ نه دے **اوګورے** دا قول د مریمؒ هو من عند الله خبر د علم غیب دے په طریقه د الهام سره ځکه چه خځه پیغبره کیدے نشی لکه اوس د قصیده امالی نه نقل شوے دے -

اثباة د علم غیب عطائی د پاره د اولیاء - په احادیثو سره

(۱) وعن عمرؓ انه امر علی المنبر یا ساریة الجبل مشهور وعن السلف فی کتب الثقات مزبور اه جامع

Marfat.com

الفصولین جلد ۲ کلمات الکفر ص۳۰۲ (ترجمه) روایة شوے د عمرؓ نه چه پورځ د جمعه په حال د خطبه لوستو کښ په منبر د پاسه - ده آواز اوکړه - امیر د مجاهدین ساریة چه په نهاوند مقام د شام کښ روان وه غره ته چه د غه ځائے کښ ورته کفار پټ ناست وه - چه ای ساریة د دغه غره نه ځان اوساتئ - نو دا آوازئ واوریده او د غره نه واپس شوه - نو کفار را پاسیده او جنګ شروع شو نو کفار و شکست اوکړه او مسلمانان کامیاب شو - دا خبره مشهور ده او د سلف نه (یعنی د اصحاب او تابعین او تبع تابعین نه) په کتابونو د معتبرو علماؤ کښ لیکلی شوی ده - لکه شرح العقاید النفسیه او رمضان افندی - او نبراس - **زه وایم** چه باعث په دے آواز کولو علم غیب عطائی د عمرؓ وه د الله تعالیٰ نه -

(۲) وما جاء عن ابی بکر صدیقؓ انه اخبر عن حمل امرأة ذکرا - وکان کذالک اه سل الحسام الهندی من مجموعة رسایل الشامی جلد ۲ ص۳۱۲ (ترجمه) او علم هغه دے چه راغلی د ابو بکر صدیقؓ نه - چه ده خبر کړے وه د حمل دیوے ښځے نه چه دا نارینه دے - نو او شو دا رنګے -

(۳) عن ابی هریرةؓ قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لقد کان فیمن قبلکم من الامم ناس محدثون من غیر ان یکونوا انبیاء وان یکن فی امتی فان عمر بن الخطاب منهم اخرجه البخاری (ترجمه) روایة شوے د ابی هریرةؓ نه - ده نبی صلی الله علیه وسلم چه خوا مخا په تحقیق وه په هغه چا کښ چه وه پخوا ستاسو نه چه امتونه دی دا سے بنی آدم چه الهام کړے شوے وه هغو ته سره د دے چه نو هغوے پیغمبران - او په شرط د دے که وی په امة ځما کښ - نو بیشک عمرؓ ځوئے د خطاب د هغو نه دے - شارح سندی ویلی دی چه محدثون په معنی د ملهمون دے -

(۴) عن عائشةؓ عن النبی صلی الله علیه وسلم انه کان یقول قد کان فی الامم قبلکم محدثون فان یکن فی امتی منهم احد فان عمرؓ بن خطاب منهم اخرجه مسلم - ففیه اثبات علم الغیب الاولیاء (ترجمه) روایة شوے د حضرة عائشةؓ نه د رسول الله صلی الله علیه وسلم چه دے وه چه ویل به ئی په تحقیق وه په امتونو کښ چه مخکښ ستاسو وه هغه څوک چه الهام کولے شو هغوے ته - پس په شرط د دے که وی په امة ځما کښ د دوئے نه یوه تن - نو بیشک عمرؓ ځوئے د خطاب د دوی نه دے -

اثبات د علم غیب عطائی په اقوال (عبارات کتب العقائد)

(۱) وایدهم ای الانبیاء) علیهم السلام - (بالمعجزات) لنا قضات للعادات) کالعلم بالمغیبات وکلام الجمادات اه العقاید النسفیه وشرح العقاید النسفیه ورمضان افندی ص۳۱۳ (ترجمه) او قوی کړے دے خدائے تعالیٰ پیغمبرانو علیهم السلام په معجزو سره - هسے معجزے چه مخالف وی د عادتونو - لکه علم په غائبو څیزونو او لکه خبرے کول د ګټو او لټو او ګیا هګانو **او ګورے** علم الغیب عطائی د پیغمبر علیه السلام لره -

(۲) (ومعجزاته کثیرة) (الی قوله) کشق الصدره الشریف واخبار - عن المغیبات الخ جوهر التوحید واتحاف

Marfat.com

المرید[5] وحاشیة[6] الامر ص۵۷ (ترجمه) او معجزے د نبی محمد علیه السلام ډیرے دی - لکه څیزے کول د فرشتو سینے شریف د نبی محمد علیه السلام لره - او لکه خبر کول د ده نورو خلقو لره په غیب څیزونو **او کوره** اخبار کول د ده نورو په علم غیب

(۳) وبالجملة العلم بالغیب امر تفرد به الله سبحانه وتعالیٰ ولا سبیل الیه (ای الی العلم بالغیب) للعباد الا باعلام منه تعالیٰ او الهام بطریق[2] المعجزة او الکرامة او ارشاد[3] الی الاستدلال بالامارات فیما یمکن ذالک فیه الا شرح العقاید[7] النسفیه ورمضان[8] افندی ص۳۱۲ وشرح[9] العلی القاری للفقه الاکبر ص۸۲ (ترجمه) حاصل دا دے علم په غیب سره یوه شئ دے چه یوازے والے کړے دے الله تعالیٰ (یعنی علم غیب) (په صیغه د ثلاثی مجرد) خاصه د الله تعالیٰ ده او نشته دے لار علم غیب نه د پاره د بندګانو مګر په عالم[1] کولو دوے لره د طرف د الله تعالیٰ نه - او یا په[2] الهام - بطریقه د معجزے د نبی یا د کرامة د ولی - او یا[3] په خو دلو د دلیل نیولو - په علاماتو په هغه صورة کښ چه ممکن وی استدلال په اماراتو په هغه کښ -

(۴) ذکروا فی کتب العقاید - ان من جملة کراماة الاولیاء الاطلاع علی بعض المغیبات الخ رد المختار جلد ۲ قبیل محرمات النکاح ص۲۷۶ (ترجمه) ذکر کړی دی اهل السنة والجماعة په کتابونو د عقاید کښ چه بیشک د جمله د کرامتونو د اولیاء کرامونه - خبر کول د الله تعالیٰ دی دوے لره په بعض غائبو څیزونو باندے - **فائده** چه د علم غیب ذاتی د پاره صیغه د ثلاثی مجرد لکه علم استعمالوی او د علم غیب عطائی د پاره صیغه د باب افعال لکه اعلام دا مکمل توفیق د آیاتونو او احادیث دے **فائده** هر کله چه ثابت شوه چه علم غیب عطائی عقیده د اهل السنة والجماعة ده - نو منکر دی خوف د خداے تعالیٰ نه او کړی -

(۵) والنصوص تدل علیٰ انه تعالیٰ متفرد بعلم الغیب کله لقوله تعالیٰ لا یعلم الغیب الا الله - وقوله تعالیٰ وعنده مفاتح الغیب لا یعلمها الا هو - وسبب تخصیص الخمس فی قوله تعالیٰ ان الله عنده علم الساعة (الایة) ان رجلا جاء الی النبی صلی الله علیه وسلم فسأله عنها فنزلت - لکن لما رأوا ان کثیرا من الاولیاء یطلع الغیب من هذه الخمس وغیرها حملو (الایة) علیٰ ان لا یعلمها بذاته الا الله - رمضان افندی ص۳۱۲ (ترجمه) هغه آیاتونه (چه اوس به ذکر شی) دلالة کوی په دے خبره باندے چه بیشک الله تعالیٰ یوازے دے په علم غیب کل - د وجه[1] د دے قول د الله تعالیٰ چه نشته علم غیب ذاتی مګر الله تعالیٰ لره او د وجه[2] د دے قول د خداے تعالیٰ او په نزد د خداے تعالیٰ کونجیانے د غیب دی نه پیژنی هغے لره مګر الله تعالیٰ په علم ذاتی خپل - او سبب د تخصیص د پنځو په دے قول د خداے تعالیٰ کښ ان الله عنده علم الساعة - الخ دا وه چه بیشک یو سړے راغے نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ته - پس تپوس او کړه د ده نه د دے پنځو خبرو - نو نازل شو دا آیة - لکن هر کله چه اولیده عالمانو دا خبره چه ډیر د اولیاء کرامؒ نه خبریږی په غیب باندے د دے پنځو نه او د نورو نه نو حمل ئے کړه دا آیة (او غیر د ده نه) په دے معنی باندے چه بیشک نه پیژنی دے پنځو لره په ذات خپل مګر الله تعالیٰ - **ځه وایم** چه ظاهره شوه چه دا آیة وغیرها منافی د علم غیب عطائی ده پیغمبرانو علیهم السلام -

Marfat.com

اود اولیاء کرامؒ نه دی ۔

عبارات العلماء (اعتراض اوجوابونه)

اعتراض (۱) تزوجها بلا شهود وقال الله ورسوله ۔ او الله والملك شهود کفر اذ اعتقد ان الرسول والملك یعلم الغیب اه جامع الفصولین والدر المختار وردالمحتار وغیرها (ترجمه) نکاح اوکړه یو سړی دیوے ښځے سره بې شاهدانو ۔ او ویل چه خدائے تعالیٰ اورسول دده شاهدان دی یائی او ویل چه خدائے تعالیٰ او فرشته شاهدان دی نو دے کافر دے ۔ حکم چه دا عقیده کړے ده چه رسول علیه السلام او فرشته علم غیب پیژنی ۔

جوابونه ددے دادی (جواب ۱) ویجاب بانه یمکن التوفیق بان المنفی هو العلم بالاستقلال لا العلم بالاعلام اه جامع الفصولین جلد ۲ کلمات الکفر ص۳۰۲ وقد مر آنفاً ۔ شرح العقاید النسفیة و رمضان افندی ص۳۱۲ وشرح العلی القاری للفقه الاکبر ص۱۸۲ وردالمحتار جلد ۲ قبیل المحرمات ص۲۷۶ وفتاوی حدیثیه ص۲۲۳ و ص۲۲۲ والقسطلانی شرح البخاری جلد اکتاب العلم ص۱۸۷ و ص۲۱ وصاوی جلد ۴ سورة القدر ص۳۳۷ والخازن جلد ۲ ۔ اعراف ص۲۶۶ والفتوحات الالهیه جلد ۲ اعراف ص۲۱۷ وصاوی جلد ۳ لقمان ص۲۶ وط۲۶ المعروف بالجمل وشفاء القاضی عیاض وتفسیر نیشاپوری ثم الدولة المکیة ص۱۵۵ (ترجمه) جواب کولے شی چه بلیشك شتان دادے ۔ ممکن دے توفیق په منځ دهغه دلایل کښ چه علم غیب ثابتوی غیر الله لره او دهغه دلایل کښ چه علم غیب نفی کوی د غیر الله نه ۔ په دے شتان چه علم غیب منفی د غیر الله نه هغه علم غیب بالاستقلال دی (په معنی علم غیب بالذات یعنی علم غیب بنفسه ۔ بالفاظ دیگر ۔ بدون اعلام الله) اونه دے منفی (بلکه ثابته دے) هغه علم غیب چه په اعلام دالله تعالیٰ وی غیر الله لره ۔

اوکوره (۱) قرآن حکایة کوی د فرشتو نه ۔ لا علم لنا الا ما علمتنا اه **(۲)** اوحکایة کوی د آدم علیه السلام وَعَلَّمَ آدَمَ الاسماء کلها اه **(۳)** اوحکایة کوی د حال د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نه ۔ تلك من انباء الغیب نوحیها الیك **(۴)** اوبل ذالك من انباء الغیب نُوحِیهِ اه تیره شوی ترجمه او مقامات ددوارو ۔ مفصلاً **(۵)** اوحکایة کوی د خضر علیه السلام نه ۔ وعَلَّمْنَاه من لَّدُنَّا علما اه پاره ۱۵ کهف ۱۸ رکوع ۹/۱۱

(۶) اوحکایة کوی د یعقوب علیه السلام نه ۔ وانه لذو علم لما عَلَّمْنَاه ولکن اکثر الناس لا یعلمون پاره ۱۳ یوسف ۱۲ رکوع ۲/۳

(۲) المنفی علمه من غیر واسطة ۔ واما اطلاعه علیه باعلام الله له فامر محقق بقوله تعالیٰ فلا یظهر علیٰ غیبه احدا الا من ارتضیٰ من رسول الخ ۔ نسیم الریاض ثم الدولة المکیة ص۱۵۷ (ترجمه) علم غیب نفی کړے شوے د غیر الله نه ۔ صرف علم غیب د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دے چه ده واسطه وی ۔ اوهر چا ته علم غیب د پیغمبر په خبر ورو د الله تعالیٰ ده لره ۔ نو داشئ ثابت شوے په دے قول د الله تعالیٰ سره ۔ پس نه ظاهروی الله تعالیٰ په علم غیب باندے هیڅوك

Marfat.com

مګر هغه څوك خبر وی چه غوره کړے ئي وی چه پیغمبرؐ دے۔

(۳) او په معنا دده عبارة د فتاوی حدیثیه ص۲۲۳ نقلاً من فتاوی الامام ابوذکریا النووی۔

(۴) ولا ینافی ما تقرر من اطلاع الاولیاء علی بعض الغیوب الاتیان المذکورتان فی السوال ووجه عدم المنافات ان علم الانبیاء والاولیاء انما هو باعلام من الله لهم وعلمنا بذالك انما هو باعلامهم لنا۔ وهذا غیر علم الله تعالی الذی تفرد به وهو صفة من صفاته القدیمة الازلیة الدائمة الابدیة المنزهة من التغیر وسمات الحدوث والنقص والمشارکة والانقسام بل هو علم واحد علم به جمیع المعلومات کلیاتها وجزیاتها ماکان منها ومایکون او یجوز ان یکون۔ لیس لضروری ولا کسبی ولا حادث بخلاف علم سایر الخلق اه فتاوی حدیثیه ص۲۲۳ (ترجمه) او نه دے منافی د هغه مسئله چه مقرر شوی ده په دلایل سره دغه دوه آیتونه چه ذکر شویدی په سوال کښ۔ او وجه د عدم منافات داده چه بیشك علم غیب د انبیاء علیهم السلام او د اولیاء کرامؒ نه دے بلکه دا دے چه دا په خبر ولو د خدای تعالی دے دوے لره۔ او علم غیب ځمونږ امتیانو (یعنی اولیاء کرامؒ) په خبر ولو د دے انبیاء علیهم السلام دے مونږ لره (یعنی فرق په بلا واسطه۔ او په واسطه سره دے)۔ او دا علم غیب مذکور غیر دے د علم د خدای تعالی نه هغه علم الهی چه یوازے والے کړیدے خدای تعالی په هغے سره (چه ذاتی دے وجوه د فرق دا دی) (۱) دا علم صفة د خدای دے د صفات قدیمه د ده نه (۲) ازلی دے۔ (۳) دائمی دے (۴) ابدی دے (۵) پاك دے د تغیر نه (۶) او پاك دے د علامات د حدوث نه (۷) او پاك دے د نقص نه (۸) او پاك دے د شرکت نه (۹) او پاك دے د تقسیم نه۔ بلکه دا علم یو دے۔ معلوم کړی ئي دی په دے سره ټول معلومات کلیات او جزئیات۔ هغه چه په زمانه تیرے کښ وه او په زمانه حال یا استقبال کښ کیږی او یا جائز وی چه موجود شی (۱۰) او نه دے د قسم د علم ضروری او نه د کسبی نه (۱۱) او نه دے علم حادث په خلاف د علم د تمام مخلوق چه د دے ټولو حالات مخالف دے۔

(۵) قال القاضی عیاضؒ ومن ذالك ما اطلع علیه من الغیوب ومایکون۔ والاحادیث فی هذا الباب بحر لا یدرك قعره ولا ینزف غمره۔ وهذه المعجزة من جملة معجزاته المعلومة علی القطع۔ الواصل الینا خبرها علی التواتر لکثرة رواتها۔ واتفاق معانیها علی الاطلاع علی الغیب اه شفاء القاضی عیاض۔ ثم الدولة الملکیة ص۱۵۷ (ترجمه) ویلی دی قاضی عیاضؒ او د ټولی د معجزونه هغه شئ دے چه اطلاع کړی ده نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ته خدای تعالی په هغه شی د غیبی څیزونو نه او هغه شئ دی چه موجود به شی په زمانه راتلونکی کښ۔ او احادیث په اثبات د دے مسئله د علم غیب عطائی کښ دریاب دے چه نشی پیژندے جور والے د دغه دریاب ـــــ۔ او دا معجزه د جمله د هغه معجزات خپلو چه معلومے دی یقیناً۔ چه رسیدلے دے مونږ ته خبرے د هغی په تواتر سره۔ د وجه د ډیر والی د راویانو د هغی۔ او د اتفاق د معانی وه د هغے په اطلاع د نبی صلی الله علیه وسلم په علم غیب باندے۔

دویم جواب دادے چه قول په کفر د دغه سړی غلط دے۔ قال فی التتارخانیة وفی الحجة (لقاضیخان کما فی الکبیری) ذکر فی الملتقط انه لا یکفر (بوجوه خمسة) (۱) لان الاشیاء تعرض علی روح النبی صلی الله علیه

Marfat.com

وسلم (۲) وان الرسل یعرفون بعض الغیب قال تعالیٰ عالم الغیب فلا یظهر علی غیبه احدا الا من ارتضی اه
(۳) قلت بل ذکروا فی کتب العقاید اَنَّ من جملة کرامات الاولیاء الاطلاع علی بعض المغیبات (۴) وردّوا علی
المعتزلة المستدلین بهذه الآیة علی نفیها (وجه الرد) بان الاظهار (المذکور المثبت فی الایة بالاستثناء)
بلا واسطة (۵) او المراد من الرسول - الملک ای لا یظهر علی غیبه بلا واسطة الا الملک اما النبی صلی الله
علیه وسلم والاولیاء فیظهرهم علیه بواسطة الملک اوغیره اه شامی جلد ۲ قبیل المحرمات ط۲۷۶ (ترجمه) ویلی دی
په تناقض کښ اویه فتاوی حجة د قاضیخان کښ دی چه ذکر کړی دی په ملتقط کښ چه دغه سړے نه کافر
کیږی په یوځو وجوه سره - **اوله وجه داده** چه بیشک اشیاء عرض کولے شی په رسول اکرم صلی الله علیه
وسلم لکه دا عرض ثابت دے په احادیث صحیح کثیرو سره - او دغسے ملک دی - نوه ظاهره شوه چه اعتقاد د
دغه سړی د علم غیب د رسول او ملک صحیح دے غلط نه دے علاوه د کفر نه **دویم وجه داده** چه بیشک
رسولان پیژنی بعض غیب لره - ویلی دی الله تعالیٰ - الله تعالیٰ عالم دے بالذات پس نه خبروی الله تعالیٰ په غیب خپل هیچا
لره مګر خبروی هغه چالره چه غوره کړے یی وی چه هغه رسول دے - نو ظاهره شوه چه دا مسئله د علم غیب عطائی
رسول لره ثابته ده په قرآن مجید سره **(دریمه وجه داده)** چه حُکم وایم (یعنی علامه شامی) بلکه ذکر
کړی دی اهل السنة والجماعة په کتابونو د عقاید کښ چه بیشک د تولی د کرامات د اولیانه خبر یدل دی په
بعض غیبی څیزونو باندے - نو ظاهره شوه چه دغه قول ده کفر مردود دے حُکم چه مخالف دے د عقاید
صحیحه نه. **څلورمه وجه داده** چه رد کړے دے د اهل السنة والجماعة په معتزله باندے چه
استدلال کړی په دے آیة سره په نفی د کرامات الاولیاء **وجه درد داده** چه اظهار مذکور
په آیة کښ چه ثابت کړے شوے په دے آیة په استثنا سره - بې د واسطه نه دے - نو ظاهره شوه چه ذکر
د کرامة (چه علم غیب عطائی د اولیاء کرام دے) په دے آیة کښ نشته - نه ثبوتاً او نه نفیاً - **پنځمه وجه داده**
چه - یا مراد د رسول نه - فرشته ده - نو معنی د آیة داده چه نه خبروی خدائے تعالیٰ په غیب خپل هیچا
بے د واسطے نه مګر فرشته - هر چرته نبی علیه السلام - او اولیاء پس خبروی خدائے تعالیٰ دوی لره
په دغه غیب باندی - په واسطه د فرشتے یا د غیر د ده سره - نو ظاهره شوه چه قول په کفر د دغه سړی غلط دے
دریم جواب دادے چه بفرض محال که دا او منلے شی چه دغه قول د کفر مطلقاً غلط نه وی - نو حُکم
وایم چه بصورة د احتمال کښ هم حکم د کفر ممنوع دے .

سئل عمن قال ان المؤمن یعلم الغیب - هل یکفر للآیتین - او لیستفصل لجواز العلم بجزئیات من الغیب (فاجاب) بقوله
لا یطلق القول بکفره لاحتمال کلامه ومن تکلم بما یحتمل الکفر وغیره وجب استفصاله کما فی الروضة وغیرها - ومن
ثم قال الرافعی ینبغی اذا نقل عن احدٍ لفظ ظاهر الکفر ان یتامل ویمعن النظر فیه - فان احتمل اما یخرج
سئل اللافظ عن ظاهره - من ارادة تخصیص او مجاز او نحوهما سئل اللافظ عن مراده - وان کان الاصل

Marfat.com

فی الکلام الحقیقة والعموم - وعدم الاضمار - لان الضرورة ماسة الی الاحتیاط فی هذا الامر واللفظ محتمل فان ذکر ما ینفی عنه الکفر مما یحتمله اللفظ ترک - فتاوی حدیثیه ثم سل الحسام الهندی جلد ۲ ص۳۱۲ ومتے استفصل - فقال اردت بقولی المؤمن یعلم الغیب - ان بعض الاولیاء قد یعلمه الله ببعض المغیبات قبل منه ذالک لانه جایز عقلا وواقع نقلا اذ هو من جملة الکرامات الخارجة عن الحصر علی ممر الاعصار فبعضهم[1] یعلمه بخطاب (۲) وبعضهم یعلمه بکشف حجاب (۳) وبعضهم یکشف له عن اللوح المحفوظ حتی یراه اه سل الحسام الهندی من مجموعة رسایل الشامی جلد ۲ ص۳۱۲ (ترجمه) سوال کړے شوے وه دحال دهغه چا نه چه هغه ویلی وی بیشک مومن پیژنی غیب لره - چه ای کافر کیږی دغه ویونکے دوجه د دغه دووه[2] آیا تو نو نه - او که تفصیل به غوښتلے شی د ده نه د وجه د جواز د علم د اولیاء په بعض جزیات د غیبی څیزونو نه (نو جواب کړے دے د دغه سوال نه) په دیشان چه نه دی کوی قول په کفر د ده مطلقاً - د وجه د احتمال د کلام د ده - او هغه څوک چه تلفظ او کړی په هغه خبره چه احتمال لری د کفر او د غیر کفر - نو واجب دے طلب د تفصیل د دغه خبرے لکه ذکر شوی دی په روضة الصلحا وغیر د دوے کښی او د دے وجه ویلی دی علامه رافعیؒ چه ښائیږی په هغه وقت کښی چه نقل شی دیوه تن نه - یو لفظ چه ظاهر د هغه کفر وی - چه فکر او باریک نظر د او کړی په هغے کښی - نو که چرے احتمال لره ده شئ چه خارج کړی ده لفظ د ظاهر خپل نه (چه کفر دے) چه هغه اراده[1] د تخصیص ده په حق د لفظ عام کښی - او اراده د مجاز ده په حق د حقیقة کښی او د دی په شان - نور لکه تاویل - نو واجب دے چه سوال او شی د دغه ویونکی نه ده مراد د ده نه - اگرچه اصل په کلام کښی حقیقة او عموم او عدم اضمار دے ځکه چه حاجة واقع دے احتیاط کولو ته په حق د کفر او اسلام کښی او حال دا دے چه دغه لفظ محتمل دے - نو که چرے ذکر ئی کړه هغه شئ چه نفی کوی د ده نه کفر لره چه وی د دا سے قسمه چه احتمال لری هغی لره دغه لفظ - نو پر لیښو دے شی د جزا ورکولو نه - او په هغه وقت چه طلب د تفصیل او شی د ده نه نو دے او وائی چه مراد کړے مے وه په دے قول خپل چه المؤمن یعلم الغیب - دا خبره چه بیشک بعض اولیاء په تحقیق عالمان کوی هغوے لره الله تعالیٰ په بعض مغیبات باندے - نو قبول به شی د ده نه دغه خبره - ځکه دغه علم غیب عطائی جائز دے په عقل کښی او واقع شوے په نقل د قرآن او حدیث کښی - رایاد کړه دغه مذکور ځکه چه دا علم غیب عطائی ده تولی د هغه کرامات نه دے چه باهر دی د حساب نه بنا په تیریدو د زمانو - پس[1] بعض اولیاءؒ پیژنی غیب لره په ویلو د خدائے تعالیٰ او بعض[2] اولیاءؒ پیژنی غیب لره - په لرے کولو د پردے د هغه څیز نه - او بعض[3] اولیاءؒ پرده لرے کړے شی هغه ته د لوح محفوظ نه - نو او وینی هغه شئ غائب لره په لوح محفوظ کښی

څلورم جواب دا دے چه خاصه د خدائے تعالیٰ علم دے په جمیع څیزونو واجب او ممکن او ممتنع تمامو باندے او غیر الله لره علم په بعض مغیبات دے - نه په کل باندے -

(۱) قال السید الشریفؒ الاطلاع علی جمیع المغیبات لا یجب للنبی صلی الله علیه وسلم (فغیره بالاولی) ولذا

Marfat.com

قال سید الانبیاء علیهم السلام - ولو کنت اعلم الغیب لاستکثرت من الخیر وما مسنی السوءُ اه شرح المواقف - ثم الدولة المکیة ص۱۵۶ والکبیر ونیساپوری واتحاف المرید شرح جوهرة التوحید وخازن (ترجمه) ویلی دی سید شریف علی الجرجانیؒ چه علم غیب عطائی په ټولو مغیبات باندے واجب نه دے (یعنی ثابت نه دے) دپاره دنبی علیه السلام (نو ولی لره په طریق اولی نشته دے) ددے وجه ویلی دی سید الانبیاء علیهم السلام او که چرے وَے حُه - چه عالم وَے په علم ذاتی سره - په ټولو اشیاء باندے - نو خواه مخواه طلب دډیر خیر به مے کړے وے - او نه به مسح کړے وُ مالره شر -

پنځم جواب دادے چه نصوص[1] دنفی - قبل الاعلام وه - او نصوص[2] داثبات پس داعلام نه وه نو مناقات نشته -

(۱) ویحتمل ان یکون قال ذالك قبل ان یطلعه اللهُ تعالیٰ علیٰ علم الغیب فلما اطلعه الله تعالیٰ اَخبَرَ کما قال تعالیٰ فلا یظهر علیٰ غیبه احدا الّا من ارتضیٰ من رسول اه خازن[1] - ثم الدولة[2] المکیة ص۱۵ والتحاف المرید[3] - (ترجمه) او احتمال لری چه وی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم چه ویلی وی داخبره مخکښ دخبرولو دالله تعالیٰ نه ده لره په علم غیب باندے - پس هر کله چه خبر کړه خدائے تعالیٰ ده لره - نو خبر او کړه ده خلقو لره - لکه ویلی دی الله تعالیٰ - پس نه ظاهر وی خدائے تعالیٰ په غیب خپل باندے هیچا لره مګر هغه چا لره خبره وی چه غوره کړے وی خدائے تعالیٰ چه هغه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دے -

شپږم جواب دادے چه نفی ددے اشیاء چه یوه تنه علم غیب دځان نه تواضع او ادب دے دخدائے تعالیٰ سره په دے شان چه علم حُما په مقابله دعلم دخدائے تعالیٰ کښ کالعدم دے -

(۱) فان قلت قد اخبر النبی صلی الله علیه وسلم عن المغیبات - وجائت احادیث فی الصحیح بذالك وهو من اعظم معجزاته صلی الله علیه وسلم فکیف الجمع[1] بینه وبین قوله تعالیٰ ولو کنت اعلم الغیب لاستکثرت من الخیر قلت یحتمل ان یکون قال علی سبیل التواضع والادب او المعنی لا اعلم الغیب اِلّا ان یطلعه الله تعالیٰ علیه ویقدره لی اه تفسیر خازن جلد ۲ سوره اعراف ص۲۶۶ ثم الدولة المکیه ص۱۵۷ وجمل جلد ۲ اعراف ص۲۱۷ (ترجمه) پس په شرط ددے که اعتراض او کړی ته چه په تحقیق[1] خبر کړے دے نبی صلی الله علیه وسلم دهغه څیزونو نه چه غائب دی - او بله[2] خبره داده چه راغلی دی احادیث په صحیح بخاری او صحیح مسلم کښ په دغه اخبار دمغیبات او بله[3] داده چه دغه اخبار دمغیبات دټولے دډیر ولو یو معجزو درسول الله صلی الله علیه وسلم نه دی - نو پس څنګه دے توفیق په منځ داثبات دعلم غیب عطائی مذکور او ددے قول دخدائے تعالیٰ کښ او که چرے وَے حُه عالم بالذات په غیب باندے نو طلب دډیر والی به مے کړے وے دخیر نه - او نه به وه مس کړے مالره سختی - **جواب کومه حُه** چه احتمال لری چه وه به حضور اکرم صلی الله علیه وسلم چه ویلی به وی داخبره په طریقه دتواضع او ادب سره دالله تعالیٰ (په دے شان چه علم حُما په نسبت سره علم دالله تعالیٰ ته کالعدم دے **او دویم جواب دادے** چه معنی دده آیة

دادہ - ځه نه پیژنم غیب لره مګرچه خبر کړی خداے تعالیٰ مالره په غیب باندے - او تقدیرِ ازلی کړے وی الله تعالیٰ مالره
ددغه علم غیب - لکه تیر شوے دے تحقیق ددے -

اوم جواب دادے (۱) (قل لا اقول لکم) لم یقل لیس (عندی خزاین الله) لیعلم ان خزاین الله
تعالیٰ عنده وهی العلم بحقایق الاشیاء وماهیاتها عنده - باراءة الله تعالیٰ سنریهم آیاتنا فی الآفاق وفی انفسهم باستجابة
دعائه صلی الله علیه وسلم - کان یخبرهم مما مضی وعما سیکون باعلام الحق تعالیٰ وقد قال فی قصة المعراج قطرت فی فیّ
علمت ماکان ومایکون الخ تفسیر نیساپوری ثم الدولة المکیة ص۱۵۶ (ترجمه) (او وایه چه نه وایم تاسو ته) او نه ئی دی
ویلی چه نشته (په نزد ځما خزانے دالله تعالیٰ) دپاره ددے چه معلومه شی چه بیشک خزانے دالله تعالیٰ په نزد د
درسول الله صلی الله علیه وسلم دی او هغه خزانے - علم دے په حقیقی حالات داشیاء او په ذاتیات ددغه اشیاء
په نزد د رسول الله صلی الله علیه وسلم دی - په ښولو دالله تعالیٰ - لکه فرمایلی دی - زر ده چه او به ښیلو
مونږ دوے ته دلایل د قدرة او وجود دخپل په اطراف ده دنیا کښ او په نفسونو - ددوے کښ) په قبلولو
ددعا د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په دے قول دده کښ چه او ښیه ای خداے مونږ ته څیزونه لکه چه
دی هغوے - لیکن خبرے کوی رسول الله صلی الله علیه وسلم د نبی آدمو سره په قدر د عقلونو دهغوے سره -
او دارنګے نه وایم ځه چه ځه عالم یمه په غیب باندے - سره ددے چه بیشک نبی صلی الله علیه وسلم وه خبر به
ئی کوه خلقو لره - د هغه څیزونونه چه تیر شوی وه - او د هغه څیزونونه چه موجود یږی په زمانه حال او یا په زمانه
راتلونکی کښ - په خبرولو د خدائے تعالیٰ ده لره او په تحقیق ویلی دی نبی صلی الله علیه وسلم په قصه د معراج کښ چه ای
خداے تعالیٰ څاڅکے کړے دے تا په خولے ځما کښ یوه څاڅکے نو او پیژنده ما هغه څیزونه چه په زمانه تیره شوے کښ وه
او هغه څیزونه چه موجود به شی په زمانه حال او یا په زمانه راتکونکی کښ - صنفه وحرره مولوی شائسته ګل بقلم خود -

اثبات البیعت

بسم الله الرحمٰن الرحیم - الحمد لله رب العلمین الذی جعل اهل السنة والجماعة ورثة النبیین والصلوٰة
والسلام علی افضل الانبیاء والمرسلین - وعلی آله واصحابه المتمسکین بالحق المبین اما بعد - پس وائی مولوی
الحاج شائسته ګل بن العلامة الفهامة سیدنا وسندنا ومولانا محمد علی المرحوم ساکن لنډی شاه مته تحصیل
وضلع مردان صوبه سرحد په سنه ۱۳۸۳ هجری کښ چه ما واوریده چه وهابیه مخالفت کوی بیعت مسنونه العیاذ بالله تعالیٰ نو مرتب مے
کړه دا رساله - په یوه مقدمه او درے بحثونو او مسمی مے کړه **اثبات البیعت - بالکتاب والحدیث
واجماع الامة** بتوفیقه وکرمه ومنه ذالک فضل الله یؤته من یشاء الله ذوالفضل العظیم -

مقدمه په بیان دڅلور امور کښ ده

Marfat.com

امر اول دادے چہ بیعت سنۃ دے (۱) واعلم ان البیعت من سنن الانبیاء علیہم الصلواۃ والسلام ومن سنن الخلفاء الراشدین الی یوم القیامۃ باق بلا نکیر الی آخر کلام السید الجلال ثم تذکرۃ الابرار والاشرار ص۸۳ رابہ شی تمام دد ے عبارۃ پہ بحث داجماع امۃ کښ (ترجمہ) زدہ کړہ داخبرہ چہ بیعۃ دسنتو دپیغمبرانو نہ دے اودسنتو دخلفاء راشد ینو نہ دے۔ترورځ دقیامتہ پورے باقی دے بلا انکار۔

(۲) دخولہ فی حکم شیخہ۔ دخولہ فی حکم اللہ ورسولہ۔ واحیاء سنۃ المبائعۃ اہ عوارف المعارف ثم اثبات البیعۃ ص۲۱ (ترجمہ) داخل کیدل دمرید پہ حکم دپیر خپل کښ۔ داخل کیدل ددہ دی پہ حکم دخدائے تعالیٰ اودرسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم کښ دی۔ اوزندہ کول دسنۃ دبیعت دی۔

امر دویم پہ لغت دبیعت کښ دے

بیعت پہ لغۃ کښ معاہدہ او معاقدہ تہ وائی (۱) فھو بیع لغوی والبیع فی اللغۃ مقابلۃ شئ بشئ علی وجہ العوضیۃ اہ۔ وفی شیخزادہ سمیت المعاہدۃ مبائعۃ لتشبیھا لھا بھا فان الامۃ اذا التزموا قبول شرط علیھم من تکالیف الشرع طمعا فی ثواب الرحمٰن۔ وھربا من عقابہ۔ وضمن علیہ الصلواۃ والسلام ذالک فی مقابل وفائھم بالعھد المذکور۔ فصار کأن کلواحد منھم باع ما عندہ بما عند الآخر اہ تفسیر جمل جلد ۴ ممتحنہ ص۳۳۴ (ترجمہ) پس بیعت بیع لغوی دہ اوبیع پہ لغۃ کښ مقابلہ دشئ دہ۔ دشئ سرہ۔ پہ وجہ دعوض کولو باندے۔ پہ شیخزادہ کښ ویلی دی چہ مسمی شتوی دہ معاھدہ پہ مبالغہ سرہ دوجہ دمشابھۃ ددے دھغہ سرہ۔ حکہ چہ امۃ پہ ھغہ وقت کښ چہ لازم کی پہ ځان باندے قبول دشرط پہ دوے باندے چہ تکالیف دشرع دی پہ طمع دثواب دخدائے تعالیٰ نہ اوپہ تښتہ دعذاب دخدائے تعالیٰ نہ۔ اوضمان کړے حضور اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دد غہ حصول دثواب اودبچ کیدلو دعذاب نہ پہ مقابلہ دوفاء ددوے کښ پہ دغہ وعدہ سرہ۔ لہٰذا اوګرزیدہ ھریوہ ددوے نہ لکہ چہ خرڅ کړے ئې وی ھغہ شئ چہ ددہ سرہ وی پہ بدل دھغہ شئ چہ پہ نزد دغہ بل صاحب وی

دریم امر پہ ارکان دبیعت کښ امر اولھیا دے

(۱) ذکر اللہ تعالیٰ ورسول علیہ الصلواۃ والسلام فی صفۃ البیعۃ خصالا ستا (کما یاتی فی الایۃ الاولی) صرح فیھن بارکان النھی ولم یذکر وا ارکان الامر۔ وھی ستۃ ایضا الشھادتان والصلوٰۃ والزکوٰۃ والصیام والحج والاغتسال من الجنابۃ۔ وذالک (۱) لان النھی دائم فی کل الازمان وکل الاحوال فکان اشتراطھا للتنبیہ علی ان الدائم اکد۔ (۲) وقیل لان ھذہ المناھی کانت فی النساء کثیرٌ مَنْ یترکبھا۔ ولا یحجزھن عنھا شرف النسب فخصصت بالذکر لذالک اہ جمل جلد ۴ ممتحنہ ص۳۳۴ عن القرطبی (ترجمہ) بیان کړیدی اللہ تعالیٰ اورسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم پہ صفۃ دبیعۃ کښ شپیږ خصلتونہ (لکہ لاښتی پہ اول آیۃ کښ) تصریح ئې کړیدہ پہ ھغو باندے پہ ارکان دمنعی۔ اونہ ئې دی ذکر کړی ارکان دامر۔ اوھغہ ھم شپیږ دی (۱) دوہ شھادۃ۔ (۲) اومونځ (۳) اوزکوٰۃ (۴) اوروژے (۵) اوحج (۶) اوغسل کول دجنابۃ نہ۔ اودھغوے دذکر کولو

Marfat.com

فقط وجه داده - چه دانهی دائمی ده په کلو زمانو کښ او په کلو احوال کښ - پس کیږی شرط کول د دوی پاره د تنبیه په دے باندے چه دائم آکدوی - **او دویم وجه داده** چه دا ممنوع څیزونه وه په ښځو کښ - ډیر د دے قسمه چه کول به ئی دا مناهی او نه منع کوه دوی لره د دغه مناهی وه نه شرافة د نسب نو خاص ئی کړه دغه څیزونه په ذکر کولو د دغه وجه نه -

امر څلورم په شرائط د بیعت کښ دے - (شرط اول) آنکه شخصی باید عالمی متبحر که در انواع علوم دینی و عقاید یقینی حظ وافر داشته باشد تا در یقین و عقیدهٔ او خلل واقع نگردد - آنکه طالب این علم گردد و الّا با علماء ناقص بسبب نقصانیتِ علم دینی درین خوض نماید و کافر گرداند - چه از ادراک[1] عبارات و اشارات این علم عاجز آیند یا آنکه[2] این علم بتمامه اشارات است در عبارات واضح نگنجد - و ایضاً شاید و باید که علم کلام را کما حقه دریافته باشد - تا طریق توفیق میان هر دو علم ممیز گردد - و داند که معرفت ذات و صفات باری تعالیٰ در هر دو علم متحد اند - هر که امتیاز بینهما جائز داند او ضال و مضل است مگر آنکه در علم کلام قال است و قیل او اینجا کار حال است و تخییل - و آنجا کار دلایل نقل است و عقل - اما اینجا انقیاد و بر هر دو بانفراد از عقل - پس علماء ناقص را احتراز از چنان باید کرد که آدمی را از شیر مردم خوار - **(شرط دوم)** آنکه باید شخصی عابد و زاهد عابد مهیا از برای زاد آخرت - تا بنور عبادت و طاعت و کثرت ریاضت دل خود را مصفا کرده که آئینهٔ قلبیه او شایانِ قبول آن علم گردد و الّا هر چند پیر معلم شفقت ورزد و تعلیم و تکریم نماید و مرید جد و جهد تام کشد - بحاصل کلی نرسد - بلکه خوف الحاد و زندقه باشد کقول من قال - (رباعی) تو بدین رفتن بمنزل کے رسی ؛؛ تو بدین حالت بحاصل کے رسی ؛؛ پس اگر آنجائی و لبس اشتر دلی باسبک روحان بدین دل کے رسی ـــ و ایضاً درین باب کلامی مشهور است اجیعوا بطونکم و اظماء و اکبادکم - و اعروا اجسادکم - ترون الله عیانا - مراد از برهنه ساختن تن نه این است که گمرهان زمانه فروض خود را برهنه سازند - بلکه تهی ناف تا زانو پوشیده داری - اما بهر چه میسر شود از گلیم و بوریا - و برگ درختان و ریگ بیابان که عورت مستور سازد و قانع و شاکر باشی - و ایضاً در لباس فاخر و کمین خود را یکسان بینی تا شایان محبت و دوستی دوست گردی - و بشرف رویة الله مشرف شوی - **(شرط سوم)** آنکه خدا ترس باید که باشد و بکتابهای فلسفه و اهل هوا (ای وهابیه و غیرهم) معتقد و متیقن نباشد و آنها مطالعه نکنند - و الّا یقین او ثبوت نخواهد یافت - و حلاوت دین محمد علیه الصلواة و السلام نخواهد دید چه هر که خدا ترس نباشد او طالب حق بحقیقت نباشد بلکه هوا را طالب گفته باشد - و ارادت شیطانی را مطلوب دانسته باشد - تابع هوا ضال و مضل باشد کقوله علیه الصلواة و السلام بئس العبد عبد هوی یضله - در تفسیر چرخی آورده است که نصیب درویش اینست که تقوی شعار خود سازد و بداند که در قرآن همه وعده ها نیکو مر خدا ترسان را است - نه مرد دانشمندان را و نه حاجیان را و نه غازیان را و نه شیخان را و نه سیدان را و نه زاهدان ظاهری را که بظاهر زاهد اند و نه خواجگان را که حرام گیرند و گمراهیان کنند و نان دهند - و خلق را صید خود کنند (انتهی کلامه) - و ایضاً فیه بدانکه این بهشتانا را حق تعالیٰ بترسیدن یاد کرد نه بایمان یعنی گفت الذین یخشون و نگفته الذین امنو تا بدانی که مقصود بزرگ از ایمان ترس خدا است قال النبی صلی الله علیه و سلم من قال لا اله الا الله خالصا مخلصا دخل الجنة قالوا و ما اخلاصها قال ان تحجزه من المحارم تا معلوم شود که ایمان آوردن بی اخلاص نتیجه نمیدهد و اخلاص کلمه طیبه باز داشتن است از حرامها و ترس خدای تعالیٰ (انتهی)

Marfat.com

شرط ثلورم آنکه چو طالب موصوف بدین صفات گردد۔ باید که خود را بخدمت پیر کامل متشرع متدین که زاهد ظاهری و باطنی باشد۔ واز تنگنای هوا و اهل آن رسته و معتمد طریقه سنت و جماعت گردیده و اذن ارشاد و هدایت را از شیوخ متقدمین اکابر از اکابر من حضرت النبی علیه السلام الی زمان الوصال الیه رسیده باشد رساند۔ خدمت ظاهر و باطن را بجا آرد تا بعد از ادای ما وجیبه آنچه شیخ مصلحت بیند بدان طریق که مناسب حال باشد عنایت نموده تعلیم نماید کلمة کلمة حرفا حرفا۔

شرط پنجم آنکه نیت و قصد طالب باید که وجه الله باشد و جویان رضای مولی تعالی۔ نه آنکه مشقت لغیر الله باشد۔ در عوارف المعارف است هر آن طالبی که در بدء طلب نیتِ کشف و کرامت باشد همان نیت او شیطان مشخص گردد و او را گمراه سازد۔

شرط ششم آنکه شیخی را جوید که او نیز موصوف بدین اوصاف باشد اصلی است درین باب که شخصیکه خود نرسیده و کامل نباشد دیگری را چون رساند و مکمل سازد۔

شرط هفتم آنکه شیخ را باید که اندر خورِ طالب کلام کند کقوله علیه الصلواة والسلام تکلموا الناس علی قدر عقولهم و در آوان تعلیم باید که غیر شیخ و آن مرید هیچ فردی از افراد عالم نباشد (نقل است) که عبد الله شطاری رح تلقین ذکر میکرد اسپی در آنجا بود ممانعت نمود که این نیز حیوانی از حیوانات است شاید که طاقت تحمل این بار نداشته باشد۔ میگوید مؤلف این رساله روزی از روزها با حضرت پیر در بیابانی بودم سخنی خواست که با ما گوید دهن مبارک خود را بگوش منِ فقیر نزدیک رسانیده ادا کرد۔ با آنکه هیچ فرد از افراد بآنجا نبوده۔ گفتمش یا امام زمان وجه چه باشد۔ گفت سندی برین جمله رفته است و ایضاً هر طالبی از طلاب زمانه مخصوص باشارتی دیگر است۔ بعض باشارت یابند و بعض بعبارت۔ و بعض بعد از تامل و محنت و مشقت الخ تذکرة الابرار والاشرار ص۲۴ و ص۲۶ و ص۲۷

شروط کمال پیر

مختصر شروط کمال پیری آنکه (۱) عالم بعلم تفسیر و حدیث باشد (۲) دوم آنکه مسائل شریعت را آنچه کردنی و گفتنی باشد تمام دریافته باشد (۳) سوم علم مناظره که در میان علماء اسلام و مبتدعان ناتمام است دریافته باشد تا خود را و متابعان خود را از وساوس شیطانی و از خیال فاسد مبتدعان بدان طریق نگهدارد چه اگر مدعی ناقل باشد صحت نقل جوید و الا اقامت دلیل خواهد (۴) شرط چهارم علم نقاط است و آن سیر است میان نفس و روح و میان روح و رب الارباب۔ باید که عالم باین اشیا باشد کما حقهم تا در سلوک بضلالت نه افتد۔ بسا مردم درین ورطه هلاک شده و بی دین و بی ایمان رفته چه بسا وقت باشد که بر رخ روح را دریابد۔ و آنرا خدا داند کافر گردد نعوذ بالله من ذالک و این علمی است که در تحریر نیاید مگر بطول صحبت مرشد (۵) پنجم اهم ترین شرائط۔ آنکه شاید و باید که این پیر ماذون و مرخص و مجاز باشد از جانب پیری که او نیز موصوف بدین اوصاف او باشد هکذا الی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم و الا هلاک ابد گردد اه تذکرة الابرار والاشرار ص۸۱ و ص۲

بحث اوّل په اثبات د بیعت کښ په آیاتونو

Marfat.com

(۱) آیۃ اولیٰ داقول دخدائے تعالیٰ دہ - یا ایھا النبی اذا جائک المومنات یبایعنک علیٰ ان لا یشرکن باللہ شیئًا ولا یسرقن ولا یزنین ولا یقتلن اولادھن ولا یاتین ببھتان یفترینہ بین ایدھن وارجلھن ولا یعصینک فی معروف فبایعھن واستغفر لھن اللہ ان اللہ غفور رحیم ٥ پارہ ۲۸ ممتحنہ ۶۰ رکوع ۲/۸

(ترجمہ) ای پیغمبر علیہ السلام پہ ھغہ وقت کښ چہ راشی تالرہ مومنی بنځے چہ بیعت کوی لتاسرہ پہ دے شرطونوچہ (۱) شریک بہ نہ کوی دخدائے سرہ ھیڅ څیز لرہ (۲) اونہ بہ غلا کوی (۳) اونہ بہ زنا کوی (۴) اوفہ بہ وجنی اولاد خپل (۵) اونہ بہ راوړی چہ جوړوی ھغہ لرہ پہ مینځ دلاسونو او ښپو خپلو کښ (۶) اوڅہ بی فرمانی کوی ستانہ پہ کار نیک کښ - پس بیعت اوکړہ دھغو سرہ او لپخلہ اوغواړہ ھغوی لرہ لہ خدای تعالیٰ نہ بیشک چہ خدای تعالیٰ لپخونکے دے اومھربان دے - حضرت عائشہؓ فرمایلی دی چہ بیعت د حضرت صلی اللہ علیہ وسلم لہ بنځوسرہ پہ ژبہ وہ او لاس دده ته نه ے رسیدلے ھیڅ بنځے تہ - تفسیر د دغہ آیۃ اولیٰ دادے - ولما فرغ من ھجرۃ المکان ذکر ھجرۃ الافعال - فقال (یا ایھا النبی) الذی لہ الاطلاع المبشر لضمان الثواب والمغفرۃ (اذا جائک المومنات یبایعنک) لضمان الثواب والمغفرۃ (علی) اعمال القلب (لا یشرکن باللہ شیئًا - و) اعمال البدن لشھوۃ البطن (لا یسرقن و) لشھوۃ الفرج الحاصلۃ من شھوۃ البطن (لا یزنین) وللغضبیۃ المتعلقۃ بما حصل من شھوۃ الفرج (لا یقتلن اولادھن و) یفترینہ ای یختلقنہ فی الولد بان تقول لزوجھا ھذا ولدی منک یستطنہ علیھم من موافقتھم ایاھن لمصیرھن (بین ایدھن وارجلھن ولا یعصینک فی) امرک ایاھن بفرض (معروف عن فرضیۃ (فبایعھن) علی ضمان الثواب والمغفرۃ علی استغفارھن عن اضدادھا ذکر (واستغفر لھن اللہ فانہ تعالیٰ یحقق الضمان ایضا (ان اللہ غفور) لمن استغفر لہ (رحیم) بالثواب والمغفرۃ لمن ضمنۃ الا تبصیر الرحمن جلد ۲ صفحہ ۳۳۸

الایۃ الثانیۃ ان الذین یبایعونک انما یبایعون اللہ ید اللہ فوق ایدیھم فمن نکث فانما ینکث علی نفسہ ومن اوفی بما عاھد علیہ اللہ فسیؤتیہ اجرا عظیما ٥ پارہ ۲۶ فتح رکوع ۱/۲ (ترجمہ) پہ تحقیق سرہ ھغہ کسان چہ بیعۃ کوی لتاسرہ بیشک چہ بیعت کوی دخدائے تعالیٰ سرہ - لاس (قدرۃ کاملہ) دخدائے تعالیٰ دپاسہ دلاسونو ستاسو دی - پس ھغہ چاچہ ماتہ کړہ وعدہ پس بیشک چہ ماتوی وعدہ پخپل ځان اوھغہ څوک چہ وفائی اوکړہ پہ ھغہ شی چہ وعدے کړے دہ پہ ھغہ دخدائے تعالیٰ سرہ - پس زردہ چہ اجر لوے بہ ورکړی خدائے تعالیٰ دہ لرہ -

الآیۃ الثالثۃ آیۃ بیعۃ الرضوان - لقد رضی اللہ عن المؤمنین اذ یبایعونک تحت الشجرۃ فعلم ما فی قلوبھم فانزل السکینہ علیھم واثابھم فتحا قریبا ٥ پارہ ۲۶ فتح رکوع ۱/۱۱ والعقاید الجلالی جلد ۲ ص ۱۱۱ (ترجمہ) خامخا پہ تحقیق راضی شوید ے اللہ د مومنانونہ پہ ھغہ وقت کښ چہ بیعت کولو ھغونتاسرہ د لاندے دونے - پس پیژنی خدائے تعالیٰ ھغہ شئی چہ پہ زړونو ددوے کښ دی پس نازل ئی کړہ ارام پہ دوے باندے - اوورئی کړہ دوے لرہ فتح نزدے د خیبر -

الآیۃ الرابعۃ یا ایھا الذین امنوا اتقوا اللہ وابتغوا الیہ الوسیلۃ وجاھدوا فی سبیلہ لعلکم تفلحون ٥ -

Marfat.com

پاره ۶ مایده رکوع ۶ (ترجمه) ای هغه کسانو چه تاسو ایمان راوړے دے اویریږئ د الله تعالیٰ نه (ښه کار کوئ او بد مکوے) اووایئ الله تعالیٰ ته واسطه (پیر د بیعت) او اوکی جهاد پلار ئے د خدائے تعالیٰ کښ - ښایئ چه خلاص به شی د عذاب نه -

الایة الخامسة ما کان لمؤمن ولا مؤمنة اذا قضی الله ورسوله امرا ان یکون لهم الخیرة من امرهم ومن یعص الله ورسوله فقد ضل ضلا لا بعیدا ه (ترجمه) هیڅ مسلمان سړے او مسلمانه نښځے لره نشته - په هغه وقت کښ چه حکم اوکړی الله اورسول د ده د یو کار - چه وی به دوی لره اختیار د کار خپل نه - او هغه څوک چه بے فرمانی اوکړی د خدائے تعالیٰ او د رسول د ده نه - نو په تحقیق گمراه شو گمراهی لری د حق نه -

دویم بحث په اثبات د بیعت کښ په احادیث صحیحو سره دے

څه وایم چه اثبات د بیعت د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه منقول دے په دا سے خبر چه مختلف بالقراین دے مسلسل بالایمة الحفاظ المتقنین سره دے **اوگوره** صاحب د سوات مقام سید و شریف ته چه یقیناً امام حافظ متقن معتمد علیه وه - د غه سے هر یو پیر پخپل وقت کښ امام حافظ متقن معتمد علیه وه نو په صحیح العقاید مسلمانانو د دنیا کښ په یوه وقت مثلاً یو از ے د طریقه قادریه متعدد پیران وه - د ارنگے د طریقه نقشبند یه په یوه وقت کښ متعدد پیران وه - د ارنگے د طریقه چشتیه یه یوه وقت کښ متعدد پیران وه - د ارنگے د طریقه سهروردیه په یوه وقت کښ متعدد پیران وه - تر رسول الله صلی الله علیه وسلم پورے - نو سبه ظاهره شوه چه نقل د حدیث خبر د بیعت په څه ئے چه خبر مختلف بالقراین مسلسل بالایمة الحفاظ المتقنین مفید ده علم یقینی ورته اووایو - بلا شك بلا شبه دا خبر متواتر دے -

(۱) (وقد یقع فیها ما یفید العلم النظری بالقراین علی المختار) (الی قوله) والخبر للتحف بالقراین انواع[1] منها ما اخرجه الشیخان فی صحیحهما مما لم یبلغ حد التواتر (الی قوله) ومنها[2] المشهور اذا کانت له طرق مبا ینة سالمة من ضعف الرواة والعلل (الی قوله) ومنها[3] المسلسل بالایمة الحفاظ المتقنین حیث لا یکون غریبا کالحدیث الذی یرویه احمد بن حنبل مثلا ویشارکه فیه غیره عن الشافعیؒ ویشارکه فیه غیره عن مالك بن انسؓ فانه یفید العلم عند سامعه بالاستدلال من جهة جلالة رواته - وانه فیهم من الصفات اللائقة الموجبة للقبول ما یقوم مقام العدد الکثیر من غیرهم (عطف تفسیر ۱۲) ولا یشکك من له ادنی مما رسة بالعلم و اخبار الناس - ان مالکا لو شافهه بخبر لعلم انه صادق فیه - فاذا انضاف الیه ایضاً من هو فی تلك الدرجة ازداد (الحدیث) قوةً - ولبعد عما یخشی علیه من السهو وهذه الثلثة التی ذکرناها لا یحصل العلم لصدق الخبر منها الا للعالم[1] بالحدیث (اصوله و فروعه) المتبحر[2] فیه العارف[3] باحوال الرواة (علی الکمال) المطلع[4] علی العلل القادحة وکون غیره لا یحصل له العلم لصدق ذالك لقصوره عن الاوصاف المذکورة لا ینفی حصول العلم للمتبحر المذکور اه - نخبة الفکر - ونزهة النظر ص۱۵ (الی) ص۲۱ (ترجمه) او کله کله واقع کیږی په احادیث کښ هغه قسم احادیث چه فائده کوی علم نظری لره په سبب د قرینو په قول غوره سره (الی قوله)

Marfat.com

او حدیث شامل کړے شوے په قرینو - په درے قسمه دے - لوه دهغونه هغه حدیث دے چه راوړے وی امام بخاری او امام مسلم په صحیحینو خپلو کښ - د هغه قسمه چه نه وی رسیدلے حد - تواتر ته او دویم د هغونه - حدیث مشهور دے په هغه وقت کښ چه وی هغه لره سند ونه جدا جدا - چه سالم وی د ضعیف والی د راویانو نه - او د وجوه د طعن نه او دریم د هغونه حدیث مسلسل دے په امامانو حفاظ هغه متقنینو سره - په هغه ځاے کښ چه نه وی حدیثِ غریب - مثال د مسلسل لکه حدیث روایت کوی هغه لره - امام احمد ځوے د حنبل او شریک شی د ده سره - په دغه روایة کولو کښ غیر د ده د امام شافعی او شریک شی د ده سره غیر د ده په دغه روایة کښ - د امام مالک ځوے د انس - پس فائده کوی علم په نزد د اوریدونکے په استدلال سره - په وجه د لوئے والی د راویانو نه ځکه چه په دوے کښ هغه صفاةِ لائقه دی چه موجب د قبول دی - هغه قسم چه قائم کیږی د دوے په مقام د شمار ډیر د نور و خلقو - او شک نکوی هغه څوک چه هغه لره لږ پوه وی په علم او په حالات د خلقو - چه امام مالک مثلاً که چرے مخامخ خبر او کړی نو ضرور به یقین چه صادق دے په دے خبر کښ - نو چه پیوست شی د ده سره مثل د ده په درجه کښ نو زیات به شی دغه حدیث په قوت کښ او لرے به شی د ویرے د سهو نه او دا درے قسمونه احادیث چه ذکر کړی دی مونږ نه حاصلیږی علم په صدق د دغه حدیث د دوے نه - مګر هغه عالم لره چه عالم وی په په اصول او فروع د حدیث چه متبحر وی په دے کښ او پوه وی په احوال د راویانو په طریقه د کمال سره - او خبر وی په وجوه د طعن چه مانع وی د قبول د حدیث نه - او کون ده غیر د ده نه چه نه حاصلیږی دے غیر لره علم په صدق د دغه حدیث باندے د وجه د قصور ده - د دغه اوصاف مذکوره وه نه - نه منع کوی حصول د علم د دغه متبحر مذکور لره -

الحدیث الاول عن عائشةؓ قالت کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یبایع النساء بالکلام بهذه الآیة لا یشرکن بالله شیئا - قالت وما مست ید رسول صلی الله علیه وسلم ید امرأة قط الا امرأة یملکها رواه البخاری جلد ۲ باب بیعة النساء ص۱۵۲ والخازن جلد ۴ ممتحنه ص۲۶۰ والمعالم جلد ۷ ممتحنه ص۶۹ وشرح القاری للفقة الاکبر ص۱۱۰

(ترجمه) روایت شوی د عائشهؓ صدیقه نه چه دے ویلی دی چه وه رسول الله صلی الله علیه وسلم چه بیعت به یې کوه د ښځو سره په خبرو په دے آیة مذکوره ویلی وه عائشهؓ چه نو مس کړے لاس د رسول الله صلی الله علیه وسلم لاس د ښځو لره هرګز - مګر لاس د هغه ښځے چه دے مالک د هغے وه - یا په ملک نکاح یا په ملک رقبه سره -

الحدیث الثانی عن عائشةؓ قالت فمن اقر بهذا الشرط من المؤمناة قال رسول الله صلی الله علیه وسلم قد بایعتک کلاما ولا والله ما مست یده ید امرأة قط فی المبایعة - ما یبایعهن الا بقول قد بایعتک علی ذالک رواه البخاری جلد ۲ باب اذا جاءکم المؤمنات مهاجرات ص۱۵۲ (ترجمه) روایة شوے دے د عائشه نه - دی ویلی چه پس هغه څوک چه اقرار او کړه په دے شرط د ښځو مؤمنونه او فرمایل هغی ته رسول الله صلی الله علیه وسلم چه په تحقیق ما بیعت کړی لتا سره په خبرو سره په قسم سره -

Marfat.com

الحدیث الثالث عن اسماء بنت یزید بن السکن انہا قالت انا من النسوۃ اللاتی اخذ علیھن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وکنت جاریۃ باکرۃ جریۃ علی مسئلۃ فقلت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ابسط یدک حتی اصافحک فقال لا اصافح النساء ولکن آخذ علیھن ما آخذ اللہ علیھن رواہ الطبرانی فی المعجم الکبیر والبخاری جلد ۲ ص۱۵۲ ثم جل جلد ۴ ممتحنہ ص۳۳۴ (ترجمہ) روایۃ شوے د اسماءؓ نہ چہ لور دیزید دہ چہ حوئے دسلن دے - پہ تحقیق دی ویلی دی چہ حہ دھغہ ښځونہ یم - چہ بیعت اغستے وہ پہ ھغوے باندے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اوحہ حتی بکرہ زرہ وروم پہ سوال کولو - پس ما اوویل چہ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اوغوږہ لاس ستا چہ حہ مصافحہ اوکړم لتاسرہ - نو او فرمایل ھغہ چہ مصافحہ نکوم د ښځوسرہ لیکن اخلم پہ ھغوی ھغہ وعدہ چہ اغستے دہ دہ اللہ تعالیٰ پہ ھغوی باندے -

الحدیث الرابع عن عمر بن المنکدر عن اُمیمۃ قالت اتیت النبی صلی اللہ علیہ وسلم لِابایعہ فقال انّی لست اصافح النساء ای الاجنبیات وروی احمد عن ابن عمرؓ ان صلی اللہ علیہ وسلم کان لا یصافح النساء فی البیعۃ ای فی بیعۃ النساء التی یتضمنھا قولہ تعالیٰ یاایھا النبی اذا جائک المؤمنات یبایعنک - الایۃ شرح القاری للفقۃ الاکبر ص۱۱۱ والنسائی جلد ۲ ص۱۶۴ (ترجمہ) روایۃ شوے د محمد نہ حوے د منکدر د اُمیمہؓ نہ - دی ویلی چہ حہ راغلی ومہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم تہ چہ بیعت اوکړم د ھغہ سرہ - پس اوئ فرمایل چہ حہ مصافحہ نکوم د ښځوسرہ - روایت کړے امام احمدؒ د ابن عمرؓ نہ چہ بلیشک رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وہ چہ مصافحہ بہ ئ نکولہ د ښځو سرہ پہ بیعت د ښځوکښې - ھغہ چہ شامل دے ورلرہ - دا قول د خدائے تعالیٰ یا ایھا النبی اذا جائک المؤمنات یبایعنک الخ

الحدیث الخامس عن عروۃ ان عائشۃؓ اخبرتہ عن بیعۃ النساء قالت ما مس رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یدہ امرأۃ قط الا ان یاخذ علیھا - فاذا اخذ علیھا فاعطتہ قال اذھبی فقد بایعتک رواہ مسلم جلد ۲ بیعۃ النساء ص۱۳۱ واحکام القرآن جلد ۳ ممتحنہ ص۵۳۷ (ترجمہ) روایۃ دے د عروہ نہ چہ پہ تحقیق عائشہؓ چہ خبر کړے د عروہ نہ د بیعۃ د ښځونہ ویلی دی - چہ نہ وہ مس کړے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ لاس خپل سرہ - یوے ښځے لرہ ھرگز - مگر اغستل بہ ئ پہ ھغوسرہ وعدہ زبانی پہ ھغو او ښځوبہ ورکړہ ھغہ وعدہ زبانی - نو او بہ فرمایل - پس پہ تحقیق بیعت مے کړے دے تاسرہ -

قال النووی ھذا الاستثناء منقطع وتقدیر الکلام ما مس امراۃ قط لکن یاخذ علیھا البیعۃ بالکلام فاذا اخذھا بالکلام قال اذھبی فقد بایعتک - وھذا التقدیر مصرح بہ فی الروایۃ الاخری ولا بد منہ اھ نووی المسلم جلد ۲ بیعۃ النساء ص۱۳۱ واحکام القرآن جلد ۳ ممتحنہ ص۵۳۷ (ترجمہ) ویلی دی نووی چہ دا استثنا (بلفظ الّا ان یأخذ الخ) منقطع دہ (یعنی) مستثنیٰ د جنس مستثنیٰ منہ نہ - ندہ) او تقدیر ددے خبرے دادے - نہ دہ مسح کړے ھغہ - یوے ښځے لرہ ھرگز - بلکہ اغستہ بہ ئ پہ ښځے باندے بیعت پہ خبرہ - نو پہ

Marfat.com

هغه وقت کښې چه به ئې واغستله بیعت په خبرو - نو او به ئې ویل چه په تحقیق ما بیعت کړے ده تا سره او تقدیر صریح بیان شوی دے په روایة بل کښې - او دا تقدیر ډیر ضروری دے -

الحدیث السادس عن ام عطیة قالت بایعنا رسول الله صلی الله علیه وسلم فقرء لا یشرکن بالله شیئا - ونهانا عن النیاحة فقبضت امراة منا یدها فقالت اسعدتنی نساء فانا ارید ان اجزیها - فقال النبی صلی الله علیه وسلم شیئا - فانطلقت ثم رجعت فبایعها متفق علیه ثم خازن جلد ۴ ممتحنه ص۳۶۰ ومعالم جلد ۷ ممتحنه ص۶۹ (ترجمه) روایة شوی ده ام عطیهؓ نه دی ویلی دی چه بیعة کړے وه مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره نو اولوستو هغه لا یشرکن بالله شیئا - تر آخر پورے - او منع ئې کړو مونږ د ویرکولو نه نو موتې کړه یوے ښځې لاس خپل او اویل چه اسعاد کړے دے ښځو ځما سره - نو ځه اراده کوم چه بدل اوکم هغو لره - نو او فرمایل هغې ته نبی علیه السلام یوه شئ (بیان ددے شی په دے حدیث دانسؓ کښې دے) نو لاړه - نو بیا واپس راغله نو بیعة اوکړه هغه ددی سره -

الحدیث السابع عن انسؓ ان رسول الله صلی الله علیه وسلم اخذ علی النساء حین بایعهن ان لا ینحن - فقلت یا رسول الله صلی الله علیه وسلم نساء اسعدتنا فی الجاهلیة فنسعدهن فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا اسعاد فی الاسعاد فی الاسلام رواه النسائی جلد ۲ ص۱۶۳ ثم خازن جلد ۴ ممتحنه ص۲۶۱ (ترجمه) روایة شوے دانسؓ نه چه بیشک رسول الله صلی الله علیه وسلم اغستی وه وعده په ښځو باندے په هغه وقت کښې چه بیعت ئې کوه ددوے سره په دے شرط - چه وِیرَ به نکوی - پس او ویل ما یا رسول الله صلی الله علیه وسلم ښځې دی چه اسعاد ئې کړے مونږ لره په جاهلیة کښې - نو مونږ به اسعاد کوو د هغوے سره - نو او فرمایل رسول الله صلی الله علیه وسلم چه نشته دے اسعاد په اسلام کښې -

الحدیث الثامن عن اسید ابن ابی اسید عن امراة من المبایعات قالت کان فیما اخذ علینا رسول الله صلی الله علیه وسلم من المعروف الذی اخذ علینا ان لا نعصیه فیه وان لا نخمش وجها ولا ندعو ویلا - ولا نشق جیبا ولا ننشر شعرا اخرجه ابوداؤد جلد ۲ جنایز ص۹۱ ثم خازن جلد ۴ ممتحنه ص۲۶۱ (ترجمه) روایة شوے دے د اسید ځوئے د ابی اسید نه دیوے ښځے نه چه ده بیعت کړو شوه ښځو نه وه - دی ویلی دی چه وه په هغه شی معروف کښې چه وعده اغستی وه په مونږ باندے د معروف نه - هغه شئ معروف چه اغستے ئې وعده په مونږ چه بې فرمانی به نکوه د هغه نه په هغے کښې (۱) چه نه به زخمی کوه مخ لره (۲) او خیرے به نکوه په هلاک سره (۳) او نه به شلووه کریوان لره (۴) او نه به ببرکو ویښتو لره -

الحدیث التاسع انه سمع عن عبادة بن الصامتؓ یقول قال لنا رسول الله صلی الله علیه وسلم ونحن فی مجلس تبایعونی علی ان لا تشرکوا بالله شیئا ولا تسرقوا ولا تزنوا ولا تقتلوا اولادکم ولا تاتوا ببهتان تفترونه بین ایدیکم وارجلکم ولا تعصوا فی معروف - فمن وفی منکم فاجره علی الله ومن اصاب من ذالک شیئا فعوقب فی الدنیا فهو کفارة له - ومن اصاب من ذالک فستره الله فامره الی الله ان شاء عاقبه - وان شاء عفی عنه فبایعناه علی ذالک

Marfat.com

رواہ البخاری مع السندی جلد ۴ بیعۃ النساء ص۱۵۲ وجل جلد ۴ ممتحنۃ ص۳۳۲ والنسائی جلد ۲ ص۱۶۳ (ترجمہ) دہ اویلی دی د عبادۃ ځوے د صامتؓ نہ چہ ویلی وہ مونږ تہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم او مونږ پہ مجلس کښ وہ چہ بیعت اوکړے تاسو ځما سرہ پہ دے شرطونو (۱) شریک بہ نہ کوے د خدائے سرہ هیڅ شئ (۲) او غلا بہ نکوے (۳) او زنا بہ نکوے (۴) اونہ بہ قتلوے اولاد ستاسو (۵) اونہ بہ راوړے دروغ چہ جوړوی هغے پہ مینځ د لاسونو او پښو ستاسو کښ (۶) اوبی فرمانی بہ نکوے پہ کار نیک کښ ۔ پس چا چہ وفی اوکړہ ستاسو نہ نو اجر د هغہ پہ خدائے تعالیٰ دے او هغہ څوک چہ اوکړی د دغہ نہ څہ شئ لرہ پس عذاب ورکړے شو پہ دنیا کښ پس دغہ ئې کفارہ د جرم د نیوے دہ ۔ او هغہ څوک چہ اوکړی د دغہ نہ یوہ شئ لرہ ۔ نو پہ دہ واچولہ خدائے تعالیٰ پہ دے باندے پہ دنیا کښ ۔ نو حال دا دہ سپارلی دے خدائے تہ (پہ حق د دنیوی او اخروی جرم کښ) کہ څونبہ ئې وی نو عذاب بہ ورکړی او کہ څونبہ ئې شوہ نو عفوہ بہ ورتہ اوکړی ۔ پس مونږ بیعت اوکړہ هغہ سرہ پہ دغہ شرطونو باندے ۔

الحدیث العاشر عن عبادۃ بن العصامتؓ انہ قال بایعنا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم علی السمع والطاعۃ فی العسر والیسر والمنشط والمکرہ ۔ وان لا ننازع الامر اهلہ رواہ النسائی جلد ۲ ص۱۶۳ ثم اثبات البیعۃ ص۲ (ترجمہ) روایت شوے د عبادہ ځوئے د صامتؓ نہ چہ بلیتلے ویلی دی دہ چہ مونږ بیعت کړے دے د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سرہ پہ شرط داوریدلو او پہ تابعداری کولو ۔ پہ سختی او پہ راحۃ کښ او پہ خوښحالی او پہ خفکان کښ ۔ او بل پہ دے چہ جګړہ بہ نکوے پہ لیوہ کار کښ د اهل د هغہ کار سرہ ۔

دریم بحث پہ اثبات د بیعت کښ پہ اجماع د امۃ سرہ دے

(۱) اعلم ان البیعۃ من سنن الانبیاء علیهم الصلوٰۃ والسلام ومن الخلفاء الراشدین رضی اللہ عنهم الی یوم القیامۃ باقٍ بلا نکیر ۔ ولکن لا یجوز لاحد من العلماء والصلحاء والسادات فی الخلافۃ والبیعۃ باختیارہ اِلّا ان یکون لہ رخصۃ من الشیخ الذی هو ماذون ومرخص بہ للتحقیق کابرا عن کابر الی نبینا علیہ الصلوٰۃ والسلام ۔ ومن لم یبلغہ الرخصۃ عن مثل هٰذا الشیخ الذی ذکرنا ۔ فهو ضال ومضل وکان عاقبۃ امرہ بالکفر ۔ لانہ مدعی کذاب ومفتر علی صاحب الشریعۃ بالحقیقۃ ۔ والافتراء علی اللہ تعالیٰ مِن محض الکفر انتهی کلام السید الجلال ثم تذکرۃ الابرار ص۸۳ (ترجمہ) زدہ کړہ داخبرہ چہ بیعت دسنتو د پیغمبرانو نہ دے ۔ او دسنتو د خلفاء راشدینو نہ دے تر ورځی د قیامۃ پورے باقی دے بی د انکارہ ۔ لکن نہ دے روایوہ تن لرہ د علماء او صلحاء او سیدانو نہ پہ خلافت او بیعۃ کښ پہ اختیار خپل ۔ مګر چہ وی دہ لرہ رخصت (یعنی اذن) د شیخ نہ (یعنی پیر هغہ نہ) چہ ماذون او مرخص وی پہ دے سرہ پہ یقین ۔ مسلسل کابر د کابر نہ تر نبی علیہ السلام پورے ۔ او هغہ څوک چہ نہ وی رسیدلے دہ تہ اذن د مثل دہ دغسے پیر نہ ۔ نو هغہ گمراہ دے او گمراہ

Marfat.com

کونکے دے نورولرہ۔ اوددے کار عاقبۃ کفر دے ځکہ چہ دے مدعی دروغ ویونکے دے۔ اوافتراء جوړونکے دے پہ صاحب دشریعت (چہ خدائے اورسولؐ دی) پہ حقیقت کښ افتراء پہ خدائے تعالیٰ باندے محض کفر دے۔

(۲) قال المفسرون لما فتح رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مکۃ و فرغ من بیعۃ الرجال وھو علی الصفا آتتہ النساء یبایعنہ الخ ازن جلد ۴ ممتحنہ ص۲۲ ومعالم جلد ۷ ممتحنہ ص۶۸ وکبیر جلد ۸ ممتحنہ ص۱۴۱ وابوالسعود جلد ۸ ممتحنہ ص۲۶۷ ومدارک جلد ۴ ممتحنہ ص۲۶۱ وصاوی جلد ۴ ممتحنہ ص۱۹۹ وجمل جلد ۴ ممتحنہ ص۳۳۲ (ترجمہ) ویلی دی مفسرین هرکله چہ فتح کړہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مکۃ شریف لرہ۔ او فارغ شود بیعت د سړو نه او حال داوہ چہ دی پہ صفا وہ۔ نو شروع ئې کړہ بیعت د ښځو پہ دلیشان چہ راغلی دہ لرہ ښځې چہ بیعت ئې کوہ دہ سرہ۔

(۳) اذا بایعتک علیٰ ھذہ الشروط فبایعھن الخازن جلد ۴ ص۲۶۱ ومعالم جلد ۷ ممتحنہ ص۶۹ (ترجمہ) پہ هغه وقت کښ چہ بیعت کوی ښځې تاسرہ پہ دے شرطونو (چہ پہ آیاۃ کښ بیان شوی دی) پس تہ بیعت اوکہ دهغوے سرہ۔

(۴) قال عبادۃؓ اخذ علینا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کما اخذ علی النساء ان لا تشرکوا باللہ شیئا الخ قرطبی ثم جمل جلد ۴ ممتحنہ ص۳۳۲ (ترجمہ) ویلی دی عبادہ ځوئے دصامتؓ چہ بیعت اعنتے دے پہ مونږ سړو باندے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لکہ چہ بیعت ئې اعنتے وہ پہ ښځو باندے پہ دے آیۃ ان لا تشرکو باللہ شیئا الخ

(۵) قول عائشۃؓ ما مست ید رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ید امرأۃ قط غیر انہ یبایعھن بالکلام فیہ ان بیعۃ النساء بالکلام من غیر اخذ کف و فیہ ان بیعۃ الرجال باخذ الکف مع الکلام الخ نووی جلد ۲ بیعۃ النساء ص۱۳۱ (ترجمہ) دا قول دعائشہؓ چہ ندے مس کړے لاس د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لاس د ښځے لرہ هرگز مګر هغه بہ بیعت کوہ دهغوے سرہ پہ خبرو۔ پہ دے حدیث کښ دلیل دے پہ دے خبرہ چہ بیعت د ښځو پہ خبرو وہ بې د نیولو د ورغوی تہ۔ او پہ دے حدیث کښ دلیل دے پہ دے چہ بیعت د سړو پہ نیولو د ورغوی سرہ دہ خبرو

(۶) الحاصل الفاظ تزید ان مبایعۃ صلی اللہ علیہ وسلم مع النساء کانت بالکلام لا بوضع الید فی ایدھن الخ مرقات شرح المشکوٰۃ (ترجمہ) حاصل دادے چہ عائشہؓ ارادہ کوی چہ بیعت د رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم د ښځو سرہ وہ پہ خبرو۔ نہ پہ ایښودو۔ د لاس د دہ۔ پہ لاسونو د هغوی کښ۔

(۷) سمعت کثیرا من المشایخ یقولون من لم یر مفلحا لا یفلح الخ عوارف المعارف ثم اثبات البیعۃ ص۱۴ (ترجمہ) ما اوریدلی د دیرو پیرانونہ چہ ویلی ئې دی چا چہ او نہ لیدہ خلاص شوے نو خلاص بہ نشی۔

(۸) روی عن ابی یزیدؒ انہ قال من لم یکن لہ استاذ فامامہ الشیطان الخ عوارف المعارف و رسالۃ الامام القشیری ثم اثبات البیعۃ ص۱۳ (ترجمہ) روایۃ دی ابی یزیدؒ نہ چہ دہ ویلی دی۔ هغه څوک چہ او نوی هغه لرہ پیر نو شیطان هغه لرہ پیر دے

(۹) قولہ قد بایعتک کلاما ای بقول وکان ذالک کلاما فقط لا مصافحۃ بالید کما جرت العادۃ بمصافحۃ الرجال عند المبایعۃ الخ فتح الباری وارشاد الساری (ترجمہ) پہ تحقیق بیعت مے کړے تاسرہ پہ خبرو کولو۔ نہ بل شی یعنی نہ مصافحہ پہ لاس۔ لکہ جاری دے عادۃ پہ مصافحہ د سړو کښ پہ نزد د بیعت۔

Marfat.com

(۱۰) فعل ذالك رسول الله صلی الله علیه وسلم بالقول ولم یصافح واحدةً منهن - هذا هو الصحیح اه صاوی جلد ۴ ممتحنه ص۳۲ (ترجمه) کړے وه دغه بیعت د ښځو رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په خبرو کولو اونه ئې وه کړے مصافحه په لاسونو دیوے سړه د ښځونه - اوداخبره صحیح ده - صنفه وحرره مولوی شالسته کل ساکن لنډی شاه متد مردان سرحد بقلم خود -

فهرسة الرسالة - اثباة البيعة - بالكتاب والحديث واجماع الامة

۱- خطبه په سبب د تصنیف کښ
۲- مقدمه په څلورامورکښ
۳- امراول په دے کښ چه بیعت سنة دے
۴- امردوم په تعریف د بیعت کښ
۵- امر دریم په ارکان د بیعت کښ
۶- امرخلورم په شرایط د بیعت کښ
۷- بحث اول په اثبات د بیعت کښ په آیاتونو
۸- بحث دویم په اثبات د بیعت کښ
۹- بحث دریم په اثبات د بیعت کښ په اجماع
۱۰- په احادیث

نذر د پاره د اولیاء کرامؒ وغیرهم جائز دے

(۱) نذر بزرگان که برای قضای حوایج معمول ومرسوم است حقیقت آن نذر آنست که اهداء ثواب طعام وانفاق و بذلِ مال بروح میت کرامر لیست مسنون ازروی احادیث صحیحه ثابت است مثل آنچه در بخاری ومسلم از حال سعد وغیر آن اه فوایدالبرهانیه - للکی جی رفیع الدین مرادآبادی - ترجمه بدور سافره مصنف جلال الدین سیوطی -

(۲) حقیقت این نذر آنست که اهداءِ ثوابِ طعام وانفاق وبذل مال بروح میت که امر لیست مسنون وازروی احادیث صحیحه ثابت است مثل ماورد فی الصحیحین من حال ام سعد وغیره - این نذر مستلزم میشود - پس حاصل این نذر آنست که مثلاً - اهداءِ هذا القدر الی روح فلان - وذکر ولی برای تعیین عمل منذور است - نه برای مصرف - ومصرف این نذر نزد ایشان متوسلان آن ولی میباشند از اقارب وخدمه وهمطریقان وامثال ذالک - وهمین است مقصد نذر کنندگان بلا شبه -
وحکمه انه صحیح یجب الوفاء به لانه قربة معتبرة فی الشرع نتاه ولی الله - ثم اعلاء کلمة الله ص۶۲ وفتاوی عزیزیه ص۱۲۸

(۳) درجانور منذور للاولیاء مقصود تقرب بذبح آنست باین طریق که ثواب خوردن گوشتِ مذبوح بروحِ آن بزرگ رسانیده شود - پس حلال است وهمین معنی را نذرین برای اهل الله مراد میدارند کما صرح به ولی الله الدهلوی اه الاعلار ص۱۱

نذر د پاره د اولیاء (۱) وجه اول دادہ ومن ههنا (ای عبارة المذایة الاتیة) علم ان البقرة المنذورة للاولیاء کما هو الرسم فی زماننا حلال طیب لانه لم یذکر اسم غیر الله علیها وقت الذبح وان کانوا ینذرونها اه تفسیر احمدی ص۴۲ (ترجمه) اوددے مسئلے نه معلومه شوه چه بیشك غواچه نذر کړی شوی وی د پاره د اولیاء لکه داعادة دے په زمانه ځموند کښ - نو دغه غوا حلاله ده اوپاکه ده - ځکه چه نه دے ذکر شوے نوم د غیر

Marfat.com

د الله تعالیٰ په دے باندے په وقت د ذبح کښ او اګر که دوی نذر کوی د غه غوا د پاره د اولیاءؒ **وجه دویم**
داده وفی صید المنیة انه لا یکره ولا یکفر به لانا لا نسئ الظن بالمسلم انه یتقرب الی الآدمی بهذا النحر
ونحوه فی شرح الوهانیة عن الذخیره اه فتاوی عزیزیه جلد ۱ ص۲۲ و در مختار۔ (ترجمه) او په کتاب الصید د منیة
المفتی کښ راوړی دی چه د غه مذبوحه نه مکروه ده۔ او نه کافر کیږی په دے سره۔ ځکه چه مونږ نکوه بدګمان
په مسلمان باندے۔ چه دګنی نزدے والے کړے دے بنده (ولی) ته پدے قسم (چه ذبح ئی کړی ده په نوم د
غیر د الله تعالیٰ په وقت د ذبح کښ۔

(۳) **وجه دریم داده** چه په هغه دوه حدیث کښ (چه دویم او دریم دی په ده راتلونکی حدیث کښ
دلیل دے په افضلیت د فعل د هغه چا چه ذبح کړی وی صرف د خدای د پاره په نوم د خدای۔ او قصد کړے وی
د رَسُولو د ثواب ولی یا نبیؐ ته۔ د وجه د دے قول د پیغمبر علیه السلام انما الاعمال بالنیاة۔ او دانیة مذکور
یقیناً صحیح دے۔ نو ښه ظاهره شوه چه دا نذر صحیح دے۔ ځکه چه دا سنة د ابراهیم علیه السلام دی۔ او عزت کول
د میلمه نو دا عزت کول د خدائے تعالیٰ دی۔ **نوځه وایم** چه عزت کول د اولیاء کرام په طریق اولی سره عزت کول د خدایتعالیٰ دی

(۴) **څلورم وجه داده او کوره** قال البزازی ومن ظن انه (ای الذبح للضیف) لا یحل لانه ذبح لاکرام
ابن آدم فیکون اهل به لغیر الله تعالیٰ فقد خالف القرآن والحدیث والعقل فانه لا ریب ان القصاب یذبح للربح
ولو علم انه ینجس لا یذبح۔ فیلزم هذا الجاهل ان لا یاکل ما ذبحه القصاب۔ وما ذبح للولایم والاعراس
والعقیقة اه رد المحتار۔ (ترجمه) ویلی دی علامه بزازی او چا چه ګمان او کړه چه ذبح د پاره د میلمه حلال نه ده۔
ځکه چه دا ذبح شوی ده۔ د پاره د عزت د بنی آدم۔ پس کیږی دا سے چه آواز ئی او چت شوے د پاره د غیر الله۔
پس په تحقیق خلاف ئی کړے دے د قرآن نه او د حدیث (چه اوس ذکر شوے دے) او د عقل نه۔ ځکه چه شک نشته چه قصاب
ذبح کوی د پاره د نفع د دنیا۔ او که چرے ده پوهیدے چه ځما زیان کیږی نو ذبح به ئی نوے کړے۔ نو پس لازمیږی
په دے جاهل چه نه دی خوری هغه مذبوحه چه ذبح کړے وی قصاب او نه هغه مذبوحه چه ذبح شوے وی د پاره
د وادونو او د سنة۔ او د عرسونه او د پاره د هلک یا جنئ پیدا کیدو۔ **او کورے** علماء کرام صراحةً فرمائی
چه نسبت او نیت مطلقاً غیر الله ته۔ سبب موجب د حرمة د مذبوحه نه دے۔ نو څوک چه ئی داخل په ما اهل
به لغیر الله کښ وائی جاهل دے۔ مجنون دے **او کوره** چه د نفع د دنیا نیت د قصاب او میلمه او ولایم او اعراس
او عقیقه خو مخل مضر نه دی او صدقه د اولیاء کرام۔ او ایصال ثواب د دوے کښ زهر ګډ شوی دی العیاذ بالله
تعالیٰ۔ دا دوها بیو حال دے۔

وجه پنځم داده چه ذبح کولو د پاره د میلمه ثواب دے عن جابر بن عبد الله رض قال رسول الله صلی الله
علیه وسلم مَنْ ذبح لضیفه کانت فدائه من النار رواه الحاکم (ترجمه) روایت شوے د جابر بن عبد الله رض نه۔ ده
ویلی چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم چا چه ذبح او کړه د پاره د میلمه خپل مذبوحه۔ نو شی د غه مذبوحه

Marfat.com

فدیه دده ددوزخ نه - یعنی چه ذبح په نوم دالله تعالیٰ کړی وی - **اوګورے** ثواب دذبح دپاره دضیف (میلمه) اونشته حرمة په دے نسبت اونیت - اونه کفر -

وجه شپږم داده چه - قال العلامة الشامی فی ذیل قول الدر المختار لا نسئ الظن بالمسلم انه یتقرب الی الآدمی بهذا النحو اه ای علیٰ وجه العبادة لانه المکفر وهذا البعید من حال المسلم اه رد المحتار (ترجمه) ویلی دی علامه شامی لاندے ددے قول ددر مختار (چه بدګمان نکوه مونږ په مسلمان باندے چه دے تقرب کوی بنده ته په دے قسم تقریب چه عبادة کول دی بنده لره - ځکه چه دا تقرب دعبادة کافر کونکے دے اودا بعید دے دحال دمسلمان نه -

اوم وجه داده چه حمل کول دکلام دمسلمان په داسے بعید وجه حرام دی - اذا کان لکلام المسلم محمل حسن - فحمله علی غیره حرام اه الطریقة المحمدیه - لکه په مسئله دنذر دپاره داولیاء کرام چه محمل حسن یې صدقه په خادمانو وغیرهم اوایصال ثواب دے - نوحمل کول یې (په عبادة کولو بنده لره) چه بعید دے دحال دمسلمان حرام دی - علاوه ددے چه دغه نذر اولیاءؒ ته حرام اوکفر ویل - نوښه ظاهره شوه چه دا نذر حلال طیب دے -

اتم وجه داده چه دے نذر ته حرام اوکفر ویل سوء ظن دے په مسلمانانو - اوالله تعالیٰ فرمایلی دی یا ایها الذین امنوا اجتنبوا کثیرا من الظن ان بعض الظن اثم الایة (ترجمه) ای ایماندارو - ځان اوساتی دډیرو ګمانونو نه - بیشک بعض ګمان (لکه داګمان په دغه نذر) ګناه ده -

نهم وجه داده چه الله تعالیٰ فرمایلی ولا تقف مالیس لک به علم ان السمع والبصر والفواد کل ذالک کان عنه مسئولا الآیة (ترجمه) مه اودریږه په هغه شئ چه نه وی تاله په هغے شئ باندے علم (لکه نشته دے خلقو وهابیو لره علم په مراد د نذر کونکو مسلمانانو دپاره داولیاء) ځکه چه غوږ ونه او سترګے اوزړه ونه ټول دغه به پټوسلے شی - نوښه ظاهره شوه چه دا بدګمان حرام دے -

لسم وجه داده عن ابی هریرةؓ قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ایاکم والظن فان الظن اکذب الحدیث رواه مالک والشیخان وابوداؤد والترمذی - (ترجمه) روایة شوے دابی هریرةؓ نه ده ویلی چه فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم چه ځان اوساتی دګمان بد نه ځکه چه بدګمان ډیر دروغ خبره ده -

یولسم وجه داده عن اسامة بن زیدؓ قال رسول الله صلی الله علیه وسلم افلا شققت عن قلبه حتی اقالها ام لا الحدیث رواه مسلم (ترجمه) روایة شوے ده اسامه بن یزیدؓ نه ده ویلی چه (په یوه حادثه دظن داسامهؓ کښ) فرمایلی رسول الله صلی الله علیه وسلم ای پس نه دی شلوه زړه دهغه سړی - دپاره ددے چه عالم شوے وے ته چه ای ویلی ده کلمه شهادة اوکنه -

دولسم وجه داده چه ویلی دی امام عارف بالله سیدی احمد زروق انما یَنشَؤُ الظن الخبیث عن القلب الخبیث نقله عبد الغنی النابکسی فی الحدیقة الندیة شرح الطریقة المحمدیة - (ترجمه) نه ده خبره بلکه

Marfat.com

داده پیدا کیږی گمان بد - د زړه خبیث نه اه نو ښه ظاهره شوه چه څوک دا بد گمان کوی په مسلمانانو نذر کونکو اولیاء لره دهغو زړو نه خبیث دی العیاذ بالله تعالیٰ منهم -

دیارلسم وجه داده ښائیږی چه تا ته به معلومه شوی وی د دے مذکور و عبارتونو نه چه مراد صحیح د قول د عوام - په نذر کولو کښ د پاره د اولیاء کرامؒ (یعنی هذا کبش عبد القادر جیلانی رحمة الله علیه) — (ترجمه) دا کډ د عبد القادر جیلانیؒ د بغداد شریف دے مثلاً - پس کیږی دا قول د عوام - محمول په مجاز عقلی باندے وجوباً لکه دا قول د عوام - هذا[1] دهن مسجدٍ - او هذا مسجد[2] فلانٍ - او انبت[3] الربیع البقل - او اشاب[4] الصغیر وافنی الکبیر کسر الغداة و مسر العشی اه و غیرها من الامثلة المذکورة فی علم المعانی - نو حمل کول د دے لفظونو په غیر د مجاز عقلی حرام دی - او قرینه په دے مجاز باندے توحید شرعی - لکه تصریح کړے ده — تلخیص او مختصر المعانی او مطول و غیرها - نو ښه ظاهره شوه چه نذر د اولیاءؒ حلال - طیب دے -

څورلسم وجه داده وفی فتاوی الشبلیؒ انه لو رکب البحر و نذر علی نفسه عموماً ان وصل الی البر سالماً ان یقرب قرباناً - یلزمه الوفاء به ولا یاکل منه و یتصدق به علی الفقراء لا الاغنیاء اه حموی فن ثانی ذبایح ص۴۵۰ (ترجمه) په فتاوی د علامه شبلی کښ دی - بیشک په شرط د دی چه سور شو یو سړے په دریاب کښ او نذر ئی کړه پخپل ځان باندے عموماً که او رسیدم او چے ته په سلامتیا سره - نو قربانی به او کم - نو لازمیږی په ده باندے وفا په نذر او پخپله به نخوری دهغے نه - او صدقه کوی به ئی په فقیرانو باندے - نه په غنیانو - نو ظاهره شوه چه نذر د اولیاءؒ حلال دے -

پنځه لسم وجه داده ولو ذبح للضیف لا یحرم لانه سنة الخلیل علیه السلام واکرام الضیف اکرام الله تعالیٰ اه در مختار (ترجمه) او په شرط د دے که ذبح او کړه یو سړی د پاره د میلمه - نو دا نه ده حرام ځکه چه دا سنة د ابراهیم علیه السلام دی - او عزت کول د میلمه - عزت د الله تعالیٰ - نو ظاهره شوه چه نذر د اولیاء حلال دے -

شپا لسم وجه داده ذکر الشیخ الرافعیؒ من اصحابنا هذا انما یذبحونه استبشارا بقدوم السلطان وغیره - فهو کذبح العقیقة لولادة المولود - ومثل هذا لا یجری فیه التحریم اه فتاوی عزیزیه جلد ا ص۲۲ (ترجمه) ذکر کړی دی شیخ امام رافعیؒ د اصحاب زمونږ چه دا ذبح د راتلو د بادشاه نه ده خبره بلکه داده چه ذبح کوی د پاره د خوشحالی په راتلو د بادشاه او غیر د ده - نو پس دا په شان د ذبح د عقیقه ده په وجه د خوشحالی د بچے پیدا کیدو - او مثل د دے نه راځی په هغے کښ حرام والے - نو ښه ظاهره شوه چه دغه نذر حلال دے -

اولسم وجه داده حاصل الکلام فی هذه المسئلة ان الذبح المقترن بذکر اسم الله تعالیٰ اذ کان قبل قدوم قادم للتهیؤ لضیافة - او بعد قدومه ببرهة لذالک (ای للضیافة) فلا شبهة فی جوازه بل مندوبیة وجواز کل ذالک المذبوح واما اذا کان عند القدوم فان کان لقصد ذالک (ای للضیافة) فالحکم ما ذکراه حموی فن ثانی

Marfat.com

ذبایح ص۴۵ (ترجمه) حاصل دکلام په دے مسئله کښ دا دے چه بیشك ذبح چه پیوست وی د ذکر د نوم د الله تعالیٰ سره - په هغه وقت کښ چه وی مخ کښ د راتلو د راتلونکی نه - د پاره د تیارے د میلمستیا د هغه یا روسته د راتلو د هغه نه یوه ساعت د پاره د میلمستیا د هغه - نو لشته شك شبه په روا والے د هغے کښ - بلکه لشته شك په مستحب والی د هغے کښ او په روا والی د خوړلو - د د غه حیوان ذبح شوی کښ - او هر چڅے په هغه وقت کښ چه وی د غه ذبح په نزد د راتلونکی کښ - پس که چرے وی د غه ذبح د پاره د قصد د د غه میلمستیا - نو حکم د غه ذکر شوے (جواز دے)

اتلسم وجه دا قول د الله تعالیٰ دے چه حکایة ئی کړے د ابراهیم علیه السلام نه جاءَ بِعِجْلٍ سمین په دے آیة کښ - هل اتاك حدیث ضیف ابراهیم المکرمین ه اذ دخلوا علیه فقالوا سلما ط قال سلم قوم منکرون ه فراغ الی اهله فجاء بعجل سمین الخ پاره ۲۲ ذاریات رکوع ۲/۱۹ (ترجمه) آئی راغلی دغه ناته قصه د میلمنو د ابراهیم علیه السلام عزتمندو په هغه وقت کښ چه داخل شوه دوے په هغه باندے په مکان دنا ستے د هغه کښ - پس اوویل میلمنو - سلام څمونږ دی وی په تا باندے - نو اوویل ابراهیم علیه السلام - سلام څماد وی په تاسو باندے - قوم ئی نا شناء - پس لاړ شو ابراهیم علیه السلام اهل خپل ته - نو پس را ئی وړه سنځے سوروب وریت کړے الخ - او ګورے سنة الخلیل د قرآن مجید نه ثابت دی -

نولسم وجه داده چه ویلی دی امام فخر الدین رازیؒ انا کلفنا بالظاهر لا بالباطن فاذا ذبحه علی اسم الله وجب ان یحل ولا سبیل لنا الی الباطن اه تفسیر کبیر (ترجمه) مونږ مکلف کړی شوی یو - په ظاهر حال - نه په باطن (چه په زړه د ذابح کښ څه دی) نو په هغه وقت چه ذبح ئی کړه حیوان په نوم د خدائے تعالیٰ نو واجب ده چه حلال وی او نشته لار مونږ لره باطن ته -

شلم وجه داده چه څوك اووائی - یا الله تعالیٰ نذرت لك إن شفیت مریضی او نحوه ان اطعم الفقراء الذین بباب السیدة النفسیة او نحوها او اشتری حصیر المسجد ها او زیتا یوقد ها - او دراهم لمن یقوم لبشعایرها مما یکون فیه نفع للفقراء - والنذر لله تعالیٰ - وذکر الشیخ انما هو محل تصرف النذر لمستحقیه العاکفین بر باطه او مسجده او جامعه یجوز بهذا الاعتبار اذ مصرف النذر الفقراء وقد وجد المصرف ولا یحل صرفه الا الی الفقراء - لا الی ذی علم لعلمه ولا لذی نسب لنسبه ولا لحاضری الشیخ - الا ان یکون واحدا من الفقراء اه نهر فایق - وبحر رایق - ودر مختار والهندیة وشرح العلامة القاسم للقدوری - ثم الفتاوی العزیزیة جلد ۲ ص۱۰۷ (ترجمه) یا خدا یه نذر مے کړی د ے خاص تا لره په شرط د دے که حو ر کړه تا بیمار څما - یا د دے په شان بله خبره چه طعام به ورکم هغه فقیرانو لره چه په دروازه د سیدی نفسیی کښ وی - یا په مثل د ده بل ولی وی - یا په بیع بواخلم پوزے د پاره د مسجد د ده او یا تیل به واخلم چه بلوے شی هغے لره - او یا مقرره روپئ به ورکم د پاره د هغه چا چه قائم کیږی په شعایرو د دے شیخ - د هغه قسمه چه وی په هغے کښ نفع فقراء لره - او وی نذر خدائے تعالیٰ لره - او ذکر ده ولی صرف د پاره د بیان د مقام د مصرف کولو د نذر د ے حقدارانو د نذرته چه چیله دی چه مهمان خانه د ده کښ او یا په جماعة د ده کښ - او یا په جامع مسجد د ده کښ - روا دے دا قسم نذر بلا شك شبه - ځکه چه حائے د ور کولو نذر فقراء دی - او په تحقیق موجود شوے

Marfat.com

دے د غه مصرف - او روانه دی ورکول د نذر مګر فقیر الوتہ - نه صاحب د علم تہ د وجه د علم نه - او نه صاحب د نسب تہ د وجه د نسب نه - او نه هغه چا لره چه حاضر د مجلس د ولی وی مګر چه وی د فقراء نه -

السوال عن نیت الناذر

(توفیق) دا دے چه سوال د نیت د نادر نه کول د پاره د حکم په حرمة حُکمه ضروری دے چه نیت امر قلبی دے - اطلاع بی د بیان نشته (۱) لعم لو سئلوا عن تفسیره - فقال الناذر لیس فی هٰذ الکبش شی لله بل کله تقرب للشیخ واعتقدوا هذا الی ان ذبحه باسم الشیخ فیحرم قطعا اه (ترجمه) بیشك که چرے نپوس او کړے شود مراد د نذر کونکی نه نه وه او ویل نذر کونکی چه نشته په دے چیلی کښ هیڅ شئ خدائے تعالیٰ لره بل دا ټول تقرب (یعنی عبادة) دے شیخ لره وعقید ه کړے وه دغه - ترهغه پورے چه ذبح ئی کړه د غه چیلے په نوم د د غه شیخ - نو لس حرام دے د غه چیلے یقیناً (۲) وان قال الناذر هو لله وثوابه للشیخ فلا یحرم - (ترجمه) او شرط د د ے که او ویل نذر کونکی چه نذر د خدائے دے او ثواب ټول لره دے نو نه حرامیږی -

(واختلفوا فی کفر الذابح) ای للقادم علی قولین الاشباه القاعدة الثانیه ص۴۱ نقلا من البزازیة القول الاول عدم الکفر بدلایل (۱) فالشیخ السفکردری وعبدالواحد الدرفی الحدیدی - والنسفی علی انه لا یکفر اه البزازیه - ثم الاشباه القاعدة الثانیه ص۴۱ (۲) لانسئ الظن بالمسلم انه یتقرب الی الآدمی بهذ النحو اه درمختار - ای علی وجه العبادة لانه المکفر وهذا بعید من حال المسلم اه رد المحتار (۳) وفی صید المنیة انه لا یکره ولا یکفر به لانا لانسئ الظن بالمسلم الخ کما مر شرح الوهبانیه عن الدخیرة ثم الفتاوی العزیزیة ص۲۲ -

القول الثانی - کفر الذابح المذکور (۱) اجمع العلماء لو ان مسلما ذبح ذبیحة وقصد بذبحها التقرب الی غیر الله تعالیٰ صار مرتدا وذبیحته ذبیحة مرتد اه نیسا پوری ثم الاعلاء ص۱۸ وحاشیة البیضاوی بقره رکوع ۲۱/۵ - (ترجمه) اجماع کړی ده علماؤ - په دے خبره باندے چه که چرے مسلمان ذبح او کړی یوه حیوان - د ذبح کولو او نیت او کړی په ذبح دهغے سره نزدے کیدل (یعنی عبادة کول) د پاره د غیر د الله تعالیٰ - نو او کړزیده کافر - او مذبوحه د ده مذبوحه د مرتد ده - خوړل ئی حرام دی (۲) ذکر الشیخ ابراهیم المروزی عن اصحابنا ان ما یذبح عند استقبال السلطان تقربا الیه انه افتی مشایخ بخاری بتحریمه لانه مما اهل لغیر الله به اه فتاوی عزیزیه ص۲۲

(التوفیق بین القولین) (۱) حکم شرک کے لئے قایل کی نیت پوچھیں گے - اگر اقرار کرے کہ میری مراد عقیدہ عبادة غیر ہے تو بیشک مشرک کہیں گے - ورنہ ہرگز نہیں - سبل الاصفیار ص۴۷

خو وایم چه دا جمع د نیسا پوری نه دے بلکه دا ناقابل غلطی ده - دویم وجه دا ده چه دا لفظ خلاف تحقیق دے په دلیل د لفظ اختلفوا الخ کما مر من البزازیة والاشباه -

Marfat.com

جوابونه دَدِی اعتراض

اعتراض حرمۍ د نذر دا ولیاءُ ثابتیږی آیۍ چه په خلورځایه د قرآن کښ دے - وما اهل به لغیر الله ځکه چه معنی یئ دا ده اوحرام دے هغه شئ چه پورته کړے شوے وی په هغه سره آواز د پاره د غیر الله - نو ددے اهل - معنی ذبح یا عند الذبح کول تحریف د کلام الٰهی دے -

مونږ جوابونه کوو په دیرو وجوه سره -

اول جواب دادے چه دا قید ماخوذ دے دد ے آیۍ نه په دے شان چه دا مستفاد (یعنی حاصل) شوے دے د کلمه د بِهٖ - نه په دے آیۍ کښ ځکه چه عند الذبح یا عطف بیان دے د پاره د کلمه د - به - نو ظاهره شوه چه دا قید صحیح دے ځکه چه دا مفهوم موافق د آیۍ دَی - **اوګوره** علامه عبد الحکیم سیالکوٹی ویلی دی - وما اهل به لغیر الله الآیة - ای رفع به الصوت عند ذبحه للصنم اه بیضاوی - الضمیران لِما - وزاد علی الکشاف لفظ - عند ذبحه - بیانا للتلبس - او السببیة - المستفادة من الباء فهو بدل من - به - او عطف بیان اه حاشیة البیضاوی لعبد الحکیم المذکور (ترجمه) د (ما اهل به لغیر الله) معنی دا ده - حرام دے هغه شئ چه پورته شوے وی آواز په هغه شئ په وقت د ذبح د ده کښ د پاره د غیر د الله تعالیٰ نه - یعنی د پاره د بت - بیضاوی - دو ضمیر (د - به - او د - ذبحه - راجع دی - لفظ د ما - ته - او زیادة کړے دے - بیضاوی - په کشاف - باندے - لفظ د - عند ذبحه د پاره د بیان د هغه سببیة چه حاصل شوے دے په - باء - سره - نو پس دا - عند ذبحه - بدل د ہے د لفظ د - به - نه - او یا عطفِ بیان دے د پاره د - به - نو باطل شو استدلال د معترض په دے آیة سره - او باطل شو قول د ده په تحریف د کلام الٰهی -

جواب دویم دادے چه دا قید ماخوذ دے - د دے آیة مذکوره نه - په دے شان چه دا لفظ د باء - په - به - کښ په معنے د - فی - ظرفیه ده - او لفظ د ذبح مصدر مقدر دے په میان د - باء - او د - ها - ضمیر کښ - نو حاصل دا شو - اهل فی ذبحه الخ **اوګورے** علامه سلیمان جمل فرمایلی دی وما اُهِلَّ بِهٖ لغیر الله والباء فی به - بمعنی فی - ولا بد من حذف مضاف ای فی ذبحه لان المعنی وما صیح فی ذبحه لغیر الله اه تفسیر الجمل حاشیة الجلالین جلد ۱ (ترجمه) او حرام دے هغه شئ چه په ذبح د هغه شئ ئ آواز پورته کړے شوی وی په نوم د غیر د الله تعالیٰ - او - باء - په به کښ په معنی د - فی - ده او لابدی (یعنی ضروری) ده د حذف - (تقدیر) د مضاف نه - یعنی په ذبح د د غه شئ کښ ځکه چه معنی دا ده - او حرام دے هغه شئ چه آواز پورته کړے شوے وی په ذبح د د غه شئ کښ په نوم د غیر د الله تعالیٰ - حاصل دا دے چه دا قید ثابت دے په دے آیتو نو څنورو - نو باطل شو استدلال او اعتراض د معترضِ مذکور -

جواب دریم دادے (۱) (آیة اولیٰ) دا قول د الله تعالیٰ فمن اضطرّ غیر باغ ولا عادٍ فلا اثم علیه

Marfat.com

ان الله غفور رحیم ٥ دلیل دے پہ دے چہ چا او خوړ هغه حیوان چه پورته شوے وی آواز په وقت د ذبح د ده کښې په نوم د غیر د الله تعالیٰ په وقت د اضطرار د لوګے د ده کښې چه نومی باغی او عادی نو نشته ګناه په ده باندے - او حال دا دے چه ممکن نه دے خوراک د حیوان جوندی او شک نشته چه فاء په دے قول کښې فمن اضطر الخ د پاره د تعقیب مع الوصل (یعنی ترتیب سره د روستو والی) ده - لکه تصریح کړی ده علماء د علم اصول الفقه - او علم نحو او علم معانی - په دے الفاظ - الفاء لفظ خاص لمعنی مخصوص وهو الوصل والتعقیب اه کشف الاسرار و نور الانوار - والفصول والمولوی بحث حروف المعانی والمطول وغیرها - پس که چرے شی معنی د ما اهل به لغیر الله - پورته کول د آواز په نوم د یوه تن د غیر د الله تعالیٰ نه - قبل د وقت د ذبح یا بعد د وقت د ذبح نه - نو لازم به شی ترک د عمل په خاص د کتاب الله چه معنی د فاء ده - ځکه چه کله پورته کولے شی آواز د پاره د یوه تن په شاة مثلاً قبل د ذبح نه د وه کاله یا زیات - نو که چرے اراده شی پورته کول د آواز مطلقاً (ای بی د وقت د ذبح نه) په یوه شئ باندے - نو لازم به شی ډیر اوږده زمانه په مینځ د ما اهل الخ او د فمن اضطر الخ کښې - او حال دا دے چه فاء غواړی وصل او ترتیب - نو ښه ظاهره شوه چه دا پورته کول د آواز په نوم د غیر د الله تعالیٰ مقید دی په وقت د ذبح د حیوان پورے - نو باطل شو استدلال او اعتراض -

جواب څلورم دا دے چه (آیة دویم) دا قول د الله تعالیٰ دے - او فسقا - موصوف - او اهل به لغیر الله - صفة - موضحه دے - لکه ویلی دی مفسرینو - او فسقا اهل لغیر الله به صفة موضحة ای ذبح علی اسم الاصنام اه - او فسق نه موجود یږی په پورته کولو د آواز په حیوان مخکښې د وقت د ذبح نه لکه ویلی شی چه - دا شاة د زید - دے - او دا شاة عقیقه - د ځوے ځماده - او دا شاة قربانی ځماده - او دا شاة ولیمه ځماده - او غیر د دینه - او دا ټول حلال دی - پاک دی - چه په وقت د ذبح کښې په ئی نوم د الله تعالیٰ ذکر کړی - فقط - نو باطل شو استدلال او اعتراض -

جواب پنځم دا دے چه (آیة دریم) دا قول د الله تعالیٰ دے - ولا تاکلوا مما لم یذکر اسم الله علیه الخ (ترجمه) مه خورے د هغه شئ نه - چه نه ئی ذکر شوے ـــــ نوم د الله تعالیٰ په ذبح د هغه شئ باندے - دا آیة مذکوره - مفسر دی د پاره د دی قول د الله تعالیٰ - وما اهل لغیر الله به - په دے شان چه - او حرام دے هغه شئ چه پورته شوے وی آواز په نوم د غیر د الله تعالیٰ په ذبح د هغه سره - نو ښه ظاهره شوه چه وقت د ذبح ضروری قید دے - په دے آیة کښې - نو باطل شو استدلال او اعتراض د معترض -

شپږم جواب دا دے چه (آیة څلورم) دا قول د الله تعالیٰ دے - انما حرم علیکم المیتة والدم ولحم الخنزیر وما اهل لغیر الله به - تعلیل لحل ما امرهم باکله مما رزقهم ای انما حرم هذه الاشیاء دون ما تزعمون حرمته من البحایر والسوائب ونحوها اه ابو السعود (ترجمه) نه ده خبره بلکه دا ده چه حرام کړی الله تعالیٰ په تاسو باندے - مرداره[1] - او وینه جاری[2] - او غوښه[3] د خنزیر - او هغه[4] شی چه پورته کړے شوے

Marfat.com

وی آواز په نوم د غیر د الله تعالیٰ - په ذبح د هغه سره - دا دلیل بیانول دی د پاره د حلا لوائي د هغه څیز - چا مر کړے دے الله تعالیٰ مسلمانانو ته په خوراک د هغه څیزونو - چه رزق کړی دی الله تعالیٰ دوی لره - معنی داده چه حرام شوی دی داڅلور څیزونه نه دی حرام هغه څیزونه چه تاسو گمان کړے دے د حرمة د هغو چه بحیرۍ او سایبي او د دی په شان نور **اوګوره** علامة عبد الله نسفی مصنف د کنز الدقایق فرمایلی دی - انما للحصر ای المحرم هذا دون البحیرة واخواتها اه تفسیر مدارک التنزیل - سورة النحل - (ترجمه) کلمه د انما د پاره د حصر ده نو معنی داده - چه حرام کړی شوی داڅلور څیزونه دی - نه بحیره او مثل د دے چه سایبه او حام دی - هر کله چه ظاهر شو حل د بحیری او سایبي او حام - نو که چرے په پورته کولو د آواز په نوم د غیر د الله تعالیٰ سره قبل د وقت د ذبح نه - حرام کیدے نو داڅیزونه به حرام وه - ځکه چه په دوے باندے نذر شوے وه - او آواز د نذر په ئي پورته کړے شوے وه - نو ښه ظاهر شو چه وقت د ذبح ضروری قید دے په دغه آیة کښ نو باطل شو استدلال -

جواب اوم دادے چه (آیة پنځم) دا قول د خدائے تعالیٰ فکلوا مما ذکر اسم الله علیه ان کنتم مومنین ه پاره ۸ انعام ۶ رکوع ۱۴/۱ (ترجمه) خورے د هغه حیوان نه چه ذکر شوے وی نوم د الله تعالیٰ په ذبح د هغه باندے په شرط د دے که ئي تاسو مومنان **اوګورے** که چرے قید د ذبح - په (ما اهل به لغیر الله) کښ نه منظور وی - نو په دے آیة کښ به ئي هم نه منظور وی - ځکه چه دواړه مساوی دی په عدم ذکر د لفظ د ذبح کښ - او دا نه منظور ول ډیر ظاهر غلط دی - ځکه چه په دے حل د غوښو د حیوانات موقوف نشته په ذبح پورے

جواب اتم دادے چه (آیة شپږم) دا قول د الله تعالیٰ دے وَمَا لَكُمْ اَلَّا تَاْكُلُوْا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ الآیة پاره ۸ انعام ۶ رکوع ۱۴/۱ (ترجمه) او څه ده وجه تاسو لره چه نه به خورے د هغه شئ نه چه ذکر شوے وی نوم د الله تعالیٰ په ذبح د هغه باندے - او په تحقیق واضح بیان کړے دے الله تعالیٰ تاسو ته د هغه څیزونو - چه حرام کړی ئي دی په تاسو باندے **اوګورے** که چرے قید د ذبح په (ما اهل به لغیر الله) کښ مقدر نه شی نو په دے آیة کښ به هم مقدر نشی - ځکه چه مساوی دی دواړه آیاتو نه په عدم ذکر د لفظ د ذبح کښ - او دا تقدیر د لفظ د ذبح په دے آیة کښ نمنل ډیر خطأ دی - ځکه چه په دے بناء حلال والے د غوښو د حیوانات موقوف نشته په ذبح پورے - او دا ورانول د اسلام دی -

جواب نهم دادے چه (اوم آیة) دا قول د الله تعالیٰ دے ولکل امة جعلنا منسکا لیذکروا اسم الله علی ما رزقهم من بهیمة الانعام الخ پاره ۱۷ حج رکوع ۵/۱۲ (ترجمه) او د پاره د هر امة ګرزولے دے مونږ منسک (یعنی وکړه مونږ حکم د قربانئ د پاره د دے چه یاد کړی نوم د الله تعالیٰ په ذبح د هغه څیز چه رزق کړیدے خدائے تعالیٰ تاسو لره چه هغه بی ژبی چارپایان دی -

جواب لسم دادے (آیة اتم) قوله تعالیٰ - والبدن جعلناها لکم من شعائر الله لکم فیها خیر فاذکروا

Marfat.com

اسم اللہ علیھا صواف خاذا وجبت جنوبھا فکلوا منھا واطعموا القانع والمعتر الآیہ پارہ ۱۷ حج رکوع ۵/۱۲ (ترجمہ) اوغواړئ اوښان کړ ولی دی مونږ دغہ تاسولرہ د علامات ددین د خدائے تعالیٰ نہ - تاسولرہ پہ دے کښ خیر دے پس یاد کړئ نوم د اللہ تعالیٰ پہ ذبح ددوی پہ ولاړی - پہ هغہ وقت چہ سملی پہ وی نو خورئ د دینڈا اوخورئ دے صابر انولرہ - اوبی صبر ولرہ -

یولسم جواب دادے چہ دا قول د اللہ تعالیٰ دے (آیۃ نھم) لاتاکلوا مما لم یذکر اسم اللہ علیہ وانہ لفسق الآیۃ پارہ ۸ انعام رکوع ۱۴/۱ (ترجمہ) مخورئ د هغہ حیوان نہ چہ نہ ئې ذکر نوم د خدائے تعالیٰ پہ ذبح د هغہ باندے عمداً او بیشکہ چہ د غہ حیوان پلیت دے حرام دے - دا آیۃ تفسیر دے د پارہ ددے آیۃ وما اھل بہ لغیر اللہ الخ نو باطل شو استدلال او اعتراض د معترض -

جواب دولسم دادے چہ سبب د غلط فھمی د بعض خلقو دادے - چہ دوی صرف دا قدر معلومہ کړی دہ چہ اھلال پہ اصل لغۃ کښ پہ معنی د مطلق پورتہ کول د آواز دے - ذالک مبلغھم من العلم - او صحیح حال دادے چہ اھلال پہ عرف عام د عرب د وقت د نزول د قرآن مجید کښ پہ معنی د پورتہ کولو د آواز دے پہ وقت د ذبح کښ فقط - پہ دلایل د احادیث اود اقوال د مفسرینو - اود مفسرینو چہ د احادیث - لکہ رالبنی - نو معلومہ شوہ چہ دا عرف عام حقیقۃ شرعیہ ھم دے - اوس زدہ کړہ خبرہ چہ حقیقۃ لغویہ ترک کولے شی پہ عرف عام - او پہ حقیقۃ شرعیہ سرہ - **اوکورئ** د اصول الفقہ عامہ قاعدہ وتترک الحقیقۃ اللغویۃ بدلالۃ العادۃ فی استعمال الالفاظ المنقولۃ شرعا اوعرفا عاما اوعرفا خاصا ہ نور الانوار مبحث الحقیقت والمجاز ص۱۵ ثم الاعلاء ص۱۲ (ترجمہ) پریخودے شی حقیقت لغویہ پہ سبب د دلالۃ د عادۃ سرہ پہ سبب د دلالۃ د عادہ سرہ پہ استعمال د الفاظو منقولہ کښ شرعا یا عرفا عاما یا عرفا خاصا - پس ضروری دی هغہ چا لہ چہ مطالعہ کوی پہ دے مسئلہ کښ تفاسیر یا احادیث یا فقہ یا رسایل یا د مسائل ددے قاعدہ کلیہ اوکہ نوی نو غلط بہ شی -

اعتراض د بعض ناپوھانو دادے پہ مفسرینو چہ کہ چرے ما ذبح - یا عند الذبح - قید اولګولے شی - نو د ما لفظ بہ خاص شی پہ حیوانات پورے - حکہ چہ ذبح خاص اوصرف د حیوانات وی - اوحال داد ے چہ ما عام معنوی د ے شامل دے تامو غیر ذوی العقول لرہ حیوان وی اوکہ غیر حیوان وی -

جوابونہ ددے اعتراض ھم پہ دیرو وجوہ دی - هغہ دولس جوابونہ چہ تیرے شوی دی - هغہ صرف د اعتراض تیر شوی دی - د دینہ پس چہ رائحی هغہ شریک دی د اجوابونہ د اعتراض اول ھم دی - اود دے اعتراض دویم ھم دی -

جواب عموم لفظ ما موصولات یا موصوفات (مثل لفظ ما) بعد از لحاظ اپنے صلات یا صفات کے ہوتا ہے جس کا ثمرہ یہ ٹھہرا - کہ افراد غیر موصوفہ کو شامل نہ ہوں گے - مثلاً فانکحوا ما طاب لکم من النساء میں کلمہ ما طیبات ہی کو شامل ہوگا - پس فیما نحن فیہ میں لفظ ما کو معہ لحاظ صلہ یعنی اھل بہ لغیر اللہ کے عام کہا جائے گا رہا یہ امر کہ اھلال بمعنی رفع الصوت عند الذبح صحیح ہے اور بمعنے رفع الصوت مطلق غلط ہے بوجوہ

Marfat.com

جواب دیارلسم دادے وجہ اول یہ ہے کہ اھِلّ درعفِ عرب آن وقت بمعنے ذبح آمدہ بدلیل قول اصفح الصفحاء وابلغ البلغاء سیدنا علی کرم اللہ وجہہ - اذا سمعتم الیھود والنصاریٰ یھلون لغیر اللہ۔ (ای یذبحون باسم غیر اللہ) فلا تاکلوا واذا لم تسمعوھم - فکلوا فانّ اللہ قد احلّ ذبائحھم وھو لعلیم ما یقولون ۱۲ فتح البیان جلد ۱ ص۲۲۲ (ترجمہ) پہ ھغہ وقت کښ چہ واورېدہ تاسو دیھود یانو او فرنګیانو نہ چہ ذبح یې اوکړہ پہ نوم د غیر د اللہ تعالیٰ - نو مہ خورے ھغہ مذبوحہ - اوپہ ھغہ وقت کښ چہ دا نہ وے اورېدلی تاسو دھغو نہ - نو خوری د غہ مذبوحہ ځکہ چہ اللہ تعالیٰ حلا لے کړی دی ذبح د وے - او ھغہ پوھیږی پہ ھغے خبرو چہ وائی یې دوی - **وجہ داستدلال دادہ** چہ دا لفظ یھلون لغیر اللہ ۱۲ صریح دے پہ دے کښ چہ اھل - پہ معنی د ذبح دے پہ دلیل د - اھل ذبائحھم ۱۲ سرہ -

جواب خورلسم دادے وجہ دوئم دادہ چہ دا اھل - لفظ درعرف عرب آن وقت بمعنی ذبح آمدہ پہ دلیل د قول د امام المفسرین حضرت عبد اللہ ابن عباسؓ وما اھل بہ لغیر اللہ اخرج ابن المنذر عن ابن عباسؓ فی قولہ وما اھل قال ذبح ۱۲ درمنثور للعلامۃ السیوطی ثم الاعلاء ص۱۳ (ترجمہ) روایۃ کړے دے ابن المنذر دابن عباسؓ نہ پترجمہ ددے قول کښ - وما اھل - ویلی دی - ذبح - **وجہ داستدلال دادہ** چہ دا عرف ددغہ وقت وہ -

جواب پنځلسم دادے وجہ دریم دادہ چہ اھل - پہ عرف د عرب ددغہ وقت کښ پہ معنی د ذبح را غلے دے ۱۲ (وګورے تفسیر د ابن عباسؓ) پہ معنی د اھل کښ - وما ذبح لغیر اسم اللہ تعالیٰ عمدا فانہ رجس حرام ۱۲ تفسیر ابن عباسؓ پارہ ۸ انعام ۶ رکوع ۱۵/۵ ص۱۲۶ (۲) وپارہ ۲ بقرہ رکوع ۱۵/۲۱ ص۲۳۶ (ترجمہ) حضرت ابن عباسؓ فرمایلی دی پہ ترجمہ د آیۃ (وما اھل بہ لغیر اللہ) کښ - او حرام دے ھغہ حیوان چہ ذبح شوے وی لغیر د نوم د اللہ تعالیٰ سرہ قصداً الیس پہ تحقیق د غہ حیوان مذبوح پلیت دے او حرام دے **وجہ داستدلال** دادہ چہ دا حضرت ابن عباسؓ افصح ابلغ اعلم دے پہ لسیت سرہ باقی مفسرینو نہ چہ دہ پہ خلورځایہ دخپل تفسیر کښ ترجمہ د - اھل - پہ - ذبح - کړے دہ - نو بنہ ظاھرہ شوہ چہ د غہ عرف عام د عرب ددغہ وقت وہ - نو انکار جھالت دے -

جواب شپاړسم وجہ خلورم دادہ چہ - اُھِلّ - پہ عرف د عام ددغہ وقت کښ پہ معنی د ذُبِحَ را غلے دے پہ دلیل د قول د ابن عباسؓ او د جمھور مفسرین - و معنی ما اھل بہ لغیر اللہ - قال ابن عباسؓ ما ذبح للاصنام وذکر علیہ غیر اسم اللہ وھو قول جمھور المفسرین ۱۲ تفسیر الواقدی - مائدہ (ترجمہ) او معنی د (وما اُھِلّ بہ لغیر اللہ) ویلی دی ابن عباسؓ او حرام دے ھغہ شئی چہ ذبح شوے وی د پارہ د بتانو - یعنی ذکر شوے وی پہ ذبح د ھغہ - غیر د نوم د اللہ تعالیٰ نہ - او دا قول د جمھور مفسرین دے - **وجہ داستدلال** دادہ چہ اُھِلّ پہ معنی د - ذُبِحَ - پہ قول د حضرت ابن عباسؓ او پہ قول د جمھور مفسرین - نو معلومہ شوہ چہ د عرف عام د عرب ددغہ وقت وہ -

جواب اولسم دادے وجہ پنځم دادہ چہ لفظ د - اُھِلّ - پہ عرف عام د عرب د د غہ وقت پہ معنی

Marfat.com

دذُبَح - وه په دلیل ددے قول د مجاهد تابعیؒ -
واخرج ابن ابی حاتم عن مجاهدؒ وَمَا اُهِلَّ قال ماذُبِحَ لغیر الله اه در منثور للعلامة السیوطی ثم الاعلاء
ص۱۳ (ترجمه) روایة کړے دے ابن ابی حاتم د حضرت مجاهدؒ (بن جبرؒ شاګرد ابن عباسؓ چه بخاری او امام شافعیؒ
په تفسیر د دغه مجاهد اعتماد کړے دے) هغه ویلی چه معنی د ما اُهِلَّ - حرام دے - هغه شئ چه ذبح شوے وی په نوم د
غیر د الله نه **وجه د استدلال** داده چه اُهِلَّ - په معنی - دذُبِحَ - دے - نو عرف عام دے -
جواب اتلسم دادے وجه شیږم داده چه لفظ د - اُهِلَّ - په عرف عام د عرب د دغه وقت
کښ په معنی دذُبِحَ - دے - په دلیل ددے قول د الربیع بن انسؓ نه -
قال الربیع بن انسؓ - یعنی ماذکر عند ذبحه اسم غیر الله (الی قوله) وکان الکفار اذا ذبحوا لالهتهم یرفعون
اصواتهم بذکرها فجری ذالك من امرهم حتی قیل لکل ذابح وان لم یجهر مهل اه تفسیر مظهری - ثم الاعلاء ص۱۳
وخازن (ترجمه) ویلی دی ربیع بن انسؓ معنی د ما اهل به لغیر الله - داده حرام دے هغه شئ چه ذکر شوے وی
په نزد د ذبح د هغه نوم د غیر د الله تعالیٰ (تر دے قول پورے) او وه کفار په هغه وقت کښ چه ذبح به ئی کوله د پاره
د بتانو خپلو نو پورته کول به ئی آوازونه خپل په ذکر کولو - د نومونو د بتانو - نو جاری شو دغه کار د دوے تر هغه
پورے چه ویلی شی هر ذبح کونکے ته (اګرچه جهر ئی نه وی کړے) مُهِل - **وجه د استدلال** داده چه دا
لفظ د حضرت ربیع صاحبؓ یعنی ماذکر عند ذبحه اسم غیر الله (الی قوله) وکان الکفار اذا ذبحوا لالهتهم (الی قوله)
حتی قیل لکل ذابح مهل اه ملخصا - صریح دی په دے کښ چه عرف عام د عرب د دغه وقت دا وه چه اهل په معنے د ذبح دے
جواب نولسم دادے وجه اوم داده چه لفظ د اهل - په عرف عام د عرب د هغه وقت کښ
په معنی د - ذبح - دے - په دلیل ددے قول د ابی العالیةؓ -
واخرج ابن الحاتم عن ابی العالیة وما اهل به لغیر الله یقول ماذکر علیه اسم غیر الله اه در منثور للعلامة السیوطی
ثم الاعلاء ص۱۳ (ترجمه) روایة کړیدے ابن حاتم - د ابی العالیة تابعیؓ نه چه ده ویلی په ترجمه ددے قول کښ - وما اهل
به لغیر الله - حرام دے هغه شئ چه ذکر شوے وی په ذبح د هغه شئ باندے نوم د غیر د الله تعالیٰ **وجه د استدلال**
داده چه ددے قسم عبارة د ابی العالیه نه - مراد د ذبح دے - **اوګوره دا دلایل** (۱) قوله علیه السلام
لعن الله من ذَبَحَ لِغیر الله -
جواب شلم دادے وجه اتم داده چه علامه شهاب الدین ویلی دی چه اُهِلَّ په معنی د ذُبِحَ
په عرف عام د عرب د هغه وقت کښ وه په دلیل ددے قول د مفسرین -
وما اهل به لغیر الله - ای رفع به الصوت عند ذبحه الخ بیضاوی ای هذا اصله ثم جُعِل عبارةً عما ذبح
لغیر الله اه حاشیة البیضاوی للشهاب (ترجمه) او حرام دے هغه شئ چه ذکر شوے وی په ذبح د هغے نوم
د غیر الله بیضاوی ویلی چه پورته شوے وی په هغه آواز - شهاب ویلی دا معنی اصلی یعنی لغوی ده - پس

Marfat.com

کرزو لے شوے دا - ما هل به الخ عبارة دعما ذبح لغیر الله - نه (یعنی) حرام دے هغه شئ چه ذبح شوے وی په نوم د غیر الله تعالیٰ -

جواب یو ولیشتم دادے وجه لهم دادہ چه اُهِلَّ په معنی د ذُبِحَ دے په عرف عام د عرب د هغه وقت کښ - ای وحرم ما رفع به الصوت عند ذبحه للصنم واصل الاهلال رفع الصوت - وکانوا اذا ذبحوا لآلهتهم یرفعون اصواتهم بذکرها ویقولون باسم اللات والعزی - فجری ذالك من امرهم حتی قیل لکل ذابح مهل وان لم یجهر بالتسمیة اه تفسیر روح البیان والخازن والمعالم (ترجمه) معنی دادہ چه حرام دے هغه شئ چه پورته کړی په هغه سره آواز په وقت د ذبح د هغه کښ د پاره د بت - اصل لغوی معنی د اهلال - پورته کول دآواز دی - او وه کفار په هغه وقت کښ چه ذبح به ئې کول د پاره د بتانو - نو پورته کول به ئې آواز د نه خپل په ذکر کولو د نومونو د بتانو او ویل به ئې چه - په نوم د لات او عزی - لپس جاری شوه د غه کار دد وی ترهغه پورے چه ویلی شی هر ذبح کونکے ته مهل (یعنی ذبح کونکے) اګرکه جهر ئې نه وی کړے په بسم الله الرحمن الرحیم -

جواب دوولیشتم دادے وجه لسم دادہ چه اُهِلَّ په معنی د ذُبِحَ دے په عرف عام د عرب د هغه وقت سره - وما اهل به لغیر الله ای ذبح للاصنام والطواغیت واهل الاهلال رفع الصوت وکانوا اذا ذبحوا لآلهتهم یرفعون اصواتهم بذکرها فجری ذالك من امرهم حتی قیل لکل ذابح مُهِل وان لم یجهر بالتسمیة اه معالم التنزیل (ترجمه) لیبنها - د غه دہ چه اوس بیان شوے دہ -

جواب دولیشتم دادے وجه یولسم دادہ چه اُهِلَّ په معنی د - ذُبِحَ - دے په عرف عام د عرب د هغه وقت کښ - یعنی ما ذبح للاصنام والطواغیت وصیح فی ذبحه اه فتح البیان (ترجمه) معنی دادہ چه حرام دے هغه شئ چه ذبح شوے وی د پاره د بتانو (یعنی ذبح شوے وی په نوم د بتانو) او آواز اوچت شوے وی په ذبح دده کښ - حاصل دادے چه اهل په معنی د ذبح - دے په وجه د عرف عام د عرب د وقت د نزول د قرآن مجید -

جواب خلیرو لیشتم (دا احادیث دی) وجه دولسم دادہ (۱) عن علیؓ قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لعن الله تعالیٰ من ذبح لغیر الله تعالیٰ اخرجه مسلم[۱] واحمد[۲] وابوداؤد[۳] والنسائی[۴] ثم سبل الاصفیاء ص۴۱ (ترجمه) روایة شوے د علیؓ چه ویلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم لعنة کړیدے الله تعالیٰ په هغه چا لره چه ذبح کړے ئې وی حیوان په نوم د غیر د الله تعالیٰ نو دا حدیث ترجمه دہ د پاره دد ے آیة وما اهل به لغیر الله -

جواب پنځو لیشتم وجه دیارلسم (۲) عن عائشةؓ قال النبی صلی الله علیه وسلم یا عائشةؓ هَلُمِی بالمُدْیة ثم قال اشتحذ بها بحجر ففعلت ثم اخذها واخذ الکبش فاضطجعه ثم ذبحه (ای اراد ذبحه مرقات) ثم قال بسم الله اللهم تقبل من محمد ومن ال محمد ومن امة محمد ثم ضحی به رواه مسلم - و ابوداؤد جلد ۲ ص۳۰ (ترجمه) روایة شوے دے د حضرت عائشه رضی الله عنها چه فرمایلی دی نبی صلی الله

Marfat.com

علیه وسلم یا عائشهؓ راوړه چاړه - پس وئي ویل چه تیره که دا چاړه په ګټه - نو اوئي کړه د غه کار - پس واغسته رسول الله صلی الله علیه وسلم د غه چاړه - او وه ئي نیوه ګډ - پس په زمکه ئي سملوه - پس اراده د ذبح ئي اوکړه - پس اوئي فرمایل - بسم الله - ای خدای تعالی قبول کئ دا - د محمد نه (صلی الله علیه وسلم او د اولاد د محمد صلی الله علیه وسلم نه - او د امة د محمد صلی الله علیه وسلم نه - پس ذبح ئي کړه د پاره د قربانۍ

وجه د استدلال داده چه که چرے وے پورته کول د آواز په نوم د غیر الله حرامو ونکے مطلقاً - نو خامخا حرام به وے قربانئ د رسول الله علیه السلام ځکه چه د پورته کړے دے آواز په نوم خپل او په نوم د امة په هغے باندے او تائي باطل دے نو مقدم هم باطل دے -

جواب شپږ ویشتم دادے وجه څورلسم داده (۳) عن جابر بن عبد الله رض قال قال النبی صلی الله علیه وسلم حین ذبح الاضحیة اللهم منك والیك عن محمد وامته بسم الله والله اکبر ثم ذبح رواه احمد[1] وابو داؤد[2] جلد ۲ ص ۳۰ وابن ماجة والدارمی وقال فی المرقاة قال ابن حجر صححه الحاکم اه (ترجمه) روایت شوے دے د جابر بن عبد الله رض نه - فرمایلي دی نبی صلی الله علیه وسلم په وقت د ذبح د قربانئ کښې چه ای خدای تعالی دا څیز ستا د نعمتونو نه دے - او تا ته راجع دے - د محمد علیه السلام او د امة د ده نه قبول که - ذبح کوم په نوم د الله تعالی سره او خدای ډیر لوے دے - پس ذبح ئي اوکړه - **وجه د استدلال** اوس په حدیث دویم کښې بیان شوی دی - یاد ئي که -

جواب اوویشتم دادے وجه پنځلسم داده (۴) قال ابن عباس رض وما ذبح لغیر اسم الله تعالی عمدا فانه رجس حرام اه تفسیر[1] ابن عباس رض پاره ۸ انعام رکوع ۱۸/۵ ص ۱۲۶ و بقرة[2] پاره ۲ رکوع ۲۱/۵ ص ۲۱ و تفسیر ابن[3] عباس پاره ۵ مایده رکوع ۱/۵ ص ۸۹ و پاره[4] نحل رکوع ۱۵/۲۱ ص ۲۳۶ (ترجمه) ویلي دی ابن عباس رض چه معنی (وما اهل لغیر الله به) داده او حرام دے هغه شئ چه ذبح کړے شوے وی په نوم د غیر الله په قصد سره - پس بیشک چه دا پلیت او حرام دے -

جواب اتویشتم دادے وجه شپاړسم داده (۱) وما اهل لغیر الله به) ای رفع الصوت لغیر الله عند ذبحه کقولهم باسم اللات والعزی اه ابو السعود جلد ۳ مایده ۵ رکوع ۱/۵ ص ۵۲۱ (ترجمه) معنی داده حرام دے هغه شئ چه پورته کړے شوے وی آواز په نوم د غیر د الله په نزد د ذبح د د غه شئ لکه دا قول د مشرکان عرب - ذبح کوم په نوم د لات او عزی -

جواب نه ویشتم دادے وجه اولسم داده (۲) وما اهل لغیر الله به) والاهلال رفع الصوت ومنه[1] یقال اهل فلان بالحج اذا لبی ومنه[2] استهل الصبی وهو صراخه اذا ولد - وکانوا[3] یقولون عند الذبح باسم اللات والعزی - فحرم الله تعالی ذالك اه کبیر جلد ۳ مایده ص ۵۲۴ (ترجمه) او اهلال - پورته کولو د آواز ته وائي - او د دے قسم معنی نه - ویلي شي چه پورته کول د آواز کړی دی فلانی په حج - په هغه وقت کښې چه

Marfat.com

تلبیه او وائی په جهر - او دده قسم معتبر نه - پورته کړے وه آواز صبی - او داچه دصبی دپاره هغه وقت چه پیدا شی - او وه مشرکانِ عرب چه ویلو به ئی په وقت د ذبح د حیوان په دے شان چه ذبح کوم په نوم د لات او عزیٰ - لیکن په دے سبب حرام کړه الله تعالیٰ هغه حیوان مذکور -

جواب دیرشم دادے وجه اتلسم داده (۳) (او فسقا) ای خروجا من الذین الذی هو کالحیوٰۃ المطهرۃ (اهل) ای صوت فیه باسم (لغیر الله به) ای بسبب ذبحه فانه لو قرن به اسم الله لایلو ترمعه فی التطهیر اه تیسیر الرحمن انعام رکوع ۱۵/۵ ص۲۴۰ (ترجمه) او حرام دے فسقا - معنی ئی داده - وتل د هغه دین اسلام نه چه هغه په شان د جوند پاک دے (د دے فسق بیان کوی) چه آواز پورته کړے وی په هغے کښ په نوم د غیر الله تعالیٰ نه - په سبب د ذبح د دغه شئ - لیکن په شرط د دے که چیرے پیوست کړے د دغه نوم سره - نوم د الله تعالیٰ - نو تاثیر نه کوی سره د وجود د هغه - په حلا و لولو او پاک کولو د دغه حیوان کښ -

جواب یودیرشم دادے وجه نولسم داده (۴) رابعها قوله تعالیٰ الفسق و هو الذی اهل به لغیر الله اه کبیر جلد ۴ مایده ص۱۶۱ (ترجمه) څلورم مسئله داد فسق مذکور په آیت کښ هغه حیوان حرام دے چه آواز پورته شوے وی په ذبح د هغه لوم د غیر د الله تعالیٰ -

جواب دودیرشم دادے وجه شلم داده (۵) ورابعها قوله تعالیٰ (او فسقاً اُهِلَّ لغیر الله به) و هو منسوق علیٰ قوله الا ان یکون میتۃً او دما مسفوحا - فسمی ما اهل لغیر الله به (ترجمه) څلورم د مسایل دا قول دے - او یا فسق وی (ای مکر حرام دے چه وی حیوان هغه فسق چه آواز پورته کړے شوے په غیر د نوم د خدا ے تعالیٰ نه په ذبح د ده) او دا فسقا (موصوف) او اهل لغیر الله به (صفت) معطوف دی - په میتۃ باندے په ضمن د دے قول کښ (الا ان یکون میتۃ او دما مسفوحا) پس نوم ئی کیښود ه ما اهل لغیر الله به - لره فسق - د وجه د زیات نه تلود د هغه قول - په باب د فسق کښ -

جواب درے دیرشم دادے وجه یو ولیشتم داده (۶) ثم قال وما ذبح علی النصب وهو احد الاقسام الداخلۃ تحت قوله وما اهل لغیر الله به اه کبیر نحل ص۳۵۶ جلد ۲ (ترجمه) پس فرمایلی دی چه ما ذبح علی النصب دایره د هغه اقسام دے چه داخل دی دلاندے د - وما اهل لغیر الله به -

جواب څلورد یرشم دادے وجه دوولیشتم داده (۷) وانما حرم علیکم المیتۃ والدم ولحم الخنزیر وما اهل لغیر الله به - تعلیل لحل ما امرهم باکله مما رزقهم - ای انما حرم هذه الاشیاء دون ما تزعمون حرمۃ من البحایر والسوایب وغوها اه ابوالسعود جلد ۱ نحل ص۴۸ (ترجمه) او نه د ده خبره بلکه داده چه حرام کړے خدا ے تعالیٰ په تاسو باندے مردار ه او وینه جاری او غوښه د خنزیر او هغه حیوان چه آواز ئی پورته کړے وی په نوم د غیر الله تعالیٰ په ذبح د دے باندے - د آیته بیان د دلیل د حلال والی د هغه څیز چه امر کړے خدا ے مسلمانانو ته په خوراک د هغه چه

Marfat.com

رزق کړے ئې دے دوی لره ۔ معنی دادہ چه حرام دا اشیاء دی ۔ نه هغه چه تاسو ګمان کوے دحرمت دهغے چه بحیری او سائبی او په مثل دد ے دی ۔

جواب پنځه دیرشم دادے وجه دروکښتم دادہ (۸) قال فی الجمل والباء بمعنے فی ۔ ولابد من خلاف مضاف ای فی ذبحه لان المعنی وما صیح فی ذبحه لغیر الله اه جمل بقرة ۔ (ترجمه) ویلی دی په تفسیر جمل کښ چه دا باء په دے ځائے کښ په معنی دفی ۔ دپاره دظرفیة ده ۔ او بله خبره دادہ چه ضروری دے دمضاف حذف په دے ځائے کښ ۔ یعنی په ذبح ددہ کښ ۔ ځکه چه معنی دآیة دادہ اوحرام دی هغه شئی چه ذکر نشوے وی په ذبح دهغه کښ ۔ نوم د غیر الله تعالیٰ ۔

جواب شپږ دیرشم دادے وجه څلیرو لښتم دادہ (۹) ای ذبح علی اسم غیره اه جلالین بقرة ۔ (ترجمه) معنی دادہ چه ذبح نشوے وی د غه شئی په نوم د غیر د الله تعالیٰ ۔

جواب اوه دیرشم دادے وجه پنځو لښتم دادہ (۱۰) وما ذبح للاصنام والطواغیت اه خازن بقرة ۔ (ترجمه) اوحرام دے هغه شئی چه ذبح نشوے وی دپاره د بتانو (یعنی په نوم د بتانو)

جواب اته دیرشم دادے وجه شپږو لښتم دادہ (۱۱) ای ذبح للاصنام فذکر علیه غیر اسم الله مدارک بقرة ۔ (ترجمه) اوحرام دے هغه شئی چه ذبح نشوے وی دپاره د بتانو ۔ لپس ذکر نشوے وی په ذبح د هغه غیر د نوم د الله تعالیٰ ۔

جواب نه دیرشم دادے وجه اوه ولښتم دادہ (۱۲) ای رفع به الصوت غیر ذبح للصنم اه بیضاوی بقرة ۔ (ترجمه) اوحرام دے هغه شئی چه پورته نشوے وی په هغے سره آواز په نزد ذبح د هغه دپاره د بت (یعنی په نوم د بت)

جواب څلویښتم دادے وجه اته ولښتم دادہ (۱۳) ومعنی ما اهل به لغیر الله ذکر علیه لغیر اسم الله واقام الصنم مقام غیر الله اه حاشیه البیضاوی بقرة ۔ (ترجمه) اومعنی د دے قول د الله تعالیٰ وما اهل به لغیر الله دادہ اوحرام دے هغه شئی چه ذکر نشوے وی په ذبح د د غه شی باندے غیر د نوم د الله تعالیٰ او قائم کړے ئې دے بت په مقام د غیر الله

جواب یو څلویښتم دادے وجه اتو لښتم دادہ (۱۴) ای ذبح علی اسم غیره اه التفسیر السراج المنیر بقرة ۔ (ترجمه) اوحرام دے هغه شئی چه ذبح نشوے وی په نوم د غیر د الله تعالیٰ باندے ۔

جواب دوه څلویښتم دادے وجه نه ولښتم دادہ (۱۵) ای رفع به الصوت عند ذبحه للصنم اه ابوالسعود لبقرة رکوع $\frac{21}{5}$ جلد ۱ ص ۳۹۳ (ترجمه) حرام کړے شوے وه هغه شی چه پورته نشوے وی په هغے شئی سره آواز په نزد د ذبح د هغے شئی دپاره د بت (یعنی ذبح نشوے وی په نوم د بت)

جواب درے څلویښتم دادے وجه دیرشم دادہ (۱۶) واخرج جریر عن ابن عباسؓ یعنی ما اهل للطواغیت درمنثور (ترجمه) اوروایت کړے ابن جریر د ابن عباسؓ نه مراد دادے چه حرام کړے شوے هغه شئی دے چه ذبح نشوے وی په نوم د بتانو ۔

جواب څلور څلویښتم دادے وجه یو دیرشم دادہ (۱۷) وما اهل لغیر الله به ای رفع الصوت به لغیر الله

Marfat.com

بان ذبح علی اسم غیرہ اہ التفسیر السراج المنیر مایدہ (ترجمہ) او حرام دے هغہ شئ چہ پورتہ کړے شوے وی آوازپہ دغہ شئ باندے پہ نوم د غیر د اللہ تعالیٰ - پہ دے شان چہ ذبح کړے شوے دغہ شئ پہ نوم د غیر د اللہ تعالیٰ باندے -

جواب پنځہ څلویښتم دادے د جہ دودیر شم دادہ (۱۸) وما اهل لغیر اللہ بہ - بان ذبح علی اسم غیرہ اہ جلالین مایدہ (ترجمہ) او حرام دے هغہ شئ چہ پورتہ کړے شویوی آوازپہ نوم د غیر د اللہ تعالیٰ پہ دے شان چہ ذبح کړے شوے وی پہ نوم د غیر د اللہ تعالیٰ -

جواب شپږ څلویښتم دادے وجہ د دے دیر شم دادہ (۱۹) ای رفع الصوت لغیر اللہ بہ اہ بیضاوی مایدہ (ترجمہ) او حرام دے هغہ شئ چہ پورتہ شوی وی آوازپہ نوم د غیر د اللہ تعالیٰ - یذبح دد غہ شئ باندے -

جواب اوہ څلویښتم دادے وجہ څلور دیر شم دادے (۲۰) ای رفع الصوت بہ لغیر اللہ اہ مدارک مایدہ (ترجمہ) او حرام دے هغہ شئ چہ پورتہ کړے شوے وی آوازپہ ذبح د د غہ شئ باندے پہ نوم د غیر اللہ تعالیٰ -

جواب اته څلویښتم دادے (وجہ پنځہ دیر شم دادہ (۲۱) یعنی ما ذکر علی ذبحہ غیر اسم اللہ اہ خازن مایدہ (ترجمہ) معنی دادہ چہ حرام دے هغہ شئ چہ ذکر کړے شوے پہ ذبح د د غہ شئ د غیر د نوم د اللہ تعالیٰ نہ -

جواب نہ څلویښتم دادے وجہ پنځہ دیر شم دادہ (۲۲) وما اهل لغیر اللہ بہ - وذالک هو الذبح علی اسم الاوثان قال قال الامام اہ روح البیان مایدہ (ترجمہ) او حرام دے هغہ شئ چہ پورتہ کړے شوے وی آوازپہ غیر د نوم د اللہ تعالیٰ پہ ذبح دهغہ - او دا ذبح دہ پہ نوم د بتانو باندے - ویلے دہ د اخبرہ امام

جواب پنځوسم دادے وجہ شپږ دیر شم دادہ (۲۳) وما اهل لغیر اللہ بہ - ذکر علیہ غیر اسم اللہ من اسماء الاوثان وکل اسم سوی اللہ عزوجل اہ عینی البخاری (ترجمہ) او حرام دے هغہ شئ چہ پورتہ کړے شوے وی آوازپہ غیر نوم د اللہ تعالیٰ پہ ذبح د د غہ شئ (معنی دادہ) چہ ذکر شوے وی پہ ذبح دهغہ باندے غیر د نوم د اللہ تعالیٰ سره چہ هغہ نومونہ د بتانو او دهر نوم سوی د اللہ تعالیٰ نہ دی -

جواب یو پنځوسم دادے وجہ اوہ دیر شم دادہ (۲۴) ومعنی ما هل لغیر اللہ بہ - قال ابن عباسؓ ما ذبح للاصنام وذکر علیہ غیر اسم اللہ وهو قول جمهور المفسرین اہ تفسیر الواحدی مایدہ (ترجمہ) او معنی د دے قول د اللہ تعالیٰ دادہ چہ حرام دے هغہ شئ چہ ذبح شوے وی د پارہ د بتانو - او ذکر شوے وی پہ ذبح د د غہ شئ باندے غیر د نوم د اللہ تعالیٰ نہ -

جواب دو پنځوسم دادے وجہ اته دیر شم دادہ (۲۵) اصل الاهلال رفع الصوت - وذالک لان العرب فی الجاهلیۃ کانوا یذکرون ویقولون برفع الصوت - اسماء اصنامهم عند الذبح لآلهتهم فیقولون باسم اللات والعزی اذا ذبحوا اہ هذا ملتقط هذ الکتب جلالین - خازن ومدارک والسراج المنیر وجمل وابو السعود لقرۃ (ترجمہ) معنی لغوی دادہ لفظ دہ د اهلال - پورتہ کول د آواز دی - او د اثابتہ دہ حکہ چہ عرب پہ قوت د کفریت پرستی کښ وہ چہ ذکر کړے یہ هغو - پہ دے شان چہ ویلو - بہ یې پہ اوچت آواز سره - نومونہ د بتانو خلو پہ وقت د ذبح

Marfat.com

کښې دپاره دبتانو - نو ویلو به ئې - ذبح کوم په نوم دلات اودعزیٰ په هغه وقت کښې چه ذبح به ئې کوله -

جواب درے پنځوسم دادے وجه نه دیرشم داده (۲۶) فحرم الله تعالیٰ ذالك بهذه الآیة وبقوله تعالیٰ ولا تاکلو مما لم یذکر اسم الله علیه اه خازن و معالم مایده (ترجمه) پس حرام کړه خداے تعالیٰ دغه شئ په دے آیة واهل الخ او بل پدے قول دخداے تعالیٰ سره او مه خورے دهغه شئ نه چه نه وی ذکر شوے نوم دخدائے تعالیٰ په ذبح دهغه شئ باندے - **دا اعتراض** چه که اُهِلَّ په معنی دذبح شی لوهم ستاسو مقصود نه کیږی ځکه چه حاصل به داشی ذبح لغیر الله اوداهم حرمة فایده کوی - جوابونه ددے ډیر دی مګر اکتفا په درّیو ده -

اول جواب دادے چه ددے قسم عبارة مراده معنی داده - ذبح شوے دے په نوم دغیر دالله تعالیٰ - اودا رنګے معنی ددے قول ذبح للامیر - ذبح شوے وی په نوم دامیر - اودا رنګے معنی د ذبح لتقرب غیر الله - ذبح شوے وی په نوم دغیر دالله تعالیٰ - **اوګوره** علامه نوی فرمایلی دی (۱) قوله صلی الله علیه وسلم لعن الله من ذبح لغیر الله مسلم شریف - واما الذبح لغیر الله فالمراد به ان یذبح باسم غیر الله لمن ذبح للصنم او للصلیب او لموسیٰ او لعیسیٰ علیهما السلام او للکعبة او نحوها اه شرح المسلم للنووی - (ترجمه) فرمایلی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم لعنت کړے دے الله تعالیٰ په هغه چاچه ذبح اوکړی په نوم دغیر الله تعالیٰ - ویلی دی نوویؒ چه مراد په ذبح لغیر الله سره داده - ذبح اوکړی په نوم دغیر دالله تعالیٰ لکه هغه څوك چه ذبح اوکړی په نود بت یا په نوم دصلیب یا په نوم دموسیٰ یا په نوم دعیسیٰ علیهما السلام او یا په نوم دکعبه او په مثل ددے **اوګورے** چه په دے هم نه پوهیږی هغه به جاهل مرکب یا معاند دحق - وی العیاذ بالله تعالیٰ - **دویم جواب دادے** چه علامه نیسا پوریؒ فرمایلی دی اما الذبح لغیر الله تعالیٰ فالمراد به ان یذبح باسم غیر الله لمن ذبح للصنم اه نیساپوری ثم فتاوی عزیزیه جلد ۱ ص۲۲ (ترجمه) هرچه ده ذبح لغیر الله - پس مراد په هغه سره دادے چه ذبح اوکړی په نوم دغیر دالله تعالیٰ لکه هغه څوك چه ذبح اوکړی په نوم دبت **اوګورے** رونړو - چه په دے هم نه پوهیږی نو دغه به بد نصیب ازلی وی -

آنکس که نداند و نداند که نداند در جهل مرکب ابد الدهر بماند

دریم جواب دادے - ویلی دی علامه شامی په دلیل ددے قول د درمختار کښې - لا نسئ الظن بالمسلم انه یتقرب الی الآدمی بهذا النحو اه درمختار ای علی وجه العبادة لانه المکفر وهذا البعید من حال المسلم اه رد المحتار (ترجمه) مونږ بدګمانی نکوه په مسلمان باندے چه دے تقرب (یعنی عبادة) کوی بنده له په دے وجه - ای په وجه دعبادة ځکه چه په دے دغه کافر کونکے دے - اودالرے دے دحال دمسلمان نه -

په نسبت او تشهیر سره حرمت نه لازمیږی

څوك چه ددے قول - (غوا دپیر بابا - اوګډ دکاکا صاحبؒ) معنے دا اوکړی چه ددے نه عبادت د نبی آدمو مراد دے اودا آدمیان ئې معبود کړه ځکه چه ددے حیوان دذبح په بدل کښې په غوښه اغستلو او

Marfat.com

صدقه کولو نه راضی کیږی - سره د دے چه یو شان صدقه او ایصال ثواب دے نو معلومه شوه چه صدقه او ایصال ثواب مقصود نه دے - بلکه خاص ذبح للغیر او شرک مقصود دے - نو مونږ جواب کوو د دینه په وجوه **ځه وایم** د دے نه دا ثابته شوه چه ذبح مقصود ده - او دا چه ذبح للغیر مقصود ده - دا دروغ ظاهر دی - او په دے حمل کول حرام دی کما مر **بل دا وایم** چه په صورت د ذبح کښې د وه ثواب دی یوه ده ذبح او بل ده صدقه - او په صورت[1] د غوښو کښې یوه ثواب د صدقه دے - فقط -

(۱) التضحیة فیها افضل من التصدق بثمن الاضحیة لان فیها جمعا بین التقرب باراقة الدم والتصدق والجمع بین القربتین افضل اه ملخصا عنایة (ترجمه) قربانی په ورځو د هغے کښې ډیر غوره ده د خیراة کولو نه په روپو د قربانئ کښې جمع ده په مینځ د دوو نیکو کښې - یوه نیکئ په تو یولو د وینے او دویم صدقه کول دی - او جمع د دوو نیکو غوره ده - نو برابر ویل غلط فاحش دی - **او بل وجه**[3] دا ده چه عوام مسلمانانو چه کم حیوان مقرر کړے وی د پاره د اولیاء کرامؒ - که چرے د هغه بدلول په بل حیوان څوک او غواړی کول نو هغوے په ئی نه رضا کیږی - سره د دے چه په ذبح او صدقه کښې یو شان دی - دا په وجه د تعین او تخصیص - نه د وهابی پوهم باطل مردود سره العیاذ بالله تعالیٰ **بله وجه**[4] دا ده چه تبدیل بلا وجه شرعی - غوره نه دے - او ګوره - که چرے یوه غنی سړے یوه حیوان په بیع واغستنه د پاره د قربانئ - بی د نذر متعین نه - نو ده د غه حیوان بدل کول مکروه دی اګرچه عقد بیع ئی منعقد کیږی او مکروه ده -

بالشراء للتضحیة لا یمتنع البیع - ویکره ان یبدل بها غیرها اه هدایة - اضحیة و تبیین الحقایق وغیرهما (ترجمه) په سبب د شراء د پاره د اضحیه نه منع کیږی بیع د دغه حیوان مشتراة - او مکروه کیږی بدلول په دغه حیوان سره د بل حیوان - **بله وجه**[5] **دا ده** چه په صحیح مسلمانانو باندے بدګمانی کول حرام دی - او حتی الامکان د مسلمانان قول او فعل لره پوجه نیکه حمل کول واجب دی - او بے د تصریح د قایل خصوصاً د کفر او شرک لګول کښې اعلیٰ درجه احتیاط فرض دے - تر دا سے حد پورے که ضعیف نه ضعیف احتمال د بچاؤ معلوم شی نو په هغے احتمال باندے اعتماد کول لازم دی **بله وجه**[6] دا ده چه بفرض محال که چرے د بعض احمقونه دا صراحة د ثبوت شرعی په طریقه دا اقرار او شی العیاذ بالله چه حما مقصود عبادة د غیر الله دی نو حکم د کفر او شرک صرف په دغه قایل پورے خاص دے نو عام حکم کول غلط دے - الله تعالیٰ فرمایلی - لا تزر وازرة وزر اخری الآیة (ترجمه) نه بار کوئی یو ګنهګار ګناه د بل ګنهګار - **بله وجه**[7] دا ده چه علماء کرام تصریح فرمایلی ده - که چرے ذابح خاص په وقت د ذبح کښې دا سے اووائی بسم الله به نام خدا ے بنام محمد صلی الله علیه وسلم - نو بیشک دا قول مکروه دے مګر مذبوحه حلاله ده او سړے مسلمان دے چه مراد عزت د رسول الله وه (۱) رجل ضحی وذبح وقال بسم الله بنام خدا ے بنام محمد صلی الله علیه وسلم قال الشیخ الامام ابوبکر محمد بن الفضلؒ ان اراد الرجل بذکر اسم النبی صلی الله علیه وسلم تبجیله وتعظیمه جاز ولا باس - وان اراد به الشرکة مع الله تعالیٰ لا تحل الذبیحة اه فتاوی قاضیخان جلد ۴ اضحیة - (ترجمه) یو سړے قربانی او کړه

Marfat.com

اوذبح ئي اوکړه او او ویل چه بسم الله بنام خدا ے بنام محمد صلی الله علیه وسلم - ویلي دی شیخ امام ابوبکر محمد بن فضل رح په شرط دد ے که اراده کړی دی سړی په ذکر کولو د نبی صلی الله علیه وسلم عزت دده او تعظیم دده - نو رواه دی - او باك نشته په دے او که اراده کړے وه دغه سړی په دے ذکر کولو شرکت د نبی علیه السلام د الله تعالیٰ سره نو مذبوحه مردارهده (۲) احدها ان یذکر موصولاً - لا معطوفا فیکره (الذکر) ولا تحرم الذبیحة الخ هدایة ذبایح وجامع صغیر وعینی الکنز وغیرها (ترجمه) یوه دد غه درے صورتونو نه دادے چه ذکر د نوم د غیر الله لره پیوست د نوم د الله سره نه معطوف - نو دغه ذکر مکروه دے - او مذبوحه نه ده حرام - نو سبنه ظاهره شوه چه دغه خیال غلط دے - **بله وجه** داده چه ددے نه هم زیات خاص صورت د عطف کښې مثلاً په نوم د خدا ے او په نوم د فلانی - چه ددے نه معنی د شرکة - صفا ظاهره ده - اگرچه مذهب صحیح حرمت د مذبوحه دے مگر د کفر حکم ورکول نشته - ځکه چه هغه امر باطنی دے معلوم نه ده چه د کفر نیت ئي کړے وه او کنه - (۱) ان عطف حرمت نحو باسم الله واسم فلان اه درمختار (۲) هو الصحیح وقال ابن سلمة لا تصیر میتة لانها لو صارة میتة لیصیر الرجل کافرا خانیه قلت تمنع الملازمة بان الکفر امر باطنی والحکم به صعب فیفرق کذا فی شرح المقدسی - شرنبلالیة اه ردالمحتار (ترجمه) په شرط ددے عطف ئي که نوم د غیر الله په نوم د الله باندے - نو حرام شوه مذبوحه - او دا صحیح ده - او ویلي دی ابن سلمه نه گرزی مردارهځکه دا حیوان که چرے گرزی مردارهنو او به گرزی دغه سړے کافر **ځه وایم** چه دا ملازمه ممنوع ده ځکه چه کفر امر باطنی دے او حکم په کفر - گوان دے - پس فرق کولے شی د دواړو - نو ظاهره شوه - چه هغه ذبح چه په نوم د غیر د الله تعالیٰ وی هغه حرام ده او ذبیحه مردارهده - نو په دے باندے محمول دی ټول عبارتونه او دلایل چه د حرمة او د کفر په حق کښې دی - او هغه حیوان چه ذبح شوے وی په نوم د الله تعالیٰ هغه حلال طیب دے او دغه مراد د نذر کونکو دے د پاره د اولیاء کرام رح - (۹) اقول یه بات ثابت ہے که اهل لغیر الله بمعنی تشهیر و انتساب لغیر الله قبل از ذبح موجب حرمت نهیں اه - کتاب اعلاء کلمة الله ص۹ **بله وجه** داده چه الله تعالیٰ فرمایلی دی فکلوا مما رزقکم الله فتح البیان - ثم الاعلاء ص۹ (ترجمه) پس او خورے د هغه حیوان نه چه رزق کړے دے تاسو لره الله تعالیٰ **وجه د استدلال** داده چه دا آیة مطلق دے نو شامل دے شهرة کړے شوے لره **بله وجه** داده الله تعالیٰ فرمایلی یا ایها الناس کلوا مما فی الارض حلالا طیبا ولا تتبعوا خطوات الشیطٰن - قال ابن عباس رض نزلت فی قوم من ثقیف وبنی عامر بن صعصعة وخزاعة وبنی مدلج حرموا علی انفسهم ما حرموا من الحرث والبحائر والسوائب والوصایل والحام اه تفسیر ابوسعود ثم الاعلاء ص۹ (ترجمه) او بل دوجه ددے قول د خدا ے تعالیٰ ای بنی آدمو او خورے د هغه شئ نه چه په زمکه کښې وی حلال پاك او تابعداری مکوے د قدمونو (یعنی د لارو - او د وسوسو) د شیطان نه - ویلي دی ابن عباس رض چه نازل شوے دے دا آیة په هغه قومونو چه ثقیفا وه عامر بن صعصعة او خزاعه او بنی مذبح) کښې چه حرام کړی وی دوے په نفسونو خپلو باندے هغه شئ چه حرام کړے وه دوے - چه هغه حرث (فصل) او بحیری

Marfat.com

اوسایبي او وصیلي اوحام (حاصل) دا چه وه حلال - **بله وجه** داده ولقوله تعالیٰ یا ایها الذین آمنو کلوا من طیباة ما رزقکم قال سلیمان الجمل تحت قوله تعالیٰ انما حرم - وهو قصر قلب للرد علی مَن استحل هذه الاربعة وحرم الحلال کالسوایب وغیرها اه جمل - ثم الاعلاء ص۹ (ترجمه) او بل وجه د دے قول د الله تعالیٰ ای هغه کسانو چه تاسو ایمان راوړی دی خورے د حلال پاکو هغه څیزونه چه رزق کړی دی مونږ تاسو لره - ویلي سلیمان جمل په ذیل د دے آیة کښې (انما حَرَّمَ) او قصر قلب دے د پاره د رد په هغه چا باندے چه حلال وائی د غه څلور ته چه میتة وغیره دی او حرام وائی حلال ته چه سایبه وغیره دی - **اوګوره** سایبي وغیره ته قرآن حلال طیبات ویلي دی - سره د ده چه مشتهر او منتسب شوی دی - **بله وجه** داده لیجي صریح النص قرآنی جس سے بحائر اور سوایب وغیرهما میں اهلال لغیر الله بمعنی تشهیر وانتساب الی غیر الله صاف طور پر پایا جاتا ہے اور شرعاً حرمت نہیں - قال الله تعالیٰ وقالوا هذه انعام وحرث حجر لا یطعمها الا مَن نشاء بزعمهم فمعنے الآیة هذه انعام وحرث یعلمون انها لاصنامهم قال مجاهد - یعنی بالانعام البحیرة والسایبة والوصیلة والحام اه فتح البیان اور یہی جانور شرعاً حرام نہیں ہوا ہے - جیسا ابھی گذرا - اه اعلاء ص۱۰ (ترجمه) فرمایلي دی الله تعالیٰ چه ویلي دی کفار چه دا حیوانات الخ

بله وجه داده اوګورے تشهیر او انتساب غیر الله ته شته - او حرمة نشته - مسلم ذبح شاة المجوسی لبیت نارهم او الکافر لآلهتهم تُوکَلُ لانه سمی الله تعالیٰ بذبحه ویکره للمسلم اه جامع الفتاوی ثم التتارخانیة ثم عالمگیریة - وفواید برهانیه ثم اعلاء کلمة الله ص۱۱ (ترجمه) مسلمان ذبح کړه شاة د مجوسی (یعنی د اور پرست) لره د پاره د کوټی د اور د دوے او یا شاة د کافر بت پرست د پاره د ثواب د بتانو د دوے - نو خوړل د هغے روا دی ځکه چه دے مسلمان ذکر کړے دے نوم د خدا ے تعالیٰ په ذبح د هغه - او مکروه دے مسلمان لره **بله وجه** داده فکلو مما ذکر اسم الله علیه ان کنتم بآیاته مؤمنین (ترجمه) پس خورے د هغه حیوان نه چه ذکر شوی وی نوم په ذبح د هغه باندے په شرط د دے که ئے تاسو په آیاتو نو د خدا ے - مومنان اوګورے دا آیة مطلق دے - نو شامل دے شهرة شوے ته هم - نو دے حلال دے **بله وجه داده** وما لکم الا تاکلوا مما ذکر اسم الله علیه وقد فصل لکم ما حرم علیکم - (ترجمه) او نشته وجه تاسو لره چه نه خورے د هغه حیوان چه ذکر شوے وی نوم د خدا ے تعالیٰ په ذبح د باندے او حال دا دے چه بیان کړیدے الله تعالیٰ هغه شئ چه حرام کړے ئی دے په تاسو باندے - اوګورے دا آیة مطلق دے نو شامل دے شهرة شوے لره هم - نو ښه ظاهره شوه چه په شهرت او انتساب سره حرمت نشته - او فصل دی - منع دی نه به خورے دے لره مګر هغه څوک چه خوخه شی ځمونږ په ګمان د دوے - ویلي دی مجاهدؒ چه مراد په لفظ د انعام سره - بحیره او سایبه او وصیله او حام دی چه دا حیوانات په شرع کښې حرام نه دی - نو ښه ظاهره شوه چه تشهیر او انتساب حرمت نه واجب کوی - **وجه شپاړسم** داده چه اضافة (یعنی نسبت غیر الله ته منحصر کول په عبادة پورے غلط دی - اوګورے (۱) صلوٰة ظهر (۲) صلوٰة جنازه (۳) صلوٰة مسافر (۴) صلوٰة امام (۵) صلوٰة مقتدی (۶) صلوٰة مریض (۷) صوم شیخ فانی (۸) زکوٰة ابل (۹) حج کعبه وغیرها - په دے اضافة کښې نه

Marfat.com

کفر او شرک شته او نه حرمة او کراهة شته - نو په دے اضافت - غواد پیر بابا صاحبؒ او بزه د کاکا صاحبؒ
ویلو الله حلال کړے حیوان ته - مردار ویل - او دغه سړی اضافت کونکی ته کافر مشرک ویل - سخت جرأت او
افتراء ده - په دے شان پخپله په کافر کیږی - العیاذ بالله تعالیٰ - **وجه اولسم** دا ده چه سید العالم رسول
الثقلین صلی الله علیه وسلم اضافت (یعنی نسبت) کړے دے په دے الفاظ - صیام داؤد - او صلوٰة داؤد په دے
حدیث کښی - عن عبد الله بن عمرؓ قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان احب الصیام الی الله تعالیٰ صیام داؤد
واحب الصلوٰة الی الله تعالیٰ صلوٰة داؤد رواه احمد والائمة الخمسة الا الترمذی - او علماء فرمایلی چه
مستحب مونځو نو کښی صلوٰة الوالدین هم دے عن الشیخ[1] اسماعیل عن شرح[2] شرعة الاسلام من المندوبات
صلوٰة التوبة - وصلوٰة الوالدین اه رد المختار جلد ا **وجه د استدلال** دا ده سبحان الله صیام
داؤد او صلوٰة داؤد او صلوٰة الوالدین - ویل صحیح - او کول ئی ثواب دے نو هرگز اضافت ده حیوان مذکوره نه حرام
او نه شرک دے ځکه چه صلوٰة او صوم ډیر اعلیٰ عبادت دے د ذبح نه - **وجه اتلسم** دا قول د الله تعالیٰ دے ما جعل الله من بحیرة[1] ولا سائبة[2]
ولا وصیلة[3] ولا حام[4] ولکن الذین کفروا یفترون علی الله الکذب - پاره ۷ مایده رکوع ۱۴/۴ (ترجمه) نه ده مقرره کړے الله تعالیٰ بحیره او نه سائبه او نه
وصیله او نه حام (یعنے نه دی حرام کړی) مگر هغه کسان چه کافر شوی دی (یهودیان) جوړوی په الله تعالیٰ
باندے دروغ - چه وائی چه دا څیزونه خدا ے حرام کړی دی - او کورے په دے څلور څیزونو کښی
شهرت او انتساب شته او حرمة نشته - **وجه نولسم** دا ده دا قول د علامه نووی دے المراد انکار
ما حرموا علی انفسهم من السائبة والوصیلة والبحیرة والحام وانها لم تصر حراما بتحریمهم وکل ما ملک العبد
فهو حلال حتی یتعلق به حق اه نووی المسلم - ثم الاعلاء ص۷ (ترجمه) مراد د دے آیة قریب - انکار
(مخالف) د هغه شئ دے چه حرام کړے دے کفار په نفسونو خپلو باندے - چه سائبه او وصیله او بحیره
او حام دی او بیشک دوی نه دی گرزیدلی حرام په حرام کولو د دوے - او هر شئ چه مالک شی په هغه باندے انسان نو
هغه حلال دے تر هغه پورے چه تعلق او کړی په هغه پورے حق - **وجه شلم دا قول** د الله تعالیٰ دے ان الله
یجزی المتصدقین - (ترجمه) بیشک خدا ے اجر ثواب ورکونکے دے خیرات کونکو لره - ومن هذا القبیل زیارة
القبور والتبرک بضرائع الاولیاء والصالحین - والنذر لهم بتعلیق ذالک علی حصول شفاء او قدوم غائب -
فانه مجاز عن الصدقة علی الخادمین لقبورهم کما قال الفقهاء فیمن دفع الزکاة لفقیر وسماها قرضا صح
لان العبرة بالمعنی لا باللفظ اه حدیقة الندیة للشیخ عبد الغنی النابلسیؒ ثم القلادة الطیبة ص۱۲ (ترجمه)
او د دے قبیلے نه (یعنی د قسم د جواز نه) زیارت د قبرونو - او برکة حاصلول دی په قبرونو د اولیاء او صالحین
او نذر کول د اولیاء نو په معلق کول د دغه نذر په شفا د مریض پورے یا په راتلو د غایب پورے (پس روا دے)
ځکه چه مجاز دے د صدقه نه په خادمانو د قبرونو د اولیاء - لکه ویلی دی فقهاؒ په حق د هغه چا کښی چه ورکړی زکوٰة

Marfat.com

فقیر تہ - او نوم اووائی د غہ تہ قرض - نو صحیح دے زکواۃ - ځکہ چہ اعتبار معنے لرہ دے - نہ لفظ لرہ - نو سنبہ ظاہرہ شوہ چہ لفظ د نذر - او مراد تہ صدقہ دا صحیح دے -

و اگر تقرب بالذبح باین غرض است کہ نفس ذبح و اخراج روح حیوان برای آن بزرگ است و یا گوشت و اهداء ثواب سر و کاری نے تا حرام شود - لیکن ناذر برای اولیاء - اصلا این معنی را مراد نمیدارد - بدلیل عدم خوشنودی او - و عدم خروج از عہدۂ نذر - در ذہن خودش در صورتیکہ گوشت مذبور او را کسی نخورد ۱۲ الاعلاء ص۱۱ و ص۱۲ صفحہ و حررہ مولوی شائستہ گل بقلم خود

جواز التقبیل و الانحناء - للمسلمین و الفضلاء

بسم اللہ الرحمن الرحیم ٥ الحمد للہ رب العلمین والصلوٰۃ والسلام علی سید المرسلین وعلی آلہ وصحبہ اجمعین - اما بعد پس کہتا ہے مولوی شائستہ گل ساکن لنڈی شاہ منہ جب میں نے وہابیہ سے سنا کہ اولیاء اور علماء اور صلحاء کے ہاتھ کو تقبیل کرنا - او انحناء کرنا شرک ہے - لہذا غیرت اسلامیہ کی وجہ سے ایک رسالہ مسماۃ جواز التقبیل والانحناء - للمسلمین والفضلاء کے لکھنے پر مجبور ہو کر - اُس کو تین فصلوں پر مرتب کر دیا - بتوفیقہ تعالیٰ فصل اول میں جواز الحناء - او جواز تقبیل ہاتھ اور پاؤں وغیرہما کو باحادیث صحیحہ ثابت کر دیا ہے

وجہ اول یہ ہے کہ "عَنْ زَارِعٍ بْنِ عَامِرٍ قَالَ فَجَعَلْنَا نَتَبَادَرُ مِنْ رَوَاحِلِنَا وَ نُقَبِّلُ يَدَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم وَرِجْلَهُ" رواہ ابو داؤد - کتاب الادب ص۳۵۳ و البخاری فی کتابہ المفرد فی الادب ثم نصب الرایۃ جلد ۲ کتاب الکراہیۃ ص۲۹ ارے بھائیو! دیکھو ہاتھ پاؤں کو چومنے کے ساتھ الحناء لازم ہے ثابت ہو گیا - اذا ثبت الشئ ثبت بجمیع لوازمہ الا فصول بحث اشارۃ النص ص۱۳۶ و بحث المطلق ص۴۹

وجہ دوم یہ ہے کہ عن ابی ہریرۃ رضؓ اَنَّ رَجُلًا اَتَى النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صلی اللہ علیہ وسلم - اَرِنِيْ شَيْئًا اَزْدَادُ بِهٖ يَقِيْنًا فَقَالَ لَهٗ اِذْهَبْ اِلٰى تِلْكَ الشَّجَرَةِ فَادْعُهَا - فَذَهَبَ اِلَيْهَا فَقَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ يَدْعُوْكِ فَجَآءَتْ وَسَلَّمَتْ عَلَى النَّبِيِّ علیہ الصلوٰۃ والسلام - ثُمَّ قَالَ لَهَا اِرْجِعِيْ فَرَجَعَتْ قَالَ ثُمَّ اَذِنَ لَهٗ فَقَبَّلَ رَاْسَهٗ وَرِجْلَيْهِ وَ قَالَ لَوْ كُنْتُ آمِرًا لِاَحَدٍ اَنْ يَّسْجُدَ لِاَحَدٍ لَاَمَرْتُ الْمَرْاَةَ اَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا اَخْرَجَهُ الحاکم فی المستدرک فی البر والصلۃ - والبزاز فی مسندہ - ثم نصب الرایۃ جلد ۲ کراہیۃ ص۲۹۸ و شفاء القاضی عیاض فصل فی کلام الشجرۃ وشہادتھا لہ بالنبوۃ ص۱۴۸ دیکھو سر اور پاؤں کو چومنے کے ساتھ الحناء ضروری ہے -

وجہ سوم یہ ہے کہ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ رضؓ اِنَّ قَوْمًا مِنَ الْيَهُوْدِ قَبَّلُوْا يَدَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم وَرِجْلَيْهِ اَخْرَجَهُ الترمذی جلد ۲ کتاب الاستیذان ص۳۳۰ و ابن ماجۃ ادب ص۲۷۱ ثم نصب الرایۃ جلد ۲ کراہیۃ ص۲۹۸ ارے بھائیو! ہاتھ اور پاؤں کو چومنے کے ساتھ الحناء کرنا لازمی چیز ہے -

Marfat.com

وجہ چہارم یہ ہے۔ وَفِی الکافِی کَانَ الْاَعْرَابُ (مِنَ الصَّحَابَۃِ) یُقَبِّلُوْنَ اطراف الرسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اہ زیلعی جلد ۶ کراھیۃ ص۲۵ ثم حاشیۃ الھدایۃ جلد ۴ کراھیۃ ص۳۷۲ دیکھو بھائیو! اطراف کو چومنے کے ساتھ الخناء ضروری ہے۔ اس لئے کہ اطراف پاؤں کو یقیناً شامل ہیں۔

وجہ پنجم یہ ہے عَنْ عَائِشَۃَ اَنَّھَا قَالَتْ اَقْبَلَ اَبُوْبَکْرٍ عَلٰی فَرَسِہٖ مِنْ مَسْکَنِہٖ بِالسُّنْحِ حَتّٰی نَزَلَ فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ فَلَمْ یُکَلِّمِ النَّاسَ حَتّٰی دَخَلَ عَلٰی عَائِشَۃَ فَتَیَمَّمَ النَّبِیَّ صلی اللہ علیہ وسلم وَھُوَ مُسَجًّی بِبُرْدَۃٍ حِبَرَۃٍ فَکَشَفَ عَنْ وَجْھِہٖ فَقَبَّلَ وَجْھَہٗ وَبَکٰی الحدیث رواہ البخاری جلد ۱ جنایز ص۱۳۸ وفی الباب عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ وَجَابِرٍ وَعَائِشَۃَ قَالُوْا اِنَّ اَبَابَکْرٍ قَبَّلَ النَّبِیَّ صلی اللہ علیہ وسلم وَھُوَ مَیِّتٌ رواہ الترمذی جلد ۱ جنایز ص۱۲۵ وابن ماجۃ ص۱۰۶ و ص۲۰۳ دیکھو! بھائیو! میت کے وجہ کو چومنے کے ساتھ الخناء ضروری ہے۔

وجہ ششم یہ ہے۔ کہ عَنْ عَائِشَۃَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صلی اللہ علیہ وسلم دَخَلَ عَلٰی عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُوْنٍ وَھُوَ مَیِّتٌ فَاَکَبَّ عَلَیْہِ وَقَبَّلَہٗ ثُمَّ بَکٰی حَتّٰی رَاَیْتُ الدَّمْعَ یَسِیْلُ عَلٰی وَجْنَتَیْہِ رواہ الترمذی جلد ۱ جنایز ص۱۲۵ وابوداؤد جلد ۲ جنایز ص۹۵ وابن ماجہ جنایز ص۱۰۶ والحاکم فی المستدرک ثم نصب الرایۃ جلد ۲ کراھیۃ ص۲۹۸ ومشکوٰۃ المحتضر ص۱۳۳ ارے بھائیو! جب زندہ آدمی کسی مردہ کو چومتا ہے تو الخنا لازم ہے۔ بغیر الخنا نہیں ہوسکتا

وجہ ہفتم یہ ہے کہ عَنْ اُسَیْدِ بْنِ حُضَیْرٍ قَالَ بَیْنَمَا ھُوَ یُحَدِّثُ الْقَوْمَ یُضْحِکُھُمْ وَکَانَ فِیْہِ مَزَاحٌ۔ فَطَعَنَہُ النَّبِیُّ صلی اللہ علیہ وسلم فِیْ خَاصِرَتِہٖ۔ قَالَ اَصْبِرْنِیْ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ اِصْطَبِرْ۔ قَالَ اِنَّ عَلَیْکَ قَمِیْصًا۔ وَلَیْسَ عَلَیَّ قَمِیْصٌ فَرَفَعَ النَّبِیُّ صلی اللہ علیہ وسلم عَنْ قَمِیْصِہٖ۔ فَاحْتَضَنَہٗ وَجَعَلَ یُقَبِّلُ کَشْحَہٗ وَقَالَ اِنَّمَا اَرَدْتُّ ھٰذَا یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ صلی اللہ علیہ وسلم رواہ ابوداؤد جلد ۲ ص۱۴۸ ثم نصب الرایۃ جلد ۲ کراھیۃ ص۲۹۸ ارے بھائیو! دیکھو پہلو کو چومنے کے لئے الخناء ضروری ہے۔ تو دونوں ثابت ہوگئے

وجہ ہشتم یہ ہے کہ عَنْ عَمْرِو بْنِ اِسْحَاقَ قَالَ کُنْتُ اَمْشِیْ مَعَ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ فِیْ طَرِیْقٍ بِاَطْرَافِ الْمَدِیْنَۃِ فَلَقِیَنَا اَبَاھُرَیْرَۃَ فَقَالَ لِلْحُسَیْنِ اَکْشِفْ لِیْ عَنْ بَطْنِکَ جُعِلْتُ فِدَاکَ حَتّٰی اُقَبِّلَ حَیْثُ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صلی اللہ علیہ وسلم یُقَبِّلُہٗ قَالَ فَکَشَفَ عَنْ بَطْنِہٖ فَقَبَّلَ سُرَّتَہٗ وَلَوْ کَانَتِ السُّرَّۃُ عَوْرَۃً مَا کَشَفَھَا۔ اخرجہ احمد فی مسندہ والطبرانی فی المعجم وابن حبان فی صحیحہ والبیھقی فی سننہ۔ وابن ماجہ ابی شیبۃ فی مسندہ۔ ثم نصب الرایۃ جلد ۲ کراھیۃ ص۲۹۔

ارے بھائیو! سرۃ کے چومنے کے ساتھ انحناء الی قریب من الرکوع لازم ہے۔

وجہ نہم یہ ہے کہ وَقَدْ سَئَلَ اَبُوْھُرَیْرَۃَ الْحُسَیْنَ اَنْ یَّکْشِفَ لَہُ الْمَکَانَ الَّذِیْ قَبَّلَہٗ رَسُوْلُ اللّٰہِ صلی اللہ علیہ وَسَلَّمَ وَھُوَ سُرَّتُہٗ۔ فَقَبَّلَہٗ تَبَرُّکًا بِاٰثَارِہٖ وَذُرِّیَّتِہٖ صلی اللہ علیہ وسلم اہ عینی البخاری جلد ۴ جنایز ص۱۵۱ دیکھو بھائیو! جب ناف کا چومنا تبرکاً محبوب ہے تو الخنا بھی ضرور محبوب ہوگیا۔

وجہ دہم یہ ہے کہ اِنَّ عَبْدَ اللّٰہِ بْنَ عُمَرَ حَدَّثَہٗ اَنَّہٗ کَانَ فِیْ سُرِّیَّۃٍ مِنْ سَرَایَا رَسُوْلِ اللّٰہِ صلی اللہ علیہ وسلم۔ قَالَ فَحَاصَ النَّاسُ حَیْصَۃً فَکُنْتُ فِیْمَنْ حَاصَ فَلَمَّا بَرَزْنَا قُلْنَا کَیْفَ نَصْنَعُ وَقَدْ فَرَرْنَا مِنَ الزَّحْفِ وَبُؤْنَا

Marfat.com

بِالْغَضَبِ فَقُلْنَا نَدْخُلُ الْمَدِيْنَةَ - فَلَنَثْبُتُ فِيْهَا لِنَذْهَبَ وَلَا يَرَانَا اَحَدٌ - فَدَخَلْنَا - فَقُلْنَا لَوْ عَرَضْنَا اَنْفُسَنَا عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صلى الله عليه وسلم - فَاِنْ كَانَتْ لَنَا تَوْبَةٌ اَقَمْنَا وَاِنْ كَانَ غَيْرَ ذَالِكَ ذَهَبْنَا - قَالَ فَجَلَسْنَا لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صلى الله عليه وسلم قَبْلَ صَلٰوةِ الْفَجْرِ فَلَمَّا خَرَجَ قُمْنَا اِلَيْهِ فَقُلْنَا نَحْنُ الْفَرَّارُوْنَ - فَاَقْبَلَ اِلَيْنَا - فَقَالَ لَا بَلْ اَنْتُمُ الْعَكَّارُوْنَ قَالَ فَدَنَوْنَا فَقَبَّلْنَا يَدَهٗ - فَقَالَ اَنَا فِئَةُ الْمُسْلِمِيْنَ رواه ابوداؤد جلد ۱ جهاد ص۳۵۶ دیکھو بھائیو! جب ہاتھ کو چومنا ثابت ہوگیا - تو امتحنا لزوماً ثابت ہوگیا - یہ دس وجوہات تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ -

فصل دوم میں اثبات وہی دو مسایل باقوال علماءِ امت باجماع اقوال حنفیہ یہ ہیں - وجہ اول یہ ہے - (۱) لَا بَاْسَ بِتَقْبِيْلِ يَدِ الْعَالِمِ وَالزَّاهِدِ وَالْمُتَوَرِّعِ اِعْزَازًا لِلدِّيْنِ وَالتَّبَرُّكِ وَالسُّلْطَانِ لِعَدْلِهٖ اَوْ لِاِسْلَامِهٖ اه الملتقى ومجمع الانهر جلد ۲ كراهية ص۵۲۰ ودر و جامع وتنوير الابصار والدر المختار جلد ۵ ص۲۴۵ وقاضيخان جلد ۴ كراهية ص۳۲۷ ثم ابو المكارم جلد ۳ ص۱۶۵ وشمس الايمة السرخسي ثم جوهره جلد ۲ ص۲۸۶ وشرح الياس جلد ۲ ص۱۵۱ وردالمختار جلد ۵ ص۲۴۵ (۲) قال الشرنبلالي وَعَلِمْتَ اَنَّ مَفَادَ الْاَحَادِيْثِ سُنِّيَّتُهٗ اَوْ نَدْبُهٗ كما اشار اليه العيني اه ثم شامي جلد ۵ كراهية ص۲۴۵ (۳) فَقَامَ عبد الله بن المبارك فَقَبَّلَ رَاْسَ السُّفْيَانَ الثَّوْرِيِّ لِكَوْنِ تَقْبِيْلِ الرَّاْسِ اجود اى اَكْثَرَ ثَوَابًا اه مجمع الانور جلد ۲ كراهية ص۵۲۰ وتنوير الابصار جلد ۲ ص۲۴۵ وطحطاوى الدر المختار ثم ردالمختار جلد ۵ ص۲۴۵ (۴) قَالَ العيني فَعُلِمَ اِبَاحَةُ تَقْبِيْلِ الْيَدِ وَالرِّجْلِ وَالرَّاْسِ وَالْكَتْفِ كَمَا عُلِمَ مِنَ الْاَحَادِيْثِ وَاِبَاحَتُهَا عَلَى الْجَبْهَةِ وَبَيْنَ الْعَيْنَيْنِ وَعَلَى الشَّفَتَيْنِ عَلٰى وَجْهِ الْمَبَرَّةِ وَالْاِكْرَامِ — اه ثم الشامي جلد ۵ كراهية ص۲۴۴ تنوير الابصار جلد ۲ ص۲۴۵ (۵) طَلَبَ مِنْ عَالِمٍ اَوْ زَاهِدٍ اَنْ يُمَكِّنَهٗ مِنْ قَدَمِهٖ لِيُقَبِّلَهٗ حضرت امام شافعی کا قول (۱) وجہ دوم یہ ہے کہ قَالَ الشَّافِعِيُّ وَاَمَّا تَقْبِيْلُ الْاَمَاكِنِ الشَّرِيْفَةِ عَلٰى قَصْدِ التَّبَرُّكِ وَكَذَالِكَ تَقْبِيْلُ اَيْدِي الصَّالِحِيْنَ وَاَرْجُلِهِمْ فَهُوَ حَسَنٌ مَحْمُوْدٌ بِاعْتِبَارِ الْقَصْدِ وَالنِّيَّةِ اه عينى البخارى جلد ۴ جنايز ص۱۵۱ -

حضرت امام احمد بن حنبل کا قول - وجہ سوم یہ ہے کہ وَاَخْبَرَنِي الْحَافِظُ اَبُوْ سَعِيْدِ بْنُ الْعَلَائِيُّ قَالَ رَاَيْتُ فِيْ كَلَامِ الْاِمَامِ اَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ فِيْ جُزْءٍ قَدِيْمٍ عَلَيْهِ خَطُّ ابْنِ نَاصِرٍ وَغَيْرِهٖ مِنَ الْحُفَّاظِ - اَنَّ الْاِمَامَ اَحْمَدَ سُئِلَ عَنْ تَقْبِيْلِ قَبْرِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَتَقْبِيْلِ مِنْبَرِهٖ - فَقَالَ لَا بَاْسَ بِذَالِكَ قَالَ اَرَيْنَاهُ ابْنَ تَيْمِيَّةَ الْحَرَّانِيَّ - فَصَارَ يَتَعَجَّبُ مِنْ ذَالِكَ - وَيَقُوْلُ عَجِبْتُ اَحْمَدُ عِنْدِيْ جَلِيْلٌ يَقُوْلُ لَهٗ - هٰذَا كَلَامُهٗ - (جواب تردیدی) وَقَالَ اَيُّ تَعَجُّبٍ فِيْ ذَالِكَ وَقَدْ رَوَيْنَا عَنِ الْاِمَامِ اَحْمَدَ اَنَّهٗ غَسَلَ قَمِيْصًا لِلشَّافِعِيِّ وَشَرِبَ الْمَاءَ الَّذِيْ غَسَلَهٗ بِهٖ وَاِذَا كَانَ هٰذَا تَعْظِيْمُهٗ لِاَهْلِ الْعِلْمِ فَكَيْفَ بِمَقَابِرِ الصَّحَابَةِ وَكَيْفَ بِاٰثَارِ الْاَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ اه عينى البخارى جلد ۴ جنايز ص۱۵۱ دیکھو جب تقبیل قبور نبی علیہ السلام و صحابہؓ جائز ہے تو الحناء یقیناً جائز ہے - وجہ چہارم یہ ہے کہ قَالَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ تقبيل الْعَالِمِ وَالسُّلْطَانِ الْعَادِلِ سُنَّةٌ وَقَالَ الصَّدْرُ الشَّهِيْدُ هُوَ الْمُخْتَارُ اه مجمع الانهر جلد ۲ كراهة ص۵۲۰ وجوهره جلد ۲ ص۲۸۶ وابو المكارم جلد ۳ ص۱۶۶ وشرح الياس جلد ۲ ص۱۵۱ ودر مختار وردالمختار جلد ۵ ص۲۴۵ والكافي والكفاية ثم ابو المكارم جلد ۳ ص۱۶۶ دیکھو جب تقبیل ید سنت ہے قول مختار پر تو الحنا بھی سنت ہوگیا -

Marfat.com

وجہ پنجم یہ ہے کہ قَالَ الْمُحِبُّ الطَّبَرِیُّ وَیُمْکِنُ اَنْ یُسْتَدَلَّ مِنْ تَقْبِیْلِ الْحَجَرِ الْاَسْوَدِ وَاسْتِلَامِ الْاَرْکَانِ۔ جواز تَقْبِیْلِ مَا فِیْ تَقْبِیْلِہٖ تَعْظِیْمُ اللّٰہِ تَعَالٰی۔ فَاِنَّہٗ اِنْ لَمْ یَرِدْ فِیْہِ خَبَرٌ بِالنَّدْبِ (ای صریحا والا فقد مر العشرۃ لزوما) لَمْ یَرِدْ بِالْکَرَاھَۃِ وَقَدْ رَاَیْتُ فِیْ بَعْضِ تَصَانِیْفِ جَدِّیْ مُحَمَّدُ بْنُ اَبِیْ بَکْرٍ عَنِ الْاِمَامِ اَبِیْ عَبْدِ اللّٰہِ مُحَمَّدُ بْنُ اَبِی الصَّیْفِ اَنَّ لِبَعْضِھِمْ کَانَ اِذَا رَاٰی قَبَّلَھَا وَاِذَا رَاٰی اَجْزَاءَ الْمَدِیْنَۃِ قَبَّلَھَا وَاِذَا رَاٰی قُبُوْرَ الصَّالِحِیْنَ قَبَّلَھَا وَدَلَّ عَلٰی حُسْنِ تَقْبِیْلِ کُلِّ مَا فِیْہِ تَعْظِیْمُ اللّٰہِ تَعَالٰی اھ عینی البخاری جلد ۴ جنایز ص۱۵۱ دیکھو جب چومنا مصاحف واحادیث وقبور صالحین احسن ہے تو انحنا ضرور احسن ہوگیا۔ وجہ ششم یہ ہے کہ وَھٰذَا (ای کراھۃ القبلۃ) لَوْ عَنْ شَھْوَۃٍ۔ وَاَمَّا عَلٰی وَجْہِ الْمَبَرَّۃِ وَالْاِکْرَامِ وَالتَّعْظِیْمِ دُوْنَ الشَّھْوَۃِ وَنَیْلِ الدُّنْیَا فَجَائِزٌ بِالْاِجْمَاعِ اھ حقائق والخانیہ۔ والاختیار ثم در مختار ورد المختار جلد ۵ ص۲۴۴ وص۲۴۵ ومحیط ثم در مختار جلد ۵ ص۲۴۵ تو ظاہر ہوگیا کہ دونوں مسئلوں میں جواز پر اجماع ہے۔

فصل سوم میں وہابیہ کے اقوال کی تردید ہے

مولوی عنایت الرحمن سوادی کا یہ قول۔ وَاَمَّا الْاِنْحِنَاءُ بَیْنَ یَدَیْ اَحَدٍ فَغَیْرُ جَائِزٍ بَلْ حَرَامٌ وَمَعْصِیَۃٌ کَبِیْرَۃٌ وَفِی الزَّاھِدِیِّ الْاِیْمَاءُ اِلٰی قَرِیْبِ الرُّکُوْعِ کَالسُّجُوْدِ۔ وَفِی الْمُحِیْطِ اَنَّہٗ یُکْرَہُ الْاِنْحِنَاءُ لِلسُّلْطَانِ وَغَیْرِہٖ اھ شامی جلد ۵ ص۲۴۶ الحاصل ملاقات کے وقت بعض حضرات اپنے استاد یا کسی بزرگ کے سامنے جھک جاتے ہیں یا زمین پر گرتے ہیں۔ حالانکہ یہ سخت قسم کے جرم اور گناہ کبیرہ ہے حتی کہ بعض علماء نے مثلاً امام سرخسی نے مطلقاً کفر کے حکم لگایا ہے اھ رسالۃ البدعۃ فی المصافحۃ والمعانقۃ ص۵۵ وص۵۶ مردود ہے بوجوہ۔ وجہ اول یہ ہے کہ رسالہ مذکورہ کا یہ قول۔ بعض علماء نے مثلاً امام سرخسی نے مطلقاً کفر کے حکم لگایا ہے۔ اھ امام سرخسی پر کذب وافترا ہے اس لئے کہ سرخسی سے انحناء کے ممانعت کے متعلق ایک جملہ بھی منقول نہیں ہے۔ بلکہ اسے فصل دوم میں ثبوت جواز تقبیل ید۔ وجواز انحناء گذرا ہے۔ وجہ دویم یہ ہے کہ امام سرخسی کے عبارت منقولہ شامی سے صرف اور صرف سجدہ کے متعلق ہے۔ انحناء کے ساتھ اس کا ذرہ بھی تعلق نہیں ہے تمام عبارت شامی یہ ہے۔ قَالَ الزَّیْلَعِیُّ وَذَکَرَ الصَّدْرُ الشَّھِیْدُ اَنَّہٗ لَا یَکْفُرُ بِھٰذَا السُّجُوْدِ لِاَنَّہٗ یُرِیْدُ بِہِ التَّحِیَّۃَ۔ وَقَالَ شَمْسُ الْاَئِمَّۃِ السَّرَخْسِیُّ اِنْ کَانَ بِغَیْرِ اللّٰہِ تَعَالٰی عَلٰی وَجْہِ التَّعْظِیْمِ کَفَرَ اھ شامی جلد ۵ ص۲۴۶ بھائیو دیکھو! محرر مذکور پر یہ مثل صادق ہے۔ ماچہ میگویم و طنبور ماچہ میگوید۔ وجہ سوم یہ ہے کہ امام سرخسی پر مطلقاً کفر کے حکم الخ کا حوالہ یقیناً دروغ ہے اسلئے کہ اسی عبارت امام سرخسی منقولہ شامی میں یہی قید صریح موجود ہے عَلٰی وَجْہِ التَّعْظِیْمِ اھ ای الْعِبَادَۃِ بِقَرِیْنَۃِ الْمُقَابَلَۃِ بِالتَّحِیَّۃِ الْمَذْکُوْرَۃِ فِیْ قَوْلِ الصَّدْرِ الشَّھِیْدِ اور اسی زمانہ کے لوگ جو کچھ کرتے ہیں بطور تحیہ کرتے ہیں نہ بطور عبادت۔ تو امام سرخسی کے قول سے انحنا پر اعتراض صرف جہل ہے تو معترض کا لفظ مطلقاً لغو ہے۔ وجہ چہارم یہ ہے کہ محرر رسالہ مذکور کا یہ الفاظ غیر جائز۔ حرام۔ معصیۃ کبیرۃ۔ یکفر۔ سخت قسم کے جرم کا اور کفر کا جو کچھ ذکر کتابوں میں ہے۔ جیسا وَفِی الْمُحِیْطِ یُکْرَہُ الْاِنْحِنَاءُ لِلسُّلْطَانِ وَغَیْرِہٖ اھ تو وہ کراہت مخصوص ہے۔ بحالت شہوت (۱) وَھٰذَا (اَیْ کَرَاھَۃُ الْقُبْلَۃِ) لَوْ عَنْ شَھْوَۃٍ۔ وَاَمَّا عَلٰی وَجْہِ الْمَبَرَّۃِ فَجَائِزٌ عِنْدَ الْکُلِّ اھ در مختار جلد ۵ ص۲۴۴ (۲) وَفِی الْحَقَائِقِ وَکَانَتِ الْقُبْلَۃُ عَلٰی وَجْہِ الْمَبَرَّۃِ دُوْنَ الشَّھْوَۃِ جَائِزٌ بِالْاِجْمَاعِ اھ در مختار جلد ۵ ص۲۴۴ ورد المختار جلد ۵ ص۲۴۵ (۳)

Marfat.com

فَاِنْ كَانَتِ الْقُبْلَةُ عَلٰى وَجْهِ الْمَبَرَّةِ دُوْنَ الشَّهْوَةِ جَازَ عِنْدَ الْكُلِّ اھ وجہ پنجم یہ ہے کہ یہی کراہت تقبیل مخصوص ہے لغرض امید مال دنیا دیکھو کہ زاہدی نے مجتبیٰ کی تردید میں صاحب محیط یہی توفیق فرماتے ہیں (۱) وَلَا رُخْصَةَ فِیْ تَقْبِیْلِ الْیَدِ لِغَیْرِ عَالِمٍ وَعَادِلٍ هُوَ الْمُخْتَارُ مُجْتَبٰی وَفِی الْمُحِیْطِ اِنْ لِتَعْظِیْمِ اِسْلَامِهٖ وَاِکْرَامِهٖ جَازَ وَاِنْ لِنَیْلِ الدُّنْیَا کُرِهَ اھ درمختار جلد ۵ ص۲۴۵ (۲) (قولہ وَفِی الْمُلْتَقَطِ التَّوَاضُعُ لِغَیْرِ اللّٰهِ حَرَامٌ) ای اِذْلَالُ النَّفْسِ لِنَیْلِ الدُّنْیَا۔ وَالَّا فَخَفْضُ الْجَنَاحِ لِمَنْ دُوْنَهٗ مَامُوْرٌ بِهٖ سَیِّدُ الْاَنَامِ عَلَیْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ۔ یَدُلُّ عَلَیْهِ مَارَوَاهُ الْبَیْهَقِیُّ عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍؓ مَنْ خَضَعَ لِغَنِیٍّ وَوَضَعَ لَهٗ نَفْسَهٗ اِعْظَامًا لَّهٗ وَطَمَعًا فِیْمَا قِبَلَهٗ ذَهَبَ ثُلُثَا مُرُوْءَتِهٖ وَشَطْرُ دِیْنِهٖ اھ شامی جلد ۵ ص۲۴۶

وجہ ششم یہ ہے کہ زاہدی کے مجتبےٰ کے قول مذکور کو شامی نے بذکر اجماع تردید کیا (قَوْلُهٗ هُوَ الْمُخْتَارُ) قَدَّمَ الشَّارِحُ عَنِ الْخَانِیَّةِ وَالْحَقَائِقِ اَنَّ التَّقْبِیْلَ عَلٰی سَبِیْلِ الْبِرِّ بِلَا شَهْوَةٍ جَائِزٌ بِالْاِجْمَاعِ اھ شامی جلد ۵ ص۲۴۵ اور خانیہ اور حقائق کی عبارات ابھی وجہ چہارم میں گذرے ۔ وجہ ہفتم یہ ہے کہ تقبیل والتحناء وتواضع کے منع کے اقوال یقیناً مخصوص ہیں بحالت شہوت یا بہ امید مال۔ ورنہ اولاد مامور ہیں۔ بہ تعظیم وتواضع والدین اللہ تعالیٰ نے فرمایا وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ الآیۃ اَلْمَقْصُوْدُ مِنْهُ الْمُبَالَغَةُ فِی التَّوَاضُعِ اھ کبیر جلد ۵ بنی اسرائیل ص۳۸۶ وبمعناہ جلالین وجمل جلد ۲ ص۶۳۲ ومعالم وخازن جلد ۴ ص۱۲۶ فَاِنَّ اِعْزَازَهُمَا لَا یَکُوْنُ اِلَّا بِذٰلِكَ اھ ابو السعود جلد ۵ ص۵۱۸ وجہ ہشتم یہ ہے کہ افعال مذکورہ کا وہی مخصوص ہونا ضروری ہے اسلئے کہ اللہ تعالیٰ نے فرمایا ہے وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِیْنَ الآیۃ حجر رکوع ۶ اور فرمایا وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ الآیۃ شعراء رکوع ۱۵/۱۱ فَبَعْدَ الْاِنْذَارِ تَوَاضَعَ لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اھ صاوی جلد ۳ شعراء ص۱۸۳ وجمل جلد ۳ ص۲۹۳ وبمعناہ معالم وخازن جلد ۵ ص۱۰۶ وکبیر جلد ۶ وجمل جلد ۲ حجر ص۵۵۴ وکبیر جلد ۵ حجر ص۲۸ وابو السعود جلد ۵ ص۳۷۲ وخازن ومعالم جلد ۴ حجر ص۶۲ وھا بیہ کا استدلال اس حدیث پر عَنْ اَنَسٍؓ قَالَ قَالَ رَجُلٌ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صلی اللہ علیہ وسلم اَلرَّجُلُ مِنَّا یَلْقٰی اَخَاهُ اَوْ صَدِیْقَهٗ اَیَنْحَنِیْ لَهٗ قَالَ لَا۔ قَالَ اَفَیَلْتَزِمُهٗ وَیُقَبِّلُهٗ۔ قَالَ لَا۔ قَالَ فَیَاْخُذُ بِیَدِهٖ وَیُصَافِحُهٗ قَالَ نَعَمْ رواہ الترمذی استیذان ص۳۲۹ والبیہقی فی شعب الایمان ثم نصب الرایۃ جلد ۲ کراھیۃ ص۲۹۸ مردود ہے بوجوہ۔

وجہ اول یہ ہے کہ اول اصل نصوص متعارضہ میں جیسا یہاں توفیق ہے بدیں نظر کہ قول کراہت شہوت میں ہے اور قول عدم کراہت عدم شہوت میں ہے اس پر اجماع وجہ چہارم میں گذرا۔ وجہ دوم یہ ہے کہ دوم اصل ترجیح ہے اجماع یقیناً مرجح ہے جواز چومنے کیلئے وجہ سوم یہ ہے کہ حدیث جواز امام بخاری اپنے صحیح میں۔ اور حدیث منع ترمذی وبیہقی روایت کی ہیں اور بخاری مقدم ہے شرح النخبۃ ص۳۰ ومقدمۃ الشیخ عبد الحق للمشکوٰۃ ص۵ ومقدمۃ نووی المسلم ص۲۱ وجہ چہارم یہ ہے۔ کہ امام بخاری نے حدیث جواز کو اپنی کتاب مفرد میں نقل کر راجح ہوگیا وجہ پنجم یہ ہے کہ حدیث جواز کو سترہ محدثین بخاری وترمذی وابو داؤد ونسائی وابن ماجہ واحمد وابن حبان وبیہقی وابن ابی شیبہ وطبرانی وحاکم وبزار ودارقطنی وابن عدی وابو نعیم وابن سعد وقاضی عیاض نے روایت کی ہے۔ اور حدیث منع کو تین محدثین۔ احمد وابن ابی شیبۃ وبیہقی روایت کی ہیں۔ تو حدیث جواز راجح ہوئی ۔ وجہ ششم یہ ہے کہ حدیث جواز

Marfat.com

کو دس صحابہ کرام ابوہریرہ و ابن عمر و عائشہ و صفوان و زارع و اسید و بریدہ و جابر و ابی جحیفہ و ابوبکرہ بن عبد اللہ رضی اللہ عنہم نے روایت کی ہیں۔ اور حدیث منع کو ایک صحابی انس رضی اللہ عنہ نے روایت کیا ہے تو ضرور حدیث جواز راجح ہوئی

تقبیل القبر و الاعتاب للتبرک

(۱) قَالَ ابو موسیٰ دخلت الی ضریح السیدۃ النفیسۃ فوضعت یدی علی الضریح و اذا بقائل من داخل القبر یقول اھکذا یدخل علی اھل البیت النبوۃ اھ شواھد الحق ص۵۶ (۲) و اما تقبیل توابیت الاولیاء و اعتابھم فلا خلاف فی جوازہ بل ولا کراھۃ فی تقبیل اعتابھم علی قصد التبرک کما افتے بہ شیخنا الرملی اھ قال الشیخ الامام العلامۃ محمد الشوبری المصری الشافعی ثم الشیخ عبد الغنی النابلسی فی کتابہ جمع الاسرار فی منع الاشرار۔ عن الطعن فی الصوفیۃ الاخیار۔ ثم شواھد الحق ص۵۶ (۳) وکذالک تمریغ الخد علی الاعتاب مالم یکن علی ھیئۃ السجود والا حرم اھ شواھد الحق ص۵۶ (۴) وجاء لبند جبید۔ ان بلالاً لما زار النبی صلی اللہ علیہ وسلم من الشام للمنام الذی رآہ جعل یبکی و یمرغ وجھہ علی القبر الشریف اھ شواھد الحق ص۵۴ و ص۵۵ (۵) عن فاطمۃ الزھراء انہ صلی اللہ علیہ وسلم لما قبر اخذت قبضۃً من تراب قبرہ الشریف وجعلتھا علی عینیھا وبکت وقالت منشدۃً بیتین ماذا علی من شم تربۃ احمد۔ ان لا یشم مدی الزمان غوالیا صبت علیّ مصایب لو انھا۔ صبت علی الایام صرن لیالیا اھ (۶) وذکر ذالک الخطیب بن جملہ وقالو لا شک ان الاستغراق فی المحبۃ یحمل علی الاذن فی ذالک۔ والمقصود من ذالک کل الاحترام والتعظیم والناس فی ذالک تختلف مراتبھم کما کانت تختلف فی حیاتہ صلی اللہ علیہ وسلم فانا نرٰی حین یرونہ لا یملکون انفسھم بل یبادرون الیہ صلعم و انا نرٰی فیھم ان یتأخرون والکل علی خیر اھ شواھد الحق ص۵۴ و ص۵۵ (۷) عن اسماعیل الیمنی قال کان ابن المنکدر یصیبہ الصمات فکان یقوم فیضع خدہ علی قبر النبی صلعم نعوبت فی ذالک۔ فقال انہ یستشفی بقبر النبی صلعم اھ۔ شواھد الحق ص۵۵ (۸) وقال فی خلاصۃ الوفاء والیضا فی کتاب العلل والسوالات لعبد اللہ من الامام احمد بن حنبلؒ سالت ابی عن الرجل یمس منبر النبی صلعم یتبرک بمسہ وتقبیلہ ویفعل بالقبر مثل ذالک رجاء ثواب اللہ تعالی۔ فقال لا باس بہ اھ شواھد الحق ص۵۵ (۹) رایت کتابا للعارف الکبیر الشھیر سیدی الشیخ عبد الغنی النابلسی سماہ جمع الاسرار فی صنع الاشرار۔ عن الطعن فی الصوفیۃ الاخیار۔ نقل فیہ فتاوی کثیر من مشاھیر علماء المذاھب الاربعۃ ومن ذالک قولہ وقد رایت فی فتوی رفعت سابقا الی الشیخ الامام العلامۃ محمد الشوبری المصری الشافعیؒ بما ملخصہ ھل کرامات الاولیاء ثابتۃ لعد موتھم وھل تصرفھم ینقطع بالموت ام لا۔ وھل یجوز تقبیل توابیت الاولیاء واعتابھم ام لا۔ فاجاب الشمس الشوبریؒ بما ملخصہ کرامات الاولیاء ثابتۃ۔ وتصرفھم لا ینقطع بالموت۔ ویجوز التوسل بھم الی اللہ تعالی والاستغاثۃ بالانبیاء والمرسلین وبالعلماء والصالحین لعد موتھم لان معجزات الانبیاء وکرامات الاولیاء لا تنقطع بعد موتھم اما الانبیاء علیھم السلام فلانھم احیاء فی قبورھم یصلون ویحجون کما وردت بہ الاخبار وتکون ھذا الافعال منھم

معجزة لهم واما الاولياء فهى كرامة لهم وقال شيخنا الرملى وهذه الاشياء يعنى كرامات مشاهدة لا يمكن انكارها والذى نعتقده نبوة كراماتهم فى حياتهم وبعد وفاتهم ولا تنقطع بموتهم - واما تقبيل توابيت الاولياء واعتابهم فلا خلاف فى جوازه بل ولا كراهة فى تقبيل اعتابهم على قصد التبرك كما افتى به شيخنا الرملى ثم قال الشيخ محمد الشوبرى فى اواخر فتواه المذكورة وهذا الامر ظاهر غنى عن طلب الدليل اذ الطلب لذالك انما يصدر من جاهل معاند جاحد لا يلتفت اليه ولا يعول فيها عليه اه شواهد الحق ص٥٥ وص٥٦ (١٠) وان ابن عمر رض كان يضع يده اليمنى عليه اه شواهد الحق ص٥٥

(١١) ونقل الاذرعى عن ابن ابى الصيف والمحب الطبرى جواز تقبيل قبور الصالحين اه

جواب قول النووى وغيره بالكراهة

(١) وذكر ابن حجر ان العز بن جماعة وغيره - اعترضوا على النووى فى قوله بكراهة مسح جدار القبر الشريف وتقبيل (بيان الجواب لقوله) لقول احمد لا باس به وقول المحب الطبرى - وابن ابى الصيف يجوز تقبيل القبر الشريف ومسه وعليه عمل العلماء الصالحين وقول السبكى بان عدم التمسح بالقبر الشريف ليس مما قام الاجماع عليه اه شواهد الحق ص٥٤ وص٥٥ فلا باس به كما قال القطب الشعرانى - ثم كنز الاسرار (٢) وقال فى خلاصة الوفاء وفى كتاب العلل والسوالات لعبد الله ابن الامام احمد بن حنبل سألت ابى عن الرجل يمس منبر النبى صلى الله عليه وسلم يتبرك بمسه وتقبيله - ويفعل بالقبر مثل ذالك رجاء لثواب الله تعالى فقال لا باس به اه شواهد الحق ص٥٥ (٣) نعم ان قصد بتقبيله التبرك لا يكره كما افتى به الوالد فقد م هو بانه اذا عجز عن استلام الحجر سن له ان يشير بعصا وان يقبلها اه قال شيخنا العدوى - بعد هذا ولا مرية حينئذٍ ان تقبيل القبر الشريف لم يكن الا للتبرك فهو اولى من جواز ذالك لقبور الاولياء عند قصد التبرك - فيحمل ما قاله العارف البوصيرى على هذا المقصد - ولا سيما وان قبره الشريف روضة من رياض الجنة اه شواهد الحق ص٥٦ (٤) وقاله الاجهورى واجاز بعضهم تقبيل الاعتاب والمقاصير اذا كان عند الزائر حسن اعتقاد اه شواهد الحق ص٥٦ (٥) ولا يقبل الاعتاب الا لقصد التبرك شواهد الحق ص٥٦ (٦) وقد ذكر بعض العارفين ان الولى بعد موته اشد كرامة منه فى حال حياته لانقطاع تعلقه بالمخلوق - وتجرد روحه للخالق فيكرمه الله تعالى بقضاء حاجة المتوسلين به اه كلام شيخنا العدوى - فقد علمت مما تقدم ان الامام احمد كما نقله عنه ابنه عبد الله وكثير من ائمة العلماء كالمحب الطبرى وابن ابى الصيف والشمس الرملى ووالده الشهاب الرملى وابن حجر الهيتمى وغيرهم - ومن نقل ذالك عنهم من الشافعية والحنفية والمالكية واقروه وارتضوا به - قائلون جميعهم بجواز التمسح بجدار القبر الشريف وتقبيله للتبرك بل وقبور سائر الانبياء والصالحين - وبعضهم صرح بجواز تقبيل الاعتاب ايضا للتبرك كما هو قصد جميع من يفعلون ذالك من المسلمين ولو كانوا من اجهل الجاهلين لا يقصد احد منهم غير التبرك بذالك النبى او ذالك الولى ولا يخفى ان فى تجويز ذالك بقصد التبرك من هؤلاء الائمة الاعلام ولا سيما

Marfat.com

الامام احمد صحةً وتيسيرًا على اهل الاسلام وهو اللايق بمحاسن الشريعة وقيّد ابن حجر فى عبارة السابقة الطويلة جواز ذالك ونحره لمن غلب عليه حال المحبة - والذى اِعتمَدَ (ابن حجر) هو الكراهة بغير من غلب عليه الحال -

فاين هذا ممن (اى ابن تيمية وفرقته الوهابية) يكفرون المسلمين بمثل ذالك بناءً على اوهامهم وتخيلاتهم انه يفضى الى الكفر والشرك ومن اين يفضى الى الكفر والشرك والمسلمون جميعًا عوامهم وعلمائهم لولا انهم يعتقدون فى الانبياء والاولياء قربهم لله تعالى ومحبتهم لما ذاروا احدًا منهم - فكيف مع ذالك يجعلونهم شركاء لمعبودهم - والله لا اظن ان احدًا من اجهل عوام المسلمين يعتقد فى نبى او ولى انه شريك لله تعالى - او انه ينفع و يضر بنفسه بل يعلمون يقينًا ان النافع والضار حقيقة هو الله تعالى وحده لا شريك له فالتشديد على المسلمين الى هذه الدرجات الفاحشة لا يرضى الله تعالى ولا رسوله - ولا ينبغى لاحد من ايمة هذا الدين المبين اه شواهد الحق ص٥٦ (٧) ولا شك ان الشمس الرملى[1] ووالده الشهاب الرملى[2] والشهاب ابن حجر[3] - فضلا عن الامام احمد[4] - هم فى الفقه اجل قدرا وادق نظرا من ابن تيمية - بدرجات - وهذا لا ينكره الا احد رجلين (ا) اما ان يكون عالما ولكن اعمى بصيرته شدة التعصب لابن تيمية لغير حق - واما ان يكون[2] جاهلا بمنزلة هؤلاء العلماء ونحن وان لم نجتمع لهم - ونبلغ درجة علمهم حتى نميز بينهم الا ان لنا طريقًا واضحة اذا سلكنا ها نعلم انهم افضل واكمل وذالك انا اذا نظرنا الى منزلة اقوالهم فى الفقه فى مذاهبهم - نجدا ولئك الثلثة فى مذهب الشافعى فى درجة علية جدًا لا يعلو عليهم فيها احد فى الاعتماد والاعتبار عند عموم علماء الشافعية - ونجد كثيرا من اقوال ابن تيمية فى الفقه فى مذهب الامام احمد مردودة مرفوضة لا يعلمون بها ولا يعوّلون عليها وهو عند علماء الحنابلة وان كان كثير العلم الا انه يتبع اجتهاده فى بعض المسايل فيخالف فيها ما عليه ائمة علماء مذهبه بالكلية - ويطلق على تلك المسايل انها تيمية لا حنبلية ويجعلون اِتباعَ اقواله المخالفة لمذهبهم شيئًا فريًا فى الفقه قدرا - وادق نظرا - وهم قايلون بان مثل تقبيل اعتاب الاولياء فضلًا عن الانبياء فضلًا عن سيدهم سيد المرسلين لا كراهة فيه فضلًا عن التحريم عند الرملى وابنه مطلقا لقصد التبرك - وعند ابن حجر ايضًا فيما غلب على الزاير حال المحبة والافذ لك مكروه وقد وافقوا بذالك بعض من تقدم ذكرهم من اكابر الايمة اه شواهد الحق ص٥٧ (٨) وعليك الحذر التام من كتب ابن تيمية وجماعته المتعلقة بالعقايد لئلا تهوى فى مهوات الضلال ولا ينفعك شواهد الحق ص١٥ (٩) واياك ان تغتر بكلام السيد نعمان افندى الالوسى البغدادى فى كتابه جلاء العينين - وتظن انه حنفى من اهل السنة والجماعة - فهو لهذا الكتاب خرج من حنفيته وسنيته - وصار من جماعة ابن تيميه ناصرا لمذهبه مذهب الوهابية اه شواهد الحق ص١١٥ (١٠) قال ابن تيمية ان الانبياء غير معصومين اه فتاوى حديثيه ص٥٥ و تطهير الفواد من دنس الاعتقاد ص١٢

جواز د اكل او شرب او مال اغستل پە ختم د قرآن مجيد

(ا) د اقول د ابن تيميه چه لصحيح كيږى اجاره پە قراءة[1] د قرآن مجيد[2] او پە بخلود ثواب مړى ته حكمه چه دا نه دے نقل شوے

Marfat.com

وخلفاءؓ نه - اونه دیوه تن دائمهؒ اذن په دے او ویلی عالمانو چه قاری چه قرأة اوکی دپاره دمال د دنیا ثواب نشته نومړی ته څه نجی او مال اغستل پر حرام دی - او اغستونکی او ورکونکی دواړه گنهگار دی - شامی ملخصا بالحاصل دمواضع متفرقونه - مردود دے په وجوه کثیروه منقوله د قرآن مجید نه او د احادیث صحیحونه - او د اجماع دایموار لعونه - او د اقوالو د معتبرو علماء نه - دا وجوه راتلونکی به د دے قول مذکور تردید کوی - او د عادة راتلونکی به اثباة کوی لفضله تعالیٰ - (۲) دا عادة مستمره متواتره تر اوسه پورے راغلے دے چه هغه محمود دے شرعًا - او موافق دے د اجماع امة مرحومه سره - هغه دا دے چه په هغه وقت چه مریض[1] شی یوه سړے یا مړ شی یوه سړے او یا پیخ[3] شی یو تکلیف یا آفة - یا تراویح د رمضان[4] راشی نورا او غواړی حافظان او عالمان او طالبان چه ختم او کړی په کور کښ یا په مسجد کښ او یا د قبر څخه - او نه شرط کوی دوے لره اجرة - نو پس د ختم دعا او کړی چه یا خدا ے مریض جوړ کی او یا خدا ے دا مړے او لښی او دده دا تکلیف لرے کی او یا خدا ے دا مونځونه او تراویح او ختم قبول کی او د دے مسلمانانو حاجتونه پوره کی پس دده نه دا مسلمانان صدقه او کی په دوے باندے په پیسو او طعام او چائے او نور قسم مالونو سره - **نوحهٔ وایم** چه دا عادة مذکوره صحیح ثابت دے په قرآن او په احادیث صحیحه او په اقوالو د معتبرو علماء سره - **وجه اول** دا ده چه دا عادة ځکه جائز دے چه په دے کښ فواید کثیره دی (۱) یوه ثواب د صدقے دے (۲) دویم ثواب دا ده دلالة دے په ختم باندے د وجه د قول د نبی اکرم صلعم الدال علی الخیر کفاعله رواه مسلم وابوداؤد وابن ماجة (۳) دریم حاصله شی ده لره دعا مذکوره (۴) څلورم حاصل شی ده لره نزول د رحمة په نزد د قرأة د قرآن لکه تیر شوے دے د حدیث د ابی هریرهؓ چه مسلم خارج کړے دے (۵) پنځم حصول د ثواب د استیناف دے په وجه د دے حدیث من سن سنة حسنة فله اجرها واجر من عمل بها الی یوم القیامة —

او گورے چه دا قسم فواید چه یو شئ کښ وی نو یقینًا روا وی الحمد لله تعالیٰ علی احسانا ته —

اما القرآن المجید **وجه دویم** دا ده قوله تعالیٰ هل جزاء الاحسان الا الاحسان الایة (ترجمه) نه ده جزاء د نیکی مگر نیکی ده **او گورے** دا دواړو طرفو ته خدا ے تعالیٰ نیکی نوم ویلی دی - نو چه څوک ورته بدعة یا مکروه وائی نو صحیح نه دے - وفی الکفایة ومروة المتعلمین فی مجازاة الاحسان بالاحسان من غیر شرط[1] **وجه دریم** دا ده قوله تعالیٰ قل لا اسئلکم علیه ای علی تبلیغ ما ارسلت به (من اجر الا) لکن (من شاء ان یتخذ الی ربه سبیلا) طریقا بانفاق ماله فی مرضاته تعالیٰ فلا امنعه اه المعنی لا اطلب من اموالکم جعلا لنفسی لکن من شاء ان ینفق امواله لوجه الله تعالیٰ طلبا لمرضاته فلیفعل قوله مرضاته) ای کالصدقة والنفقة فی سبیل الله تعالیٰ صاوی - **استدلال** په دے آیة وَلَا تَشْتَرُوْا بِاٰیَاتِیْ ثَمَنًا قَلِیْلًا وَّاِیَّایَ فَاتَّقُوْنِ ط وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَکْتُمُوا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ (ترجمه) او مه اخلے په بیع په آیا تو نو ځما قیمت لږ او خاص ځمانه او ویریږے او مه خلط کوے حق د باطل سره او پټوئے تاسو حق لره - او تاسو پوهیږی -

Marfat.com

دپاره رحمة دمال اغستلو په طاعاتو باندے غلط دے - دوجه دده قول دمفسرین - دده آیة څخه
وذالك ان كعب بن الاشرف ورؤساء اليهود كانوا يعينون المآكل من سلفتهم وجهالهم وكانوا يأخذون منهم فى
كل سنة شيئاً معلوما من زروعهم وثمارهم ونقودهم وضروعهم - فخافوا ان بيّنوا صفة محمد صلى الله تعالىٰ عليه وسلم
وتابعوه ان تفوتهم المآكل - فغيّروا نعته وكتموا اسمه اه خازن ومعالم والسراج المنير - (ترجمه) اوداثابت ده
چه بلبشيك كعب بن اشرف اومشرانو - دلهود وه چه تعين به ئې په شرط سره دخيزونو دخوراك دناكاره اوجاهلانو
نه اووه چه اغستله به ئې دهغونه په هر كال شئ معلوم دفصلونو دهغونه اود ميوه دهغونه اودرويو اواشرفودهغو
نه دپيسو دلنگود هغونه - نوليس ددينه اويريدل چه كه چرے بيان كومونږ صفة دمحمد عليه السلام چه توراة كښ
دے اوتابعدارى اوكړى يهوديان ددده - نوفوت به شى حمونږ نه هغه څيزونه دخوراك پس مغيرئې كړه صفة ددده -
اوپټ ئې كړه نوم ددده - **څه وايم** چه په دے مذكور قول دمفسرينو كښ دوه جمله دى - اول جملے ددے لفظ نه ان
كعب بن اشرف تردے لفظ - وضروعهم دهچه په دے جمله كښ دا الفاظ كانوا يعينون المآكل الخ اودا الفاظ وكانوا
ياخذون منهم فى كل سنة شيئاً معلوما الخ اوس فكر اوكه چه يعينون - فعل مضارع ده - اودعسى ياخذون هم فعل
مضارع ده - اومضارع - دپاره ددوام اواستمرار ده لكه تصريح كړے په دے باندے شرح الجامى قبيل المجموع
ص ۲۶۱ اومختصر المعانى ص ۱۸۱ او ص ۱۸۲ وفتح القدير جلد ۱ امامة ص ۲۴۳ وكبيرى امامة ص ۵۷ وشامى جلد ۱ امامة ص ۲۴۳ ددے
كتابونو عبارتونه منقول دى څما په رساله كښ چه مسمى ده په اثبات عشرين ركعاة التراويح بالادلة القوية الخ نو
دغه دواړه مضارع - يعينون الخ اوياخذون الخ دلالة قطعيه مستمره كوى په دے چه دغه تعين دشرط صريحى وه دپاره
دجواز داخذ دمال په طاعات چه علم دتوراة ددغه عالمان دے - اوپه دے هيڅ قسم ممانعة نه دے شتوے په توراة
اويا په انجيل اويا په قرآن كښ - وشريعة من قبلنا شريعة لنا - او دويم جمله ددے لفظ نه فخافوا تردے لفظ
اسمه اه دلالة قطعيه كوى په دے چه ممانعة اوضم كول - په دغه آيه كښ په دے الفاظ (۱) لاتشتروا الخ (۲) فالقون اه
(۳) اولا تلبسوا الخ (۴) وتكتموا الخ (۵) وانتم تعلمون اه صرف په سبب دتغير دصفة نبويه عليه السلام اوپه پټ كول د
نوم دمحمد صلى الله عليه وسلم دى دتورو خلقونه - اوددے دويم جمله دامضمون مذكور ثابت دے په دے قول د
الله تعالىٰ فويل للذين يكتبون الكتاب بايديهم ثم يقولون هذا من عند الله ليشتروا به ثمناً قليلا فويل لهم مما كتبت
ايديهم وويل لهم مما يكسبون الاية (ترجمه) پس هلاك دے يا خاصه كنده د جهنم هغه چا لره چه ليكى بدے خبرے
په نوم درسول الله عليه السلام اوپيوست په توراة پورے كوى - په لاسوخيلو - پس وائى چه داده دنزد الله
تعالىٰ نه دى (دادروغ ليكل اوپه الله تعالىٰ ئې حواله كول په دے غرض دى) چه واخلى په دے سره قيمت لږ - پس هلاك
دے يا هغه كنده د جهنم ددوئې لره د وجه ددغه ليكلو دلاسونوددے - اوهلاك دے يا هغه كنده د جهنم ده دوے
لره دوجه دهغه مال چه كسب كوى ئې په دے دروغ ليكلو - **څه وايم** چه دا آية د وعيد دويل - اود بد ويل دى
شرأته صريح قطعى دليل دے په دے چه سبب صرف دروغ ليكل دى چه تغير دصفة نبويه عليه السلام اوپټ كول د

Marfat.com

لوم د محمد صلی اللہ علیہ وسلم دی۔ **وجہ څلورم** قولہ تعالیٰ من کان غنیا فلیستعفف ومن کان فقیرا فلیاکل بالمعروف الایۃ (ترجمہ) هغہ څوک چہ وی فقیر۔ پس خوړے دے پہ وجہ نیکہ **اوګورے** مباح دا غسټل دمال دیتیم عامل اوحافظ لرہ۔ سرہ دد ے کہ چرے حفاظت ئې دمال ددہ۔ بې اجرتہ۔ نو پیر ثواب بہ ئې شوے لکہ وارد شوی پہ دے آیا تونوا و احادیث او احسان کول دیتیم سرہ دا عظم د قربات نہ دے **(۵)** قولہ تعالیٰ حکایۃً د موسیٰ علیہ السلام نہ۔ لو شئت لا تخذت علیہ اجراً الایۃ (ترجمہ) کہ چرے خوښہ وے ستا نو اغستے بہ پہ دے دیوال سمولو۔ مزدوری۔ **اوګورے** خضر علیہ السلام کړے دے کار نیک نو کہ چرے اجرتہ اغستل پہ ئې روانہ وے نو موسیٰ علیہ السلام بہ داخبرہ هرګز نہ وہ کړے اګر کہ دیرہ سختہ لوکہ وے۔ **(۶)** قولہ تعالیٰ یسئلونک عن الانفال الآیۃ (ترجمہ) سوال بہ اوکړی خلق لتا نہ د مال د غنیمت۔ مفسرین بیان کړے دے چہ پہ اغستو۔ د مال د غنیمۃ کښ اختلاف شوے وہ پہ دے شان چہ ځوانان ویل چہ نفل غنیمت ځمونږ حق دے اوزہ وو۔ ویل چہ ځمونږ حصہ شتہ او حال دادے جہاد افضل الاعمال دے۔ **(۷)** قولہ تعالیٰ ان ابي یدعوك لیجزیك اجر ما سقیت لنا الایۃ (ترجمہ) بیشک پلار ځما شعیب علیہ السلام بلي تا د پارہ ددے چہ بدل د رکی تا لرہ اجرتہ د هغے چہ اوبہ کړی دی تاسو مونږ لرہ۔ **اوګورے** کہ چرے اغستل د مال حرام وے پہ فعل خیر باندے نو داخبرہ بہ نہ وہ نقل شوی د شعیب علیہ السلام نہ هرګز۔ **(۸)** قولہ تعالیٰ ولا تمنن تستکثر الایۃ (ترجمہ) او احسان مکوہ د مال پہ بل سړی چہ طلب کوی د دیر والی د یدلی د مال۔ **اوګورہ** مفسرینو ویلی چہ دا نهی خاصہ دہ پہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پورے۔ او روا دی امۃ محمدیہ لرہ چہ مالی هدیہ ورکړی بل لرہ۔ پہ غرض د دیر والی د بدل مالی سرہ دد ے چہ داقربۃ او اطاعۃ دے۔ لکہ نیر شوے دخازن نہ۔ **(۹)** قولہ تعالیٰ فقلت استغفروا ربکم انہ کان غفارا یرسل السماء علیکم مدرارا ویمددکم باموال وبنین ویجعل لکم جنات ویجعل لکم انهارا الایۃ۔ (ترجمہ) پس اویل ما چہ نجانہ او غواړے د رب ستاسو نہ۔ بیشک خدائے تعالیٰ بخونکے دے او بہ لیږی آسمان پہ تاسو باندے باران کونکے او امداد بہ اوکړی د تاسو سرہ پہ مالونو او پہ ځامنو۔ او او بہ کړی د تاسو لرہ باغونہ۔ او او بہ کړی د تاسو لرہ ولي **اوګورے** دا الفاظ د قرآن۔ وائی چہ څوک چہ لښانہ او غواړی د اللہ تعالیٰ (یعنی استغفار او لولی) د پارہ د نجاتي د ګناہ او د پارہ د حصول د مال د دنیا۔ نو دا فعل حسن دے او شك نشتہ چہ استغفار د پیر غورہ د طاعات دے **(۱۰)** او بل صلوٰۃ استسقاء دہ چہ احادیث بیان کړی د پارہ د دفع د تنګوالی د رزق۔ او مثالونہ دا غسټلو د مال پہ طاعاتو پیر دی۔

واما الاحادیث۔ وجہ څلورم دادہ (۱) روی عن ابی هریرۃ رضؓ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ ما اجتمع قوم فی بیت من بیوت اللہ یتلون کتاب اللہ ویتدارسونہ فیما الا نزلت علیہم السکینۃ وغشیتہم الرحمۃ وحفتہم الملئکۃ وذکرہم اللہ فیمن عندہ رواہ مسلم وابوداؤد۔ (ترجمہ) روایۃ شوے د ابوهریرہ رضؓ نہ دہ ویلي چہ رسول اللہ صلعم فرمایلي دی۔ نہ دے جمع شوے یوہ قوم پہ یوہ کوټہ کښ د کوتو د اللہ تعالیٰ نہ چہ لولی قرآن او درس کوی د قرآن۔ پہ دغہ کوټہ کښ۔ مګر نازلیږی پہ دوے باندے آرام۔ او پټ کوی دوے لرہ

Marfat.com

رحمة - او پټ کوی دوے لره فرشتے او ذکر کوی دوے لره خداے تعالیٰ په هغه چا کښ چه په نزد دده دی -
علامه نووی فرمایلی دی - فی هذ الحدیث دلیل لفضل الاجتماع علی تلاوة القرآن اه نووی المسلم **ځه وایم**
چه دومره اجتماع خالی نه دی د طعام وغیره نه - **وجه پنځم داده (۲)** وقال ابن عباسؓ عن النبی
صلی الله علیه وسلم ان احق ما اخذتم علیه اجرا کتاب الله رواه البخاری جلد ۲ کتاب الاجاره ص۲۳ (ترجمه) ویلی ابن
عباسؓ چه روایة شوے د رسول الله صلعم نه چه بیشک ډیر زیات حقدار هغه شئ چه اخلے تاسو په هغے باندے اجرة -
کتاب د خداے تعالیٰ دے **فایده** حدیث ابن عباس البیان الرخصة اه فتح الودود واشعة اللمعات وقال العینی
فیه جواز الاجرة لتلاوة القرآن وللتعلیم والرقی ایضا لعلوم اللفظ اه عینی البخاری **وجه شپږم** داده -
عن عمرو بن سلمةؓ انه ام قومه وکانت علی بردة کنت اذا سجدة تقلصت عنی فقالت امراة من الحی الا تغطون عنا است
قارئکم فاشتروا فقطعوا لی قمیصا فما فرحت بشئ فرحی بذالك القمیص رواه بخاری والمسلم والنسائی (ترجمه)
روایة شوے د عمرو بن سلمهؓ نه چه ده امامة کوه قوم خپله لره ومه ځه چه وه په ما باندے څادر چه سجده به مے
کوله نو لنډ به شو ځمونږ نه نو اوویل یوه ښځئ د دغه محله ایا نه پټه کوے ځما نه کوناتی د امام ستاسو - نو په بیع ئی
واغسته ټوکے او جوړ کړه قمیص ما لره - نو ځه په ئی ډیره خوشحاله شوم **وجه اومه داده (۳)** عن
ابی سعید الخدریؓ قال انطلق من اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم فی سفره سافروها حتی نزلوا علی حی
من احیاء العرب فاستضافوهم فابوا ان یضیفوهم فلدغ سید ذالك الحی - فسعوا له بکل شئ لا ینفعه شئ فقال
بعضهم لو اتیتم هؤلاء الرهط الذین نزلوا لعل ان یکون عند بعضهم شئ فاتوهم - فقالوا یا ایها الرهط ان سیدنا
لدغ وسعینا بکل شئ لا ینفعه - فهل عند احد منکم من شئ - فقال بعضهم نعم والله انی لارقی - ولکن والله لقد
استضفناکم فلم تضیفونا فما انا براق حتی تجعلوا لنا جعلا - فصالحوهم علی قطیع من الغنم - فانطلق یتفل علیه فیقرأ
الحمد لله رب العلمین فکانما نشط من عقاله فانطلق وما به قبلت فقال اوفوهم جعلهم الذی صالحوهم علیه فقال
بعضهم اقسموا فقال الذی رقی لا تفعلوا حتی ناتی النبی صلی الله علیه وسلم فنذکر له الذی کان فننظر ما یامرنا فقدموا
علی رسول الله صلی الله علیه وسلم فذکروا له فقال ما یدرك انها رقیة ثم قال قد اصبتم اقسموا واضربوا معکم
سهما فضحك رسول الله صلی الله علیه وسلم - بخاری جلد ۲ اجاره ص۲۳ (ترجمه) روایة شوے د ابی سعید خدریؓ نه
ده ویلی چه تلی وه یوه ډله د اصحابو کرام د نبی علیه السلام نه په سفر کښ تر هغے پورے چه ورغله یوه قبیلی ته د قبائل د عرب نه نو طلب
اوکړه د وے د دغه قبیلی نه د میلمستیا - نو انکار اوکړه هغوے - پس مار اوچیچه مشر د دغه قبیلی - نو کوشش اوکړه دے
قبیلے د هغه د پاره مګر مفید نشه هغه شئ - پس اوویل بعض د دے قبیله که چرے لاړ شی دے میلمنو ته شاید چه وی
بعض د دوے سره څه شئ - پس راغله او اوویل چه میلمنو مشر ځمونږ مار چیچلے - مونږ کوشش اوکړه - خو هیڅ مفید نشو -
پس ای په نزد یوه ستاسو څه شته - پس اوویل میلمنو چه هو - قسم په خداے دم به کم - مګر قسم په خداے مونږ
د میلمستیا طلب کړئے وه تاسو نه نو تاسو انکار کړے وه - پس ځه ندموم تر هغه پورے چه مزدوری مقرر کړے

Marfat.com

پس فیصله اوکړه په کندک دیزو۔ پس لاړه دم په ئې الوسته الحمد لله رب العلمین ۔ پس دا سے شوله قرأت ښښپه
دا وښې پرانټری اوروان شو اودرد په ئې نه وه حکم ئې اوکړه چه ورکړئ دوے لره اجرة ۔ پس لعض اوویل چه تقسیم
اوکړئ مکړدم کونکے اوویل چه صبر اوکړئ چه رسول صلی الله علیه وسلم له ورشو او بیان اوکو چه څه امرکوی ۔ نولاړ او بیان
ئې اوکړه نو رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمایل چه ښه کار کړے دے تاسو تقسیم اوکړئ اوما له یکښې حصه مقرر کړئ مخلصًا

وجه اوم (۴) عن سهل بن سعدؓ قال جائت امرأة الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقالت یا رسول الله انی قد وهبت لك من نفسی فقال رجل یا رسول الله صلی الله علیه وسلم زوجنیها قال زوجناکها بما معك من القرآن ۔
رواه البخاری ومسلم وابو داؤد والترمذی بالفاظ متقاربة والمعنی واحد اه تتمة المقالات ص۴۹ (ترجمه) روایت شوے
د سهل بن سعدؓ نه دے وئیلی چه را غله یوه ښځه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ۔ پس عرض اوکړه یا رسول الله صلعم ښیئ
هبه کړے مے دے نفس خپل تاته پس عرض اوکړه یو سړی نکاح کړه ماته دا ښځه یا رسول الله صلعم نو او فرمایل دے چه
نکاح کړے مے دے تاته دا ښځه په عوض د هغه شئ چه سره ستا دے د قرآن مجید نه ۔ **وجه اتم دا ده (۵)** قال القاضی
فیه جواز اخذ الاجرة علی تعلیم القرآن وهو مذهب کافة العلماء اه عینی البخاری (ترجمه) ویلی دی قاضی عیاضؒ په دے
حدیث کښې ۔ جواز د اغستلو د اجرت دے په تعلیم د قرآن ۔ او مذهب د اکثر عالمانو دے **وجه نهم دا ده (۶)**
عن الحکمؒ قال لم اسمع احدا کره اجر المعلم اه رواه البخاری (ترجمه) روایت شوے د علامه حکمؒ نه دے ویلی چه ما
نه دی. اوریدلی د یوه تن نه چه مکروه کنړلے دے اجرة د استاذ **وجه لسم دا ده (۷)** واعطی الحسنؒ
عشرة دراهم رواه البخاری (ترجمه) ورکړی دی حسنؒ لس روپئ **وجه یولسم دا ده (۸)** ولم یر ابن سیرینؒ
باسا باجر القسام وقال السحت الرشوة فی الحکم (ترجمه) او نه دے لیدلے ابن سیرینؒ باك په اجرة د قسمت کونکی او
ویلی ئې دی چه حرام رشوت دے په حکم کښې ۔ **وجه دولسم دا ده (۹)** (وفی الحدیث) ان الحسینؓ بن
علیؓ بعث ابنه علیؓ بن الحسینؓ زین العابدینؓ الی عبد الرحمن السلمی لیعلمه القرآن فعلمه فاتحة الکتاب فقرءها
بین یدیه ابیه الحسینؓ فارسل الیه الحسینؓ لعشر بدرات جمع بدرة ای لعشرة آلاف درهم ۔ ولعشرة افراس
ولعشرة تخوت من الثیاب فقیل له بم استحق هذا قال له لانه علم الذی فاتحة الکتاب وهی التی لم
تنزل علی احد من لدن آدم الی محمد علیهما السلام ولم تنزل علی جدی سوره افضل منها ۔ فهذا الذی انفقت
الیه دون حقه کذا فی تفسیر حقی اه خزینة الاسرار ص۶۷ (ترجمه) ښیئ حسینؓ بن علیؓ لیکلے وه خوئے خپل
علیؓ بن الحسینؓ چه مشهور دے په زین العابدینؓ ۔ حضرت عبد الرحمن سلمیؓ ته دپاره د تعلیم د قرآن ۔ نو هغه ورته
تعلیم اوکړه د سورة فاتحه ۔ پس هغه الوسته فاتحه مخکښې دپلار خپل حسینؓ ۔ پس اولیږه استاذ ته حسینؓ لس
زره روپئ اولس آسونه اولس جوړے جامے ۔ نو او ویلے شوده ته چه څه سبب لایق شوے دے د استاذ
د دے انعام ۔ نو او ویل حضرت حسینؓ هغه ته څکه هغه تعلیم کړے دے خوئے حما ته سورة فاتحه ۔ او دا هغه ده
چه نه دے نازل شوے په یوه تن د زمانه د بابا آدمؑ نه تر محمد علیهما السلام پورے او نه دے نازل شوے په

Marfat.com

نیکه بابا ځما باندے لیوه سورة غوره دده نه - پس دغه شئ چه ما ورکړے دے هغه له کم دے دحق دهغه نه -

وجه دیارلسم (۱۰) (دا اول قول د متقدمین دے) چه په دے صوره کښ چه ایجاب او قبول د عقد اجاری د طاعات سره د شرائط موجود شوی وی - نو په قول د متقدمین دا عقد واجب کونکے د اجرت نه دے ځکه چه دا عقد منعقد شوے نه دے - او ددی عدم انعقاد نه تعبیر کړے دے متقدمین په لفظ لا یجوز الاستیجار او په لفظ لا یجب الاجر - په دے قول کښ (۱) وفی الاصل (ای المبسوط) لا یجوز الاستیجار علی الطاعات کتعلیم القرآن والفقه والاذان والتدریس والحج والغزو یعنی لا یجب الاجر اه خلاصة الفتاوی[1] اجاره ص۱۱۴ جلد ۲ وعینی الهدایة[3] جلد ۴ ص۶۵۲ وعینی[4] البخاری وبلوغ الارب[5] لذوی القرب للشرنبلالی ثم خزینة الاسرار[6] ص۶۶ (ترجمه) ویلی دی په مبسوط کښ - روا نه ده اجاره (یعنی منعقده نه ده اجاره) په عبادات لکه تعلیم د قرآن او فقه او اذان او تدریس او حج او غزا - معنی دا ده چه اجرت نه واجب کیږی **او کوره** مسلمانانو ظاهر الروایة د کتابونو اصل دے - دده په نسخه کښ د لا یجوز الاستیجار (ترجمه) پخپله امام محمدؒ شاګرد د امام اعظم ابوحنیفهؒ بعینه په مبسوط کښ په دے الفاظ کړی ده - یعنی لا یجب الاجر - نه په دے الفاظ چه یحرم او یکره سره - دده نه معتبر نقل نشته - ځکه چه امام محمد مجتهد د دویم طبقه دے او صاحب د خلاصة الفتاوی مجتهد د دریم طبقه دے - نو ظاهره شوه چه مقابله د دے نقل هیڅوک نشی کولے - نو روا نه دے مقلد حنفی لره مخالفة د دینه په دے شان چه او وائی چه اجاره په تعلیم د قرآن او تلاوة حرام ده او اغستل او ورکول د څه مال حرام او ګناه ده - (۲) قال فی الذخیرة لا یجوز الاستیجار علی تعلیم القرآن لانه من باب الحسبة ولا تجب الاجرة علی فعل الحسبة - والفتوی فی زماننا علی وجوب الاجرة اه الفتاوی الحامدیة (ترجمه) ویلی په ذخیره کښ چه روا نه ده اجاره (یعنی منعقده نده) په تعلیم د قرآن - ځکه دا د قسم د نیکی نه دے او نه واجب کیږی اجرة په نیکی -

(۳) باید دانست که اجاره داری بر طاعت درست نیست بجواب کتاب (مبسوط) هیچ واجب نیاید اه صلواة مسعودی - ما کاتب الحروف چه ویلی دی لا یجوز الاستیجار - صحیح مطلب دا دے چه دا اجاره منعقد نه ده - **او کوره**

(۴) الاصل ان کل طاعة یختص بها المسلم لا یجوز الاستیجار علیها عندنا اه هدایة وعینی الهدایة[10] اجاره جلد ۵ ص۶۵۲ وشامی اجاره جلد ۵ ص۳۴

(۵) قاعده اجاره آنست که هر شئ واجب ومندوب بر اجاره منعقد نمی شود - وتعلیم قرآن فرض بالکفایت است ومندوب علی الیقین - پس محل اجاره نیست اه فتاوی عزیزی[11] جلد ۱ ص۱۳۲

(۶) او دا رنګے دلالت کوی په اراده د عدم الانعقاد - دا قول د تنویر الابصار - لا یصح الاجارة - الخ

ځه وایم چه بنا په دے اول قول دفع شو تعارض د دلایل ځکه چه دلایل د اثبات محمول دی په اجابة او دلایل د نفی محمول دی په نفی د وجوب اجرة -

Marfat.com

اجارہ منعقد نہ دہ

(۱) والمذهب عند تا ان كل طاعة يختص بها المسلم (ای ملة الاسلام) فالاستيجار على ذالك باطل اه شرح الياس[۱۲] جلد ۳ اجارہ ص[۱۳۶] (ترجمہ) او مذهب په نزد حمونږ دا دے چه بلاشك هر عبادة چه خاص وی په هغے سره مسلمان (یعنی دین داسلام) پس اجارہ په دغه عبادة باندے باطل ده - یعنی دغه عقد مصرح منعقد شوے نه دے - (۲) (ولا تصح[۱۳]) وتبطل الاجارة عند المتقدمين (للعبادات) الخ - المختصر وجامع الرموز جلد ۳ اجارة ص[۳۶۰] (ترجمہ) او صحیح نه ده - او باطله ده (یعنی منعقد شوے نه ده) (ترجمہ) او صحیح نه ده - او باطله ده (یعنی منعقد شوے نه ده) اجارہ مصرحه په مذهب دمتقدمین (امام ابو حنیفه[رح] او امام ابو یوسف[رح] او امام محمد[رح]) دپاره د عبادات - نو منقارف او منوی په طریقه اولی - **نو ظاهره شوه** چه د غه اجاره منعقد شوی نه ده **(۳)** ثم قرأة القرآن واهداؤها تطوعاً بغير اجرة (ای مشروطة) يصل اليه - واما اوصى بان يعطى شئ من ماله لمن يقرء القرآن على قبره فالوصية باطلة (ای غير منعقدة فلا لزوم على المستاجر ولا على الاجير فبقى هل جزاء الاحسان الى الاحسان) لانه فى معنى الاجرة كذا فى الاختيار (ثم رد بطلان الوصية ومعنى الاجرة لقوله) وهذا امبنى على (القول المرجوح الذى هو خلاف المفتى به) عدم جواز (ثم اظهر رد البطلان ومعنى الاجرة ثانيا بطريق الاستدراك وبلفظ لكن - ليعلم انه من قبيل هل جزاء الاحسان الى الاحسان فقال) لكن اذا اعطى لمن يقرء القرآن ويعلم ويتعلمه معونة لاهل القرآن على ذالك - كان هذا من جنس الصدقة عنه فيجوز اه شرح[۱۴] النقاری للفقه الاکبر ص[۱۱۱] **خوار لسم وجه داده - قول دويم** فتوی د متاخرين مجتهدان دمذهب حنفی ده په وجوب د اجرة د اجاره په طاعات باندے چه د غه مجتهدان (۱) عصام بن يوسف (۲) بشير بن يحيى (۳) ابی نصر بن سلام (۴) والفقيه ابو الليث السمرقندی (۵) صاحب المحيط (۶) والامام الفضلی (۷) صاحب خلاصة الفتاوی (۸) والشيخ ظهير الدين المرغينانی[رح] (۹) ومشائخ البلخ عموما (۱۰) ركن الاسلام الكرمانی[رح] (۱۱) شمس الائمة سرخسی[رح] (۱۲) او صاحب ذخيره (۱۳) امام قاضيخان[رح] **او كوره** د معتبر وكتابونو نقلونه **(۱)** قال الامام الفضلی[رح] اصحابنا المتاخرون يجيزون ذالك ويقولون يجبر على دفع الاجرة وبه يفتى مشائخ بلخ[رح] افتوا بوجوب المسمى عند ذكر المدة وبوجوب اجر المثل عند عدم ذكر المدة اه خلاصة[۲] الفتاوی جلد ۲ استيجار ص[۱۱۱] (ترجمہ) ویلی دی امام مجتهد فضلی[رح] چه علماء مجتهدين متاخرين دمذهب حنفی حمونږ جائز وائی اجارے ته په طاعات باندے او وائی دوے مجبور کولے به شی موجر پورے کولو د اجرة - او په دے سره فتوی کړی مجتهدانو مشائخو د بلخ[رح] (تفصيل يې دادی) چه فتوی کړی دوے په وجوب د اجرة مسمی کړی شوی په نزدد ذکر د مدة - او په وجوب د اجر مثل په نزدد نه ذکر کولو د مدة د اجاره **او كوره** د افتوی په وجوب د اجرة -

Marfat.com

په صریح عقد اجاره کښې دے - نو په معروف او مَنوِی اجاره کښې بلا تصریح - جواز په طریق اولی شو او کوره ناقل صاحب د خلاصة الفتاوی مجتهد - څومره لوی سړے دے (۲) وجماعة من العلماء المتاخرین علی انه یجوز مثل عصام بن یوسف ونصیر بن یحیی وابی نصر بن سلام وغیرهم فالافضل للمتعلم ان یشارط علی الاجرة للحفظ وتعلیم الهجاء والکتابة اه عینی البخاری جلد ۵ اجاره ص۶۴۹ (ترجمه) او یوه لویه ډله د علمأ حنفیانو متاخرینو نه په دے دی چه اجاره په طاعات روا ده لکه عصام بن یوسف او نصیر بن یحیی او ابی نصر بن سلام او غیر د دوے پس غوره طالب شاګرد لره دا ده چه شرط کړی اجرة معینه د پاره د حفظ او د تعلیم د پیزئے او د خط -

فایده نو مَنوِی او معروف د عرف اجاره په طریق اولی روا ده -

(۳) وعند اهل المدینة (ای الامام مالک واتباعه) یجوز وبه اخذ الشافعیؒ ونصیر وعصام وابونصر والفقیه ابو اللیث اه خلاصة الفتاوی جلد ۲ اجاره ص۱۱۴ ثم بلوغ الارب لذوی القرب للشرنبلالی ثم خزینة الاسرار ص۶۶ (ترجمه) او په نزد د امام مالک او د اتباع د ده روا ده اجاره په طاعتونو - او په دے عمل کړے امام شافعیؒ او نصیر او عصام او ابونصر او فقیه ابو اللیث سمرقندی - نو چه عقد اجاره ئې روا شوه نو معروف د عرف او مَنوِی پطریق اولی روا شوه - نو د مانع دا بهانه برباده شوه -

(۴) والفتوی فی زماننا علی وجوب الاجرة اه الفتاوی الحامدیة (ترجمه) او فتوی په زمانه ځمونږ کښې په وجوب د اجرة د عقد اجاره په طاعات باندے دے -

(۵) ونقل عن رکن الاسلام الکرمانی انه کان یکتب علی الفتوی پدرِ صبی معلم را خوشنود کند - قال واستاذنا الشیخ ظهیر الدین - هکذا یکتب اه خلاصة الفتاوی جلد ۲ اجاره ص۱۱۱ (ترجمه) او نقل شوے د رکن الاسلام کرمانیؒ نه چه بیشک وه دے چه لیکل به ده په فتوی باندے چه پلار د هلک شاګرد خوشحال د کړی استاذ د ده لره - او ده ویلی او استاذ ځمونږ شیخ ظهیر الدین مرغینانیؒ دا رنګے لیکل به -

(۶) ولو امتنع اب الصبی من اداء الوظیفة الی المعلم یجبر علی المراسم - چون حلوا وپنجشنبه وعیدی وقال فی المحیط وعلیه فتوی مشائخ بلخ اه خلاصة الفتاوی جلد ۲ ص۱۱ (ترجمه) او که چرے منع او کړه پلار د هلک د ورکولو د وظیفه نه استاذ ته نو مجبور کولے به شی په دے وظیفه لکه حلوا - او د زیات د ورځی او د اختر - او ویلی په محیط کښې چه په مجبور کولو د اجرة او د مراسم باندے فتوی د مشائخ مجتهد انو د بلخ - نو ظاهره شوه چه په صریح عقد اجاره کښې وجوب دے نو په معروف او په منوی اجاره کښې په طریقه اولی جواز او وجوب -

(۷) ویفتی الیوم بصحتها ویجبر المستاجر علی دفع ما قیل ویحبس به ویجبر علی الحلوة المرسومة اه تنویر الابصار جلد ۴ اجاره ص۳۴ (۸) وقال (عبد الله بن الفضل) الامام الخیر اخری یجوز فی زماننا للامام والموذن والمعلم اخذ الاجرة کذا فی الروضة والذخیرة اه عینی الهدایة جلد ۴ اجاره ص۶۵۴ (ترجمه) ویلی دی امام عبد الله بن فضل خیر اخریؒ روا دی په زمانه ځمونږ د پاره د امام او مؤذن او معلم لره اغستل د اجرت -

Marfat.com

(۹) وذکر السرخسی[16] مشائخ بلخ اختیار د قول اهل مدینة فی جواز استیجار المعلم علی تعلیم القرآن - فنحن ایضا نفتی بالجواز انتهیٰ اه عینی الهدایه[17] جلد ۴ اجاره ص ۶۵۴ (ترجمه) او ذکر کړی دی امام شمس الائمة سرخسیؒ چه مشائخ د بلخ غوره کړے په مذهب د اهل مدینه (یعنی امام مالک او اتباع دده) په جواز د اجاره د معلم په تعلیم د قرآن مجید باندے پس مونږ هم فتویٰ او کړه په جواز -

(۱۰) وبعض مشائخنا ایمة بلخ استحسنوا الاستیجار علی تعلیم القرآن لظهور التوانی ای الفتور والکسل فی الامور الدینیة ففی الامتناع تضییع حفظ القرآن لان المتقدمین منعوا ذالك لرغبة الناس فی مجازات الاحسان بالاحسان بلا شرط وقد زال ذالك فی هذا الزمان وقد تغیر الجواب باختلاف الزمان فیفتی بذالك اذا ضربوا مدة لذالك حتی یجبر علی دفع الاجر الی المعلم - وان لم یضرب المدة یجب اجر المثل ویجبر علی دفعه وکذا یجبر علی دفع الحلوة المرسومة وعلیه الفتوی اه عینی الهدایة اجاره جلد ۴ ص ۶۵۴ وکفایة الهدایه[18] والعنایه[19] والکافی[20] والبحر[21] زه وایم چه بناپه دے قول دویم - تعارض د دلایل د اثبات او دلایل د نفی دفع شو - حکه چه دلایل د اثبات محمول دے په اثبات د وجوب اجرة او دلایل د نفی محمول دی - په نفی وجوب د اجرة -

قول دریم وجه پنځلسم داده چه اجاره په دغه مذکور طاعة په قید د مکان وزمان سره جائزده حکه چه د اجاره په نفس طاعة نه ده - او که قید مذکور نه وی - نو دغه اجاره ناجائزده حکه چه د اجاره په نفس طاعة ده - **اوکورے** شاه عبدالعزیز دهلویؒ ویلی دی -

(۱) په تفسیر د دے آیه کښ ان الذین یکتمون ما انزل الله من البینات والهدی - درین جای دقیقه باید فهمید که اجرت بر نفس تعلیم حرام است اما در خانه کسی که قطع مسافت کرده برای تعلیم رفتن یا اطفال را از صبح تا شام در قید داشتن عمل است ورای تعلیم و در مقابله عمل اجرت گرفتن بلا شبه حلال است اه تفسیر عزیزی -

(۲) آری در خانه کسی رفتن واز صبح تا شام نشستن و اطفال او را شبانی کردن فعلی ورای تعلیم است که بر آن اجاره منعقد می تواند شد - اه فتاوی عزیزیه جلد ۱ ص ۱۲۲ **څه وایم** چه بناپه د دے قول د دریم - تعارض د دلایل مذکوره وه دفع شو - حکه چه دلایل د اثبات محمول دی په هغه صورة چه قید د مکان او زمان نه کښ وی -

وجه شپارلسم داخلورم قول که شرط صریحی ذکر کړے وه نو منع دے اجرة - او که صریح شرط ئی نه وے کړے نو مباح دی مال اغستل او ورکول -

(۱) قال الشعبی لا تشترط المعلم - اِلّا ان یعطی شیئا لقبله اه بخاری جلد ۲ (ترجمه) ویلی دی علامه شعبیؒ چه شرط د نه نکولی استاد په شاگرد باندے - مگر[22] چه ورکړے شی استاد له څه شی نو قبول دی کړی -

(۲) قول الشعبی هذا یدل علی ان اخذ الاجر بالاشتراط لا یجوز - فان اعطی من غیر شرط. فانه یجوز لانه اما هبة او صدقة ولیس باجرة - عینی البخاری - (ترجمه) قول د علامه شعبیؒ دا دلالة کوی په دے خبره باندے چه اغستل د اجرة په شرط کولو سره جائز نه دی - پس شرط د دے که ورکړے شو اجرة بی د شرط کول صحیح -

Marfat.com

نوجائز دے۔ ځکه چه داهبه ده یا صدقه ده۔ او نه دے اجرة۔

(۳) وان علم بغیر شرط واهدی الیه به قبل الهدیة فانه یجوز فی قولهم جمیعا اه لبستان العارفین (ترجمه) او په شرط ددے چه تعلیم ئي کړے وه بی د شرط مقرر کولو او هدیه اوشو د ته په دغه تعلیم۔ نو قبول دکړی هدیه۔ پس دا روا ده په قول د ټولو عالمانو کښ۔

(۴) واصحابنا الحنفیة قائلون بهذا ایضاً اه عینی البخاری (ترجمه) او اصحاب ځمونږ حنفیان (یعنی امام ابوحنیفه او ابو یوسف او محمدؒ) قایل دی په جواز بلا شرط باندے لکه شافعیه او مالکیه او حنابله۔

(۵) فان لم یشارطهم علی شئ لکن عرفوا حاجة فجمعوا له فی کل وقت شیئاً فهو حسن طیب له ذالك ولا یکون اجراه قاضیخان اذان جلد ۱ ص۳۸ (ترجمه) پس په شرط ددے که شرط نه کړه په هغو باندے څه شئ مګر پیژنده دوی حاجة دهغه لره نو جمعه کوه به ئي دله په هر وقت کښ څه شئ۔ پس دا حسن دے حلال پاك۔ او نه کیږی اجرة۔

(۶) اذا لم یکن عقد ولا شرط فقرء لروح المیت رضاء لله تعالی فاعطاه قریب المیت شیئاً من المال فجائز اه — البریقه شرح الطریقة المحمدیه۔ (ترجمه) په هغه وقت چه نه وی عقد صریح او نه شرط صریح پس اولولی قرآن دپاره د ثواب د مړی په رضا د الله تعالی پس ورکړی دغه قاری لره نسبی د مړی څه شئ د مال نه نو دا روا دے۔

(۷) وفی المحیط من کتاب الاستحسان اذا اخذ المال من غیر شرط علی الغناء یباح له اه بحر[۱] رایق و قاضیخان[۲] و در مختار[۳] اجاره ص۳۴ جلد ۲ والکبری[۴] بنقل البحر (ترجمه) په هغه وقت چه واخلی مال بی د شرط کول صریح په سرود باندے نو مباح دے ده لره۔ **او ګورے** چه بلا صریح شرط مال مباح دے په سرود۔ نو په طاعات په طریق اولی روا دے۔ او عرف او نیت لره هیڅ اعتبار نشته۔ **ځه وایم** چه بنا په دے قول دفع شو تعارض د دلایل ځکه چه دلایل د اثبات محمول په بلا شرط دے۔ او دلایل د نفی محمول په شرط دی۔

فانقیل تلاوة د قرآن عمل او سعی د قاری دے او په عمل دیوه سړی۔ نفع نشی اغستلے بل سړے۔ نو نه حاصل کیږی ثواب هغه داعی لره چه خلق جمع کړے دے په تلاوت د قرآن د وجه د دے قول د خدا ے تعالی نه ان لیس للانسان الا ما سعی۔ مونږ جواب کوو۔ **اول جواب** دا دے چه ویلی دی ابن عباسؓ چه دا آیة منسوخ الحکم دے په دے شریعة اسلام کښ اه تفسیر خازن **دویم جواب** دا دے چه هغه دوه حدیثونه چه خازن نقل کړی دی هغه دلیل په دے چه صدقه د میت دپاره نفع ده مړی لره۔ او رسیږی ثواب د هغے مړی ته او په دے باندے اجماع د علماء ده۔ خازن۔ **دریم جواب** دا دے چه مراد په دغه انسان په آیة مذکوره کښ انسان کافر دے نه مسلمان **څلورم جواب** دا دے چه دا خو حکم دا دیان سابقه دے۔ نه د دے شریعة محمدی علیه السلام اه خازن و صاوی **پنځم جواب** اجمعوا علی ان الاستغفار والدعاء والصدقة والحج والعتق ینفع المیت ویصل الیه ثوابه اه رحمة الامة و خازن **شپږم جواب** اوس رازی په حدیث د عمر بن سلمهؓ۔

فانقیل چا چه تلاوة د قرآن او کړه په اجرة په قصد د تحصیل د مال نو باطل دے ثواب ئي نو مړی ته څه شئ نجی۔

Marfat.com

مونږ جواب کوو په وجوه **اول جواب** دادے چه دغه بطلان - نه دے ویلے قرآن اونه حدیث - اونه قول د صحابی رضی یا تابعی یا مجتهد د دریو طبقو - اونه قول د اصحاب تخریج یا ترجیح دے **دویم جواب** داحدیث دے - عن رافع بن خدیج رضی - قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم - یقول العامل علی الصدقة بالحق کالغازی فی سبیل الله حتی یرجع الی بیته رواه الترمذی **اوګوره** ثواب سره داجرة په طاعة **جواب دریم** داقول د الله تعالیٰ - لیس علیکم جناح ان تبتغوا فضلا رزقا (من ربکم) بالتجارة نزل ردا لکراهتهم ذالك اه جلالین - ای فلا باس بالتجارة بالحج اذا کانت لا تشغله عن افعال الحج واختلف هل التجارة تنقص ثواب الحج اولا - قال بعضهم ان کانت التجارة اکبر همه وبلغ علمه سقط الفرض عنه ولیس له ثواب کمن لا قصد له الا الحج - وان استوی الامران فلا یذم ولا یمدح - وان کانت التجارة تبعا للحج فقد حاز خیر الدنیا والاخرة اه صاوی جلد ۱ پاره ۲ ص ۹۲ **جواب څلورم** دادے اذا غزا وقصد الغنیمة فلا شك ان له اجر لقوله تعالیٰ منکم یرید الدنیا) الغنیمة ایضا ومنکم من یرید الاخرة ای الاجر فقط مرقات **پنځم جواب** داحدیث دے مرفوعا من قرء صورة الواقعة فی کل لیلة لم تصبه فاقة ابدا اه - شپږم جواب وس رازی په حدیث د عمر رضی بن سلمة کښ -

فانقیل رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی آخر ما عهد رسول الله صلعم الی عثمان بن ابی العاص رضی اتخذ موذنا لا یاخذ علی اذانه اجرا رواه الترمذی وابوداود والنسائی وابن ماجه واحمد والحاکم فی المستدرك والبخاری فی التاریخ - قوله عهد ای اوصی اه خلاصة عینی الهدایة — او رسول الله صلعم فرمایلی اقرؤا القرآن ولا تاکلوا به رواه احمد واسحاق بن راهویه وابن ابی شیبة فی مصنفه - وعبد الرزاق فی مصنفه - ومعبد بن حمید - وابو یعلی الموصلی - والطبرانی والبزاز فی مسنده - وابن عدی فی الکامل - خلاصة عینی الهدایة جلد ۴ ص ۶۵۳ -

مونږ جواب کوو - **اول جواب** فهذا تهدید علی قوة العزیمة والاخلاص وحدیث ابن عباس لبیان الرخصة اه فتح الودود **دویم جواب** قول د شیخ عبد الحق دهلوی دے - عبادت تعلیم جسته لله تعالیٰ کرده بود - پس مکروه پنداشت که ضائع شود اخلاص او - وفوت شود عمل او به عزیمت - وآنچه بالا گذشته بیان رخصت بود اه اشعة اللمعات -

دریم وجه دادے چه سند ونه دے حدیث معلل دی نو معارضه نشی کولے د حدیث د صحیحین سره عن عمرو بن سلمة رضی انه اتم قومه وکانت علی بردة کنت اذا سجدت تقلصت عنی فقالت امراة من الحی الا تغطون عنا است قارئکم فاشتروا فقطعوا لی قمیصا فما فرحت بشیء فرحی بذالك القمیص رواه البخاری ومسلم والنسائی **اوګورے** دے جماعة د اصحابو رضی ذکر دے دے قمیص په وجود امامة چه د اعظم طاعات نه دے -

فانقیل فهذا مجموع ما افتی به المتاخرون من مشائخنا وهم البلخیون علی خلاف فی بعض مخالفین لما ذهب الیه الامام وصاحباه اه رد المحتار جلد ۵ اجارة ص ۳۴ -

قلنا فی الجواب بوجوه **وجه اول** دادے چه داقول فهذا مجموع ما افتی به المتاخرون اه صحیح نه دے

Marfat.com

حکمچه دا مجموع الخ عبارة دے د تعلیم القرآن والفقه والامامة والاذان والاقامة والوعظ فقط - کما ذکره نو مقصود دده خانح کول د تلاوة مجرده دی د مفتے به نه او دا دده مقصود غلط دے حکمچه تلاوة مجرده په نزد د قبرونو جائز دے په قولِ مختار لکه را به شی د کثیر جماعة د فقهاکرامنه -

وجه دویم دادہ چه حصر د مشائخ متاخرین په بلخیین پورے په دے قول کښ - ما افتے به المتاخرون من مشایخنا وهم البلخیون اه غلط دے حکمچه په متاخرین کښ مخالف نشته - **اوګوره** قول دویم لره نو یادئ کم -

وجه دریم دادہ چه دا قول مخالفین لما ذهب الیه الامام وصاحباه اه په طریقه د طعن په متاخرین باندے غلط دے حکه د یو مسئلے دی چه متاخرین لفظ د ترجیح ذکر کړے دے په خلاف د امام اعظم - اوبل وجه دادہ چه امام اعظم اجازت کړی مجتهد الوقته - لکه نقل کړے دے د درمختار او شامی په مقدمه کښ - اوبله وجه دادہ چه دا خو مجتهد ان او اصحاب الترجیح منع کول دی دخپل صحیح کارنده او دا غلط دے -

وجه څلورم دادہ - صحیح مراد د قول د متقدمین - لا یجوز الاستیجار اه لا یجب الاجر دے - نو دا فهم د دینه غلط دے حکمچه صحیح مراد - د دوے جواز اخذ الاجرة دے او فتوی د متاخرین وجوب الاجرة - نو جواز اخذ الاجرة لره شامله ده -

فالقیل ویلی شوی دی - فظهر لك بهذا عدم صحة ما فی الجوهرة من قوله واختلفوا فی الاستیجار علی قراءة القرآن مدة معلومة قال لبعضهم لا یجوز وقال لبعضهم یجوز وهو المختار اه فالصواب ان یقال علی تعلیم القرآن فان الخلاف فیه کما علمت لا فی القراءة المجردة فانه لا ضرورة فیها - فان کان ما فی الجوهرة سبق قلم فلا کلام وان کان عمدا فهو مخالف لکلامهم قاطبة فلا یقبل اه شامی اجاره جلد ۵ ص ۳۵ -

قلنا فی الجواب لوجوه **اول وجه** دادہ چه تفریع کول دده ظهور د عدم صحة د ما فی الجوهرة په ما سَبَقَ - غلط دے حکمچه دلته لفظ هو المختار دے - او په ما سَبَقَ کښ لفظ المفتے به - یا هغه لفظ چه په معنی دده وی دی - **وجه دویم** دادہ چه علامه شامی د معنی مرادِ د قول د متقدمین نه نه دے خبر چه لا یجوز الاستیجار الخ په معنی لا یجب الاجر دے - نه په معنی د یحرم او یکره - کما مر من المبسوط والخلاصة وعلی الهدایة وغیرها - فتذکرها - چه بیا غلط نه شی - **دریم وجه** دادہ چه د غه فتوی سابق قول او فتوی د متاخرین ده لکه بیان شوید ه په عبارات کثیره کښ - او دا اختلاف چه جوهره کښ ویلے دے د امام ابوحنیفة او د امام محمد دے لکه تصریح کړی په دے باندے خلاصة الفتاوی او نور د معتبرو کتابونو - (۲) قال صاحب البحر والذی ظهر لی انه مبنی علی قول ابی حنیفة بکراهة القراءة عند القبر - والمختار قول محمد من عدم کراهة القراءة عند القبر کما فی الخلاصة فیلزم التعیین اه بحر وقف **اوګوره** په دے نه پوهیږے -

څلورم وجه دادہ چه صاحب د جوهره - مدة معلومة - ویلے دے او په قول دریم کښ بیان واضح نشوے دے چه دا اجاره په نفس طاعة نه ده - نو جواز ددے صاف ظاهر دے **پنځم وجه** دادہ چه

Marfat.com

دا ده جوهره مضمون لیوازے د جوهره نه دے بلکه ډیرو معتبرو علماء نقل کړے دے - لکه مجتهد صاحب د خلاصة الفتاوی - او مجتهد قاضیخان - (۳) وهل قرأة القرآن عند القبور مکروهة تکلموا فیه قال ابو حنیفة یکره - وقال محمد لا یکره اه ومشایخنا اخذوا بقول محمد - رجل مات فاجلس وارثه رجلا یقرء القرآن علی قبره - تکلموا فیه منهم من کره ذالك والمختار انه لیس بمکروه ویکون الماخوذ به فی هذا الباب قول محمد ولهذا حکی عن الشیخ ابی بکر العیاضی انه اوصی عند موته بذالك - ولو کان مکروها - لما اوصی به اه ذکره الولوالجی اه شلبی جلد ا جنازه ص۲۴۶ (ترجمه) او آیا لوستل د قرآن په نزد قبر مکروه دے خبرے کړیدی عالمانو په دے کښ - ویلی امام ابو حنیفه چه مکروه دی - او امام محمد چه نه دے مکروه - او متاخرین عالمانو عمل کړے په قول د امام محمد یوه سړے مړ شو پس کینولو وارث د هغه یوه سړے چه لوسته ئی قرآن قبر د هغه څخه - نو خبرے کړی عالمانو په دے کښ - بعض د هغو نه مکروه کیږی د غه کار - او مختار دا ده چه دا مکروه نه دے - د دے وجه حکایة شوے د شیخ ابوبکر عیاضی نه چه هغه وصیة کړے وه په نزد وفات کیدلو په دغه قرأة کوله په نزد د قبر د ده - او که چرے مکروه وے - نو ده به وصیة په دغه سره نوے کړے دا خبره والوالجی پس شلبی - (۴) وفی التتارخانیة رجل مات فاجلس وارثه رجلا علی قبره - یقرأ القرآن - قال بعضهم یکره والمختار انه لا یکره - والاشبه انه ینتفع به المیت اه تتارخانیه - ثم تکملة البحر الجزء الثامن (ترجمه) په تتارخانیه کښ نقل شوی دی چه یوه سړے مړ شی پس وارث د هغه کینوی یوه سړے د قبر څخه چه لولی قرآن مجید - ویلی دی بعض علماء چه مکروه دی المختار دا ده چه دا کار مکروه نه دے - او ډیره شبه دا ده چه نفع اخلی مړے په دے سره (۵) واختلف فی اجلاس القارئین لیقرأو عند القبر والمختار عدم الکراهة - اه فتح القدیر - والکبیری جنایز ص۶۵۶ (ترجمه) اختلاف کړے عالمانو په کینولو د قاریانو د پاره د دے چه او لولی قرآن لره په نزد د قبر (۶) اختلفوا فی الاستیجار علی قبر کقراءة القرآن علی القبر مدة معلومة قال بعضهم لا یجوز وقال بعضهم یجوز وهو المختار اه جوهره جلد ۲ ص۲۶۹ والسراج الوهاج (ترجمه) اختلاف کړے دے عالمانو په اجاره کښ په قرأة د قرآن په قبر باندے - نو بعض ویلی دی ناجائز ده او ویلی دی بعض جائز ده او دا مختار ده (۷) ولا یکره اجلاس القارئین عند القبر وهو المختار اه در مختار جنایز جلد ا (ترجمه) نه دے مکروه کینول د قاریانو د قبر څخه او دا خبره مختار ده - (۸) ولا یکره الجلوس للقرأة عند القبر فی المختار لتادیة القرأة علی الوجه المطلوب بالسکینة والتدبر والاتعاظ اه شامی جلد ا جنایز ص۸۴۷ نقلاً من نور الایضاح ومراقی الفلاح جنایز (ترجمه) نه دے مکروه کیناستل د پاره د قرأة د قبر څخه په قول مختار د پاره دا د اکول د قرأة په هغه وجه چه مطلوب ده په آرام او په فکر کولو - او په وعظ قبلولو - (۹) ولا بأس بقرأة القرآن عند القبور لکن لا یجلس علی القبر اه عینی الهدایة جنایز ص۱۱۳۲ (ترجمه) او نشته باك په لوستو د قرآن مجید په نزد د قبرونو البته نه به کینی په قبر باندے (۱۰) ان الاستیجار لقرأة القرآن علی راس القبر مدة جائز کالاستیجار للاذن وتعلیم القرآن ان کانت القرأة علی القبر فیستحق الاجر وینتفع المیت بالقرأة ویخفف عنه العذاب بذالك قال

Marfat.com

فی تکملة البحر الجزء الثامن وفی التتارخانیة رجل مات فاجلس وارثه رجلا علی قبره یقرء القرآن قال بعضهم یکره والمختار انه لا یکره والا شبه انه ینتفع به المیت اه سادة[۱۳] المتقین شرح الاحیاء (ترجمه) بلیشك اجارة مصرحه دپاره دقرأة دقرآن په نزد دسر دقبر نه ده معلومه روا دے - لکه اجاره دپاره داذان اوتعلیم دقرآن - که وه قرأة په نزد دقبر - نوحقدار داجر نشتواو نفع رسی مړی ته په دغه قرأة اولرے کولے شی دده نه عذاب په دغه قرأة - ویلی دی په جزاء اتم د بحر کښ په تتارخانیه کښ دی چه یوه سړے مړشی اووارث کینوی دقبر څخه بل سړے چه لولی قرآن - ویلی بعض عالمانو مکروه دی - او مختار داده چه مکروه نه دی - بلکه دیره غوره داده چه مړے په ئې نفع اخلی - **(۱۱)** ان قرأة القرآن عند القبور ان نوی ان یواسهم بصوته یقرء وان لم یقصد ذالك فالله سبحانه وتعالی یسمع القرآن حیث کان اه قاضیخان[۱۴] جنایز جلد ۱ (ترجمه) بلیشك قرأة په نزد دقبور - که نیت کړے چه الفت واخلی مړی اوخوشحاله په آواز دده په قرآن - نولولی دی اوکه چرے دا نیة نه وے کړی نوالله تعالی اوری قرآن هرځائے چه لولی قرآن اولثواب ئې رسوی مړی ته - نوظاهره شوه چه نیت دموانست نوی - نوهم قبر څخه روا - ثواب دے **(۱۲)** والمختار جواز الاستیجار علی قرأة القرآن[۶۶] علی القبور مدة معلومة کما فی الطحطاوی حاشیة الدر المختار فی باب الاجارة الفاسدة اه ثم خزینة الاسرار[۶۶]

فانقیل ان القربة متی حصلت وقعت عن العامل - ولهذا تتعین اهلیته ونیته فلا یجوز له اخذ الاجرة من غیره کما فی الصوم والصلوٰة اه هدایة وعینی جلد ۴ ص۶۵۴ ردالمختار جلد ۵ اجاره ص۳۴

قلنا دی معترض اقرار اوکه چه هر قربته عبادت واقع کیږی عامل لره اوداهل السنة والجماعة مذهب دادے چه روا دی عامل لره چه اوکړی دی عمل څپل غیر لره حبوند مے وی د دغه غیر اوکه مړوی - اه هدایة وفتح القدیر ودرمختار وردالمختار وشرح الصدور وعالمگیری جلد ۱ ص۱۶۶ وغیرها -

والوجه الثانی - قال فی البحر وینقض هذا بما ذکروا فی الحج عن الغیر ان الحج یقع عن الآمر اه - او هرچه اخذ داجرت دے نو دهغے تضریع په دی جمله اولی باندی غلط ده - ځکه دا واضح نشوے په بیان دا قوال کښ -

فانقیل ویلی دی علامه شامی - اوپه تحقیق اوکړل والے کړے په ردّ دده کښ - صاحب د تبیین المحارم چه استدلال کړے په نقلو نوصریحو - پس د مجموعه دهغی نه دادے چه ویلی دی تاج الشریعة په شرح الهدایة کښ - ان القرآن بالاجرة لا یستحق الثواب لا للمیت ولا للقاری - وقال العینی فی شرح الهدایة ویمنع القاری للدنیا والآخذ والمعطی اثمان - اه شامی جلد ۵ اجاره ص۳۵ قلنا فی الجواب لوجوه - **(۱)** یجوز الاستیجار علی تعلیم الفقه - اه نهایة ثم البحر[۲] **(۲)** وفی الروضة[۳] وفی زماننا یجوز للامام والموذن والمعلم اخذ الاجرة - ومثله فی العنایة[۴] والکفایته والامام الخیراخوی

فانقیل ویلی وصیة باطل دے - جوابونه دادی - ویلی په قنیه کښ چه وقف اوکړه یوسړے او شرط ئې کړه چه لولی به قرآن په نزد دقبر - نودا تعین باطل دے او تصریح کړے دهغه نه عالمانو په کتاب الوصایا

Marfat.com

کښې - وصیة اوکړه یوه سړی په مال دپاره د هغه چا چه لولی قرآن په نزد د قبر د ده لپس دا وصیة باطل دے نو دے دلالة اوکړه په دے چه مکان معین نه شو - قلنا په وجوه - **وجه اول داده** قال صاحب البحر فی الوقف عن هذا البطلان مبنی علی (ظاهر) غیر المفتی به ځکه ان المفتی به جواز اخذ الاجرة ولتعین المکان اه بحر وقف

وجه دویم داده - قال صاحب البحر فی الوقف - والذی ظهر لی انه مبنی علی قول ابی حنیفة رح بکراهة القرأة عند القبر - والمختار قول محمد من عدم کراهة القرأة عند القبر کما فی الخلاصة اه بحر وقف :

وجه دریم داده قال الحموی وفی مجمع الفتاوی الوصیة بالقراءة علی القبر باطلة - ولکن هذا اذا لم یعین القاری - واما اذا عینه فینبغی ان یجوز علی وجه الصلة اه حموی الاشباه -

وجه څلورم داده - دا قول د حموی دے ولیکن من قول مجمع الفتاوی ان الوصیة بالقرأة انما تبطل لعدم جواز الاجارة علی القرأة وینبغی ان یکون صحیحة علی المفتی به من جواز الاجارة علی الطاعة کما هو مذهب عامة العلماء المتاخرین اه حموی الاشباه

فانقیل ویلی شوی دی چه اجاره د قرأة د قرآن په نزد د قبر بدعة ده ولم یفعلها احد من الخلفاء په دوه ځایه ده کښې - اونه دے نقل شوے دیوه دا مامانونه اذن په دے کښې - لپس لنشته معنی وصیة لره اونه صلة ده قاری لره - قلنا فی الجواب لوجوه

وجه اول داده چه په دے کښې د فعل د صحابه رض او د اذن د امامانو رح حاجت لنشته ځکه چه مطلق نصوص د قرآن او د احادیث د صدقات متعلق کافی شافی دی دپاره د اثبات -

وجه دویم داده چه ملا علی قاری رح ویلی دی ثم القرأة عند القبور مکروه عند ابی حنیفة رض ومالك واحمد فی روایة لانه محدث وقال محمد بن الحسن رح واحمد فی روایة لا یکره لما روی عن ابن عمر رض انه اوصی ان یقرأ علی قبره وقت الدفن لقوا تح سورة البقرة وخواتمها اه مشرح القاری للفقه الاکبر ص ۱۵۸

فانقیل ویلی شوی دی کل طاعة یختص بها المسلم ای ملة الاسلام لا یجوز الاستیجار علیها اه شامی جلد ۵ ص ۳۴ (ترجمه) هر عبادة چه خاص وی په ملة اسلام پورے روا نه ده اجاره په هغے باندے —

قلنا په وجوه **وجه اول** داده چه معنی اصرا ده د لا یجوز الاستیجار اه لا یجب الاجر الا ده - نه یحرم یا یکره کما مر ثبوته د څوارلسو کتابونو نه په بیان د قول اول کښې - نو په دے ظاهره شوه چه اجاره منعقده نه ده - ثواب د قرأة شته - او ثواب د صدقه درست دے -

وجه دوم داده چه کتابة د قرآن او د حدیث - عبادة مختصه دے په دین اسلام پورے او اجاره په دے روا ده په اتفاق -

وجه دریم داده چه اغستل د اجرة پر قیمة سره په سورة فاتحه روا دے په اجماع - سره د دے چه فاتحه خاصه ده په ملة اسلام پورے -

Marfat.com

وجه څلورم داده دا قول د تفسیر عزیزی دے بعد ما بیّن منه چون علماء دیگر غور کردند هیچ وجه دران نیافتند۔ و اجماع بر جوازِ آن محقق گشت وازین آیت حرمت او ثابت نمی شود زیرا که اگر مراد لیشتروا به ثمناً قلیلا گرفتن اجرت کتابت یا قیمت کاغذ و سیاهی می شد۔ لفظ ثم یقولون هذا من عند الله محض ضایع ولغو می افتد ولهذا ابن عباسؓ و محمد بن حنفیه باباحة فتوی دادند اه تفسیر عزیزی۔

فالقیل ددے قول (۱) المعروف کالمشروط اه (۲) قول البعض هذا یشبه الاجر اه (۳) هذا بمنزلة الاجرة اه مراد دادے چه دا بی شرط قرأة هم اجاره ده نو چائے ډوډئ او پیسے په منع دی۔

(۱) قلنا فی الجواب بوجوه **وجه اوله داده** چه متقدمین بی شرط مال اغستے دے او دا یقینی عرف وه په زمانه د متقدمین کښ (۱) لان المتقدمین منعوا ذالك لرغبة الناس فی مجازاته احسان بالاحسان بلا شرط وقد زال الخ عینی کفایة عنایة وکافی والبحر کما مر فی القول الثانی (۲) وفی زماننا تغیر الجواب فی بعض المسایل لتغیر الزمان وخوف اندراس العلم والدین لفتور الرغبات (الی قوله) فافتی بالجواز فیها خشیة الوقوع فیما هو اشد منها واضر کذا فی روح البیان اه خزینة الاسرار ص۶۶ (ترجمه) او په زمانه ځمونږ مغیر شوے دے وجوب ته په بعض مسایل کښ دوجه د تغیر د زمانے نه او دیری د نشت کیدو۔ د علم او دین دوجه ده سستئ د محبت د خلقو۔ پس فتوی او کړه په جواز د اجاره په دوی کښ دوجه دیرے د وقوع په شدید او ډیر مضر کښ۔

وجه دویم داده الثالث ان یعلم بغیر شرط فان اهدی الیه قبله ویجوز اجماعا لان النبی علیه السلام کان معلما للخلق یقبل الهدیة اه بستان الفقیه ابی اللیث ثم خزینة الاسرار ص۶۶ (ترجمه) دریم داده چه تعلیم کوئ بے شرط او که هدیه اوشی ده ته قبلوے دا روادی په اجماع ځکه چه نبی علیه السلام وه معلم خلقو لره او هدیه به یئ قبلوله۔

(۲) ان لفظ قالوا المعروف کالمشروط۔ مشعر بضعف هذا العقاید (۱) قال التفتازانی ان لفظ قالوا اشارة الی ضعف ما قالوا اه (ترجمه) بیشك چه لفظ دلیل دے چه ضعف ده دے قاعده ځکه علامه تفتازانی ویلی۔ لفظ قالوا اشاره دے دغه قول ته۔ **وجه دریم داده۔**

(۳) قال فی الحامدیة لفظ قالوا یستعمل فیما فیه اختلاف المشایخ الخ (ترجمه) ویلی په حامدیه کښ چه لفظ د قالوا۔ مستعمل کیږی په هغه مسئله کښ چه په هغے کښ اختلاف د مشائخ وی۔

(۴) قال فی فتح القدیر قول الهدایة علی ما قالوا۔ عادة فی مثله افادة الضعف مع الخلاف اه (ترجمه) ویلی۔ دی په فتح القدیر کښ چه قول د هدایة علی ما قالوا۔ عادة دده په مثل ددے کښ فایده کول د ضعف دی سره د اختلاف نه۔

وجه څلورم داده قال الحموی صرح المصنف الفواید الزینیة بانه لا یجوز الفتوی بما یقتضیه الضوابط لانها لیست کلیة بل اغلبیة خصوصاً وهی لم تثبت عن الامام بل استخرجها المشائخ من کلامه اه حموی (ترجمه) ویلی دی حموی چه تصریح کړی ده صاحب دا شباه په کتاب فواید زینیه کښ په دے شان چه روانه ده فتوی په هغه شئ چه تقاضی کوی هغے لره قواعد۔ ځکه چه دا قواعد کلیات نه دی بلکه

Marfat.com

اغلبیات دی - خصوصاً په هغه وقت کښ چه دغه قواعد ثابت نه وی د امام اعظم ابو حنیفه رضؓ ملکه خارج کړی دی مشائخ د کلام د هغه نه

وجه پنځم (۵) و فی موضع آخر من الحموی لا یحل الا فتاء من القواعد و الضوابط و انما علی المفتی الحکایة النقل الصریح کما صرحوا به اه (ترجمه) او ویلی په ځائے ول کښ د حموی نه چه حلال نه دی فتوی کول د قواعد نه بلکه واجب په مفتی باندے نقل صریح دے د امامؓ نه - **اوګورے** استدلال په المعروف کالمشروط باندے روا نه دے -

(۶) د قاعده المعروف کالمشروط په مقام دد ے قسم طاعات کښ نشی جاری کیدے - حکمه چه الله تعالیٰ فرمایلی دی - هَلْ جزاء الاحسان الّا الاحسان الایة (ترجمه) نه ده جزا د نیکی د طرفین قرأة - او صدقه روا دی -

(۷) الله تعالیٰ فرمایلی دی - احسن کما احسن الله الیك (ترجمه) احسان اوکه د خلقو سره لکه احسان کړے دے الله تعالیٰ ستاسره - نو چه احسان کول مامور به شوه نو یقیناً روا ه شو قرأة او صدقه -

(۸) الله تعالیٰ فرمایلی دی - ان رحمة الله قریب من المحسنین (ترجمه) بیشك چه رحمة د الله تعالیٰ نزدے دے احسان کونکو ته - نو **اوګوره** چه قاری قرأة بی شرطه صریح اوکړه نو رحمة ته قریب شو نو چه وارث د مړی صدقه اوکړه نو دے هم رحمة ته قریب شو -

(۹) الله تعالیٰ فرمایلی دی - ان الله یأمر بالعدل والاحسان (ترجمه) بیشك الله تعالیٰ امر کوی په عدل او په احسان کولو - **اوګوره** په دے آیة کښ هم احسان مامور دے - نو یقیناً قرأة او صدقه روا ده -

(۱۰) قال النبی صلی الله علیه وسلم - رحم الله تعالیٰ رجلا سمحا اذا باع واذا اشتری واذا اقتضی رواه البخاری وابن ماجه (ترجمه) فرمایلی دی نبی صلی الله علیه وسلم - رحم کړیدے الله تعالیٰ په سړی سخی احسان کوونکی په هغه وخت کښ چه بیع کوی او په هغه وخت کښ چه شراء کوی او په هغه وخت چه طلب کوی د حق خپل - دسړی نه - **مقصود** د حدیث دادے چه په احسان کوونکی (لکه قاری بلا شرط صریح او وارث) خدائے تعالیٰ رحمت کوی -

(۱۱) قال النبی صلی الله علیه وسلم غفر الله تعالیٰ لرجل کان قبلکم کان سهلا اذا باع - سهلاً اذا اشتری - سهلا اذا اقتضی رواه الترمذی وقال حدیث حسن غریب صحیح اه (ترجمه) فرمایلی دی نبی صلی الله علیه وسلم چه بخلے دے الله تعالیٰ هغه سړے چه بخوا ستا سونه - وه آسانی (یعنی سخا او احسان) کوونکے په وخت د بیع کښ - او وه آسانی کوونکے په وخت د شراء کښ - او وه آسانی کوونکے په وخت د طلب د حق خپل د بل سړی نه **مقصود** د دے حدیث دادے چه احسان کوونکے خدائے تعالیٰ بخښی -

(۱۲) قال النبی صلی الله علیه وسلم کان تاجر یداین الناس فاذا رای معسرا قال لفتیانه تجاوزوا عنه لعل الله تعالیٰ ان یتجاوز عنا - فتجاوز الله عنه رواه البخاری ومسلم والنسائی - (ترجمه) فرمایلی دی نبی صلی الله علیه وسلم چه وه یوه سوداګر چه قرض به ئی کوه د خلقو سره - نو په هغه وخت چه او به ئی لیده عاجز - نو او به ئی ویل خوانانو خپلوته

Marfat.com

مهربانی اوکئ د ده سره شاید چه مهربانی اوکړی خدا ے تعالیٰ ځمونږ سره نو مهربانی اوکړه خدا ے تعالیٰ د هغه سره او مغفرت ورکړه ۔ د دے نه د عبرت واخلے مانعین د احسان طرفین ۔

هذا الحدیث یدل علیٰ دوام عادة بالاحسان قال فی الکنز وغیره صح الزیادة فی الثمن والمبیع والحط من الثمن والمبیع اه (ترجمه) دا حدیث (او دا رنګے نور) دلالت کوی په دوام د عادة د ده د احسان کول په دے بنا مذهب دا دے چه کول او زیادة کول په ثمن او مبیع کښ روا دے ځکه چه دا احسان دے او احسان کوونکے مرحوم او مغفور دے ۔

(۱۳) انه یعارض هذه القاعدة ۔ قاعدة اخری صحیحة وقویة منها قال فی الاشباه الضرورات تبیح المحظورات والحاجة تنزل منزلة الضرورة وجوزة الاجارة علی خلاف القیاس للحاجة اه الاشباه (ترجمه) بیشک د دے قاعدة سره معارضه کوی قاعده بله چه صحیحه او قویه د دوے نه ۔ ویلی دی اشباه کښ چه ضروراة مباح کوی ممنوعاة لره ۔ او حاجة مقرر کولے شی په ځائے د ضرورة ۔ او روا شوے ده اجاره خلاف القیاس د وجه د حاجة نه ۔

(۱۴) وجواز السلم علی خلاف القیاس لحاجة المفالیس اه الاشباه (ترجمه) او جواز د بیع السلم په خلاف د قیاس د وجه د حاجة د عاجزانو دے ۔ **ځه وایم** لکه چه دا حاجة سبب د جواز د بیع السلم دے نو حاجة د بیمار ختم بالاجرة ته او حاجة د قرأة په طریق اولیٰ دے ۔

(۱۵) ویجوز الانتفاع بشعر الخنزیر للحرز للضرورة اه هدایة والکنز وغیرهما (ترجمه) او روا ده نفع اغستل په ویښتو د خنزیر د پاره د ګنډلو د وجه د ضرورة نه **او ګورے** چه دے قدر حاجة ته ئی ضرورة ویلے ۔ نو حاجة د بیمار شفا ته په سبب د قرآن ۔ او حاجة د مړی مغفرت د ګناهونو ته په طریق اولے ضرورة دے ۔

(۱۶) المشقة تجلب التیسیر والاصل فیها قوله تعالیٰ یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر وقوله تعالیٰ وما جعل علیکم فی الدین من حرج اه اشباه (ترجمه) او مشقت را کاږی آسانتیا او دلیل په دے کښ دا قول د الله تعالیٰ دے ۔ ارادہ کوی الله تعالیٰ په تاسو سره د آسانتیا ۔ او ارادہ نکوی په تاسو د کرانوالی ۔ او بل دا قول د الله تعالیٰ دے ۔ نه دے ګرزولے الله تعالیٰ په تاسو باندے په دین کښ هیڅ حرج ۔ **او ګورے** الله تعالیٰ وائی ۔ پتاسو باندے د سختی او جرح ارادہ نکوم ۔ او د آسانوالی ارادہ په تاسو باندے کوم ۔ نو المعروف کالمشروة صحیح نشو ۔

(۱۷) وفی الحدیث احب الدین الی الله تعالیٰ الحنیفة السمة اه الاشباه (ترجمه) او په حدیث کښ وی ۔ ډیر خوږ دین الله تعالیٰ ته هغه دین دے چه حق وی او آسان وی ۔ **او ګورے** چه الله تعالیٰ ته ډیر خوږ دین حق آسان دے ۔ او شک نشته چه قرأة د قرآن حق دے او آسان دے ۔

(۱۸) قال العلماء یتخرج علی هذه القاعدة جمیع رخص الشرع وتخفیفاته وعد علیها فروعات کثیرة حتی قال وطین الشوارع واثر نجاسة عسر زواله ۔ وبول سنور فی غیر الاوانی وعلیه الفتوی ۔ والبعر اذا وقع فی المحلب ورمی قبل التفتت اه ریزه ریزه شدن اه منتخب الاشباه (ترجمه) ویلی عالمانو چه بناء کیږی په دے قاعده تول رخصتونه د شرع او تخفیفونه د هغے او شمار کړی ئی دی په دے باندے ډیر تفریعات حتی چه ویلی دی (۱) او معافه ده ختمه دلارے عامی

Marfat.com

(۲) اومعاف دے هغه اثر د پلیتی چه گران وی لرے کول د هغه (۳) اومعافی دی متیازے دپلیشو په غیر دلونبوکښ اوپه دے فتوی ده (۴) اومعافی دی پچے چه پریوزی په پیوکښ اوخورے شوی نه وی گذارئی کئ۔

(۱۹) لالصدق (المعروف کالمشروط) فی کل موضع والالقال علمائنا ان التحلیل المنوی المعرف مکروه۔ بل عدم الکراهة بالاجماع اه فتح القدیر۔ والعینی (ترجمه) نه صادقیږی دغه قاعده (المعروف کالمشروط) په هرځاے کښ اوکه چرے هرځائے صادق کیدے (نوپه مسئله د تحلیل د مطلقه د درے طلاقوکښ به هم صادقه وه) نوضرور به ویلئے وے امامانو ځمونږ چه تحلیل منوی معروف مکروه دے۔ بلکه عدم کراهة د تحلیل مذکور په اجماع دے

(۲۰) وایضا لقال الامام ابوحنیفهؒ واحمد والشافعیؒ انه اذا اختلف رب الثوب والصباغ فی الاجر وعدمه ینظر الی العرف کما قال محمدؒ۔ وقالوا ان القول لرب الثوب وترکوا العرف کما هو مذکور فی المتون والشروح فی باب الاجارة (ترجمه) اودارنگے نه صادقیږی دا قاعده (المعروف کالمشروط) په هرځاے کښ اوگنی نو ویلے به وے امام ابوحنیفهؒ او احمد او شافعی په هغه صورة کښ چه مختلف شی صاحب دجامه اورنگ کوونکے په اجرة اوعدم اجرة کښ۔ چه نظر د اوکړے شی عرف ته۔ لکه ویلی دی امام محمدؒ۔ اوحال دا دے چه ویلی دی درے واړو چه مقبول قول د صاحب د جامے دی۔ اوترک کړے ئی دے عرف لره لکه دا مذکور ده په اجاره د متون او شروح کښ **نوځه وایم** دارنگے دِ عرفِ لره اعتبار نشته په طاعات کښ۔

(۲۱) دا قاعده (المعروف کالمشروط نه ده شامله ډیرو مسائل لره۔ قال فی الاشباه لوحلف لایهدم بیتا حنث بهدم بیت العنکبوت حتی عد اربعة مسایل مثله اه۔ (ترجمه) ویلی دی په اشباه کښ که قسم اوکړه یوه سړی او به نه نړه وم کوټه۔ حانث کیږی پورانولو دجالی دجولاگئ۔ سره ددے چه په عرف کښ دے ته بیت نشی ویلے۔ بلکه دے ته په عرف کښ جاله وائی۔ نوچه دا قاعده کلیه نه ده بلکه اغلبیه ده۔ نوپه حق دطاعات کښ غیر مقبوله ده۔

(۲۲) ثابت شوے دے جواز د اخذ د مال د دنیا په دین اسلام کښ په ډیرو هغه افعالو چه هغه کښ ثواب عظیم وی په اجماع (۱) اخذ د غنیمة دے په جهاد (۲) اخذ د مال د یتیم د وصی او قیم ناظر لره په معروف (۳) اخذ د اجرت دے په عمارة د مسجد او د رباط د پاره د مسافر (۴) اخذ د اجرت دے په کتابت د قرآن او حدیث۔ **ځه وایم** بنا په دے مذکور۔ معرف کالمشروط نه دے۔

فانقیل قد اتفقت کلمتهم جمیعًا فی الشروح والفتاوی علی التعلیل بالضرورة وهو خشیة ضیاء القرآن کما فی الهدایة الخ قلنا په وجوه (۱) قال فی الاشباه والحاجة تنزل منزلة الضرورة وجوزت الاجارة علی خلاف القیاس للحاجة اه اشباه (ترجمه) ویلی دی په اشباه کښ چه حاجة مقرر کولے شی په مقام د ضرورة **اوگوره** چه دا حاجت ضرورة او منلے شو نو حاجة د بیمار د پاره د خلفاء په قرأة د قرآن او حاجة د مړی د پاره د مغفرة د گناهونو په قرآن۔ دا په طریق اولی ضرورة دے نو بے فائده شوه تفریع د شامی چه قرأة مجردة ته ضرورة نشته۔

Marfat.com

وجه دوم داده چه - وجواز السلم علی خلاف القیاس لحاجة المفالیس - او جواز د بیع سلم په خلاف د قیاس د وجه د حاجة د عاجزانو دے **اوګورے** چه حاجة د ضرورة - نو حاجت د بیمار - او حاجت د مړی - او حاجت د آفتونو - په طریق اولی ضرورة دے نو تفریع باطل شو -

وجه دریم داده - ویجوز الانتفاع بشعر الخنزیر للخرز للضرورة اه هدایة والکنز وغیرهما (ترجمه) روا ده نفع اعستل په ویښتو د خنزیر د پاره د خرز - د وجه د ضرورة نه **اوګورے** چه خرز ضرورة شو - نو حاجة د بیمار - او حاجت د مړی او حاجة د نورو آفتونو - په طریق اولی ضرورة دے - نو تفریع د شامی باطل شو -

وجه څلورم داده چه تخصیص د ضرورة په ضیاع قرآن پورے نشته - **اوګوره (۱)** لظهور التوانی فی الامور الدینیة - لکه تیر شوے دے تمام عبارة په قول دویم کښ د عینی الهدایة او کفایة او عنایة او کافی او بحر رایق نه (ترجمه) د وجه د ظاهر کید و د سستی په کارونو د دین کښ -

(۲) وفی زماننا تغیر الجواب فی بعض المسایل لتغییر الزمان وخوف اندراس العلم والدین لفتور الرغبات اه روح البیان - آیة لا تشتروا بآیاتی ثمنا قلیلا ثم خزینة الاسرار ص۶۶ (ترجمه) او په زمان ځمونږ کښ مغیر شوے دے حکم (چه وجوب اجرة دے) په بعض مسایل کښ - د وجه د تغیر د زمانی نه - او د ویرے د نشته کید و د علم او دین په سبب د نقصان د محبة د خلقو د علم او دین سره - **اوګورے** دے کتابونو ظاهر کړه چه علة عام دے - نو ختمونو لره هم شامل دے چه اجرة واجب دے -

فانقیل ویلی شوی دی چه - وقد اتفقت کلمتهم جمیعاً علی التصریح باطل المذهب من عدم الجواز ثم استثنوا بعده ما علمته - فهذا دلیل قاطع وبرهان ساطع علی ان المفتی به لیس هو جواز الاستیجار علی کل طاعة - بل علی ما ذکروه فقط مما فیه ضرورة ظاهرة تبیح الخروج عن اصل المذاهب الخ - قلنا فی الجواب بوجوه

وجه اول داده چه هر کله په قول اول کښ واضحه شوه په نقل د څوارلسو کتابونو چه معنی مراد د لا یجوز الاستیجار الخ لا یجب الاجراه ده - نه یحرم یا یکره - نو زعم د ده په حرمة یا کراهة لغو شو -

وجه دویم داده چه دا قول (۱) ثم استثنوا اه او دا قول (۲) فان الاستثناء من ادوات العموم اه غلط فاحش ځکه چه دا استثناء په هسے لفظ د استثناء سره په کتابونو کښ نه ده موجود - نو دخپل غرض د پاره دا الفاظ استعمال کول لایق د شان د علماء نه دی -

وجه دریم داده چه زعم د ده چه فهمیږی د دے قول د ده نه ان المفتی به لیس هو جواز الاستیجار علی کل طاعة الخ دا دے چه مفتی به د متاخرین جواز بلا وجوب دے او دا غلط دے ځکه چه د یو ویشت کتابونو نه نقل شوی په قول دویم کښ چه مفتی به د متاخرین وجوب الاجرة دے چه په ضمن د ده کښ جواز شته - نو د ده نه ښه ظاهره شوه چه اصل مذهب جواز الاستیجار بلا وجوب دے - او مفتی به د متاخرین وجوب الاجرة دے چه جواز په ضمن کښ دے - نو معلومه شوه چه دا دویم مفتی به دلیل قاطع - او

Marfat.com

برهان ساطع دے۔ په دے چه اصل مذهب په اجاره د طاعات کښې جواز بلا وجوب دے۔ نو تمولہ نظریه د مخالف برباد شوه۔ **فانقیل** وما عزی لحاوی الزاهدی من انه لا یجوز الاستیجار علی اقل من خمسة واربعین درهما۔ فخارج عما اتفق علیه اهل المذهب قاطبة اه قلنا فی الجواب بوجوه۔

وجه اول دا ده۔ دا مسئله د مبسوط ده۔ پس کواشی نقل کړیده۔ پس خزینة الاسرار نقل کړیده۔ نو مذهب دا دے چه ظاهر الروایة دے نو دعوی د ده صحیح نه ده۔

وفی الکواشی المستاجر للختم لیس له ان یاخذ الاجر اقل من خمسة واربعین درهما شرعیا هذا اذا لم یسم شیئا من الاجر کما ذکر فی الاصل ای المبسوط فی رجل قال للقاری اختم القرآن لی ولم یسم شیئا من الاجر وختمه لیس له ان یاخذ اقل من خمسة واربعین درهما لمخالفة النص الا ان یهب الاجیر للمستاجر ما فوق المسمی الی خمسة واربعین بعد العقد علیه۔ او شرط ان یکون ثواب ما فوقه لنفسه۔ فلا یاثم فعلی هذا لو قال القاری اقرء ختما بقدر ما قدرت من الاجر حین امره المستاجر بالختم باقل من خمسة واربعین درهما فقرء من القرآن ذالک المقدار من الثلث او الربع او النصف او نحوها فلا یاثم۔ وهذا مما یجب حفظه لابتلاء العوام والخواص بذالک اه خزینة الاسرار ص۶۶

فانقیل ویلی شوی دی۔ فاذا علمت ذالک ظهر لک حقیته ما قلنا وان خلافه خارج من المذهب ومما افتی به البلخیون وما اطبق علیه ائمتنا متونا وشروحا وفتاوی اه۔ قلنا فی الجواب بوجوه۔

وجه اول دا ده چه دا قول فاذا علمت ذالک اه اشارة دے بطلان د وصیة نه په قرأة په نزد د قبر۔ او حال دا دے چه ما نقل کړے د ډیر کتابونو نه چه بطلان د وصیة قول مرجوح دے او مختار قول د صحة د وصیه دے۔ را یاد کړه نو مردود شو۔ دا قول ظهر لک حقیقه ما قلنا۔

وجه دویم دا ده چه مسئله د وصیة په قرأة مجرده په نزد د قبور د قبیلے د فروع او عملیات نه ده نه د قبیلے د اصول او اعتقادیات نه۔ او حال دا دے چه لفظ حقیة۔ په دے مسئله فرعیه کښې ځکه غلط دے چه لفظ حق په عقاید کښې دے او لفظ صواب په فروع کښې دے۔

وفی الاشباه اذا سئلنا عن مذهبنا ومذهب مخالفنا قلنا وجوبا مذهبنا صواب یحتمل الخطاء۔ ومذهب مخالفنا خطاء یحتمل الصواب واذا سئلنا عن معتقدنا۔ ومعتقد خصومنا قلنا وجوبا الحق ما نحن علیه۔ والباطل ما علیه خصومنا اه الدر المختار جلد ۱ مقدمه ص۳۳ والاشباه (ترجمه) په اشباه کښې دی په هغه وقت کښې چه سوال اوشی ځمونږ نه د مذهب ځمونږ او د مذهب د مخالف ځمونږ نه۔ نو وایو به مونږ وجوبا۔ مذهب ځمونږ صواب دے احتمال د خطا لری۔ او مذهب د مخالف خطاء دے احتمال د صواب لری۔ او په هغه وقت سوال اوشی ځمونږه د عقیدے ځمونږه او د عقیدے د خصومو ځمونږه نه۔ نو وایو به مونږه وجوبا چه حق هغه شئ دے چه مونږ په هغے باندے یو او باطل هغه دے چه په هغے باندے خصوم دی۔ **او کورے** د څومره جذبے نه دا لفظ بی ځایه

استعمال کړے دے نو په نور خبرو ئې څه اعتبار پاتې شو۔

وجه دریم دا ده چه دا قول۔ وان خلافه خارج الخ یقینا غیر صحیح دے ځکه چه لا یجوز الاستیجار الخ په معنی لا یجب الاجر مذهب اومتون اوشروح اوفتاوی دی۔ نو حاصل دده چه عدم انعقاد د اجاره صریحه په ایجاب اوقبول اوشرایط بی د وجوبِ اجرة دے ځکه چه په صورة د عدم انعقاد کښ نه وجوب پیر اجیر شته اونه په مستاجر۔ نو قرأة دیوه طرف نه۔ اوورکړه دبل طرف نه بنا دی په دے قول دالله تعالیٰ هل جزاء الاحسان الّا الاحسان ۱۲ اومتقدمین دده آیة په بناء دغه دوطرفه قرأة اوورکړه منظور او قبول کړی دی لکه دده مضمون عبارتونه په جواب اول دالمعروف کالمشروط کښ ذکر شوے دی۔

وجه څلورم دا ده چه په قول مفتی به سره عقد اجاره منعقده ده۔ نو اجرة واجب شوا وپه دے زمانه کښ عقدی اجاره صریحه نشته۔ اونه الفاظ دشرط شته۔ نو په دے بناء د قول مفتی به نه خلاف نشته۔

فالقیل ویلی شوی دی۔ وما استدل به بعض المحشین علی الجواز بحدیث البخاری فی اللدیغ فهو خطاء لان المتقدمین المانعین الاستیجار جوزوا الرقیة بالاجرة ولو بالقرآن کما ذکره الطحاوی لانها لیست عبادة محضة بل من التداوی ۱۲ قلنا فی الجواب بوجوه۔

وجه اول دا ده چه دا قول وما استدل به بعض المحشین ۱۲ په تخصیص دبعض المحشین سره۔ غلط دے ځکه چه **اوګوره** والائمة الثلاثة والعلماء المتاخرون من الحنفیة استدلوا فی اخذ الاجرة بهذه الاحادیث ۱۲ خزینة الاسرار ص۶۶ ای احادیث اللدیغ المرویته عن ابی سعید الخدری وابن عباس رض وابی هریرة رض **اوګوره** دامام مالک اوامام شافعی اوامام احمد حنبل اوعلماء حنفیه متاخرین استدلال ته۔ د بعض المحشین۔ استدلال ویل۔ داخو صرف توهین دے۔

وجه دویم دا ده چه دا قول۔ فهو خطاء ۱۲ غلط دے ځکه دده مقصود دا دے چه یوه ځما خیال صحیح دے اوددے تهولو ائمه ثلثه رض او علما حنفیه متاخرین قول خطاء دے کلا۔

وجه دریم دا ده په دے قول کښ۔ لان المتقدمین المانعین الاستیجار ۱۲ لفظ د المانعین الخ غلط دے ځکه چه په قول اول کښ واضح شوے ده چه د لا یجوز الاستیجار الخ صحیح مراد۔ لا یجب الاجر ۱۲ دے نه یحرم یا یکره یا یمنع۔ نو تمام نظریه دده برباد شو۔

وجه څلورم دا ده چه جمله جوزوا الرقیة الخ اقرار دے په صحة د استدلال دائمه ثلاثه او علماء حنفیه متاخرین باندے۔

وجه پنځم دا ده چه دا قول لانها لیست عبادة محضة ۱۲ غلط دے ځکه چه سورة الفاتحة قرآن دے یقیناً۔

وجه شپږم دا ده چه دا قول۔ بل من التداوی ۱۲ غلط دے ځکه چه تداوی۔ استعمال دهغه اشیاءو دے چه مذکوره دی په فنون وطب کښ۔ او چه نه سورة الفاتحه ته تداوی وائې نو ته به تمام قرآن تداوی وائې ځکه چه

Marfat.com

الله تعالیٰ فرمایلی وننزل من القرآن ما هو شفاء الایة -

فانقیل قوله استدل الشافعیؒ انه صلی الله علیه وسلم زوج بما معه من القرآن متفق علیه (الی قوله) قلت الجواب عن الاول انه لیس فیه تصریح بان التعلیم صداق فیحتمل انه زوجها ایاه لغیر صداق اکراما له و تعظیم القرآن - قلنا - په جواب کښ - چه په دے حدیث کښ تصریح ده په دے چه تعلیم د قرآن مهر دے حکه چه لفظ د باء په دے قول - روج بما معه من القرآن اه کښ په معنی د عوض او بدل ده لکه په بیع او شراء کښ په ثمن داخل کولے شی - او دا عوض په دے حدیث کښ ظاهر متبادر دے - او حمل د کلام په ظاهر متبادر واجب دے - حکه چه تبادر د اقوی علامات د حقیقة دے اه مختصر المعانی ص۲۳۴ - نو باطل شوه احتمال د نکاح بی مهر - او احتمال د باء په معنی د لام - او احتمال دهبه کولو د مهر - او بل وجه دا ده چه دا احتمالات نا شی بلا دلیل دے - او حمل په معنی حقیقی واجب دے - مگر چه محال یا معتذر وی او دلته نه محال دے او نه معتذر دے

فانقیل لانسلم ان جواز الاجر فی الرقی یدل علی جواز التعلیم بالاجر والحدیث انما هو فی الرقیة اه قلنا فی الجواب - چه حدیث د ابن عباسؓ - ان احق ما اخذتم اجرا کتاب الله الخ قال العینی فیه جواز اخذ الاجرة لتلاوة القرآن وللتعلیم وارقی ایضا - لعموم اللفظ اه عینی البخاری (ترجمه) ویلی دی عینی چه په دے حدیث کښ اثبات د جواز د اخستلو اجرة دے د وجه د لوستلو د قرآن - او د وجه د تعلیم د قرآن - او د وجه د دم کول نه هم - د وجه د عموم د لفظ د حدیث نه چه هغه ان احق ما اخذتم علیه اجرا کتاب الله اه کما مر فی الاحادیث عن عباسؓ - **او کوره** امام علامه عینیؒ وائی چه دا حدیث ثابت کوی د واړه جواز الاجر په تعلیم - او په ترقی او د دینه علاوه جواز د اجرة په مجرد تلاوة - نو تمام نظریه د ده ئی برباد کړه -

فانقیل ویلی شوی دی - ولا ضرورة فی الاستیجار علی القراءة علی القبر اه قلنا فی الجواب بوجوه -

وجه اول دا قول د عینی دے - فیه جواز اخذ الاجرة لتلاوة القرآن الخ کما مر انفا -

وجه دوم هغه عبارات کثیره دی چه قول مختار په کښ جواز دے -

وجه دریم دا ده چه مغفرة د مړی او الفت او انس د مړی - او تخفیف د عذاب د مړی دا اهم ضروریات د مړی - په برکة د تلاوت د قرآن سره حاصل کیدل دی، مگر دی سړی ته دا ضروریات ضرورت نه ښکاری - العیاذ بالله تعالیٰ -

فانقیل ویلی شوی دی - والماخوذ منها حرام للآخذ وهو عاص بالتلاوة والذکر لاجل الدنیا - ویمنع القاری للدنیا - والآخرة والمعطی آثم اه قلنا فی الجواب بوجوه - **وجه اول** دا ده چه دا قول په حرمة او معصیت اواثم - مبنی دے په دے چه معنی د دے قول ده - متقدمینؒ لا یجوز الاستیجار علی الطاعات الخ یحرم الاستیجار الخ شی - او امعنی غلط ده حکه چه بخپله امام محمدؒ په مبسوط کښ معنی مراد د دغه عبارة دا یکلی دی - ای لا یجب الاجر اه - نه یحرم او عدم وجوب منافی د جواز نه دے - کما مر فی القول الاول - د دیر و کتا بونو نه -

Marfat.com

وجہ دوئم دادہ چہ داقول عاص بالتلاوۃ والذکر لاجل الدنیا وممنع القاری للدنیا الخ مردود دے پہ دے قول د اللہ تعالیٰ - قلت استغفروا ربکم انہ کان غفارا یرسل السماء علیکم مدرارا ویمددکم باموال وبنین ویجعل لکم جنات ویجعل لکم انھارا اہ (ترجمہ) فرمایلی دی اللہ تعالیٰ چہ ویلی دی نوح علیہ السلام چہ ما ویلی وہ مغفرۃ اوغواړے درب ستاسو نہ بیشک دے ھغہ مغفرۃ کوونکے او بہ لیږی چہ تاسو باندے باران کړونکے او امداد بہ اوکړی تاسو لرہ پہ مالونو او پہ ځامنو او بہ کړزوی تاسو لرہ ولے **اوګورے** د دنیا او مالونو او ځامنو او باغونو - او ولے - اود مغفرۃ دپارہ استغفار لوستل ثابت شوہ پہ دلیل قطعی سرہ او احادیث او اقوال د اصحابؓ او تابعینؒ پیردی -

وجہ دریم دادہ چہ دده خبرہ مبنی دہ - پہ اجارہ صریحہ د طاعات باندے - اود غہ اجارہ یقیناً نشتہ - لکہ واضح بیان شوی پہ عادۃ مستمرہ کښ - اود دوۀ ویشت جوابونہ د المعروف کالمشروط بیان شوی دی - نود لرہ هیڅ اعتبار نشتہ -

فالنقیل ویلی شوی دی - فالحاصل ان ماشاع فی زماننا من قرأۃ الاجزاء بالاجرۃ - وحینئذ فقد ظھر لک بطلان ما اکب علیہ اھل العصر من الوصیۃ بالختمات والتھالیل اہ - ولولا الاجرۃ ماقرء احد لاحد فی ھذا الزمان بل جعلوا القرآن العظیم کسبا ووسیلۃ الی جمع المال اہ لعلمھم انھم لایذھبون الا بالاجرۃ البتۃ اہ قلنا فی الجواب بوجوہ -

وجہ اول دادہ چہ داقول - ان ماشاع فی زماننا من قرأۃ الاجزاء بالاجرۃ الخ غلط دے - ځکہ چہ عادۃ مستمرہ پہ اول بحث کښ بیان شوے دی اجرت پکښ نشتہ -

وجہ دوئم دادہ چہ داقول - لولا الاجرۃ ماقرء الخ ولایذھبون الخ افتراء دہ پہ مسلمانانو باندے - اوبل داینباء دہ پہ المعروف کالمشروط باندے اودھغے دوۀ ویشت جوابونہ بیان شوی دی -

وجہ دریم دادہ چہ داقول ددہ - ظھر بطلان الوصیۃ بالختمات والتھالیل اہ مردود دے پہ ځلور جوابونو چہ ذکر شوی دی - پہ بحث د جوابونو د بطلان الوصیۃ کښ رایادئ کړہ -

وجہ څلورم دادہ چہ وصیۃ پہ قرأۃ سلفؓ کړے دے **اوګورے** (۱) مات رجل فاجلس وارثہ رجلا یقرء القرآن علی قبرہ - تکلموا فیہ منھم من کرہ ذالک - والمختار انہ لیس بمکروہ - ویکون الماخوذ بہ فی ھذا الباب قول محمدؒ ولھذا حکی عن الشیخ ابی بکر العیاضیؓ انہ اوصی عند موتہ بذالک - ولوکان مکروھا لما اوصی بہ اہ ذکرہ الولوالجی اہ شلبی جلد اجنازہ صـ۲۴۶ (ترجمہ) مرشد ابی بکر العیاضیؓ چہ وصیت وکړہ عند د مرګ خپل چہ ما تہ د قرآن خبرے کړی دی عالما لو پہ دے کښ - او مختار دادہ چہ دا نہ دے مکروہ یوسړے پیس کینا ؤ - وارث ددہ یوسړے پہ قبر دھغہ چہ لوستلئ قرآن خبرے کړی دی عالما لو پہ دے کښ - او مختار دادہ چہ دا نہ دے مکروہ اوکینږی ماخوذ بہ (ای معمول بہ) پہ دے باب کښ قول دامام محمدؒ - او پہ دے وجہ حکایۃ (یعنی روایۃ) شوے د شیخ امام ابوبکر عیاضیؓ نہ چہ دہ وصیت کړے دے پہ نزد د مرګ خپل پہ دے قرأۃ د قاری پہ نزد د قبر د ددہ - او کہ وے مکروہ نو خامخا وصیت بہ ئی نہ وے کړے پہ دے باندے -

(۲) وقال محمد بن الحسن لایکرہ القرأۃ عند القبور لما روی عن ابن عمرؓ انہ اوصی ان یقرء علی قبرہ وقت الدفن بفواتح سورۃ البقرۃ وخواتمھا اہ شرح القاری علی الفقہ الاکبر صـ۱۵۸ (ترجمہ) او ویلی دی امام محمد بن حسنؒ نہ دے مکروہ قرأۃ د قرآن پہ نزد د قبورو - دوجہ دھغے چہ روایۃ ئی شوے دے د عبداللہ بن عمرؓ نہ چہ دہ وصیت کړے وہ چہ اود لوستے شی پہ ځواہ د قبر د دہ کښ پہ وقت د دفن کښ (یعنی پہ ھغے وقت کښ چہ دفن تمام شی) پہ ونې آیاتونو د سورۃ بقرہ (یعنی اول رکوع د بقرہ) او روستی آیاتونہ د سورۃ بقرہ (یعنی اخیر رکوع د بقرہ)

صنفہ وحررہ مولوی شائستہ گل بقلم خود

Marfat.com

سلسلۂ قادریہ غفوریہ

مناجات دَفقیر عبدالسبحان القادری

الٰہی بحرمت رازونیاز بحرز خار حامی الشرع المتین مولانا جلال الدین صاحب نواکلی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت ۔

الٰہی بحرمت رازونیاز مولانا حضرت شیخ الابرار حامی الشرع المتین خلیفۃ سید المرسلین صلے اللہ علیہ وسلم وعلیٰ آلہ واصحابہ وسلم عبدالحنان صاحب یارحسین رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت ۔

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ الابرار حامی الشرع المتین خلیفۃ سید المرسلین غوث الزمان شیخ عبدالوھاب صاحب مانکی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ عبدالغفور صاحب سیدور رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ محمد شعیب صاحب تورڈھیری رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ حافظ محمد عمر صاحب عمرزی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ محمد صدیق صاحب پشورتی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ جنید صاحب پشاوری رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ احمد صاحب ملتانی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ شاہ عالم صاحب دہلوی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ منور صاحب رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ شاہ دولہ صاحب رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ ابوسعید مبارک مخزومی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ ابوالحسن الھنکاری رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ ابوالفرح طرطوسی صاحب رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ عبدالواحد تمیمی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ ابوبکر شبلی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ جنید بغدادی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ عبداللہ سری سقطی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

Marfat.com

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ معروف کرخی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ داؤد طائی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ حبیب عجمی رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت شیخ علی ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت رازونیاز حضرت سید المرسلین وخاتم النبیین محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم کہ باتو میداشت

الٰہی بحرمت ذات مقدس ومطہر خویش کہ مرا داتِ مشروعاتِ این بیچارہ برآوردۂ خیر گردانی بمنک وکمال کرمک آمین یارب العلمین

خداوندا بحق نیک مردان
زفضل خویش محرومم مگردان

اَللّٰھُمَّ اَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا اِتِّبَاعَہٗ وَاَرِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَہٗ اٰمِیْن یَارَبَّ الْعٰلَمِیْنَ

Marfat.com

تصانیف طبع شدہ حضرت قبلہ علامۃ مولنا الحاج شائستہ گل صاحب مدظلہ العالی

۱	تنظیم المسلمین
۲	وجوب اجراء قانون القرآن او دجنډے درسول اللہؐ بیان
۳	عصمۃ الانبیاء وحکم الاشقیاء
۴	مسئلہ اثبات الدعاء وعلم الانبیاء والاولیاء
۵	حصول النجاۃ بالقرأۃ لسورۃ الملک والسّماعۃ
۶	جواز التقبیل والانحناء للمسلمین والفضلاء
۷	الادلّۃ الواضحۃ لاستنان المصافحۃ
۸	الادلّۃ الشرعیۃ فی اثبات ظہر الجمعۃ القطعیۃ
۹	الحجّۃ الحنفیّۃ فی اخفاء التّسمیۃ
۱۰	الحجّۃ التّامّۃ لاثبات العِمَامَۃ
۱۱	وجوب احترام القرآن والقبور ومنع قطع اشجارھا والمُرور
۱۲	اثبات عشرین رکعات التراویح بالادلّۃ القویّۃ وتردید اقوال الروافض الوھابیۃ
۱۳	تحفۃ الاحبّاء فی تحریم الرقص والغنّاء
۱۴	تحفۃ الاحباب الفضلاء فی تردید شبیہ الظاء
۱۵	تنزیہ الضّاد عن اباطیل اعلام العباد
۱۶	طریقۂ مناظرۂ فی بحث الضاد والظاء
۱۷	جواز زیارۃ النّساء لقبور الاجانب والاقرباء
۱۸	التحقیق المختصر فی وقت الظہر والعصر
۱۹	الکنز الاقرب فی وقت المغرب
۲۰	منع اللہ الاکبر نماز الاؤڈ سپیکر
۲۱	البیان الاظہر فی الصّعود الی القمر
۲۲	الجواب الواضح لخطّ القارح
۲۳	البرھان النفس الامری لاثباۃ قضا عمری
۲۴	اثبات دور الفدیہ بالآیات والاحادیث والاجماع
۲۵	اثبات دور الاسقاط لتردید توثیق الکلام النّشاط
۲۶	الاجوبۃ المنیفۃ لخطّ الاشارۃ فی مذھب الامام ابی حنیفۃؒ

Marfat.com

ښکلی اشعار

د ابوآلبیان شاه جهان مقام بالاکړهی مردان

دمتے بابا صاحب دعلم کان دے — علاقه کښې دکاتهلنګ ضلع مردان دے
شته خلور څامن دده ټول عالمان دی — تقریباً د سلو کالو دا السنان دے
پاك الله ورله ورکړے علمیّت دے — دقابلو خلقو دا فخرالزّمان دے
د پاك دین محمّدی خادم اعلیٰ دے — شریعت اوطریقت کښې پهلوان دے
د باطلو عقیدو او فسادونو — دے دپاره لکه تندر د آسمان دے

شاه جهان یمه بالاکړهی مے کلے
دا کمتر نه شهباز کړه دا م بیان دے

انشائے تقریظ

۱۹۷۲ء

صابر براری "قادری رضوی"

ارباب اہلِ حق ہیں صد سالہ رہنما ہیں — **شائستہ گل** جنابِ مفتیٔ اہلِ سنّت
مقبول خلق ان کی ہیں بیشتر کتابیں — سرحد سے تا کراچی ہر جا ہے ان کی شہرت
اغراض اور مقاصد لکھے ہیں دین حق کے — کرتی ہے منکروں کی تردید ہر عبارت
ہے اس کی ہر سطر سے اثباتِ حق نمایاں — ہر لفظ سے عیاں ہے سرکار کی عقیدت
مولانا عبدالسبحان ہیں قابلِ مبارک — جن کی سعی سے اس کی کامل ہوئی اشاعت

تاریخ طبع فوراً نکلی زباں سے صابر
"ہے کس قدر منوّر یہ حق نما طباعت"

۱۳۹۱ھ

Marfat.com

اظہارِ تشکُّر

ذخیرہ

جن حضرات نے اس کارِ خیر اور عظیم الشان دینی و مذہبی خدمت میں میرے ساتھ دامے، درمے، سخنے، قدمے تعاون فرمایا ہے۔ میں ان کا مشکور ہوں۔ اور دُعا کرتا ہوں کہ مولا کریم عزّ و جل ان حضرات کو دونوں جہانوں میں ترقی و سرفرازی عنایت نصیب فرمائے

آمین

مکتبہ غوثیہ سبحانیہ
دار العلوم قادریہ سبحانیہ
شاہ فیصل کالونی 5 کراچی

خیر دے سبکو الٰہی دین و دنیا میں تمام
شیخ جلال الدینؒ جلالِ اولیاءؒ کے واسطے

فقیر عبد السّبحان القادری عفی عنہ ربہ الباری

Marfat.com

Marfat.com

PRINTED AT :
MASHHOOR OFFSET PRESS,
I. I. Chundrigar Road,
Karachi-Pakistan.

Marfat.com

PRINTED AT :
MASHHOOR OFFSET PRESS,
I. I. Chundrigar Road,
Karachi-Pakistan.

Marfat.com

جملہ حقوق محفوظ دی

فِيهِ هُدًى وَّشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَالْمِنَّة

کہ این کتاب لاجواب المسمّی

بہ

اثبات الاغراض والمقاصد السُنّیة لترديد الخرافات القبيحة الوهابيّة

مصنّفہ

امام اهل السنّة والجماعت حضرت العلّامة الحاج مولٰنا شائسته گل صاحب المتوی متّعنا الله بطول حیاته آمین

مهتمم

دار العلوم الحنفیّه سنّیه بمقام لنډئ شاه ډاکخانه کاټلنګ ضلع مردان

صوبه سرحد - مغربی پاکستان

شائع کؤنکے

بسعی کامل فقیر عبد السبحان قادری

ابن

العلّامة مولٰنا شائسته گل صاحب

خوشنویس

اسیر

مطبوعہ مشہور آفسٹ پریس کراچی طبع شد

1882

Marfat.com